

**Л.П. Перфільєва
М.В. Перфільєва
П.В. Дячук**

ТРОЯНДИ НА ПРИШКІЛЬНІЙ ДІЛЯНЦІ

друге видання, виправлене і доповнене

УМАНЬ
2011 рік

ББК 74.12.
С 16

Рецензенти :

Доктор сільськогосподарських наук Балабак А.Ф.
Кандидат біологічних наук Голуб В.М.

Рекомендовано до друку вченою радою інституту розвитку дитини Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (протокол № 2 від 23 листопада 2010 р.). Схвалений і рекомендований комісією кафедри теорії початкового навчання факультету початкової освіти до видання.

Перфільєва Л.П., Перфільєва М.В., Дячук П.В.
Троянди на пришкольній ділянці – 2: навч. - метод. посібн. – Умань, 2011. - 236с.

Навчально-методичний посібник складений відповідно до програми курсу ботаніки (розділ "Систематика рослин. Родина розоцвіті"), а також робочим планом кафедри теорії початкового навчання для студентів денної та заочної форм навчання, викладачів шкіл, біологів.

Матеріал посібника стане в нагоді студентам вищих педагогічних навчальних закладів, вчителям загальноосвітніх шкіл при організації навчально-дослідної роботи і розробки уроків з природознавства, при роботі на шкільній ділянці, формуванні квітників, організації різноманітних тематичних свят.

ЗМІСТ

Вступ	4
1. Організація у початковій школі дослідної роботи з квітництва	5
2. Біологічна характеристика троянд	10
3. Минуле троянд	- 13
3.1 Троянда у країнах сходу	- 13
3.2 Троянда у легендах та міфах Давньої Греції	- 17
3.3 Рим	- 20
3.4 Троянда у традиціях Європи (Франція)	27
3.5 Англія	33
3.6 Німеччина	- 34
3.7 Болгарія	- 39
3.8 Росія	- 41
4. Троянди останнім часом	44
5. Краса шипшинового світу	49
6. "Подаруй цю троянду поету..."	64
7. Символіка	93
8. Мистецтво створення квіткових композицій	109
9. Практичне значення троянд	123
9.1 Парфуми	130
9.1.2 Рецепти	133
10. Класифікація садових троянд	139
11. В пошуках блакитної троянди	- 164
12. Агротехніка троянд	- 172
12.1 Підготовка садивного матеріалу	- 180
12.2 Садіння троянд	- 181
12.3 Догляд за насадженнями	182
12.4 Розмноження троянд	- 188
12.5 Обрізування троянд	- 196
12.6 Зимостійкість троянд та укривання рослин на зиму	204
12.7 Розкривання троянд навесні	- 207
13. Кімнатна троянда	208
14. Це не троянди!	220
15. Світові відомості про троянди (перевірка знань)	234
16. Література	238

*Блідо-рожева троянда
В саду розцвіла
досвітанням,
Цей спалах краси незвичайний
Навіки у
душу запав...*

Дмитро Вільха

Вступ

Вирощування рослин це невід'ємна частина навчальної роботи в початковій школі.

Рослини є матеріалом для унаочнення уроків, об'єктом дослідницької роботи, прикрасою школи. Доглядаючи рослини, учні поглиблюють і розширюють свої знання з біології, набувають трудових навиків, дістають естетичне задоволення.

В процесі формування у дітей знань про природу, естетичних почуттів, велике значення має бажання і уміння самого вчителя знаходити красиве у природі і отримувати від цього задоволення. Для ознайомлення дітей початкових класів з природою, педагогу потрібен значний запас знань з різних галузей науки про природу.

Вихователь повинен уміти організувати куточок живої природи, створити для рослин умови близькі до тих, в яких вони живуть у природі. Крім того, він повинен володіти агротехнікою вирощування рослин на ділянці біля школи. Приклад вчителя має вирішальний вплив на виховання у дітей навичок праці. Володіючи необхідними знаннями і умінням, а також основними методами роботи, вчитель, який любить рослини, зуміє зробити їх могутнім фактором у всебічному розвитку дитини.

На шкільній ділянці бажано мати декоративні рослини різних біологічних груп. Але основну увагу радимо приділити багаторічній рослині з родини розоцвіті.

Багаторічні квіткові рослини на земельній ділянці розміщують залежно від її площі, розташування, наявності дерев, кущів, газону, деяких біологічних особливостей рослин. Багаторічні квіти садять вздовж будинку, біля групових

майданчиків на рабатках, клумбах, на газоні біля груп дерев, на луках посеред газонів.

1. Організація у початковій школі дослідницької роботи з квітництва

Декоративне озеленення кожного міста, села, селища - важливий елемент зеленого будівництва, що виконує архітектурно-художню, санітарно-гігієнічну, захисну і навіть навчально-виховну роль, сприяє вихованню в учнів естетичних смаків, прищеплює їм любов до рослин, навчає бережливому ставленню до природи. Неабияку роль відіграє озеленення, де використовують різноманітні красиво квітучі рослини. Серед них перше місце за декоративністю належить трояндам, зацікавленість якими останнім часом значно зросла.

Вирощувати в школі квіти можна не тільки як прикраси, а й зацікавити дитячий колектив дослідницькою роботою з ними.

Спочатку треба створити гурток квітників. Роботу гуртка слід розпочати із збирання, розведення і вирощування колекції квітів.

Посівний і насадковий матеріал можна дістати у ботанічних садах, на дослідних станціях, на станціях юних натуралістів, придбати у квіткових магазинах. Слід тримати зв'язок з квіткарями-любителями. У них учні можуть дістати насіння та живці окремих цікавих рослин, щоб принести до школи.

Радимо всі нові неперевірені квіти вирощувати спочатку на експериментальній ділянці - в розсаднику. Чітко спланований розсадник дасть можливість краще доглядати за рослинами, а головне - не загубити молоді сходи серед загалу квітів.

Міжряддя на рабатках треба робити однакової ширини - 25 - 30 см. Якщо насіння багато, то кілька рядків буде зайнято одним видом чи сортом рослин. Коли насіння мало, то в рядку може бути тільки 1 - 3 рослини. Така система полегшує облік і догляд за рослинами.

На відповідному плані слід накреслити всі рабатки та рядки, на ньому й записати, що саме в цих рядках посіяно чи росте. Крім цього, на рабатках повинні бути відповідні етикетки (вони можуть загубитися, а тому план треба мати обов'язково).

Не слід без достатнього досвіду захоплюватися великою колекцією рослин, її легко загубити і цим самим дискредитувати саму ідею квітництва в школі.

Радимо спочатку вирощувати кілька провідних квіткових культур (які більше подобаються або насіння яких є в наявності). Спочатку їх треба розмножити в достатній кількості (особливо застосувати підзимовий посів). Це вже матиме певний ефект і зацікавить учнів. Після цього можна перейти до збільшення колекцій і від вирощування квітів до організації та проведення дослідницької роботи. Квіти - вдячний матеріал для експериментальної роботи з ботаніки. Досліди з ними найбільш показові, а тому і зрозумілі учням I - 4 класів.

Учні повинні навчитися самі ставити експеримент і робити наукові висновки.

Кожна наукова робота потребує точного обліку й документації. Заведіть в біокабінеті товстий зошит - "Журнал обліку надходження посівного та посадкового матеріалу". Графи в цьому журналі будуть такі: порядковий номер, дата, назва одержаного посівного чи посадкового матеріалу, кількість, від кого одержано та примітка. Порядковий номер треба написати і на етикетці для рослини, і за цим номером можна швидко знайти в журналі звідки одержано матеріал. Ні в якому разі не слід покладатися на пам'ять.

Учні в гуртку краще всього поділити на групи (3-5 осіб) визначити теми і завдання роботи. Усі записи група веде у щоденнику проведення робіт з кожної теми та фенологічних спостережень (щоденник досліджу). Для щоденника досить учнівського зошита. Записи ведуть простим (чорним) олівцем безпосередньо на місці роботи. Не можна робити записи по пам'яті. При потребі їх можна переписати начисто пастою, але основними є польові записи олівцем.

У ході роботи слід записувати всі агротехнічні заходи, фенологічні спостереження (полив сходів, розвиток рослин, цвітіння тощо).

Треба детально описувати всі зміни у відібраних рослин та їх декоративні якості (колір, розмір, характер росту тощо). Без таких детальних записів не можна зробити наукових висновків.

Якщо під час експерименту з'являються якісь думки чи плани, то їх теж слід записувати в щоденник досліджу.

У ході роботи бажано зібрати гербарні зразки, зробити малюнки, сфотографувати рослини. Після закінчення досліджу ланка повинна скласти звіт: детально описати всю виконану роботу і показати її наслідки та зробити висновки.

Оскільки вся підготовча робота проводиться взимку, то слід порадити учням і відповідну літературу до кожної теми.

Тем для шкільної наукової роботи можна знайти безліч. Цікавими є теми з селекції. За допомогою селекції можна вивести декілька своїх шкільних сортів квітів. Така робота зацікавить учнів. Робота з селекції квітів цілком реальна, якщо займатися багаторічними квітами, які легко розмножуються насінням і вегетативно.

Коли гурткова робота розгорнута достатньо, слід перейти до її наступного етапу – до організації шкільної дослідної станції квіткових і декоративних рослин.

Справа в тому, що назва "гурток" викликає уявлення про невелику групу учнів, робота якої обмежена певним колом завдань. У той же час роботу з квітництва можна розгорнути широко, щоб наслідки її були помітні не тільки в межах школи, а й поза ними. На учнів справлятиме враження назва — шкільна дослідна станція (ніколи не слід забувати про значення атрибутики).

Роботу треба поставити так, як належить дослідній станції. Очолоює її рада станції, до складу якої входять активні й авторитетні учні, представники учнівських організацій школи, безумовно, увійде і вчитель-біолог.

Шкільна дослідна станція повинна мати перспективний (на 3 - 5 років) план наукової роботи, оперативний план на поточний рік, які затверджує директор школи.

Роботу слід розподілити по ланках з 2 - 3 учнів. Кожна ланка повинна мати чіткий календар роботи, вести щоденник.

У вересні-жовтні ланка складає письмовий звіт за проведену роботу, до якого додає відповідні матеріали та фото. Звіт затверджується на розширеному засіданні ради станції. Бажано звіти всіх ланок надрукувати в кількох примірниках і переплести у палітурку з написом «Праці шкільної дослідної станції квіткових і декоративних рослин».

Звіти, щоденники, малюнки, фото, гербарії і живі рослини використовуються для організації шкільної виставки звіту про роботу станції. Таку виставку найкраще зробити в кінці вересня, коли ще є живі рослини. Екскурсоводами на ній повинні бути члени дослідної станції. На виставку слід запросити учнів і вчителів з інших шкіл, представників відділу освіти, батьків.

Наведемо тему дослідної роботи у такому вигляді, яку повинна одержати ланка: «Вивчення сортів чайно-гібридних троянд.»

Щоб визначити, які із сортів троянд кращий, беруть за увагу не тільки розмір і колір квітки, а й тривалість і повторність (ремонтантність) цвітіння. Для цього потрібно проводити систематичні дослідження.

План роботи.

Біля кожного куща троянд поставити кілочок з номером (з назвою сорту, якщо він відомий).

Навесні відкрити троянди в один час, однаково їх обрізати (за винятком витких троянд).

Систематично вести фенологічні спостереження за кожним підослідним кушем.

З'ясувати час розкриття листкових бруньок, початок та інтенсивність росту стебел (вимірювати їх час від часу), час появи бутонів, розкриття квіток, колір, форму квітки, тривалість цвітіння однієї квітки, кількість квіток на куші (кожну відділу квітку негайно зрізувати), час припинення цвітіння, повторну появу бутонів та квіток тощо.

На підставі аналогічних спостережень можна оцінити декоративність кожного куща.

Всю роботу треба проводити при високій агротехніці – розпушуванні ґрунту, підживленні, боротьбі з шкідниками тощо.

При виконанні роботи на тему: «Вивчення сортів витких троянд», з'ясувати сучасний стан вивчення витких троянд, як найневиблагливіших, а у першу чергу - умов їх зростання і вирощування в Уманському районі, розробити методичні рекомендації щодо використання троянд у роботі з учнями. Тому було виконано наступні завдання дослідження:

План роботи.

1. Детально вивчити і охарактеризувати біологію витких троянд. Визначити сортову різноманітність витких троянд, які придатні для вирощування в умовах Уманщини (5 сортів). Зазначити чи всі сорти витких троянд в однаковому обсязі можуть використовуватися для озеленення міста з розвиненим транспортом, чи знижується декоративність, продуктивність, чи послаблюється ріст й імунітет, чи скорочується період цвітіння.

2. Дослідити особливості агротехніки вирощування витких троянд Уманського району (бо навіть в межах однієї групи сорти відрізняються між собою за біологічними та декоративними особливостями):

- правильний вибір ділянки і підготовка ґрунту для садіння,
- садіння витких троянд, правильний догляд за насадженнями в наших кліматичних умовах, - обрізка троянд, розмноження, а також зберігання їх взимку,

.....

- найбільш ефективні шляхи і методи боротьби з шкідниками та хвороби троянд,

- використання найбільш ефективних сортів витких троянд, які використовуються в декоративному садівництві.

3. Розробити методичні рекомендації щодо використання витких троянд у роботі з учнями:

- в навчальному процесі (ознайомлення учнів з виткими трояндами як одним з найяскравіших представників родини розових),

- в результаті проведення гурткової роботи по родині розових, діти зможуть розширити і поглибити свої знання; ознайомитися з історією садово-паркового мистецтва, з композиційним оформленням садів і парків, з технікою проектування декоративних композицій; практично використати свої знання, уміння та навички в науково-дослідній роботі.

.....

2. Біологічна характеристика троянд

Рід троянд належить до родини розові, порядку розоцвіті, класу дводольних, відділу покритонасінних. Покритонасінні — панівна група сучасних рослин. Рослини цього відділу мають найдосконалішу будову вегетативних і генеративних органів, різноманітні пристосування до запилення, поширення насіння та плодів. Відділ Покритонасінні включає два класи: Дводольні та Однодольні. До класу Дводольні належить 429 родин, в тому числі і розоцвіті, які включають більше ніж 200 тисяч видів.

Родина Розові. Якщо попросити вас перерахувати відомі плодови дерева, то найперше ви, звичайно, назвете яблуню, грушу, вишню, черешню, сливу, терен, абрикос, персик, мигдаль. Це рослини із родини Розові. Що ж спільного у цих дерев із царицею квітів - трояндою? Виявляється, назву родині дала зовсім не троянда, а її скромна сестра шипшина. Латинська назва цієї рослини Роза, тому й назва всієї родини - Розові. Ця родина об'єднує рослини різних життєвих форм: дерева, кущі і трави (малина, ожина, суніці, лапчатка, душніня).

Рід троянд об'єднує культурні форми (троянди) і дикорослі (шипшини) загальною кількістю близько 380 видів. І при цьому ботанічні особливості роду краще виражені в дикорослих форм. Цікаво, що відбитки частин листя, пагонів, колючок, бутонів знайдені у викопних гірських породах третинного періоду, дають підстави стверджувати, що троянди з'явилися на земній кулі щонайменше 25 млн. років тому.

Природно, що троянда - одна з найдавніших квітково-декоративних культур, походить вона від видів, які в дикому вигляді зустрічаються майже на всіх континентах та різняться за біологічними, анато-морфологічними і фізіологічними ознаками. Ця обставина, а також багатівікова селекційна робота, зумовили виникнення величезної різноманітності видів та форм троянд.

Троянди - багатостовбурні гарно квітучі чагарники або ліани різної висоти, вічнозелені або листопадні. У кущових троянд пагони бувають прямі або дуговидно вигнуті донизу. Вони майже завжди вкриті шипами різних розмірів і форм, що також мають

декоративний характер. Залежно від біологічних особливостей троянд та умов їх росту довжина річних приростів центральних стебел коливається від 0,2 - 0,3 до 2 - 10 м. Значним ростом характеризуються виткі паркові форми. Листки складні, непарнопірчасті, з трав'янистими трилистками, прирослими до черешка, розташовані спірально.

Коренева система добре розвинена і проникає на глибину до 2 м., лише у витких форм вона розташована горизонтально під поверхнею ґрунту. Усі види троянд здатні щорічно утворювати молоді базальні пагони, що називаються пагонами відновлення, вони заміняють старі, виснажені пагони, сприяють зміцненню кореневої системи. В основі кожного такого пагона утворюється стрижневий корінь, який глибоко проникає в ґрунт. Завдяки пагонам відновлення рослини добре розвиваються і рясно цвітуть на одному місці 40 - 50 років, але найпродуктивнішими бувають у віці від 5 до 25 років.

Перші квіткові бруньки у троянд звичайно формуються на одній або кількох верхівках молодих пагонів з недозрілою деревиною. Проте у багатьох видів, у тому числі й деяких садових троянд, квітки утворюються тільки на спільній торішній деревині. Однорічна більш чи менш здерев'яніла частина пагона, розташована між квіткою та торішньою деревиною, називається квітконіжкою.

Якість її (гнучкість, міцність, довжина) зумовлюють можливість використання сорту на зріз. Квітки двостатеві, різних розмірів, до 16 і більше сантиметрів в діаметрі, часто запашні, прості або різною мірою махрові, різних відтінків червоного, жовтого, білого, рожевого забарвлення. Однонасінні плоди (горішки), що їх на практиці іноді називають насінням, знаходяться в м'ясистому квітколожі. Горішки вкриті дерев'янистою оболонкою, яка швидко твердіє. Тому схожість насіння залежить від строку збирання та тривалості зберігання. Розвиток рослини від висіву до плодоношення в різних видів триває від 1 до 5 років.

Вічнозелені види, які формувалися в тропічній та субтропічній зонах, розвиваються і цвітуть майже безперервно. На одній рослині одночасно можна бачити квітки, плоди, молоді пагони.

Листопадні види помірного клімату мають період зимового спокою. Зимостійкість їх коливається в широких межах. Одні з них витримують 40°C морозу, інші гинуть при температурі 10-15°C нижче нуля, тому в умовах України їх необхідно на зиму вкривати. Оптимальна температура розвитку +10 - +30°C .

Висока пагіновідтворна здатність більшості троянд і швидкий розвиток від виникнення бруньок до утворення пагонів та репродуктивних органів є важливою біологічною особливістю роду, яка сприяє багаторазовому цвітінню протягом вегетативного періоду у відкритому ґрунті, зумовлює широке використання цієї культури при вирощуванні в теплицях та оранжереях.

Нині в світі існує приблизно 30 000 сортів троянд. Сорта-вими ознаками є загальнобіологічні, фізіологічні та морфологічні властивості: зимо-, морозо-, посухостійкість, стійкість проти ураження хворобами і шкідниками; висота і форма куща або лани; форма забарвлення, декоративність листя; форма, розміри і кількість шипів, довжина і міцність квітконосного пагона; форма, розміри, забарвлення, аромат, махровість квіток, сила росту, строки, періодичність та тривалість цвітіння.

3. Минуле троянд

3.1 Троянда у країнах Сходу

Про минуле цієї квітки свідчать окам'янілі пуп'янки, листки, а також шипи троянд, вік яких нараховує 25 мільйонів років. Вчені припускають, що вік диких троянд ще більший – перші з них з'явилися біля 35 мільйонів років тому. Перед трояндою схилялись, її оспівували з давніх-давен. Вона відіграла велику роль в історії людства.

Батьківщиною троянд є Схід. У казково розкішних садах-едемах, або парадизах, як називали їх у європейських країнах, повсюдно пахтіли троянди. Уздовж доріжок вузькими арками струмувала трояндова вода. Мусульмани оспівували та шанували троянди як божественний «лик» пророка Мухамеда. Про троянду склали легенди й казки. Сади турецьких султанів, мавританські сади в Кордові та Гренаді (Іспанія), сади татарських ханів у Бахчисараї, мавританські сади, виплекані на зразок перських елемін, потопали в розкішній багатобарвистості троянд та інших квітів.

Троянду в давнину цікаво описує в своїй книзі М.Ф. Золотницький «Квіти в легендах і переказах».

Незважаючи на повсюдне поширення дикої шипшини, аж до Заполяр'я і крайнього північного Сходу, культурна троянда походить із субтропіків Південно-Східної Азії. Троянда квітнула в садах Вавилону (Іраку), де її називали «варіда», що означає – червоний. Квітку зображували на монетах та настінних фресках палаців.

Перші згадки про троянди, що дійшли до нас, сягають епохи шумерів за 2000 років до нашої ери. Цим же роком датується одне з найдавніших зображень троянди знайдено на острові Крит. У давніх Індії та Китаї культура троянд досягла високого рівня. Було створено розкішні сади і величезні плантації. Вже 5000 тисяч років тому в Китаї вирощували кущі троянд і використовували її плоди. Там

виготовляли та застосовували трояндову воду і олію, троянда цінувалась як лікарська рослина.

В давньоіндуських переказах зустрічаємо перші відомості про троянду. Нею вистилали шлях, по якому під час урочистостей несли богів, нею уквітчували палати вельмож, сплачували данину й царські податі, браміні прикрашали нею храми.

В Індії її запах вважався таким приємним, що індійські принци та принцеси влаштовували в чудесних своїх садах уздовж доріжок рівчачки з трояндовою водою, аби аромат квітки виповнював усе довкола.

У Індії зустріч гостей супроводжується обов'язковим ритуалом. Під час весільних урочистостей наречену й нареченого обсіпають пелюстками троянд та заквітчують гірляндами з них.

В індійських пуранамах (міфах) повідомляється, що найчарівніша у світі жінка Лакшмі народилась із пуп'янка троянди, який складався із ста восьми великих і тисячу восьми дрібних пелюсток. Вішну, хранитель Всесвіту, побачив цю чарівну красуню, що спала у своїй дивовижній трояндовій колисці, і, захоплений її вродою, розбудив Лакшмі поцілунком й таким чином зробив своєю дружиною. Лакшмі перетворилася на богиню краси, а троянда, що ховала її, стала символом божественної таємниці й почала вважатися в усіх східних народів священною.

В деяких країнах Сходу, наприклад у Сирії існував культ троянди.

У країнах Сходу троянду любили й шанували за всіх часів, навіть тоді, коли в Європі її знищили. Видатні перські поети Сааді та Гафіз називали свою батьківщину Гюлістаном, тобто трояндовим садом (гюль - троянда).

З усього, що написано про них, можна було б створити самостійну бібліотеку. Наприклад, в Ірані створено національний епос «Гюльнаме» — книгу про троянди.

В Древній Персії (Іран) так шанували троянду, що навіть сама країна набула назву Гюлістан – країна троянд. Слово «гюль» для перса, а особливо для персянки, одне з найчарівніших слів. Поети не втомлювались оспівувати її. За перськими переказами вона була подарунком Аллаха.

До нього одного разу з'явилися всі квіти з проханням признати над ними нового володаря замість сонливого лотоса, котрий, хоча й був дивовижно гарний, та забував серед ночі про свої обов'язки правителя. Тоді Аллах, прихильно вислухавши їх, призначив

правительською квітів білу непорочну троянду з гострими шипами, що оберігають її.

Соловей побачив цю чарівну нову царицю квітів, був зачарований її красою і у захваті пригорнув троянду до своїх грудей.. Але гострі шипи встромилися йому в серце, і яскраво-червона кров бризнула з люблячих грудей нещасного й зросила собою ніжні пелюстки чудової квітки. Дотепер зовнішні пелюстки багатьох троянд зберігають свій рожевий відтінок.

Ними переповнені сади і внутрішні двори, прикрашені усі приміщення, купальні, могили; без них не минає жодних урочистостей, жодного свята, на них ворожили.

Особливо ж гарним буває у Кашмірі свято розквітаючої троянди. Тоді звідусіль сходяться до Кашміру молоді люди і гуляючи по вулицях з кошиками троянд, кидають квіти у перехожих. Той чи та, в кого поцілила трояндою, вважаються щасливцями й зобов'язані зробити подарунок у відповідь. І всі з задоволенням це роблять, оскільки впевнені, що трояндовий дощ, котрий упав на них, принесе щастя.

Любов та святотлыве ставлення до троянди перейняли від персів турки, а точніше усі магометани, котрі, згідно з Кораном, вірують, що біла троянда виросла з крапель поту Магомета під час його нічного сходження на небо (жовта — з крапель поту Магометового віслиюка, а червона — з крапель поту архангела Гавриїла). Тому вони приписують білій троянді очисну силу, і жоден магометанин не тільки не дозволить собі наступити ногою на троянду, але навіть побачивши єдину пелюстку на дорозі, він одразу ж її підніме і дбайливо покладе на чисте місце.

Троянді та запашній трояндовій воді приписували очищувальну силу. Коли турецький султан Саладін наприкінці XII ст. відбив у християн Єрусалим, то вирішив очистити мечеть Омара, перетворену на церкву, від православного духу. Понад 500 верблюдів привезли трояндову воду і приміщення «відмили» від нечисті. Так само зробив 1453 року Мухамед II зі славетним храмом святої Софії у Константинополі (тепер – Стамбул).

Навіть сьогодні в імператорських садах троянди вирощують стільки, що з неї щорічно одержують есенції на суму 50 000 франків.

Трояндовими пелюстками осипають у сералях новонароджених, а якщо пелюсток на той час нема, сповивають немовлят у тонкий рожево-червоний газ, який дуже нагадує їх і який саме заради цього завозять у Туреччину з Єгипту тисячами аршинів.

Чи знали троянду давні євреї — питання спірне, оскільки деякі вчені стверджують, що єврейське слово «шошам» у Біблії, перекладене Лютером як «троянда», означає не троянду, а червону лілею. З іншого боку, згідно з Талмудом, червона троянда виросла на тому місці де Каїн пролив кров Авеля. Скоріш за все, однак, євреї познайомилися з нею не раніше VII століття до народження Христа, бо до того часу її зображення не зустрічається на жодному з папірусів.

В Стародавньому Єгипті троянди вшановувалися перед усім як втілення досконалої краси та кохання. Ще не розквітлі троянди символізували цнотливість, а зав'ялі — скороминучість краси, тлінність тілесного, смерть.

У VII столітті в часи Птолемея своїми чудовими трояндами славилася в Єгипті містечко Арсиноє — з них там виготовляли трояндову воду.

В Єгипті в часи царювання Клеопатри (I століття до нашої ери) троянди вирощувалися у величезній кількості. У садах і гаях рослини розташовували квадратами, в гармонічному поєднанні з прямокутними формами єгипетських будівель. Поміж довгих рядів пальм яскравим полум'ям спалахували клумби правильних геометричних форм з червоними, яскраво-червоними, вогняно-рожевими трояндами.

Видатна єгипетська цариця Клеопатра, приймаючи у себе Марка Антонія, звеліла осипати всю підлогу зали шаром трояндових пелюсток завтовшки на третину метра. Це покриття нагадувало м'який килим і, щоб по ньому зручно було ходити, його накрили дрібною шовковою сіткою. Лише ця примха цариці обійшлася в півтора таланта срібла.

Трояндовими вінками прикрашали голови бенкетників, що лежали на подушках, наповнених знову ж таки пелюстками цих ніжних квітів. Келихи також оздоблювалися трояндами, гірлянди запашних квітів висіли на стінах і колонах. Трояндова вода струменіла із водограїв, а зі стелі спадали трояндові пелюстки.

Трояндові ж пелюстки, як свідчить Пліній, відіграли вирішальну роль і в подальшому житті Клеопатри — вони допомогли їй переконати підозріливого Марка Антонія у щирості її кохання.

Як відомо, під час дружніх бенкетів римляни мали звичай опускати у вино трояндові пелюстки зі своїх вінків і разом з вином випивати на знак щирої прихильності до тих, хто кинув їх у чашу. Коли Антоній став украй підозріливим і так звик до думки про підступність Клеопатри, що примушував свого слугу куштувати всі

страви, то цариця, аби заспокоїти його, звеліла обприскати сильною отрутою троянди свого вінка й, коли сп'янілий Антоній, клянучись їй у коханні, насипав пелюстки до своєї чаші з вином і хотів випити, Клеопатра, вирвавши чашу з рук Антонія, сказала: «Поглянь, любий Антонію, як мені легко було б позбутися тебе, аби тільки я могла без тебе жити!» і, повелівши привести засудженого до страти невільника, наказала йому випити чашу Антонія. Смерть невільника настала миттю і, як стверджують, так витверезила Антонія, що він із вдячності попросив Клеопатру, якщо помре раніш за неї, не забувати постійно уквітчувати його могилу трояндами.

Коли військо Антонія і Клеопатри були розбиті Октавіаном (майбутнім імператором Августом), переможений командувач наклав на себе руки, але перед тим забув заповісти, щоб його могилу щодня протягом цілого року кривали квітами троянди.

3.2. Троянда у легендах та міфах Давньої Греції

Антична міфологія пов'язує появу троянди з народженням богині мудрості Афіни. Немало складено оповідей також і про аромат та красу троянд.

Греки вважали троянду даром богів і символом прекрасного, тому називали її «королевою квітів», а знаменита поетеса Сафо назвала її «царицею». Вже давньогрецький історик Геродот писав про сади македонського царя Міда, в яких росли троянди, квітки яких мали по шістдесят пелюсток.

Появу цієї найчарівнішої з квіток давні греки оповили цілою низкою чудових легенд.

Грецька легенда розповідає, що богині створили троянду, щоб оспівати любов. Роза – латинське слово, а її грецька назва – родон.

Привезена з східних країн у Стародавню Грецію, троянда буда присвячена богині вроди – Афродіті. Великі трояндові сади оточують храми цієї богині.

У Греції відома така легенда: троянда утворилась із білосніжної піни, що покривала тіло Афродіти (Венери), коли богиня краси й кохання вийшла після купання з моря. Побачивши на

ній цю, не менш прекрасну, ніж вона сама, квітку, боги одразу і оббризкали її нектаром, який і надав їй дивовижного запаху. Але нектар, який дарує безсмертя, від задрощів деяких богів, не дав безсмертя троянді і вона залишилась смертною, як усе, що народжується на землі. Потім зображаючи богів, митці Давньої Греції часто прикрашали їх трояндами.

Білу троянду, що з'явилася у всій своїй цнотливості й чистоті, жерці Афродіти віднесли до храму цієї богині й прикрасили нею вівтар і сад навколо нього. І троянда залишалась білою, аж поки серце Афродіти не вразила жаклива звістка про те, що її коханого Адоніса смертельно поранив вепр.

Забувши про все, у невтішному горі богиня мчить до гаю Піфона, де лежить її милий, біжить, не звертаючи уваги на гострі колючки троянди, котрі кривавлять їй ноги. Кілька крапель цієї божественної крові падають на троянди, і з білих вони перетворюються на яскраво-червоні.

У другій чарівній розповіді поява квітки пов'язувалася з народженням богині мудрості – Афіни. На честь цієї події на землі будімо розцвіли троянди і всі білого кольору.

За іншою легендою, біла троянда перетворилась на червону під час одного з бенкетів, який влаштували боги на Олімпі.

Одного разу, бенкетуючи на олімпі, боги як завжди пили вино безсмертя - нектар. Амур, син богині кохання невдало повернувшись, перевернув келих з божественним напоєм. Краплі потрапили і на пелюстки троянд. І відтак рослини набули найчарівніших пахощів.

Ще поетичніша легенда про створення червоної троянди богинею Флорою.

Флора, яка тривалий час не любила й уникала зустрічей з Амуром, була, нарешті, вражена його стрілою й одразу ж загорілась до нього палким коханням. Але хитрий божок, досягнувши бажаного, почав тепер сам уникати Флори, і ось тоді, у невтамованій пристрасі, вона вирішила створити квітку, яка сміється й плаче, поєднуючи в собі смуток і радість.

Побачивши чудову квітку, що виростала в її руці, богиня у захваті хотіла вигукнути: «Ерос» (так звали греки Амура), але, соромлива від природи, затнулась, почервоніла і, проковтнувши перший склад, лише мовила «рос» (тобто рожа, що по-грецьки означає троянда). Квіти, що росли навколо, підхопили це слово, і відтоді її почали називати саме так.

А інший міф оповідає, що богиня Флора одного разу побачила гарну дівчину і перетворила її в квітку, Афродіта додала квітці краси, три грації – блиск і шарм. Діоніс пожертвував ароматний нектар, Зефір роздув хмари, щоб Аполлон міг поливати на троянду сонце. Коли квітка виросла, її передали Еросу (Купідону) і назвали «Королевою квітів». Тому в древності троянда вважалась священною квіткою.

І, нарешті, ще за одним переказом, троянда походженням своїм завдячує богині полювання Діані.

За легендою, закохана в Амура, богиня приревнувала його до прекрасної німфи Розалії. Якось, в лихому гніві, вона схопила нещасну Розалію, потягла в терновий куц і, зранивши страшними колочками, позбавила німфу життя.

Дізнавшись про гірку долю коханої, Амур знайшов її мертвою, у невітшному горі заплакав. Сльози його капали, капали на терен, мов роса, і куц почав розквітати дивними квітами. Ці квіти були троянди.

Троянда відігравала у греків визначну роль не лише у радісних чи сумних подіях, але й у домашньому побуті.

Вінком з троянд, перевитих миртом, прикрашали наречену. Трояндами завітчувати двері в її помешкання, пелюстками з троянд осипали шлюбне ложе. Вінки з троянд посилали одне одному закохані або ж клали їх при вході в будівлю. Якщо ж у когось із юнаків чи дівчат розривався вінок, то казали, що той, чи та, закохані, а коли вони заперечували — тоді звертались по допомогу до так званого трояндового оракула, тлумачення його полягало ось у чому: - брали трояндову пелюстку і клали її на утворений великим та вказівним пальцями лівої руки отвір (як це ми робимо іноді з маківими пелюстками) і потім долонею правої вдаряли по ній. Якщо пелюстка залишалась цілою, то вважалося, що людина сказала правду, коли ж лопала, причому з тріском, то над хлопцем чи дівчиною починали підсміюватись, кажучи, що вони закохані, але безнадійно. Так троянда не раз слугувала соромливим закоханим за мовчазне освідчення в коханні.

Трояндами греки оздоблювали свої храми, палаци статуї та оселі, зустрічали воїнів-переможців, зображували на монетах (Родос). З іншого боку, греки носили її на знак жолоби, прикрашали нею пам'ятники й урни з прахом, оскільки приписували їй чудодійну властивість зберігати смертні останки від тління, і вважали, що запах її приємний душам померлих. Крім того, в бутоні троянди греки вбачали символ нескінченності, який виявляється в її круглій, що не має ні

початку, ні кінця, формі, й саме тому на грецьких надмогильних пам'ятниках можна було раз у раз зустріти щільно зімкнутий бутон троянди.

Не менш визначну роль відігравала троянда і в релігійних обрядах греків.

Трояндами увінчували богів, вінки з троянд клали до їхніх ніг. Та особливо прикрашали ними статую Венери: прив'язі на її чолі троянди вважались навіть чудодійними.

У знаменитій куртизанці й першій в Греції красуні Аспазії в дитинстві на щоці був нарід, якого вона ніяк не могла позбутися, незважаючи на всі спроби знаменитих лікарів того часу. Цей нарід так спотворював обличчя, що Аспазія впадала у відчай, і, вже будучи сформованою дівчиною, вона вирішила за краще померти. Та врятував її сон. Несчастій приснилося, ніби улюблений птах Венери — голуб явився їй в образі молододі дівчини й запропонував зняти прив'язані на чолі богині троянди, приготувати з їхнього листя мазь і натерти нарід. Аспазія так і вчинила, нарід пропав, і вона стала найвродливішою жінкою Греції. Найзнаменитіші в Греції храми Венери, що на островах Кірен і Родос, були оточені найрозкішнішими, величезними садами троянд. Тут схиляння перед трояндою зайшло аж так далеко, що навіть на монетах карбували її зображення.

Взагалі, слід зазначити, що в Греції користувались великою шаною не тільки сама троянда, але й торгівля нею та плетення вінків. Вінки з троянд розкупувались у величезних кількостях. Запрошені на обід гості вдягали на себе трояндові вінки. Гонєць приносив радісну звістку із вінками троянд в руках.

Перша плетільниця вінків у давній Греції, красуня Гліцера із Сікіона, була увічнена знаменитим грецьким живописцем Паузіасом, котрий написав її портрет. Опісля за саму лиш копію портрета Лукулл заплатив солідну суму.

3.3. Рим

Перше місце з-поміж квітів надавалося троянді і в Давньому Римі. Після пограбування Греції, римляни влаштували в себе на батьківщині розкішні сади на зразок еллінських, одним із основних елементів оздоблення яких була троянда.

Якщо в Греції вона була для богів символом кохання й краси, а для людей ознакою радощів або глибокого смутку, то римляни в часи

республіки вважали її атрибутом суворої моралі й служила троянда нагородою за видатні діяння, а з падінням Риму вона стала поняттям розкошів та розпусти.

Цариця квітів, її пелюстками вкривали постіль закоханих, шлях переможців, що повертались додому. Як було сказано, у римлян був звичай під час банкетів кидати у вино пелюстки зі своїх рожевих вінків. Вино з пелюстками троянд випивали як шану до хазіяна вінка.

Кожен помічав, що краплини роси надають невимовної краси пелюсткам будь-яких квітів. Але на пелюстках троянд вони дивовижно чарівні. В античному світі пояснювали це тим, що богиня зорі Аврора щоранку, зустрічаючись на небі з своїм батьком Сонцем, плаче з радості, і саме сльози богині виблискують діамантами на пелюстках її улюблених квітів – троянд. Відтоді, троянда символізує прихильність дітей до батьків.

Римляни мали власну легенду про походження троянди. Згідно з нею, багато наречених бажали одружитися з красивою дівчиною на ім'я Роданте, але жодним з них вона не цікавилась. Молоді були настільки роздратовані, що для помсти виламали двері і вдерлись в її дім. Цей епізод розгнівав богиню Артеміді, за що вона перетворила красуню у квітку, а її прихильників – в шипи.

Богиня кохання Венера (в давньогрецькій міфології - Афродіта), мовить одна з римських легенд, якимось гуляла в олімпійському саду. Замислившись, вона зупинилася біля єдиної в Едемі троянди і кінчиком свого пальця необачно торкнула одну з гілок. Зойкнувши, від несподіваного болю, красуня подивилася на палець. На ньому червоніла крапелька крові. Не встигла вона роздивитися її, як крапелька скотилася долі і впавши на землю, перетворилася на запашну червону троянду, яку закоханий в богиню Ерос вблагав присвятити йому.

Кульг троянди в давньому Римі перевершив все можливе. Патриції засипали коханих матрон трояндами. Дівчата обкурювали себе трояндовим фіміамом, щоб причарувати коханих. Гладіатори мастили себе трояндовою олією, щоб бути переможцями в жорстоких іграх. В Колізеї трояндовим дощем вітали переможців гладіаторів та уквітчували їх цими квітами. Патриціанки купалися в трояндовій воді, аби зберегти молодість, а псевдо послідовники Епікура лежали на ложах з трояндових пелюсток, а рабині дощем з ніжних запашних пелюстків засипали їх зверху.

Римські воїни, вирушаючи на війну, прикрашали малюнками цієї квіткі свої лати, скидали шоломи й одягали вінки з троянд, щоб

набратися мужності, і взагалі на той час вона була емблемою хоробрості. Це був ніби орден за хоробрість.

Так, Сціпіон Африканський дозволив солдатам восьмого легіону, котрі першими ввійшли у ворожий табір, у день їхньої тріумфальної ходи в Римі нести в руках букети троянд і на увічнення видатної хоробрості вибити зображення цієї квітки на щитах. Так само й Сціпіон-молодший дозволив воїнам легіону, хто першим піднявся на стіни Карфагена, прикрасити вінками з троянд їхні щити і увічнити всю тріумфальну колісницю. Взагалі ж спочатку трояндами дозволялося увічнювати чоло лише тієї людини, яка здійснила щось видатне, і коли Марк Фульвій дозволив своїм воїнам після незначної сутички прикрасити шоломи вінками з троянд, то мав за це сувору догану від цензора Катона.

Троянда так високо шанувалась тодішніми римлянами, що навіть заборонялось прикрашати себе вінком у години трауру чи смутку, чи в дні, коли Риму загрожувала небезпека і коли якийсь багатий міняло знехтував цю ухвалу, надумав під час Другої Пунічної війни з'явитися у себе на терасі у вінку з троянд, то його негайно, за наказом сенату, було кинуте до в'язниці, звідки його випустили аж по закінченні цієї війни.

У квітні-травні в Римі влаштовували свято троянд - розалії, на якому вшановували мертвих. У домах часто вішали гілку троянди або зображали її на стелі на ознаку того, що проголошене під трояндою - таємниця. Відтоді побутує вислів: "сказали під трояндою", тобто розповісти щось таємне - «*SUB ROSA*» — сказане під трояндою, тобто по секрету. Як символ мовчання троянда присвячувалася римлянами богів мовчання Гаркокранту та богині мудрості Мінерві.

Урочистості відбувались не раніше 19 квітня й не пізніше 19 червня і полягали, головним чином, у розкішному прибиранні могил та урн, де зберігався прах померлих, гірляндами й вінками з троянд.

Взагалі, якого виняткового значення римляни того часу надавали трояндам, засвідчує звичай багатих людей заповідати великі суми на постійне прибирання їхніх майбутніх могил цими квітами. Для цього переважно використовували білі й кармінно-червоні троянди. Перші, зазвичай, висаджували на могилах молодих людей, а другі — на могилах людей старшого віку.

Нарешті, без троянди не мислився тоді й домашній побут, і релігійні церемонії. Римляни прикрашали нею своє житло й домашні вівтарі, посилали шлях під час урочистих процесій. Особливо ж урочистою була процесія корибантів, жерців богині Кибели, охоронниці

богів, тоді все покривалось білими трояндами: і статуя богині, і її жерці, і весь шлях.

Не таке значення троянди мали за часів падіння Риму. Із квітки величі вона стає квіткою забави п'яних оргій, ознакою найнищої хіті. Тепер нею вінувають не Венеру-Уранію — богиню чесного шлюбу й благословіння дітьми, а ганебну Венеру-Пандемос — богиню хтивості.

На той час зловживання трояндою як прикрасою досягло крайнощів. Так, наприклад, марнославний проконсул Веррес, звинувачений, як відомо, Цицероном у продажності, пересувався по Риму не інакше, як на ношах, матрац та подушки яких постійно наповнювали свіжими пелюстками троянд, причому й він сам увесь був обвитий трояндовими гірляндами.

Ще більше троянд винищував імператор Нерон. У його знаменитій обідній залі, стіни й столи якої оберталися під час бенкетів за допомогою особливого механізму й відтворювали чотири пори року, замість граду й дощу на гостей падали мільярди свіжих трояндових пелюсток. Для кожної такої гулянки, за свідченням Світонія, витрачались величезні кошти.

За часів Нерона кораблі, нерідко пробиваючись через шторми і бурі, привозили із далекої Африки трояндові пелюстки та запахну олію. Примхи імператора коштували його скарбниці не однієї бочки золота.

Сади полководця Лукулла, імператора Юлія Цезаря, Андріана Нерона своєю розкішшю перевершували все відоме на той час. Для них завозилися найрозкішніші та найчудовіші рослини з усього світу насамперед троянди.

Але троянди винищувалися у величезній кількості взагалі на усіх обідніх бенкетах римлян, оскільки не лише кожен гість мав бути увінчаний трояндами, а прикрашали й тих, хто подавав страви, і навіть посуд, чаші з вином, обідні столи. Цими квітами нерідко ними вистилали навіть підлогу. Причому слід зауважити, що вінки для гостей сплетені були не просто з троянд, а з трояндових пелюсток у вигляді луски навколо обруча.

Бажаючи якомога більше вдовольнитися запахом троянди, деякі патриції посипали її пелюстками навіть поверхню моря перед прогулянкою на галерах, а під час одного із святкувань ними була встелена уся поверхня Люцінського озера.

Та всіх перевершив своїм огидним винищенням троянд імператор Геліогабал. Одного разу в палаці юнака-імператора, який

уславився своєю витонченною жорстокістю, зі стелі впала така лавина трояндових пелюсток, що частина гостей задихнулася, надавши цим велику насолоду імператорові. Сам же він приймав трояндові ванни, а воду після цього повинна була пити чернь. Нарешті, за його наказом, цією дорогішою вологою наповнювали й громадські купальні, внаслідок чого вони зазнавали осад з боку римського простолуду, який збігався сюди з усіх кінців Рима, головним чином для того, щоб напитися, а не купатися.

Та окрім вищезгаданого найширшого застосування, троянда мала до того ж і цілком своєрідне призначення. Вона слугувала символом мовчання, навіть присвячувалась Гарпократові — богові мовчання, котрий, як відомо, зображався юнаком із прикладеним до уст пальцем.

Латинське прислів'я стверджує: «in vino Veritas» (істина в вині), вказуючи на те, що сп'яніла від вина людина може розбазікати іноді всі свої таємниці. А оскільки під час занепаду Риму було вельми небезпечно привселюдно ділитися своїми думками, то, аби нагадати розгаряченим головам про необхідність тримати язика за зубами, на стелі зали чіпляли майстерно зроблену білу троянду. Погляд на цю троянду змушував багатьох стримувати свою відвертість.

Римляни готували з троянди різноманітні напої і страви. Окрім вина, одержували, додаючи до пелюсток яйця, пудинги, а також желе, трояндовий цукор і численні солодоці, й до цього часу вживані на Сході.

Взагалі у римлян того часу потреба в троянді була настільки значною, що незчисленні трояндові сади в околицях Рима та всієї Кампанії не могли задовольнити їх, доводилося доставляти ці квіти кораблями з Александрії й Карфагену, внаслідок чого тут навіть виникла нова величезна галузь господарства. На трояндові сади перетворилися найродючіші місцевості Риму, на шкоду хлібним полям, тому більшість людей того часу обурювалися. Марціал, наприклад, з гіркою іронією писав: «Єгиптяни, пришліть нам хліба замість наших троянд!»

Усі вулиці Рима були так просякнуті запахом троянди, що незвичній людині робилось погано. На кожному розі, на кожному перехресті стовбичили торговці трояндами або торговки й плетільниці трояндових вінків, їх налічувались цілі сотні, вони торгували ними навіть на ринках, як було колись в Афінах.

Нарешті, існувала в Римі особлива трояндова біржа із спеціальними маклерами, котрі займалися купівлею та продажем лише тро-

янд, і ці квіти, звісно, були різних сортів та різної вартості. Найзнаменитішими й дорожчими вважалися ті що квітнули двічі на рік - троянди із Пестума. Вони не раз оспівані найвизначнішими поетами Риму Вергілієм, Овідієм та іншими.

Таке ставлення римлян до троянди не могло, звісно, не викликати відрази до неї з боку перших християн, і вони дивилися на неї, як на квітку розпусти й погібелі, внаслідок чого Тертуліан написав суворе послання проти застосування трояндових вінків, а Климент Александрійський вважав навіть за гріх увінчувати себе подібним вінком.

Таке ставлення римлян до троянди згодом зумовило обурення християнської церкви. Відомий проповідник Тертуліан написав суворе послання, в якому засуджував вживання трояндових вінків. Інший церковний діяч Климентів Александрійський вважав, за тяжкий гріх прикрашати голову таким вінком.

Та з плином часу ставлення до троянди пом'якшало, і завдяки своїй дивовижній красі та приємному запахові вона почала потроху завойовувати прихильність християн. Минуло кілька століть, і святі отці, забувши її роль у дні занепаду Риму, оголосили троянду райською квіткою, присвяченою Богородиці. Відтоді з трояндою поєдналось безліч релігійних та історичних переказів.

Одна з легенд про хрест Спасителя свідчить також про мохову троянду, котра виникла, нібито, з крапель крові Христової, що впали на мох біля підніжжя хреста.

Ця кров, як свідчить переказ, струмуючи по хресту, збиралась ангелами у золоті чаші, та кілька крапель випадково упали на мох, котрий, щоб уберегти їх від осквернення, жадібно всотав у себе.

І ось саме з тих божественних крапель і виросла чудесна червона мохова троянда, яскраво-червоний колір якої повинен правити нам за вічне нагадування пролітої за наші гріхи крові.

Крім того, троянда у католицьких легендах — небесна заступниця добрих справ. Так, у одній із них оповідається про святителя Миколая. Коли він серед страшної зими ніс узятий у монастирі хліб, щоб нагодувати ним бідних, то його зупинив суворий настоятель, і хліб цей перетворився на троянди, на знак того, що ця добра справа була приємна й самому Господові. Аналогічні ж перекази існують і про римсько-католицьких святих: св. Єлизавету Тюрингську, св. Радегунду та св. Казильду.

Нарешті, починаючи з середньовіччя, золотою, усипаною коштовними каменями трояндою папи увічнюють видатні

добродіяння. У день, названий «Трояндова неділя», папа благословляє таку троянду у присутності повного зібрання кардиналів у церкві св. Петра, окуруючи її фіміамом, скроплюючи святою водою, вмочає в миро і посилає її, зазвичай, тій царственій особі, яка за минулий рік виявилась найбільш гідною такої честі. Звичаю цього, започаткованого у XI столітті й встановленого, як стверджують, папою Левом IX, дотримуються й до цього часу.

Право виготовляти її належить художникам однієї й тієї ж династії, яка користується величезною повагою. Так, нині це право належить родові Сантеллі, який веде свою генеалогію з XIV століття. Ця сім'я постійно мешкає в одному і тому ж будинку поблизу Ватикану, і коли кілька літ тому помер глава цієї родини П'єтро Сантеллі, то похорон його був настільки пишний, що римляни не могли собі навіть уявити, що хоронять простого ремісника, а не якусь знатну особу. На похоронах були присутні усі кардинали й усі єпископи, до того ж у найвишуканіших своїх яскраво-червоних шатах.

Що стосується самої троянди, то вона вкрай оригінальна. Стебло її виготовлене із золота, сягає майже чотирьох футів. Велика квітка складена з окремих пелюсток, на них вигравіювано ім'я папи й названо різні добродієві особи, якій троянда призначена. Крім того, на листочках блищить безліч малесеньких діамантів, які зображують небесну росу. Цю велику гілку вкладали колись у витончений футляр, оббитий всередині блакитним єдвабом, а зовні інкрустований чарівними срібними трояндами. Та після того, як папі у 1892 році, коли він надслав золоту троянду португальській королеві Амалії, довелось заплатити величезну суму ще й за футляр, він вирішив бути надалі економнішим, і тепер троянду загортають лише в шовкову хустку й кладуть у вистелену ватую просту коробку.

Пересилання золотої троянди коштує по менше 24 000 лір. Цю суму видають двом особам, обраним із старовинного римського роду для перепровадження квітки, як винагороду за працю.

Церемонія вручення папського дарунку досить складна.

Парадний придворний екіпаж, прикрашений гірляндами з живих або штучних білих троянд, очікує депутатів папи біля вокзалу. У дворі палацу знаменитих римських гостей тієї королеви, якій вручається троянда, зустрічає барабанним боєм вишукуваний у парадних мундирах полк. Потім старший з папських послів несе

троянду у високо піднятій руці до приймальної зали й кладе її на спеціальний столик, застелений білою шовковою скатертю.

Услід за тим єпископ править молебень, під час якого королева сидить під білим балдахіном. Потім усі рушають до тронної зали, і тут її величність сідає у крісло на підвищенні. Поряд з нею займає місце старший посол, а молодший, стоячи перед нею, голосно читає послання папи. При цьому він тричі махає золотою гілкою й, нарешті, вручає її прелатові.

Той торкається трояндою серця королеви й виголошує такі слова: «Ось таємнича троянда — дарунок святішого папи».

Королева цілує квітку й відповідає: «дякую Господові». І одразу ж, негайно, король і королева жалують послам вищий орден своєї держави.

З історичних осіб таку троянду одержали в 1160 році Людовик Молодий, котрому вона була вручена папою Олександром III, за пошану, виявлену йому під час проїзду через Францію; Іоанна Сіцилійська, якій послав троянду папа Урбан V за те, що вона звільнила Італію від угорців; Фрідріх Саксонський (до реформації); німецький імператор Генріх III; а в найближчі часи — імператриця Євгенія, нещасна мексиканська імператриця Шарлотта й іспанська королева Ізабелла.

Розповідаючи про цю троянду, не можна не згадати важливий для католицизму переказ про чотки, які по-французьки теж називаються троянди, оскільки їхні кульки на початку виготовлялися з тертих трояндових пелюсток, склеєних гуміарабіком.

У католиків чотки запровадив засновник Домініканського ордену Домінік де Гузман, та, власне, родовід свій вони ведуть від східних народів, де спочатку чотками користувались ламаїстські монахи, а від них — турки, в останніх, дивним чином, вони теж називаються трояндами, хоч і виготовляються із кульок землі, узяті в Мецці або в Медині.

3.4. Троянда у традиціях Європи (Франція)

Знову чарівна квітка-героїня в безлічі легенд, щоправда вже християнських і не таких ліричних. Християни додали троянді містичного смислу, присвятивши її Діві Марії. Троянда виросла на

кущі після того, як Діва Марія розвісила на ньому пелюшки Христа. Святий Домінік, бажаючи догодити Богові, роздирає себе тернами, котрі перетворюються на троянди. Вітражі соборів набули форм троянди.

Епоха середньовіччя похмурим покривалом огорнула європейські країни. Високі духовні прагнення затискувалися й оголошувалися гріховними. Запанувала релігія із завченою обрядовістю, зовнішньою дисципліною та убогістю думки. Природу не вивчали, красу її не цінували. Однак будь-який гніт спричиняє протидію. Убити любов до прекрасного релігія не змогла. Щодо цього показовою є подальша історія троянди, яку хрестоносці привезли зі Сходу. Як і в стародавньому світі, вона посіла перше місце серед квіткових рослин.

Пишнота французького двору епохи Ренесансу не поступалася патриціанським розкошам часів занепаду Римської Імперії: грандіозні бали сяйво діамантів, пахощі вишуканих парфумів. Відомо, що маркіза Помпадур щорічно витрачала на духи півтора мільйони франків, опочивальню кардинала Ришельє кожного вечора та ночі насичували ароматом духів і обприскували ліжко трояндовою олією.

У Франції троянду поцінювали так, що навіть вирощувати її дозволялося не кожному. І той, хто мав такий привілей, зобов'язувався щорічно доставляти міській раді на день Благовіщення три вінки, а на Вознесіння — корзину з трояндами, з яких опісля готувляли дорогу трояндову воду, яку додавали, за звичаєм того часу, до усіх святкових страв.

У християнській традиції троянда довго вважалася гріховною квіткою, згодом принципового значення набуває її колір. Білу троянду як символ чистоти, поряд з лілією, прийнято вважати атрибутом Діви Марії, червона ж символізує муки і страждання Ісуса Христа, його кров. Рані християни приносили троянди на могили померлих. У такому контексті квіти символізували не лише смертність людини, а і надію на воскресіння.

У XII столітті серед французьких дам виникає звичай носити вінки з троянд, вони одержують назву «шапель», а ті, хто їх плете — «шапельє» — тепер так називають капелюшних фабрикантів, тож, очевидно, від тих вінків походить і французьке слово «шапо» — шапка, капелюх.

Звичай цей невдовзі набув такого поширення, що навіть найбідніший вважав за обов'язок подарувати своїй доньці в день її

весілля подібний «шпель», вона одягала його на голову під час вінчання.

Завважимо, до речі, що й саме хрещення на той час не відбувалось без трояндової води, її доливали в купіль.

Байє розповідає, що такою водою хрестили, наприклад, відомого середньовічного французького поета Ронсара, внаслідок чого, коли за царювання Генріха II він став знаменитим поетом і одержав першу нагороду на змагання поетів в Тулузі, йому замість звичайної золотої дикої троянди (шипшини), піднесли срібну статую Мінерви, ніби підкреслюючи, що, охрещений у трояндовій воді, він уже в пелюшках був визнаний поетом.

Одержавши цю нагороду, Ронсар, як розповідають, надіслав її в подарунок своїй шанувальниці — королеві Марії Стюарт, а вона у відповідь надіслала йому вінок із срібних троянд, на кожному листку якого росинками блищали чудесні брильянти. На стрічці, що обвивала вінок, було зроблено напис: «Ронсару — Аполлону джерела муз».

У XIII ст. граф Шапманьї Тібо VI привіз із хрестового походу до свого замку під Парижем повну троянду. Ота перша садова троянда швидко поширилась по всіх європейських країнах під назвою провансальської, або французької. Від неї згодом пішли садові сорти різного забарвлення.

У XIV столітті у Франції виникає ще один своєрідний звичай, пов'язаний із трояндою. У палаті, що складає так звану королівську раду з 6 духовних та 6 світських перів, стає звичкою, аби кожен із перів, тільки-но в нього виникає справа в суді, підносив усім членам палати троянди. При палаті започатковується навіть особлива посада придворного постачальника троянд, місцеперебування якого визначається містечко Фонтене-о-роз, котре вже тоді славилось своєю культурою троянд. Містечко існує й понині.

Але в XVI столітті цей звичай, через постійні сварки членів палати за місця, припиняється, і ні в чому не винна троянда зазнає такої опали, що духовний суд у Німі виносить вердикт, аби вона відтепер слугувала знаком розрізнення християн від євреїв, котрі зобов'язані були носити її на грудях.

Але таке гоніння у Франції на троянду мало тимчасовий характер і обмежувалось деякими місцевостями, оскільки вже через кілька років серед садів містечка Провень неподалік Парижа виник звичай щорічно обирати короля троянд. Ці вибори відбувалися в день св. Фіакра. Царювання такого короля тривало рік і супроводжувалось різноманітними почестями.

У багатьох країнах, під час весняних свят обирали найгарнішу дівчину – «королеву троянд». У Фінляндії найпочеснішою нагородою був орден «Білої троянди».

Подібні ж вибори, проте не короля, а королеви, або, як її називати, роз'єри, відбувалися і в містечку Салансі 8-го липня в день св. Медара.

Роз'єру вибирали одну з трьох найдоброчесніших та цнотливих дівчат усієї провінції. А для того, щоб не сталося помилки й титул дістався справді доброчесній дівчині, імена пропонуваніх на обрання виголошувались спочатку з церковної паперті, де кожен міг висловити про них свою думку і, в свою чергу, запропонувати, якщо знає, достойнішу.

Як тільки вибір відбувся, обраницю під звуки музики вели у супроводі 12 пар святково вбраних дівчат у панський замок, а звідти — до церкви св. Медара, де роз'єру чекав вінок із чудесних троянд. Цим вінком, з молитвою, у присутності пастви, священник урочисто увінчував обраницю. Потім наставляв час святкування. Увінчана дівчина одержувала як нагороду за своє цнотливе поведження 25 ліврів й користувалась своїм титулом роз'єри часто впродовж багатьох років (як звично — до заміжжя).

Святкування це, як свідчить переказ, було запроваджене ще в VII столітті після Р. Х. св. Медаром, архієпископом у Салансі, який, щоб увічнити це свято, навіть залишив у спадок 12 десятин землі, із прибутків якої й видається нагорода роз'єри.

Першою роз'єрою була сестра архієпископа, й зображення цієї урочистості збереглося й досі на фресках у церкві св. Медара в Салансі.

З іншого боку, існує думка, ніби це свято встановлено лиш за Людовика XIII, доказом чого свідчить срібна пряжка, яку надівають як прикрасу на трояндовий вінок, її, розповідають, пожертвував сам король.

Подібні свята згодом поширилися і в інших місцевостях Франції. Особливо ж популярними стали ті, що проводились на честь пам'яті Мальзерб, міністра Людовика XVI, який, як і король, загинув на ешафоті. Завважимо, до речі, що, окрім подібних урочистостей, троянда відігравала помітну роль і в народних виставах, які очевидно, започаткували наші квіткові баталії.

Так, у містечку Тревизо з давніх-давен серед міста влаштували фортецю, вали і стіни якої склалися з дорогих килимів та шовкових тканин. Знатні дівчата міста захищали

фортецю, а знатні юнаки брали її в облогу. При цьому знарядям облоги й захисту правили яблука, мигдальні горіхи та квіти, головним чином троянди, якими кидали одне в одного, а також струмені трояндової води, нею захисниці фортеці обливали тих, хто йшов на штурм.

На цю виставу звідусюди пливли тисячі глядачів, і якось Фрідріх Барбаросса, присутній на одній з них, зауважив, що веселішого свята йому ще не доводилось бачити.

Особливо ж славилося воно тим, що юнак чи дівчина вибирали собі тут наречену чи нареченого, тобто подібні баталії завжди закінчувались численними шлюбами.

Та не завжди троянда відбувала таку приемну місію в моралі Франції.

Драматичну роль зіграла вона в житті Генріха IV в дні його молодості. Тоді він ще носив титул принца Беарнського.

Досконало володіючи мистецтвом стрільби з лука, він узяв участь у змаганні, влаштованому при дворі Карла IX, короля Наваррського, у замку Нерак в 1566 році.

Влучити треба було в апельсин. Герцог Піз, починаючи, збиває його з першого разу. Тоді Генріх підходить до однієї прекрасної сільської дівчини, присутньої на змаганнях, просить у неї пришилену на грудях троянду, і пропонує зробити її предметом змагання.

Піз не поціляє. Генріх пронизує троянду наскрізь й урочисто підносять її разом із стрілою дівчині.

Проте стріла, що пронизала троянду, водночас пронизала й серце молодого Генріха.

Він безтямно закохується в чарівну селяночку й повсякчас шукає випадку познайомитися з нею ближче.

Виявляється, це донька придворного садівника Флеретта. З наступного дня садівництво стає улюбленим заняттям Генріха. Він розташовує квітники поблизу басейну, куди, як дізнається Генріх, приходять по воду Флеретта, й разом із батьком дівчини старанно висаджує та доглядає рослини.

Відбувається тісніше знайомство. Приваблена увагою високопоставленого принца, зачарована його красою й молодістю, Флеретта й сама закохується.

Молодія на сьомому небі, блаженствують... Та у справу втручається суворий вихователь принца де ля Гошері. Вбачаючи, що подібне знайомство не личить принцovi, він усіляко переконує його

покинути Флеретту, а коли той не погоджується, влаштовує його від'їзд додому в По.

Нічого не вдієш, доводиться розлучитись, але принц заприсягнувся Флеретті, що ніколи не забуде її, й повернеться в Нерак за першої ж можливості.

Бідолашна Флеретта не вірить, у відчай заламує руки, проливає гіркі сльози й каже, що їй залишається одне — померти.

«Чи бачите ви,— звертається дівчина до Генріха у хвилину, коли подає голос дзвін, сповіщаючи: усе готово до від'їзду, - чи бачите ось цей басейн, що утворила затока Гаронни? Хоч би коли й хоч би звідки ви приїхали сюди, ви завжди знайдете мене тут!»...

Принц іде. Минає кілька місяців. Непостійний за своєю вдачею, він незабаром забуває Флеретту й починає заличатися до інших. Флеретта дізнається про це. Не раз принц приїздить навіть до Нерака та завжди з іншими, забуваючи про бідолашну Флеретту.

Та ось одного разу, гуляючи в саду у замку, він випадково зустрічається з Флереттою. яка за цей час стала ще прекраснішою. Кохання до дівчини збурюється в ньому, як і колись.

Він благає пробачити його забудькуватість і прийти на побачення до басейну, де вони раніше зустрічались.

«Гаразд,— відповідає Флеретта,— я буду там».

Окрилений радістю, принц поспішає на побачення. Та нікого не знаходить у домовленому місці. Чекає півгодини, годину.

Тоді, розчарований та роздратований, збирається повернутися до замку, але раптом на місці, де завжди зустрічався з Флереттою, помічає маленький кілочок, а на ньому записку. Та вже вечір, темно — нічого не розібрати.

Тоді він поспішає до замку. Із хвилюванням розгортає папірець і з жахом читає: «Я вам сказала, що ви завжди знайдете мене у басейні. Добре пошукайте... може, знайдете... Ви вже не кохаете мене. Що мені робити, мабуть, така вже моя доля. Боже милостивий, прости мене, грішну!»

Збагнувши зміст записки, принц впав у відчай. Б'є на сполох, скликає людей. Усі з ліхтарями й факелами мчать до басейну і справді знаходять у ньому тіло Флеретти.

Бідолашна вибрала смерть, а не муки кохання. Горю Генріха було безмірним.

Хоч скільки після цього він залицявся до перших красунь, хоч скільки закохувався, а Флеретти забути вже не міг.

Невидима тінь її переслідувала його завжди і всюди, і навіть у старості він не раз згадував свою, чисту душею, чарівну сільську троянду й гірко-гірко оплакував її.

Чарівна, ніби з воску виліплена, рожевувато-біла троянда, що носить назву «пам'ять про Мальмезон» - це справді пам'ять про колись чудовий сад екзотичних рослин замку Мальмезон, пам'ять про пристрасну любительку троянд імператрицю Жозефіну, першу дружину Наполеона, його щасливу зірку, як колись називали її. Покинута, забута Наполеоном, бідолашна Жозефіна, намагаючись хоч якось полегшити горе важкої розлуки з людиною, яку обожнювала до кінця своїх днів, захопилася садівництвом.

Збираючи з усіх кінців світу цікаві рослини, вона підбрала у парку Мальмезон колекцію таких квітів, яких до того часу в Європі не існувало. Серед них була й надіслана з острова Бурбон бурбонська троянда, названа «Сувенір де ля Мальмезон». Ця чудова рослина й досі — рідкісної чарівності квітка, незважаючи на свій столітній ювілей. Жозефіна завжди носила її, якщо не мала улюбленої фіалки.

3.5. Англія

Майже невідома тут до XIV століття, троянда з'явилася у хроніці Шекспіра «Генріх VI» при дворі англійських королів незадовго до початку кривавої війни між Йоркським та Ланкастерським домами. У XV ст. вона стала означати дві ворожі партії, які претендували на англійський престол.

Кровопрлитна тридцятирічна війна між ними набула назви війни, "білої" та "червоної" троянд (1455 - 1485 р.). Конфлікт виник між претендентами за англійську корону Ланкастерами та Йорками. Прихильники Ланкастерів воювали під гербом червоної троянди, а прибічники Йорків - під гербом білої. Пізніше англійські садівники вивели особливий сорт троянди, квітки якої мали пелюстки білого і червоного кольору. В пам'ять про багаторічну безглузду війну цьому сортові надали назву Ланкастер-Йоркський.

Куші з історичними трояндами, росли у Лондоні в парку Тампіль до останнього часу й загинули лиш кілька років тому (цей парк настільки густий і прекрасний, що в ньому й досі відбуваються виставки квітів).

Але, відсвяткувавши так сумно свій прихід до Англії, цариця квітів незабаром згладжує печальні спогади про ті події й стає загальною улюбленицею.

Слугуючи спочатку символом акторського ремесла, атрибутом, який за розпрядженням королеви Єлизавети, міг з'явитися поза театром прикрасою у актора на черевиках, троянда потрапляє незабаром на убори найвишуканіших модниць і модників Англії. Франти носили її за вухом: чим більша квітка, то більший шик. І не лише влітку, але й взимку. І, оскільки, жива троянда взимку на той час була великою рідкістю, то люди із середнім достатком мусили обходитись штучною. Незабаром з живою трояндою у зачісці почала з'являтися на людях і сама королева Єлизавета, з такою трояндою якийсь час навіть карбували її зображення на срібних монетах.

Нарешті, троянда відіграла цікаву роль і в житті покійної королеви Вікторії.

Розповідають, що на придворному балу на честь принца Альберта Кобурзького, який приїхав до Англії сватати королеву Вікторію і дуже сподобався їй, королева, виявляючи свої почуття, відкрила троянду з корсажа й передала йому.

Зачарований такою увагою, принц був у захопленні і, не знайшовши на своєму фраківі петельки, де б міг закріпити дорогоцінний подарунок, негайно зробив, якраз навпроти серця, хрестовидний розріз на тканині й увіткнув туди троянду. Ця винахідливість, і те як принц приділив знак уваги, остаточно полонили Вікторію. Вона погодилась стати його дружиною. Принц Альберт - був дідом короля Георга III.

Нарешті, троянда була й останньою квіткою, яку забрав із собою в могилу король Едуард VII. Прощаючись із ним навіки, вся у сльозах, королева Олександра, коли він лежав уже в труні, вклала йому в руку чудесну улюблену ним білу троянду.

3.6 Німеччина

У Німеччині троянда з'являється ще за часів язичництва. У давньогерманських сагах вона присвячена цариці неба Фризі, ось чому навіть і до цього часу у багатьох місцевостях її називають

Фригадорн. Зривати її дозволялося лише в п'ятницю — день Фриги. Вона росла на місцях, де колись були капища й де відбувались криваві жертвоприношення.

Трояндою, з настанням весни, користується й германський бог вогню Локі. Він сміється, і від його сміху тікає холод, тане сніг, а земля покривається трояндами.

Троянда згадується і в легенді про Брунгільду. Будучи валькірією, обов'язок яких переносити з поля битви душі загинлих за вітчизну воїнів у Валгаллу, Брунгільда зраджує даній обітниці і, втрутившись у битву двох королів, допомагає одержати перемогу тому з них, якому Вуотан, бог війни, визначив загинути. У покарання за це розгніваний Вуотан підкладає їй під голову гілку дикої троянди з моховидними наростами, й Брунгільда та все її оточення впадають у глибокий сон, від якого вона може прокинутись лиш тоді, коли прекрасний принц прийде і її розбудить. Одним словом, відбувається все те, що слугує прототипом нашої казки «Спляча красуня», а німецькою вона відповідно й називається — «Дика трояндочка».

Водночас, червона троянда — символ меча й смертельної рани, і тому в танцях меча, що відбувались пізніше на півночі, особливо в Гессені, трояндою називали також і дах, створений із мечів над царцею свята. Внаслідок цього ж у германських переказах трояндовими садами називали також і поле битви, і поле смерті, а потім ця назва перейшла й на кладовища.

Але в Нібелунгах існує справжній трояндовий сад, згідно з старовинних переказів про сад у Вормсі.

Король Пбіх, як стверджує переказ, після однієї кровопролитної битви влаштував для своєї дочки Крیمгільди сад із троянд, де посеред саду росла гігантська липа, під її кроною могли розміститися понад 500 жінок. Сад охороняли 12 лицарів. Кожному із героїв призначався в нагороду поцілунок і трояндовий вінок. Пльденбранд — один з лицарів узяв вінок, але знехтував поцілунком. Монах Ільзам, що був серед лицарів; навпаки, не задовольняється одним вінком і одним цілунком, а вимагає таку ж кількість вінків та поцілунків для своїх 52 монастирських братів. Розпалюється боротьба, і, перемігши лицарів у єдиноборстві, монах одержує бажане.

Взагалі у давньогерманських сагах трояндовий вінок слугує часто й предметом виклику на поєдинок або переможною нагородою лицарю від дами серця, або ж, нарешті, знаком, що кохання його почуте.

Після запровадження у Німеччині християнства, залишилось язичницьке поклоніння троянді.

За християнською легендою, білі садові троянди зобов'язані своїм походженням Пресвятій Діві Марії. Вони виростили на кущі, де Діва Марія розвісила сушити Христові пелюшки. Внаслідок цього у середньовіччя троянді приписували відлякуючий вплив на відьом та перевертнів. Останні, торкнувшись до неї, негайно знову перетворювалися на людину.

Цікава легенда про тисячолітній трояндовий кущ, що й нині є в Гальдесгеймі. Кущ цей росте на кладовищі св. Анни, поблизу собору, й розростається, спираючись на зовнішню стіну невеличкої готичної капели. Про його походження легенда свідчить таке.

Після смерті Карла Великого його син Людовик якось, полюючи взимку в краях Саксонії загубив свого натільного хреста, що мав у собі частку святих мощів. Почалися пошуки, і нарешті слуга знайшов цього хреста серед снігу на покритому квітами кущі троянди. Але, хоч як він намагався зняти його, кущ не пускав, тож, не зважаючи на усі зусилля, слуга змушений був повернутися додому без хреста й розповісти про це диво.

Тоді по хрест вирушив сам Людовик. Прибувши туди, він побачив на снігу величезну пляму, яка мала форму плану собору, а в верхній частині плану містився трояндовий кущ.

Знявши хрест, Людовик наказав побудувати на цьому місці собор і зберегти при ньому чудесний кущ. Водночас сюди було переведено єпископство, що одержало назву глибокий (великий) сніг; звідси потім утворилась назва Пільдесгейм.

З часом кущ цей перетворився на величезне, у кілька сажнів висотою дерево, яке росте й досі і вкривається щовесни тисячами чудових троянд.

У Середньовіччі троянда стає знаком різних таємних товариств. Перш за все її зображення у вигляді букета, якого тримає у руках прикрашеним коштовними камінцями, балдахіном являла собою чарівну білу троянду, а воскреслі з легенд у всій своїй красі та блиску лицарі круглого столу Артура оточували її, готові списом та мечем захищати свою повелительку.

Наслідний принц Фрідріх-Вільгельм, що зображував лицаря білої троянди, був у блискучому, шитому сріблом одязі, з ланцюгом ордена Чорного Орла на шії та в шоломі з напівпіднятими орлиними крилами. На його сяючому, мов сонце, щиті красувався напис: «З нами Бог». Щоб прикрасити увесь сценарій, звідусіль привезли тисячі тисяч

білих троянд. Гірляндами з них були обвиті древка знамен, війками прикрашені самі знамена, голови всіх запрошених дам і голова самої цариці, трояндами встелені усі сходи, а також трон.

На згадку про це свято кожна з присутніх дам одержала від майбутньої імператриці срібну троянду, на листі якої вирізьблені рік і число. У королівській же сім'ї на пам'ять про цей день залишився вишуканої роботи келих із срібною трояндою на кришці, який зберігається тепер у палаці в Берліні, а також картини альфреско на стіні одного із залів Потсдамського палацу, що відтворюють головну сцену тих пам'ятних урочистостей.

Багато літ сплигло з часу того свята, більшість лицарів й сама троянда заплатили данину природі — канули в вічність. Лише одна людина довго залишалась бадьорою, як і раніше,— брат покійної (імператриці Олександри Федорівни), майбутній німецький імператор. Отож, саме до нього 13 липня 1869 року, коли він перебував в Емсі, й зібралась жменька живих учасників потсдамського свята й піднесла йому розкішну срібну статуетку, що відтворювала його самого, а при ній — пам'ятні листки. На одному — сцена вручення принцесою Шарлоттою білої троянди тодішньому принцу пруському.

Під час однієї з війн, під Седаном, магістрат Берліна одержав пакет, у якому виявилась зів'яла біла троянда, а з нею записка такого змісту:

«Вельмишановному магістрові міста Берліна надсилає один із борців у битвах при Гравелотті й Седані білу троянду, яку зірвав він на полі битви, серед грому гармат і пекельного ворожого вогню, й поштиво просить передати її тій дамі, яка найбільш відзначилась у догляді за пораненими». Підписано: «Стрілець 3-ї роти гвардійського стрілецького батальйону».

Магістрат, зібравшись у повному складі, вирішив, що ніхто так не заслугоує зірваної на кривавому полі битви троянди, як імператриця Августа, яка була справжнім ангелом-хранителем й опікуном усіх поранених, і з цією метою відправив до неї цілу депутацію для вручення троянди. Але імператриця, з властивою їй завжди скромністю, відхилила підношення й попросила відіслати троянду в лазарети на поля битв, де невтомно працювали сестри милосердя і багато знатних дам та дівчат. «Там,— сказала вона,— знайдеться достойніша мене». А до того часу троянду помістили в розкішну рамку під скло і почепили в маленькій молебній імператриці, де вона пролила стільки сліз, проводила стільки безсонних ночей, молячись за батьківщину, за бідних героїв та їхніх матерів. Ось із цієї троянди, що слугувала ніби

символом благородного лицарства, й були зроблені численні фотографії, які зберігаються, мов історична пам'ятка, у багатьох німецьких сім'ях.

Але на полях битви не знайшлося достойнішої за імператрицю Августу, тому по закінченні війни троянда і була вручена.

Та не лише імператриці судилося одержати троянду з поля битви, таку ж троянду одержав імператор. Це сталося 19 серпня 1870 року в Торзі, невеликому містечку неподалік Седана.

Біля відкритого вікна одного з сільських будиночків сидів важко поранений офіцер, тримаючи у неушкодженій руці троянду. Раптом залунали голоси: «Іде, їде король!» і біля самого вікна справді з'явився король. Миттю спалахнуло обличчя молодого офіцера, і, не знаючи, як висловити свою глибоку відданість, може, прощальний привіт улюбленому монархові, він кинув йому єдиний скарб, котрим даної хвилини володів,— свою троянду!

Король наказав підняти троянду, вклав її в петлицю, і доказом того, що він не забув про подарунок, свідчить власноручний лист, надісланий ним згодом полковникові фон Цедліцу, який і кинув йому ту троянду.

«Із вдячністю згадуючи пам'ятну хвилину, коли, будучи важко пораненим в Торзі 19 серпня 1870 року, ви, при проїзді моєму поблизу вашого смертного одра, піднесли мені троянду, надсилаю вам при цьому мій портрет. Хай знатимуть у пізніший час, як ви згадали у важку хвилину про вашого государя і як государ залишився вам за це вдячний. Різдво 1871 р. Король Вільгельм».

Іншою згадкою про цю троянду слугує пам'ятник, поставлений в Торзі. Він зображує скелю, напівприкриту національним пруським

чорно-білим знаменом. Угорі, посередині, лежить шолом піхотинця, обвитий дубовим вінком, листя якого зрошені сльозами. До шолома схилено орден залізного хреста із стрічкою. А внизу, посередині широкої золоті рами вміщена виготовлена з матового срібла троянда імператора.

Трояндами прикрашали храми, статуї тощо.

Сторіччям пізніше в Європі поширилась троянда із Дамаська, з якої вже добували пахучу трояндову олію.

3.7 Болгарія

В Болгарії, у всесвітньо відомій Казанликській долині (долині троянд), вирощують спеціальні сорти цієї квітки, вид «дамаска троянда», з високим вмістом олії в пелюстках. Ця Долина троянд біля міста Казанлик – особлива гордість і краса країни. Це один із найбільших у світі виробників трояндової олії. Троянди були завезені сюди з Індії, пройшовши шлях через Персію, Сирію і Туреччину. Століттями болгарський народ вирощував ці квіти, збирав їх пелюстки і виробляв із них божественний екстракт - трояндову ефірну олію. Її широко використовують у парфумерії, фармації і харчовій промисловості.

Долина троянд - це аж ніяк не географічна назва регіону, а поняття, що асоціюється з місцем, де ростуть болгарські троянди, з яких одержують запашну олію. Грунт, клімат і погодні умови в цьому регіоні сприятливі для вирощування і культивування цих прекрасних квітів. А вологість повітря, підвищена хмарність і рясні опади у травні-червні сприяють продовженню періоду цвітіння, а також прискорюють випаровування ароматичних компонентів, збільшуючи кількість вироблення ефірної олії і її якість.

Саджанці троянд починають вкриватися листям приблизно 10 березня, коли температура повітря сягає більш ніж 50С. Збір квітів триває приблизно місяць - із 20 травня по 20 червня, але багато в чому це залежить від погодних умов. Збір пелюстків проводять щоранку з 5 до 9-10 години, поки з квітів не зійшла роса. Головна особливість технології виготовлення знаменитої трояндової олії з болгарської троянди - подвійна дистиляція. Коли потрапляєш у долину та бачиш усю цю красу, відчуваєш аромат, згадуєш про райські сади. А якщо вдасться хоч на мить відвести погляд від буяння кольорів цих білих, рожевих і червоних квітів, можна відчутти в повітрі тонкий аромат лаванди і м'яти.

Трояндову олію додають до парфумів та в елітний шоколад. Щоб одержати 1 грам високоякісної трояндової олії, потрібно 1300 квіток троянди. Тому цей чудо-грам коштує в 3 рази дорожче золота і раз у 20 - чорної ікри.

Якщо прокинутися дуже рано, можна побачити, як збирають пелюстки троянд. Вважають, що сонце забирає у квітів аромат, тому

збирачі до сходу сонця вже працюють у долині. Долина займає майже три тисячі гектарів і дає більше 70 тисяч тон пелюсток.

Трояндова олія – унікальний засіб боротьби з різними недугами. Вона має жовчогінні, сечогінні і спазмолітичні властивості, тому її рекомендують застосовувати при захворюваннях сечостатевої системи, печінки, шлунково-кишкового тракту. При дослідженні властивостей трояндової ефірної олії виявлено, що вона пригнічує кишкову моторику. Це виражається в зниженні кишкового тонуусу і зникненні ритмічної кишкової діяльності. Основну активність приписують гераніолу, що входить до складу олії.

Французькі вчені вважають, що один день голодування і прийом протягом 1 - 2 діб трояндової ефірної олії разом з іншими оліями забезпечують повну ліквідацію патогенних бактерій у кишечнику при збереженні корисної мікрофлори.

Є в болгар навіть свято Троянди. Щорічно воно традиційно проходить в останній день травня. Розабир — свято збору троянд, святкують у Казанлику. Вдень обирають королеву троянд. Жителі і гості міста проходять по центральній вулиці під дощем із трояндових пелюстків, одягнені в костюми римських, фракійських і давньогрецьких часів.

Троянда Болгарії стала символом вдячності, благополуччя, безсмертя. В канун Ботева дня, посвяченого Христо Ботеву, видатному болгарському поету, мислителю, революционеру-демократу, Болгарія шанує пам'ять полеглих за свободу батьківщини, приносять їм троянди.

«Троянда - вісник щастя» — говорять у Болгарії і згадують легенду про Добромира і Лею, романтичну історію про двох закоханих і про те, як з'явилися троянди в Болгарії: в Персії, болгарин, зодчий Добромир покохав доньку замовника мечеті. За це Добромира вкинули до в'язниці. Проте Лейла допомогла йому втекти на батьківщину, подарувавши кущ незнаних до тих пір квітів – троянд. А сама заплатила за цей вчинок власним життям. Ця подія сталася близько 300 років тому. Відтоді Болгарія і стала Європейською батьківщиною троянд. І до цього часу в цій країні кажуть: «Якщо двоє зустрінуться серед троянд – вони обов'язково покохають один одного».

3.8 Росія

До Росії троянда потрапила лише в XVI ст. і довгий час була придворною квіткою. Але згадку про свято, що нагадувало римські «фозалії», маємо набагато раніше. Давньоруські літописи мовлять, що диявол відвертає людей від бога «гуслами й русаліями». Маємо згадку, що слово «русалка» пов'язане з «фозаліями»: «русальна неділя» збігається за часом з давнім святом у Балканських країнах, на Україні та в Білорусії.

Для нас троянда втратила своє алегоричне значення. Однак лишається улюбленою квіткою й широко розповсюджена по всій країні. Вона стала доступною для всіх трудящих і милує їхню око своєю красою, чарує неповторними пахощами.

У Росії здавна культивується понад 60 видів троянд. Серед них маємо троянди вічнозелені і з опадним листям, морозостійкі й теплолюбні, низькі чагарники і високі, до трьох метрів, кущі, ліаноподібні, пагони яких досягають 12 м завдовжки. Знаємо троянди з тонким ароматом, що нагадує яблучний, ванільний, або інший надзвичайний аромат. З цими видами і сортами мають справу спеціальні наукові заклади, наприклад: Головний ботанічний сад, м. Москва, та численні спеціалізовані розсадники.

За іншою версією у Росію троянда потрапляє наприкінці XVII століття, її привезли як подарунок царю з Германії. Для простої людини вона довго лишалася розкішшю, бо вирощувалася тільки у багатих маєтках. Мабуть тому у російських казках троянда і не згадується.

Пізніше ця квітка поширюється все більше і більше і отримує суспільну пошану. Троянда надихала поетів і письменників. Згадайте прекрасні вірші О.С. Пушкіна про фонтан Бахчисарайського палацу – про дві троянди; Ф. Тютчева, О. Фета, О. Блока, сучасних поетів, у тому числі - М. Рильського, П. Тичини та інших.

Що стосується троянди, то вона, як окраса наших садів, з'являється за Петра I і особливо за часів імператриці Катерини II, про що свідчить такий курйозний випадок.

Одного разу за царювання імператора Миколи Павловича генералові Клінгену було доручено супроводжувати матір вінченосця, імператрицю Марію Федорівну, в Царське Село. Прогулюючись парком, генерал здивувався, побачивши вартового з рушницею, який охороняв зовсім порожнє місце біля доріжки. Зацікавившись цим явищем, генерал звернувся із запитанням до усіх придворних: «Чому він там стоїть?» — але ніхто не міг йому пояснити,

лише відповідали, що так належить за регламентом. Тоді він почав з'ясовувати у С.-Петербурзі, у вищого начальства і отримав відповідь, що на цьому посту вартові стоять уже понад 50 років і що в наказі зазначено: «Зберігати пост за 500 кроків від східного павільйону».

Приїжджаючи час од часу до Царського Села і майже щоразу оглядаючи загадкове місце, яке охоронялося, генерал поступово зацікавив цим фактом усіх, навіть саму імператрицю. І якось він, нарешті, дізнався від неї ось що.

Виявилось, що вартового поставлено тут за наказом імператриці Катерини II, яка, прогулюючись одного разу садом, помітила чудову, щойно розквітлу троянду, і, вирішивши подарувати її наступного дня одному з онуків, наказала поставити до неї вартового, щоб її ніхто не зірвав. Та на завтра вона забула про чудову троянду, а вартовий так і лишився.

Минали роки, давно померла імператриця, давно пропав і сам трояндовий кущ, а вартові і далі міняли один одного на тому місці, де колись ріс кущ.

Після цього випадку таємничий пост вартового був скасований. Іще зазначимо, що досить поширене російське прізвище Розанов теж походить від троянди-рози. Відомий російський вельможа і перший російський канцлер граф Г. І. Головін був пристрасним любителем садівництва, особливо троянд. І ось, щоб вирощувати їх, він започаткував у своєму підмосковному маєтку, селі Клевині (Серпуховського повіту) чудовий трояндовий сад і для догляду за ним навіть виписав з Англії садівника. Проте англієць сам-один не в змозі був упоратися з усім садом, тому на допомогу йому виділили кілька російських кріпаків. Один із них невдовзі настільки збагнув науку догляду за трояндами, що перевершив самого англієця. Граф був від нього в захопленні, відпустив і кріпака і всю його сім'ю на волю і повелів надалі іменуватися Роза-новим. Саме від того садівника й ведуть свій родовід більшість людей із цим прізвищем.

Слід сказати, що до нас, в Україну, троянда уперше потрапила лише у XVI столітті, як про це ми дізнаємося із записок німецького посла барона Герберштейна при російському дворі у 1517-1526 роках. Троянда, звичайно, була тоді надбанням лише царського двору і деяких сановних осіб, а народ не знав про неї.

Проте деякі німецькі вчені вважають, що «русальна седмиця», яка святкується в українців та білорусів споконвіку, походить від римських розалій, які спочатку перейшли до слов'янських племен на Балканському півострові, а вже звідти до нас. Ця седмиця, як відомо, бере свій початок від язичницьких часів, збігається зі святом св. Трійці, під час якої й досі в балканських слов'ян зберігся звичай кидати троянди з церковної дзвіниці.

Про русалії неодноразово згадується в різних старовинних літописах, між іншим і в Нестора, який у літописі 1067 року, повстаючи проти язичницьких забобонів, каже, що диявол відвертає людей від Бога «трубачі й скоморохи, гуслами й русаліями». Ці свята супроводжувались танцями, музикою й ряженням. Існує навіть думка, що й назва русалок походить від русалії, оскільки вони, за народним повір'ям, виходять з води саме на Трійцю і лише після цього дня починають розгулювати по землі і живуть у лісі на деревах.

Чарівна троянда стала ознакою симпатій Франції до Росії при кінчині імператора Олександра III. На його домовину поклали надісланий із Франції чудовий вінок троянд упереміж із фіалками, а через два роки, коли вдову, Марію Федорівну, при поверненні з Ніщі зустрів французький президент Фор у Фруарі, то на знак вдячності за лоб'язну увагу, виявлену ним у Ніщі хворому цесаревичу Георгію Олександровичу, імператриця милостиво подарувала президентові троянду *«la Franse»*.

4. Троянди останнім часом

Із найдавніших часів троянда викликала захоплення, перед нею схилялись, її обожнювали. Троянда - цариця квітів. Нікого не дивує таке визначення, бо вона й справді прекрасна. Можна лише дивуватися фантазії нашої матінки-природи, яка створила такий шедевр. Серед багатьох народів світу існує безліч легенд і оповідей про цю квітку.

Багатство форм і кольорів, дивовижний аромат і пишне цвітіння трояндових кущів викликають захоплення як у професіоналів так і у садівників-аматорів.

Про надзвичайну властивість деяких рослин відроджуватися не лише з насіння, а й з окремих листочків і навіть їхніх фрагментів знають чимало людей. Подібні властивості, виявляється, мають і окремі клітини рослин. На перший погляд усе виглядає досить просто. Із дорослої рослини беруть клітину, поміщають її в пробірку з живильним середовищем і вирощують те, що необхідно: нові клітини, тканини, окремі органи рослин або цілий організм. Перевага даного методу – можливість прискореного так званого мікроклонального розмноження рідкісних видів рослин. Лише за 2-3 місяці можна одержати сотні клонів будь-якої багаторічної рослини, що росте повільно.

Стовбурні клітини рослин відкриті вже давно. Це дозволило ще тридцять років тому відпрацювати технологію отримання рослин із відтворенням їхньої повної генетичної структури. Донедавна, найактивніше це використовували садівники. Відомий випадок, коли один французький садівник-любитель одержав дивовижний сорт троянд. Бажаючих придбати квітку виявилось багато, але виростити її звичайним шляхом у досить короткий період часу не було ніякої змоги. Тому рослину за зиму клонували, і на весні у Парижі висадили 50 000 кущів троянд.

Методи клітинної біотехнології відкривають неймовірні перспективи в створенні рослин із цілком новими властивостями. Адже, вирощуючи клітини в повністю контрольованих умовах, можна при необхідності насичувати їх будь-якими мікро-

макроелементами, певним чином регулювати їхній вітамінний і амінокислотний склад. Крім того, за допомогою генної інженерії цілком реально поєднувати в одній клітині чи цілій рослині властивості кількох рослин. При такому «пробірковому методі» спрощується і сама робота над створенням нових сортів: учні вивчають зразки так званих генетичних ферм, а не вирощують гектари рослин. Вивчаючи ж клітини в пробірці, набагато простіше моделювати потрібні якості – морозостійкість, солестійкість, стійкість до хвороб.

Досягнення клітинної біотехнології використовують не лише в селекції троянд. Сьогодні розроблено технології з виробництва напоїв, косметичних кремів, шампунів, ліків, фарб, штучного білку та ін.. Апробовано оригінальні технології з одержання унікального природного барвника – шиконіну. Зараз він зустрічається лише в рідкісних рослинах, які перебувають на межі зникнення. На заході його активно використовують як потужний протигрибковий засіб – приміром, додають у нитки з яких в'яжуть шкарпетки. Оскільки на просоченій шиконіном тканині не розвиваються шкідливі мікроорганізми. Її використовують для пошиття спецодягу, стерильних бинтів, тощо. Якщо такий барвник додати в мило, то на вимитих ним руках довгий час не розвиватимуться хвороботворні бактерії. При чому, на відміну від інших дезінфектантів природний барвник діє вибірково (абсолютно нешкідливий для людини і корисних бактерій організму), а також має приємні кольори – від блакитного до пурпурного.

Американська компанія «Органік Букет» вивела новий сорт білих троянд – «*Bimalini*». Вони мають яскравий колір і сильний аромат. Селекціонери вирішили попрацювати саме з запахом, бо досі вони досліджували довговічність квітки. Новий сорт з'явився через три роки. Вчені проводили генетичні дослідження. Їм вдалося зробити так, що троянда, сильно і довго пахне. Але виявилось, що швидко в'яне. У вазі «*Bimalini*» стоїть не більше п'яти днів.

Сучасна селекція пропонує десятки тисяч сортів і гібридів троянд: це й малесенькі мініатюрні куші висотою 20 см, і кушові троянди висотою від 50 до 120 см, і плетисті троянди з гнучкими стеблами довжиною до 5 метрів і більше. Сорти відрізняються один від одного і періодами цвітіння. Деякі троянди цвітуть один раз на рік – на весні, інші восени зацвітають повторно, а є сорти, які радують своїм цвітінням з весни до перших заморозків. Розмаїтість відтінків троянд задовольнить найвимогливіший смак: білі, темно-червоні з

чорнуватим відливом, рожеві, жовті, кремові, жовтогарячі, фіолетові, дивні блакитні троянди і навіть ясно-зелені. Існують сорти, позбавлені пахошів, і є троянди з незвичайними ароматами (лимона, персика, яблука, вина, меду, чаю, мускусу, фіалок, кориці, перцю і навіть свіжоскошеної трави). Усім відомі і сорти їстівних троянд, що використовуються для приготування варення, вина, і різних солодощів.

Усе, що ми оповіли до цього часу про троянду, стосувалося, головним чином, троянди центифольної і мохової — тих чудних махрових троянд, які колись були окрасою старовинних поміщицьких садів і парків.

Сучасні троянди — чайна, бурбонська, ремонтантна, з усіма їхніми численними гібридами, з'явилися значно пізніше. Це, переважно, вже діти наших днів.

Бурбонську завезено з острова Бурбон у 18-19 році, де кущики її випадково знайдені директором тамтешнього Ботанічного саду де Бросоном, а так звану ремонтантну одержали від схрещування бенгальської троянди, привезеної в Європу у 1789 році з Катона, із згадуваною шойно — чайною.

Гібридів цих троянд тепер тисячі. Серед них такі красуні, як *«Ульріх Бруннер»*, *«Американська красуня»*, *«фрау Друшкі»*...

Усі ці чайні, бурбонські та ремонтантні троянди одержали свої назви від міст, місцевостей або осіб, яким були присвячені, а тому багато з них також мають свою цікаву історію.

Дізнавшись, що талановитий юнак пішов захищати вітчизну, сусід його - садівник Лева присвятив йому цю чудесну троянду, яка обезсмертила ім'я юнака, а коли той загинув, садівник вивів на його честь ще одну, не менш чарівну, бланжеву - пам'ять про Поля Нейрона.

Одна з чарівних, незрівняних за своєю красою й невимовною кількістю квітів є також чайна троянда *«Маршал Ніель»*, присвячена цьому герою війни, як пам'ять про його доблесть у Кримській кампанії, де він командував корпусом інженерів, а також на згадку про урочисте відкриття Ботанічного саду в Монтбані, на якому він головував.

У нашій країні промислові плантації троянд є в Криму. Загалом в Україні культивується понад 50 видів троянд. Серед них маємо вічнозелені і з опадним листям, морозостійкі й теплолюбиві, низькі чагарники й високі триметрові кущі, ліаноподібні, пагони яких сягають 12 м завдовжки. Відомі троянди з витонченим запахом, що нагадує яблуневий або чайний, із надзвичайним та незрівняним трояндовим.

Із цими видами і сортами проводять дослідження спеціальні наукові установи: Нікітський ботанічний сад, м. Ялта; ботанічний сад, м. Алма-Ата, Центральний ботанічний сад, м. Київ; ботанічний сад Молдови, м. Кишинів; ботанічний сад АН Латвії, м. Рига; Полярно-альпійський ботанічний сад, м. Кіровськ Мурманської обл. та ін., дослідні станції (Українська дослідна станція декоративних рослин, м. Київ).

Вивчаються корисні властивості королеви квітів, її витривалість за різних несприятливих умов, виводяться нові сорти стійкі до морозів, посухи та різних захворювань, а також сорти із високим вмістом трояндової олії та багатою лікувальною здатністю.

Отже, не марно приказка твердить - троянди без шипа не буває, троянди без шипів, коли вірити поету Державіну, - то ж тільки символ добродієності. Сорт Інірміс Морлетті шипів не має: він спростовує приказку і тим цікавий.

У що тільки не вбирається королева квітів! *«Деніза Кассерейн»* має 146 пелюсток, зате *«Паулія»* тільки п'ять. Темно-бордова *«Нізретт»* здається майже чорного кольору, зате *«Карл Дружкі»* була, як сніг, а тому її називають *«Сніговою Королевою»*.

Снігова королева не має аромату, зате чим тільки не пахнуть її родичі! Лимоном, персиком, яблуками, свіжим сіном, портвейном, медом, міцним чаєм, мускусом, фіалкою, тютюном, перцем, корицею... Звичайно, це дуже цікаво, але що може зрівнятися з подихом троянди?

Звернемо увагу ще на кількох славних мешканок нашого трояндового саду. Ну, хоча б на троянду *«Даманську»*, яку ще називають «ружею чотирьох сезонів». Свої ніжні пелюстки вона розпускає у червні і повторно - восени. Квітнути взимку її примусили ще стародавні римляни: під час розкопок Помпеї знайдено відповідні зображення і теплиці, де троянди обігрівалися трубами з гарячою водою.

Дуже цікаві вогняно-червоні ружі так званої танцювальної групи насамперед своїми назвами: *«Румба»*, *«Чарльстон»*, *«Самба»*, *«Пінк Гротендарст»* за пелюстки з розрізами по краях, називають гвоздичною трояндою.

І, звичайно, неможливо обминути сорт, який носить промовисту назву *«Мир»*.

Вона не випадкова.

1937 року француз Франсуа Мейян шляхом дуже складних міжсорткових схрещувань вивів дивовижної краси квітку,

присвятивши її після п'ятирічних випробувань своїй матері - мадам Мейян.

Та почалася світова війна. Фашистські загарбники плондрували Францію, вивозячи звідти все, що здавалося їм найціннішим. Було неприпустимо залишити їм красуню-троянду, і Мейян під кодовим номером переправляє її до свого друга Роберта Пайла у США. Нелегко було йому на душі, коли запаковував посылку. У смертельному поєдинку сходилися у повітрі літаки, а на морі військові кораблі: чи ж обмине усі трагічні випадковості, чи збереже в собі вогник життя його троянда?

Роберт Пайл прийняв садженець, як приймають безпомічну дитину, котру вдалося вихопити з полум'я війни. Він ревно доглядав пагінець з блискучим шкірястим листям: що подарує світові ця незнайомка?

Тим часом під натиском радянських та союзних військ фашизм відступав до свого лігва. У кінці квітня, коли над Рейхстагом замайорів червоний прапор, селекціонери охрестили новий сорт, назвавши його **«Мир»**. Заходячи до своїх помешкань, делегати установчої конференції Організації Об'єднаних Націй не могли стриматись від вигуків захоплення. На столах стояли казкові троянди. Величезні - до п'ятнадцяти сантиметрів! - жовті всередині й кармінно-червоні по краях: розтікаючись по жилках, барви аж виблискували в сонячному промінні.

- Це квіти миру, - пояснювали супроводжуючі особи, - їх присвячено перемозі над фашизмом.

Того ж дня в розмові про світові події влітали згадки про чарівну новинку, яка надала обстановці, в якій проходила конференція, особливої піднесеності. А через три місяці, в день капітуляції Японії, американське товариство присудило Мейяну за його троянду **«Мир»** золоту медаль.

Під такою назвою сорт описаний у багатьох європейських каталогах. Лише в Італії троянду називають Джолою, а в Німеччині - Глорія Деї.

На відміну від інших новинок, творіння Мейяна не стало сенсацією одного дня. Нині лише серед чайно-гібридних сортів набереться більше сотні, що ведуть свою родословну від **«Миру»**. Окрім краси, цей унікум квіткарства відзначається ще й стійкістю до хвороб та приморозків.

5. Краса шипшинового цвіту

*Шипшина важко віддає
плоди,
Вона людей хапає за рукава.
Вона кричить «Людино,
зачекай!
О зачекай, людино, будь
ласкава!»
Не всі, не всі, хоч ягідку
облиш!
Одна пташинка так мене
просила!
Я ж тут для всіх, а не для
тебе дши,
І просто – осінь щоб була
красива.*

Рід шипшина, троянда

Це незвичайна рослина-чагарник з сімейства розоцвітих. Вона є далеким родичем царських троянд.

Палеоботаніки (вчені, які вивчають рештки рослин) встановили, що близько 40 млн. років тому шипшина росла на нашій планеті. Плоди цієї рослини з лікарською метою люди почали використовувати 5 тис. років тому. В XII-XIII столітті, шипшина як декоративна і лікарська рослина культивувалася у садах Києва.

Поки що наука не може дати повної і точної відповіді на те, в якому районі Землі і в який саме час виникли прародичі шипшин. Тепер науці лише достеменно відомо на основі палеоботанічних матеріалів, що в нижньотретинному періоді, шипшини вже росли в обох півкулях нашої блакитної планети. А раз так, то виникли вони значно раніше. В наш час найбільше видове багатство дикорослих шипшин є в горах Середньої і Південно-Західної Азії. Можливо, що саме ці райони і є їхньою батьківщиною.

Цікава також легенда того часу про загнуті трояндові шипи. Згідно з нею, сатана, коли Господь скинув його з неба, задумав знову вознестися й для цього вибрав шипшину, прями стебла якої з її колючками могли б слугувати йому драбиною. Та Господь передбачив його наміри й зігнув стебла шипшини. Тоді

роздратований сатана зігнув і шипи. Відтоді трояндові колючки не прямі, а загнуті донизу й чіпляються за все, що тільки торкнеться до них.

Загалом рід шипшини нараховує близько п'ятисот дикорослих видів, поширених переважно в помірній зоні північної півкулі, окремі види поширені також у горах тропіків. Серед них є не лише кущі, а й ліани. На території сучасного СНД зростає більш як сотня видів, а на Україні понад півсотні. Вони ростуть у найрізноманітніших екологічних нішах: у лісах, на галявинах, узліссях, луках, степових ділянках, схилах долин, відслоненнях різних порід, серед чагарників, на рівнині і в горах, по всіх куточках нашої країни.

На перших етапах введення в культуру вирощували шипшини з простими немахровими квітками. Але іноді утворювалися квітки із збільшеною кількістю пелюсток.

Мабуть, жодній квітці не присвячено стільки легенд, переказів, поем, віршів і прозових творів, як квітам шипшин-троянд. З занепадом римської імперії припинилось невтримне схилення перед трояндою. Більше того, троянди, ще відтоді проголошувалися язичницькою, поганською і гріховною розкішшю, були майже вщент винищені. Лише через сторіччя по монастирях почала з'являтися дика шипшина.

Шипшини з давніх-давен введені в культуру і шануються багатьма народами. Вважається, що шипшина відповідає за емоційну сторону кохання. Ніжність, духовна пристрасть та єдність завжди знаходять відклик у шипшини. Квітуха гілка шипшини, як подарунок, посилює кохання. Прекрасна Клеопатра використовувала креми на основі пелюсток шипшини. А мудреці вважали, що чай з шипшини надовго зберігає тепло душі та силу розуму. Але зірвати квіти та плоди потрібно своїми руками.

Археологи знайшли на Близькому Сході фрески з орнаментом з шипшини, вік яких сягає двох тисяч років до нашої ери. У древніх персів уже були величезні розарії. Саме звідти походить стародавня легенда про соловейка, який закохався в красуню-троянду і співав їй найпрекрасніших пісень. Але троянда не відповіла взаємністю, і бідолаха соловейко помер від туги.

Українська родова назва – шипшина відображає озброєність кущів шипами як захист від поїдання тваринами.

В народі здавна поважають шипшину звичайну і тому придумали їй безліч назв. Ось деякі з них: рожа полева гечі-печі, голодовина, дербані, дзябник, дівки бабині, драчка червена, когутняк,

рожа гасва, ружа, трив'яниця, чербалинник, шепчина, шипчак свербибіда, свербиган, серпризник. Останні назви пов'язані з тим, що коли розколювати гіпантій і кинути його за комір, то виникає сильне свербіння, яке викликають дрібні жорсткі волоски, що містяться всередині в гіпантіях разом з плодиками.

У слов'янських народів шипшина була символом краси, молодості, ласки, розкошування. Шипшина виступала ще й символом дівочої вроди: “Ой ти, дівчино, червона ружо”. Цікаво відзначити, що в народі шипшина внаслідок своєї озброєності шипами символізує не лише дівочу красу, а й міцну чоловічу стать.

Наукова назва роду, мабуть, походить ще від давньоперської назви цих рослин «wrodop», яка у стародавніх греків трансформувалась у «rhodon», а в стародавніх римлян — у «rosa».

Шипшина — колючі кущі з непарноперистими листками, з великими п'ятипелюстковими, простими, рідко напівмахровими квітками, рожевими, червоними або білими.

Плід — несправжня багатосім'янка, або однонасінна листянка червоного, оранжевого, чорного або інших кольорів, утворений м'ясистим бокаловидним квітколожем, довгастої або кулястої форми.

Саме це розросле квітколоже сприймається в побуті як плід шипшини. В дійсності ж це несправжній плід, або так званий гіпантій. Стиглі гіпантії мають жовтувато-червоний або темно-червоний колір. Достигають вони в липні-вересні і не опадають. Птахи охоче поїдають гіпантії. В їх шлунку перетравлюються лише їх м'ясисті стінки, а насіння залишається життєздатним. Так птахи сприяють розсіванню насіння.

Справжнім символом літа можна вважати витончено прекрасні квітки багатьох видів роду шипшина. В нашій флорі до нього належать досить гіллясті кущі із стеблами і гілочками, звичайно вкритими шипами. Щоправда, іноді шипів немає. Листки непарноперисті, з трав'янистими прилистками, які приросли до черешка. Квітки з п'ятьма чашолистками, п'ятипелюсткові, залежно від виду — білі, кремові, жовті, рожеві, кармінові. Ці квітки дуже привабливі серед зелені листя. Часом кущі всушіть всіяні чарівними квітками і стоять, наче красуні, одягнуті в рожеві, білі чи кремові мереживні сукенки з нижніх квітчастих пелюсток. Можна згадати шипшину-хамелеон з островів неподалік Сахаліну. Її білі квіти, розкрившись у сутінках, червоніють під сонячним промінням.

Відомий французький ботанік та поет Йоган Вольф Ганг Гете, автор відомого «Фауста» та наукового видання «Досвід метаморфоз рослин» стверджував, що квітка — це видозмінений пагін, тому її пелюстки можуть мати (створити) зелений колір.

Густомахрові, без запаху квіти цієї шипшини, діаметром 3 - 4 см, мають хлорофіл, і засвоюють з повітря вуглекислоту, синтезуючи органічні речовини. Можливо тому вони не осипаються протягом місяця. Але розмножуватись такій дикій троянді доводиться виключно вегетативним шляхом: ні тичинок, ні маточки в неї немає — насінню просто немає де утворюватися...

Навколо кущів приємний, тонкий шипшиновий аромат.

Шипшини є декоративними завдяки зелені своїх перистих листків і досить великим гарним ароматним квіткам та яскраво забарвленим, ніби лакованим, несправжнім плодам. Так як дикорослі шипшини є родичами прекрасних культурних троянд то ж використовуються як підцепи для них.

Тільки сам перелік видових назв наших шипшин зайняв би чимало місця. Тому назвемо лише декілька цікавих та найбільш поширених видів. На степових схилах та у балках на Лівобережжі в степу поширена *шипшина українська* (*Rosa ucrainica* Chrshan.). Це невеликі, низенькі, до півметра заввишки, прямостоячі, малорозгалужені кущики з рожевими квітками. Вони цікаві тим, що зовсім не мають шипів. Не має шипів і *шипшина Гроссгейма* (*Rosa grossheimii* Chrshan), яка поширена у Донбасі. Обидва види відкрив і описав у 1949 році видатний радянський ботанік-родолог В. Г. Хржановський.

Ніби в протигагу безшипим видам є *шипшина найколючіша* (*Rosa spinosissima* L.) з гілками, густо всіяними великими й дрібними

голчастими шипиками. До найбільш поширених по всій Україні або на значній частині території республіки належать *шипшина яблунева* (*Rosa pomifera* Herrm.), *шипшина корична* (*Rosa cinnamomea* L.) — дуже хороший вітаміноагромаджувач, *шипшина собача* (*Rosa canina* L.), *шипшина щитконосна* (*Rosa corymbifera* Borkh.) та інші. Назвемо ще кілька ендемічних видів шипшини: *шипшина волинська* (*Rosa volhyniensis* Chrshan.), *шипшина таверійська* (*Rosa tauriae* Chrshan), *шипшина мукачівська* (*Rosa mukatschewiensis* Chrshan) та ряд інших. Вже самі видові назви говорять про ту місцевість, де поширений вид.

Цікавим експонатом є так звана зморшкувата шипшина. Зараз що рослину можна побачити майже у кожному парку, саду, на присадибній ділянці. Ця шипшина одержала свою назву за листки, густо вкриті зморшками. Цікаво, що у її сіянців перші листки гладенькі — зморшки з'являються тільки починаючи з п'ятого—десятого листка. Напевно, у предків цієї шипшини були звичайні листки без зморшок, а зморшкуватість виникла в результаті еволюції для збільшення фотосинтезуючої поверхні. Так рослина пристосувалася до нестачі світла в умовах вологого клімату з частими туманами і дощами.

Звичною для нас рослиною зморшкувата шипшина слала лише в останні два століття. До цього вона росла тільки на своїй батьківщині — вздовж узбережжя Тихого океану, Японського та Охотського морів, від гирла ріки Янцзи до Кроноцької затоки на Камчатці, від субтропічної до холодної зони. Схильність зморшкуватої шипшини до прибережної смуги пояснюється тим, що її плоди поширюються за допомогою морських течій. Плоди вкриті восковим нальотом і потрапивши в морську воду, не втрачають схожості протягом двох тижнів. З давніх часів ця квітка культивувалася в Китаї, Японії, Кореї. У японських рецептах XII століття рекомендується для виготовлення парфумів змішувати її пелюстки з камфорою та мускусом. Цінили стародавні японці шипшину зморшкувату і як садову рослину. Ще в 1784 році шведський ботанік Карл Тунберг під час складання «Флори Японії» вперше описав її за екземплярами, які росли в садах Кіото. Після появи в Європі шипшина зморшкувата швидко «освоїлася», переступила садові огорожі й поширилася повсюдно. Сьогодні її можна зустріти не лише в парках і садах, вона утворює густі зарості на Поліссі і в Карпатах і — вірна своїй прихильності до моря — на узбережних пісках Балтійських країн.

Отформатовано: Шрифт: 11 pt

У порівнянні з іншими шипшинами у цього виду найбільші плоди — масою до 21 г. Тому японці називають цю рослину «морським помідором». Плоди зморшкуватої шипшини — справжнісінька комора вітамінів: С, В, К, Е, Р, каротину, солей калію, магнію, заліза, фосфору, а також цукру та органічної кислоти. Власне ці плоди одні з основних джерел С-вітамінних препаратів. Збирають їх як у дикорослих заростях, так і на спеціальних плантаціях. Звичайно, на виробничих плантаціях вирощують не дикі, а продуктивні гібридні сорти, одержані від схрещування шипшини зморшкуватої з іншими видами, наприклад, з шипшиною коричною або шипшиною Уебба, в плодах яких вітамінів ще в півтора—два рази більше. Один куш може давати до 3,6 кг плодів, а один гектар кращих дослідних плантацій — до 86 центнерів.

Отформатовано: Шрифт: 11 pt

Пелюстки зморшкуватої шипшини містять 0,02—0,5% трояндової олії, яка є незамінною у парфумерії. Така концентрація вважається досить високою, тому рослина використовується в селекції ефіроолійних сортів.

Незважаючи на те, що є тисячі сортів культурних троянд, дикі предки цариці квітів — шипшини також заслуговують уваги і розведення. Варто ширше впроваджувати шипшини в придорожні насадження, лісосмуги, використовувати як живоплоти, засаджувати ними непридатні землі, пустощі, схили ярів, балок, що сприятиме боротьбі з ерозією, розводити в садах і парниках як компонент чагарникових куртин.

В наш час агротехнікою шипшин займаються багато вчених, але практичні поради є в багатьох журналах, наприклад, в статті авторів В.П. Цукура - вченого агронома, Д.В. Белих – садівника, знаходимо вимоги до прищеп.

Вимоги до прищеп

Отформатовано: Шрифт: 11 pt

Окуліровані троянди утворюються з двох різних організмів – це підщепа, якою є шипшина, і прищеп – культурний сорт троянд. Підщепа – фундамент рослини, тому її значення для розвитку майбутнього куша троянд дуже велике. Від підщепи залежить довговічність майбутнього куша троянди, його ріст і розвиток. До підщепи ставлять ряд вимог, яким вона повинна відповідати: це морозостійкість та посухостійкість, розвинута коренева система, яка забезпечувала б гарний ріст навіть на бідних на поживні речовини ґрунтах та за мінімуму добрив, а також була б стійкою до хвороб (у першу чергу – борошнистої роси, іржі та плямистості листя).

Коренева шийка має бути високою, рівною, без паростків, кора на шийці повинна добре відставати впродовж тривалого часу (щоб період окулірування був максимально розтягнутим), не рватися, добре зрощуватися.

Підщепка повинна бути універсальною, щоб до неї однаково добре приживлювалися і росли різні сорти та групи троянд. Важливо, аби на підщепі було якнайменше колючок, вона добре гнулася, не давала кореневої та стеблової порослі, рясно плодоносила та давала насіння доброї схожості. Ще підщепка повинна забезпечувати довговічність прищеплених троянд, їх гарний ріст та рясне цвітіння, крім того, в закритому ґрунті при вирощуванні троянд на зріз, підщепка має позитивно впливати на їхню продуктивність.

Характеристика видів і форм шипшини

Найпоширеніша підщепка на території України, що відповідає цим вимогам, — шипшина собача (*Rosa caina* L).

Зазвичай, росте вона на лісових галявинах, по узбіччях доріг, на схилах ярів та балок, дуже невибаглива. Формує великий кущ висотою до 3-4 м, а місцями — цілі зарості. Пагони з міцними колючками, квітки рожеві до 5-6 см у діаметрі, поодинокі або в суцвіттях по 3-4. Плоди овальні, схожі на жолуді дуба, досягають у другій декаді серпня. Плоди є добрим вітамінним кормом для птахів, які сприяють розмноженню цієї та інших шипшин.

Заслугує на увагу і шипшина багатоквіткова, яка має розвинуту кореневу систему, добре сформовану шийку, що дуже важливо при зимовому окуліруванні, а головне — насіння сходить без додаткової підготовки. Його збирають дозрілим і відразу висівають. Кущі цієї рослини великі здатні до загущення, квітки білі, діаметром 2-2,5 см, зібрані в суцвіття. Плоди маленькі, кулясті, червоні, досягають у жовтні.

Підготовка та сіва насіння шипшини

Для вирощування сіянців шипшини плоди шипшини собачої необхідно збирати у другій декаді серпня, і, що дуже важливо, зібрати їх необхідно, як тільки вони починають буріти. В цей час насіння уже дозріле, а його оболонка ще не встигла повністю затверднути. За цих умов насіння буде мати високу схожість.

Якщо ж цю відповідальну роботу не зробити своєчасно і плоди стануть червоними, тоді оболонка насіння затвердне і схожість його буде дуже низькою: від 3 до 5%. Краще мати маточники на

ділянці, де вирощують троянди. Якщо їх немає, тоді плоди збирають з дикорослих рослин.

Зібрані плоди очищають від решток чашолистків та листків і звільняють насіння від оболонки плоду. Отриману масу промивають водою декілька разів, доки не отримають чисте насіння. Потім насіння просушують, змішують з вологим піском або перлітом і заносять у підвал, де зберігають до осені. Необхідно стежити, щоб пісок був помірно зволожений. У процесі зберігання його двічі-тричі перемішують. Висівають у жовтні.

Практикується і другий спосіб. Після того як плоди перемололи, насіння разом з рештками оболонок відразу висівають у ґрунт, де воно зберігається до весни і також дає гарні сходи.

При цьому способі необхідно мати чисті від бур'янів ділянки або для їх знищення восени застосовувати гербіциди суцільної дії.

Ґрунт для висіву насіння шипшини необхідно ретельно готувати за типом напівпару. Чим раніше виорати, тим краще.

Перед сівою ділянку культивують, розпушуючи та вирівнюючи ґрунт. При невеликих об'ємах — висівають вручну. Сапкою нарізують борозни, куди висівають насіння, потім загортають. Ми використовуємо ручну сівалку польського виробництва. І ціна доступна, і дає добрі результати. На присадибній ділянці нею можна висівати й насіння овочевих, технічних зернових культур, включаючи цибулю, буряк, кукурудзу тощо.

Під час сівби необхідно враховувати, що схожість насіння шипшини невисока, десь близько 25-30%, тому й норму висіву відповідно треба збільшити. Глибина загортання насіння 2-3 см.

Догляд за сіянцями шипшини

Навесні до появи сходів посіви шипшини необхідно заборонувати, особливо на чорноземах та важких за механічним складом ґрунтах. Сходи шипшини дуже ніжні і, якщо не заборонувати, то ростки не зможуть пробитися через кірку ґрунту, що створилася, і загинуть.

Догляд за посівами звичайний — це розпушування ґрунту в міжряддях, знищення бур'янів, підживлення мінеральними добривами, боротьба з шкідниками та хворобами: в першу чергу — це попелиця та борошниста роса.

Слід зазначити, що коли посіви шипшини будуть уражені борошнистою росою, то інфекція залишиться і на саджанцях, а наступного року будуть страждати від неї уже троянди.

Викопують сіянці шипшини у першій декаді жовтня, краще скобою в агрегаті з трактором ДТ-74, підрізуючи на глибину 20 см.

Якщо такої можливості немає, то — вручну. Викопані рослини сортують на три фракції за товщиною кореневої шийки.

Перша — це «олівець», товщина кореневої шийки 4-5 мм. Ці сіянці використовують для зимового окулірування.

Друга — «сірник», 2—3 мм. Їх висаджують у ґрунт на до-рощування, а в серпні наступного року окулірують.

І наостанок — «нитка». Це сіянці завтовшки до 2 мм. Якщо садивного матеріалу обмаль, їх також можна висаджу вати на дорощування. Викопані сіянці зв'язують у пучки по 50-100 штук і закладають на зберігання у приколі.

У декоративних насадженнях шипшини оживляють композицію, надають їм нарядного вигляду, забезпечують планування об'єкта. Її використовують для одержання штабмових форм троянд окуліровку роблять не в кореневу шийку, а в штабм на висоті 1 - 2 см від кореневої шийки.

На високих штамбах (1, 7-2 м) найбільш ефективні виткі троянди. Чайно-гібридні, пернеціанські і ремонтантні троянди краще окулірувати на висоті 1, 5 - 1, 7 м, а поліантові - на штабмових заввишки 1,2- 1,4 м.

Підщепи-штамби вирощують у розсадниках протягом 3 - 4 років. Для високих штабмів використовують сильнорослі форми собачої троянди. Для штабмів середньої висоти беруть собачу троянду, зморшкувату, рихлу, дрібноквіткову та інші види.

Штамби вирощують на окремій ділянці розсадника. Навесні ділянку орють на глибину 40 - 50 см (плантаж) або на 30 - 40 см спеціальними тракторними плугами, під глибоку оранку вносять гній або торфокомпости в кількості 70 - 80 т/га, а також фосфорні і калійні добрива по 120 кг поживних речовин на гектар. Під культивуацію вносять мінеральні, азотні добрива по 80 кг поживних речовин.

Протягом літа ділянку обробляють як чистий пар, а восени висаджують однорічні сіянці для підщеп штабмів. Міжряддя для штабмових підщеп мусять бути завширшки 1 м, а відстань між рослинами в рядках 30 - 40 см.

Рано навесні рослини підживлюють азотними добривами в кількості 90 - 100 кг поживної речовини на гектар і розпушують ґрунт. Протягом літа рослини підживлюють один раз гною і два рази проводять підживлення розведеними у воді фосфорними

добавками. За літо проводять 3-4 поливи, 5-6 розпушувань, а також проводять боротьбу з хворобами і шкідниками.

Наступного року на куці залишають тільки один найсильніший пагін, а решту вирізують. Органічних добрив вносять 30 - 40 кг/га. Протягом літа видаляють усі молоді пагони, які виходять від кореневої шийки, а бічні пагони на штамбах укорочують. При високій агротехніці і поливах на осінь другого року певна кількість штабів може бути готова для окуліровки. Високі штаби можуть бути і стандартними на осінь третього або четвертого року.

В Умані, в дендрологічному парку «Софіївка» працював науковий співробітник, вчений В. Мітін, який зібрав і дослідив колекцію близько 30-ти форм шипшин.

Цілющі властивості диких родичів Троянди

Дикі прародичі пишної красуні начебто за компенсацію скромного вигляду мають набагато більше корисних властивостей.

Основна лікарська сировина, звичайно ж, плоди рослини.

Лікувально-дієтичне значення плодів шипшин величезне.

Шипшина - один з найвідоміших і популярніших імуномодуляторів. Народна мудрість стверджує, що шипшина варта семи докторів. По своїх корисних властивостях шипшина, не має собі рівних. Її називають скарбницею вітамінів, лісовим лікарем. З давніх часів шипшину збирали і використовували для лікування різних недуг. І сучасні офіційні дослідження повністю підтвердили цілющі властивості шипшини, а також відкрили нові, невідомі донині, достоїнства.

Це справжнісінький згусток здоров'я й бадьорості, ефективний профілактичний та лікувальний засіб при цілому ряді недугів. Їх застосовують як свіжими, так і сушеними, а також переробленими на джеми, протертими з цукром, у вигляді відварів, напарів і настойок.

За кількісним вмістом вітаміну С (аскорбінової кислоти) вони є справжніми чемпіонами і цінною сировиною для добування цього вітаміну у промислового масштабі. Його в ягодах шипшини більше, ніж в смородині в 10 разів і лимоні в 40 разів!

Зрілі плоди шипшини містять на 100 г: 14-60 г води, 1,6-4 г білків, 24-60 г вуглеводів, 4-10 г харчових волокон, 2-5 г вільних органічних кислот; 23-58 міліграм калія, 5-13 міліграм натрію, 26-66 міліграм кальцію, по 8 і по 20 міліграм магнію і фосфору, 11,5 і 28,0

міліграм заліза, 2,6 і 6,7 міліграм провітаміну А, 0,05 і 0,15 міліграм вітаміну В1, 0,33 і 0,84 міліграм вітаміну В2, 0,60 і 1,50 міліграм вітаміну РР, 470 і 1200 міліграм вітаміну С відповідно. У шипшині також міститься мідь, марганець, хром, молибден, кобальт, вітамін В6, До, Е, фарбувальні речовини, 18% цукрів, 4,5% дубильних речовин та кислот (близько 2 %).

Всі ці речовини, що містяться, необхідні організму людини цілий рік і **застосовуються** :

- як засіб, поліпшуючий травлення,
- як високовітамінний засіб, який оберігає від знесилення, виснаження і підвищує стійкість організму до інфекційних захворювань,
- як профілактика гипо- і авітамінозів,
- при атеросклерозі,
- при каменях в печінці, нирковокам'яній хворобі,
- при виразці шлунку і дванадцятипалої кишки,
- при гастритах, коліті,
- гострих і хронічних захворюваннях печінки, кишечника,
- при порушеннях кровотворення,
- гіпертиреозі,
- неодоєрвіті,
- малярії,
- жіночих хворобах,
- при ранах, що мляво гоється;
- сприяють прискоренню зрощення кісток при переломі;
- при анемії та виснаженні організму,
- застосовуються при маткових кровотечах,
- зниженій секреції шлунку,
- впливають на функцію кісткового мозку і на загальний обмін речовин в організмі.

Залежно від виду та умов зрощання в гіпантіях (плодах) шипшини міститься від 800 до 14000 міліграм-процентів аскорбінової кислоти. Особливо важливо те, що цей вітамін знаходиться в комплексі з рядом інших вітамінів: Р(цитрин), В2 (рибофлавін), К, провітаміном А, або каротином, фолієвою кислотою та іншими речовинами, що підвищує їх стійкість та ефективність. В насінні міститься багато цінного вітаміну Е, або, як його називають, вітаміну розмноження. У гіпантіях є ще корисні для людського організму солі

калію, кальцію, магнію, натрію. Вони багаті на залізо, марганець, мідь, алюміній, фосфор, яблучну і лимонну кислоти, сахарозу, маннозу, ефірні і жирні олії, флавонові, антоціанові і дубильні речовини, пектини, фітонциди. Калорійність плодів шипшини становить 2000 калорій на кілограм сухої речовини. Отже, гіпантії шипшини є надзвичайно цінним полівітамінним препаратом, виготовленим самою матінкою-природою.

Гіпантії шипшини збирають під час їх повної стиглості, не допускаючи перестигання. Слід мати на увазі, що заморозки значно знижують вміст вітамінів. Сушать гіпантії відразу ж після збирання, розкладаючи тонким шаром на горищах, під навісами або у печачи чи духовках при температурі не вищій 80-90 градусів.

Із свіжих гіпантіїв, як самих, так і в суміші з іншими плодами, можна готувати в домашніх умовах дуже корисні, багаті на вітаміни, джеми, повидла, варення. Особливо корисні гіпантії шипшини перетерті з цукром. Для цього свіжі гіпантії розрізають, вичищають від насіння і волосків та перемелюють на м'ясорубці. Одержану масу перемішують з цукром у співвідношенні одна частина маси на дві частини цукру, накладають у скляні банки, пастеризують і щільно закривають. Дві-три ложки щоденно цього смачного продукту забезпечать організм людини достатньою кількістю вітамінів протягом усієї зими і значно сприятимуть підвищенню стійкості проти найрізноманітніших захворювань.

Добре також із сухих гіпантіїв заварювати смачний і корисний вітамінний чай чи виготовляти вітамінні настої. Для цього столова ложка сухих плодів заливається склянкою води та кип'ятиться десять хвилин в емальованому посуді й настоюється протягом доби. Після проціджування і підсолоджування вживають по півсклянки два-три рази на день. В офіційній медицині виготовляють для продажу в аптеках полівітамінні сиропи, екстракти та пілюлі й таблетки, а також продають сушені гіпантії. Останнім часом запроваджено новий препарат з м'якуша гіпантіїв — каротолін, який містить каротиноїди, вітамін Е та лінолієву кислоту. Цей препарат рекомендується при лікуванні дерматитів, виразок, екзем та інших захворювань шкіри.

З плодів шипшини виготовляють жовчогінні ліки — холосас, який призначається при холециститі, гепатиті, а також настойки, сиропи, порошки.

Вітамін С послаблює розвиток атеросклерозу, знижує вміст у крові холестерину, уповільнює його відкладання в кровоносних судинах. Вітамін А необхідний для підтримання нормального зору,

росту організму, запобігає ороговінню шкіри, слизових оболонок. Вітамін В2 сприяє загоюванню ран, хронічних виразок.

Плоди шипшини використовують і в харчовій промисловості. З них готують варення, джем, пастилу, пюре, повидло, причому в процесі переробки втрачається не більше 35% вітамінів. Плоди придатні для виробництва цукерок, мармеладу, драже, а концентровані препарати з них додають до кондитерських виробів для їх вітамінізації; готують наливки, безалкогольні напої, вина, чайно-кофейні сурогати, які відзначаються ароматичністю, зумовленою наявністю ефірних олій.

Останнім часом дедалі ширше для лікарських потреб використовують квітки шипшини. Їх збирають в середині або в кінці червня. Квіти містять вітаміни А, В, С, К, Е, цукор, органічні кислоти, пектинові та дубильні речовини, мінеральні солі, каротин. Настої з квіток шипшини використовують як сечовивідне та легкий проносний засіб, застосовують при кишкових і серцевих захворюваннях, розладах менструального циклу, при гіпертонії, а також для лікування очей та при запаленнях в ротовій порожнині. З пелюсток шипшини готують наливки, запашну туалетну воду. Греки в давнину варили шипшиновий цвіт у воді й одержували рідину з червонуватим відтінком і чудовим ароматом.

Пелюстки — чудова сировина для ефіроолійної промисловості, парфумерії, лікєро-горілчаного виробництва. З насіння добувають жирну олію, багату каротином (до 40%). Використовують при пролежнях, трофічних виразках, дерматозах, як жовчогінний, сечогінний протизапальний засіб.

З лікувальною метою використовуються також інші частини шипшини.

Саме завдяки високому вмістові вітамінів та інших корисних речовин шипшина набула широкого застосування в народній медицині. Відвари, чаї, киселі з неї вживають проти багатьох важких захворювань: тифу, скарлатини, запалення нирок, проти хвороб шлунка та кишок, печінки, туберкульозу легенів та ін.

Застосування шипшини дає особливий ефект при захворюваннях сечового міхура і нирок (при наявності каменів і піску). Препарати обезболюють і пришвидшують розсмоктування каменів. Для цього рекомендують вживати саму тільки шкірку з плодів, висушену й настояну. З успіхом вживають шипшину хворі на виразку шлунка і дванадцятипалої кишки (навіть при кровотечі), на

катар шлунка з дуже пониженою кислотністю та на недокрів'я й бліді неміч, або хлороз (у дівчат).

Відвари з листя вживають проти розладу шлунка. Відвар з пелюсток (100 г пелюсток на склянку води, варити протягом 4-5 годин) - добрий засіб як примочки проти хвороб очей.

З шипшини готують відвар для лікування хворих на кам'яну хворобу та малярію (2 столових ложки сухого подрібненого коріння на склянку окропу; вживати по склянці тричі на день).

В усіх зазначених випадках відвари готують у такий спосіб: плоди шипшини подрібнюють у ступці, заливають окропом (одну чайну ложку на півсклянки води). Кип'ятити протягом 7-10 хвилин. Після того, як відвар охолоне, його треба процідити, а потім пити по півсклянки або по повній склянці двічі на день перед вживанням їжі. Дітям треба давати по чверть склянки або по півсклянки відвару за один раз - залежно від віку дитини. Щоб відвар був смачніший, його можна підсолоджувати сиропом або цукром. Такий відвар можна вживати і замість вітамінних чаїв, що продаються в аптеках і де плоди шипшини змішані з плодами смородини й горобини.

Лікер з шипшини: подрібнені плоди (1 склянка) змішують з цукром (1,5 склянки), заливають горілкою (3 склянки) й настоюють протягом п'яти днів на сонці; потім додають ще дві склянки горілки й ставлять на 5 днів, після чого проціджують і видавлюють. Вживати після їжі по 10-15 г.

Плоди шипшини разом з зернятками напарюють у воді (40—50 плодів на 1 л води) і, додержуючи певної дісти, приймають при виразці шлунка і дванадцятипалої кишки, навіть з кровотечами. Те саме при катарі шлунка із зниженою шлунковою секрецією, при різних формах недокрів'я (включаючи й недокрів'я у фізично погано розвинених дівчат і юнаків, а також недокрів'я із злюкисним ухилом).

Водний настій з шипшини приймають при хворобах нирок, сечового міхура і печінки, а особливо при кам'яних хворобах цих органів, а також при всіх хворобах печінки і жовчних шляхів.

Особливо корисний чай з плодів (на 1 склянку окропу — 1 ст. ложка подрібнених плодів). Його п'ють по склянці вранці та увечері хворі на виразку шлунка, недокрів'я, атеросклероз, а також, коли тривалий час не загоюються рани.

Серед народу популярна також настоянка з плодів шипшини на горілці. Готують її так: 1 склянку підсушених (якщо свіжі) або дрібно порізаних (якщо сухі) плодів шипшини змішують з 1-1,5 склянками цукру-піску, заливають 3 склянками 70° горілки, ставлять на 5 днів

проти сонця; на 6-й день доливають ще 2-3 склянками 40° горілки і знову ставлять під сонячне проміння на 5 днів.

На 10-й день проціджують, віджимаючи злегка від плодів. П'ють по 1 горілчаній чарці (грамів 15) двічі на день, після їжі.

Чай з шипшини (40-50 плодів з насінням на 1 л окропу) в усіх випадках корисний для організму людини і є не тільки лікувальним засобом, а й цінним дієтичним продуктом. Листя заварюють як чай і п'ють не дозуючи.

Вважають в народі, що напар листків шипшини як чай дуже добре діє на шлунок: поліпшує його моторну функцію, заспокоює болі в шлунку. При цьому кладуть грілку на ділянку шлунка. Вважають, що такий же чай при поносах зменшує число позивів до випорожнення і сприяє, як кажуть в народі, «знешкоджуванню газів».

Відвар з коренів шипшини вважається в народі вірним засобом, який розчиняє всілякі камені в організмі або розщеплює їх на окремі піщинки, а також згубно діє на малярійних паразитів. Беруть 2 столові ложки дрібно порізаних коренів на 200,0 г води і кип'ятять 15 хвилин, після чого настоюють, поки не прохолоне. П'ють цей відвар 3 рази на день по 1 склянці щодня протягом тижня і більше.

Настій з коренів та плодів шипшини здавна використовували при дерматитах та опіках, а також від радіаційного опромінення. Особливо корисний чай з плодів шипшини (на 1 склянку окропу — 1 ст. ложка подрібнених плодів). Його п'ють по склянці вранці та увечері хворі на виразку шлунка, неокрів'я, атеросклероз, а також, коли тривалий час не загоюються рани.

Гілки використовують при дизентерії та розкладах кишково-шлункового тракту.

Шипшини не тільки гарні декоративні рослини, а й дешеве джерело пінних полівітамінних препаратів, створених самою природою. Отож хай буде якомога більше на нашій землі чарівного цвіту шипшини і корисних плодів!

6. "Подаруй цю троянду поету..."

*Остаться можно в памяти людской
Не циклами стихов и не томами прозы,
А лишь одной-единственной строкой:
«Как хороши, как свежи были розы!»
Я. Хелемский*

У всі історичні часи троянда була відома і оспівана як ніяка інша квітка. Дійсно, вона прекрасна. Краса та природна вишуканість цієї рослини завжди притягувала живописців, музикантів і поетів. Нагадайте чарівні вірші О. Пушкіна, Ф. Тютчева, О. Фета, О. Блока, наших сучасних поетів, в тому числі українських М. Рильського, П. Тичини та інших.

У кожного народу свої сказання: у росіян – билини про богатирів, у фінів – «Калівала», у естонців – «Син Калева», у французів – «Пісня про Роланда». До таких творінь народного епосу належать і давньогрецькі поеми «Іліада» та «Одіссея», а в іранців – «Гюль-Наме» - книга, що славить троянду. Поети різних народів Сходу в своїх творах описували троянду.

Серед поетів Персії, звідки і походить ця квітка, склалася оригінальна традиція любовно-еротичної лірики, побудованої на варіаціях, пов'язаних із образом троянди. Тут вона зазвичай символізує земне, чуттєве кохання.

Поет Сааді в книзі «Квітник троянд» (Гюлістан) писав у 1258 році: *«Чуєш, як всюди весною лунає лиш солодкий шепіт радості і кохання: це шелест солов'я, що читає книги троянд!»*

У відомого єгипетського письменника Еберса є роман «Уарда» (троянда), де цим ім'ям названо головну героїню.

Із перських поетів особливо оспівував троянду знаменитий Гафіз (IV ст.) також оспівує троянду в своїх віршах:

*Немало в цім саду троянд прекрасних скрізь,
Та тих, хто їх зрива, шипами тнуть до сліз.*

Сам Гафіз не збирав своїх поетичних творів — це зробив після смерті поета його шанувальник і шкільний товариш Могаммед Гольяндам. До підготовленого ним збірника Гольяндам сам написав передмову. Канонізований збірник (диван) Гафіза донедавна начислював поезії, з них 573 — газелі. Інші видання творів Гафіза, переважно індійські літографії, доводять число газелей понад 700. Основні твори Гафіза — газелі — складаються з двовіршів, бейтів, зв'язаних однією наскрізною римою. Кількість двовіршів у газелі, як правило, не перевищує десяти. Бейти звичайно не зв'язані фабулою, найчастіше їх пов'язує тільки тема. В кінцевому бейті поет неодмінно називає свій літературний псевдонім.

Але хто ж пробудив у Гафізові поета? Під чий впливом зростав хист геніального шіразця? З цілковитою точністю відповісти на це питання дуже важко, бо Гафіз добре знав і любив багатьох митців — і Хаджі Кермані, і Сельмана Саведжі, і Еміра Хосрова Деглеві, і свого земляка Сааді, і великого Абу-ль-Касема Фірдоусі. У творах Гафіза можна знайти образи, «живцем» запозичені то в Хаджі Кермані, то в Еміра Хосрова Деглеві, то в Сааді. Чи можна це назвати наслідуванням?

Річ у тім, що на Сході поети частенько запозичували один в одного не тільки окремі думки, але й цілі сюжети, щоб дати їм нове життя в новій формі. Тож було б несправедливо, якби ми все краще, що є в Гафіза, приписували Хаджі Кермані чи Сельману Саведжі. Після смерті Гафіза немало перських і персомовних співців підпали під вплив його поезії. Серед його наслідувачів можна назвати і Бакі — класика турецької літератури, і геніального узбецького поета Алішера Навої.

Чим же приваблювала співвітчизників Гафіза його поезія? За що ми так високо цінімо його поетичні витвори?

У середньовічному Ірані, що стогнав під гнітом феодальної верхівки, не могло не знайти відгуку іронічне вільнодумство поета, який захланності феодалів та релігійному фанатизмові протиставляв незалежність бідняка, вільного духом, закоханого в красу природи та радощі буття. Загадкова символічність ліричних образів, таємнича недомовленість, натяжки, що викликали суб'єктивні асоціації читачів, культ кохання, боротьба проти будь-якого приниження людини (і це у найтемніші часи мусульманської реакції) не могли не приваблювати, не викликати симпатії найширших іранських верств до поезії Гафіза.

Після смерті поет був похований у містечку Кессер, що являє собою найбільший у світі сад троянд.

*О вітре, в зарість молоду
як промайнеш, од мене
Ти кипарисові вклонись, троянді і тюльпану!*

***

*Співає п'яний соловей,
троянди повняться червоні.
О суфію, що днем живеш,
хай зашумить і в тебе в скроні!*

***

*На грудях троянда, бокал у руці,
бля боку кохана,—
В цей день за слугу я прийняв би до себе найбільшого хана!..*

***

*Приковано слух мій до голосу флейти, мелодії чанга,
А погляд — до уст, до рубінів солодких, до повного жбана
Що порівняється з трояндою красою?
Хіба твоя рука, простягта з піалою...*

***

*Не мила троянда, коли не зі мною кохана,
Не люба весна без налитого кубка і жбана.
В пахкому саду серед квітів не знайдеш утіхи,
Коли не всміхнеться до тебе та щічка тюльпанна.
Що в танці струнких кипарисів і в барвах троянди,
Коли солов'їна не чується пісня весняна?....*

***

*Красуні троянди в земнім квітнику нам доволі,
Тополі, що тіль відкидає струнку, нам доволі...*

*Є в мене скарби незлічenni —
сліз яхонти й лали, чи то ж то Позаздрю на сонце щасливе,
на славу його осяйну?*

*Коли на троянди світанок
блаженною кропить росою, Назви криводушим, як за день
хоч раз у Коран зазирну...*

***

*Хоч я жаліюся щоденно лікарям.
Та досі помочі не маю від нетям
Скажи троянді тій, що з леготом жартує:
За неї соромно, напевне, солов'ям...*

***

*Я по троянду в сад спустився на світанні.
Там саме соловей зайшовся в щебетанні.
Мій побратим гіркий, закоханий в троянду,
Ронив, ридаючи, мелодії весняні.
Троянда й соловей були на думці в мене,
Коли гуляв я сам у ті години ранні.
її з колючкою з'єднала забанка,
А він співає їй, незрадний у коханні.
Так глибоко мені ввійшов той спів у серце,
Що зупинився я в раптовім хвилюванні.
О скільки тих троянд цвіте в саду!
Одначе тим більше ран од них, що більш вони жадані.
Гафізе, радощів собі не жди від неба:
Таяться сотні бід в його байдужій балі.*

***

*Дні весни.. І тюльпани розквітли, й троянди.
Тільки ти у землі все лежиш нерухомо — чому?
Наче хмара весняна, зведуся і вирушу в поле:
Можє, зливою сліз я й тебе із землі підійму.*

***

*Ібо мир был пестрым садом,
И блуждал я там один,*

*Обводя любовным взглядом
Розы, ландыш и жасмин.
Волны кроткие свободно
По лугам катил родник;
А теперь на глади водной
Чей-то бледный вижу лик.
Стал я бледен в день, как с нею
Повстречался страстный взор;
Тайной болью я болею,
дивно, дивно мне с тех пор.*

.....

Давньогрецька поетеса Сапфо називала троянду «царицею квітів»: «... і немає їй рівних серед квітів, бо вона їх цариця...». «...Це гордість рослин, прикраса альтанок, яскрава палітра луків та очі квітів» - писала вона про троянду в одному з віршів.

Красу троянди оспівував славетний давньогрецький поет Анакріонт.

Про стопелюсткову троянду (сьогодні визначено що це мутація центрифольної троянди) писав у своїх працях давньогрецький вчений і поет Теофраст, ще за 300 років до н.е.

В протилежність таємним містичним таємним товариствам франк масонів, розенкрейцерів, паризьке товариство «Розаті» своєю емблемою вибрала троянду. В її ложі могли бути присутні тільки поети та взагалі люди, які могли написати будь-який вірш.

Кажуть, що трояндою захоплювався великий Конфуцій, присвячуючи свої поезії її чарівності і запаху, оспівуючи як царицю квітів. Розповідають також, що з 18 000 томів бібліотеки китайського імператора понад 600 присвячені троянді.

В європейському мистецтві такого символічного навантаження троянда набуває десь приблизно у VI ст. у творах куртуазної літератури. Широко застосовували у такому символічному аспекті цей образ і романтики, які прийняли його у зв'язку із загальною зацікавленістю східними мотивами та образами.

В поезії всіх народів є багато віршів, присвячених троянді. Наприкінці VIII і на початку IX століть видавалися спеціальні книги про троянди, в яких відомості про цю квітку чергувалися з віршами.

У VIII ст. В.К. Тредіаковський написав перший в Росії твір про троянди. Наведемо уривок з нього:

«Ода в похвалу цвіту троянди»

*Краса весни! Трояндо, о прекрасна!
Всією, о панно рум'яністю ясна!
Ти у всіх садах яхонт незрівняний,
Ти із усіх квітів цвіт неказаний.
О квітів, ти всіх преславна цариця,
Квітників саме сонце, не зірниця!
Похвалити тепер я хоча і стараюсь,
Та багряно даремне, і хвалить стидаюсь.*

Згодом ця квітка набула загального визнання й оспівувалась іншими поетами. Зокрема, велику увагу приділяв троянді О.Пушкін в поемах "Руслан і Людмила" (в сцені, де Людмила ходить чарівним садом Чорномора) та "Бахчисарайський фонтан".

*Троянда – квітка ніжна,
Милується кифера.
Цвіте рум'яна, пишна
Немов сама Венера.*

Питання, пов'язані із функціонуванням квіткового символу троянди у творчості О. Пушкіна, неодноразово привертала увагу науковців. Причину підвищеної цікавості дослідників до цієї проблематики неважко пояснити: троянда належить до тих символічних одиниць, котрі зберігають свою актуальність у літературі будь-якої епохи та стилю. У межах різноманітного і місткого «квіткового» коду ця квітка займає центральне місце.

Звертаючись безпосередньо до творчості О. Пушкіна, насамперед звернемо увагу на справедливе твердження пушкінознавця С. Шервінського про те, що троянда змальована на сторінках творів письменника «частіше, ніж усі інші квіти разом». При цьому «троянда», просто як квітка, як предмет безпосереднього сприйняття, у Пушкіна майже не зустрічається. Практично завжди художній образ цієї квітки характеризується певним символічним наповненням, що потребує спеціальної інтерпретації.

Серед робіт, присвячених аналізу символіки троянди у художньому спадку О. Пушкіна, особливо слід відзначити розвідки відомого російського літературознавця М. Алексєєва, що стосуються

одного із найбільш загадкових творів письменника – поезії раннього ліцейського періоду **«Роза»**:

*Где наша роза,
Друзья мои?
Увяла роза,
Дитя зари.
Не говори...
Так вянет младость!
Не говори..
Вот жизни радость!
Цветку скажи..
Прости, жалею!
И на лилию
Нам укажи.*

Цінні думки з приводу джерел, котрі могли спонукати О. Пушкіна написати цей твір, також містить стаття американського русиста В. Вікера «К вопросу о замысле «Розы» Пушкина».

О. Пушкін звертається до художнього образу троянди вже у найперших поетичних спробах. Рання творчість поета демонструє широкий спектр його символічних значень. Насамперед зустрічаємо традиційне функціонування образу троянди як втілення краси та кохання. Прикладом можуть слугувати такі вірші, як «Монах», «Леда», «Измены» тощо. Самостійний блок у творчій спадщині письменника утворюють поезії, в яких троянда виступає символом розкоші та насолоди. Сюди можемо віднести вірші «Послание к Юдину», «Шишкову», «Сон» та багато інших. У поезіях «Элегия» та «Платоническая любовь» зустрічаємо художній образ троянди у контексті скороминучості та нетривкості життєвих насолод.

Окремо хочемо звернути увагу на образ трояндового вінка у творах поета. Вінок із цих квітів у О. Пушкіна є практично невід'ємним атрибутом веселих юнацьких бенкетів та застіль (наприклад, «К Батюшкову», «Тень Фонвизина»). Образ такого вінка у письменника сягає корінням античних часів, коли пелюстками троянд покривали столи, а вінками та гірляндами із квітів прикрашали самих гостей. Звичай цей постав на ґрунті віри в те, що троянда може нейтралізувати дію вина, допомагає підтримувати стан тверезості.

Звідси походить також звичай прикрашати трояндами келихи, описаний О. Пушкіним у поезії «Гроб Анакреона».

Дослідники квітковий символіки у творчості О. Пушкіна сходяться на думці, що джерелом, з якого молодий поет черпав символічні аспекти рослинних образів ранньої поезії, була тогочасна класицистична французька література, сповнена античними мотивами. При цьому пушкінознавці наголошують на тому, що використання образу троянди у зазначених символічних значеннях як у літературі, яку читав поет і на яку опирався у своїх «пробах пера», так і у сучасній йому російській літературі, уже характеризувалося певною застарілістю, «утертістю». Більше того, для кожного більш-менш відомого поета часів О. Пушкіна було своєрідною справою честі написати вірш, присвячений оспівуванню краси троянди, часто у поєднанні із мотивами кохання та насолоди, тому ця тематика уже практично набирала бутафорського характеру.

Своїми ранніми поезіями О. Пушкін також віддав данину цій традиції тогочасної літератури. Зважаючи на учнівський характер багатьох ранніх творів поета, цілком логічно припустити, що на початку художньої діяльності письменник звертався до символічного образу троянди як свого роду готової одиниці, наповненої сталим набором символічних сенсів, поетичного кліше. Завдяки поширеності та популярності цього художнього образу, переконує С. Шервінський, поет сприймав його як законний і природний елемент стилю, утверджений традицією, що губиться у століттях. Образи троянд у його ранніх віршах, як видається, не мають жодної ознаки творчої оригінальності. Це, як влучно зауважував М. Алексєєв, ті самі троянди наслідувачів Анакреона в поезії класицизму, котрі цвіли і відцвітали в численних поезіях, що з'являлися між XVI і XIX століттями у французькій літературі.

Отже, художній образ троянди, репрезентований ранньою поезією О. Пушкіна, за своєю суттю є образом класицистичної літератури. В цьому плані його символічний зміст мусить якісно відрізнятись від того символічного наповнення, якого набуває цей образ пізніше – у традиції літератури романтизму. Ще М. Алексєєв у 1968 році писав: «Еще раз о стихотворении Пушкина «Роза», що в часи О. Пушкіна-лицейста вже йшов процес «перетворення поетичної троянди класицизму <...> в троянду романтичну». Звісно, ті зміни, що відбувалися у квітковій символіці, як і в усій системі поетичних засобів загалом, не могли пройти повз О. Пушкіна, не привернувши його уваги. Так, серед віршів, написаних вже після закінчення лицю,

зустрічаємо поезію, яка починається рядками «Недавно я в часи свободи...» (1822), де художній образ троянди постає перед нами у цілком оригінальному аспекті, не притаманному віршам, створеним до цього часу.

Написання поезії «Недавно я в часи свободи...» приурочене до конкретної події. Йдеться про вихід у світ книги "Опыт теории партизанского действия", автором якої був добрий знайомий О. Пушкіна – Д. Давидов, генерал-лейтенант царської армії, герой Вітчизняної війни 1812 року, організатор партизанського руху.

Книга Д. Давидова «Опыт теории партизанского действия» викликала у Пушкіна відверте розчарування. Хоча і не без тонкого присмаку іронії, письменник все ж шкодує, що Д. Давидов, відзначений поетичною музою, дарма розтрачує свій талант:

*О горе, молвил я сквозь слезы,
Кто дал Давыдову совет
Оставить лавр, оставь розы?
Как мог унизиться до прозы
Венчанный музою поэт....*

У прочитованому уривку маємо два рослинні символи. Символіка лавра не потребує спеціального пояснення. Зрозуміло, що він традиційно символізує славу, у даному випадку – поетичну. Стосовно ж троянд, то очевидно, що їхнє символічне значення тісно пов'язане тут зі святенністю поетичного дару, вибраністю поета, поетичним натхненням.

У тому, що таке символічне навантаження образу троянди у О. Пушкіна є не випадковим, переконує нас ще один твір автора – поезія "Кто на снегах возрастил..." (1829). Вірш нараховує лише чотири рядки. Він також, як і попередній, створений "на подію". Цього разу письменник відгукнувся на вихід збірки "Стихотворений барона Дельвига". Твір написаний у формі своєрідної загадки. О. Пушкін характеризує поетичну творчість Дельвіга так, як він її розуміє, не називаючи імені автора, а читачам пропонує відгадати, про кого йде мова у вірші:

*Кто на снегах возрастил Феокритовы нежные розы?
В веке железном, скажи, кто золотой угадал?
Кто славянин молодой, грек духом, а родом германец?
Вот загадка моя: хитрый Эдип, разреши!*

Зрозумілим видається, що під "Феокритовими трояндами" автор має на увазі вірші Дельвіга, точніше його ідилії, адже давньогрецький поет Феокрит, як вважають дослідники античної літератури, власне, і був творцем цього жанру поезії. Яким же чином символічний сенс троянди, пов'язані із поезією, з'являються у творчості О. Пушкіна? Не підлягає сумніву, що вони не могли виникнути самі собою, а мусять співвідноситися із певною культурною традицією.

Насамперед таке символічне навантаження троянди, пов'язане із мистецтвом, відсилає нас до східної символічної парадигми. Коріння його – у надзвичайно поширеному в романтичній літературі мотиві любові солов'я до троянди. Їх союз трактувався як синтез трьох задоволень – кольору, запаху і звуку, а троянда при цьому трактувалася як символ натхнення. Про те, що О. Пушкін був добре знайомий із цією традицією, свідчить той факт, що він також звертається до теми солов'я і троянди в однойменній поезії, написаній 1827 року, хоча й інтерпретує її абсолютно по-новому. Традиційний ліричний мотив О. Пушкін підіймає до рівня філософської проблеми митця та публіки. Водночас біографія автора нагтовхує нас на припущення, що символічні сенси троянд із віршів «Недавно я в часи свободы...» та «Кто на снегах возрастил...» можуть мати й цілком інше походження.

Як відомо, під час заслання у Кишинів О. Пушкін вступає до кишинівської масонської ложі під назвою «Овідій». Дослідники життя і творчості поета звертають мало уваги на цей факт біографії О. Пушкіна, а між тим «знайомство з масонськими обрядами і ритуалами знайшло відбиток у його творчості». У зв'язку з цим, мабуть, найбільш відомим твором поета є вірш, присвячений генералові П. Пушкіну (1821), який очолював ложу «Овідій», масонська образність якого абсолютно неприхована і прозора.

Хоча масонський епізод життя О. Пушкіна тривав зовсім недовго (ложу «Овідій» була закрита імператором Олександром I вже за кілька місяців після вступу поета до неї), та все ж, як справедливо переконує дослідник езотеричної традиції у російській романтичній літературі Л. Дж. Лейтон, цього часу було цілком достатньо для того, аби письменник встиг ознайомитися із основними обрядами масонів та оволодіти бодай засадами трьох обов'язкових для кожного масона мистецтв, на яких ґрунтувалася вся масонська символіка: алхімії, кабали та нумерології. Сліди такої містичної символіки дослідники знаходять як у ліриці О. Пушкіна («Вакхическая песня» (1825),

«Пророк» (1826), «Странник» (1835), так і у драматичних сценах («Скупой рыцарь» (1830), «Моцарт и Сальери» (1830), а також у прозі («Пиковая дама» (1833).

Із масонської традиції, цілком можливо, походять витoki і тих символічних образів троянд, з якими маємо справу у поезіях, написаних на засланні та пізніше. Адже саме у містичних об'єднаннях, таких, як неоплатоніки, розенкрейцери та, власне, масони, троянда символізує духовну вибраність та високий творчий порив, що характеризують передусім митців. Цікаво, що така символіка троянди, як вважають дослідники, має літературні корені та бере початок із символічного використання художнього образу троянди найбільш наближеним до масонсько-містичних кіл автором – Данте. Як відомо, у фіналі «Божественної комедії» у центральному плані неба з'являється містичний образ троянди, пелюстки якої утворені душами праведників, яких письменник також називає «вічними трояндами». Троянда тут, таким чином, символізує найвищий рівень духовної досконалості. В усій же післядантивській літературі, як доводить В. Топоров, символічне функціонування образу троянди у різних авторів завжди «так чи інакше повертає нас до Данте».

На користь нашого твердження про масонське походження пушкінських троянд у поезіях «Недавно я в часы свободы...» та «Кто на снегах возрастил...» свідчить також той хронологічний факт, що письменник був прийнятий у масони в травні 1821 року, а вперше образ троянди зі специфічною символікою поетичного таланту, натхнення та поезії загалом з'являється у вірші, написаному 1822 року. Таким чином, наважимося припустити, що саме час приєднання О. Пушкіна до традицій масонства можна вважати за ту приблизну лінію, котра відділяє класицистичні та романтичні тенденції у функціонуванні символічного образу троянди у поезії О. Пушкіна.

Дві такі вже типово романтичні троянди зустрічаємо у поезії «Фонтан Бахчисарайского дворца» (1824). На їх «романтичність» вказує передусім характерне для літератури романтизму екзотичне забарвлення вірша. Автор згадує про своє перебування у Криму. Нас цікавлять, по суті, лише два перші рядки вірша, присвячені зверненню до прекрасного фонтану, що привернув увагу поета під час відвідин Бахчисарайського палацу:

*Фонтан любви, фонтан живой!
Принес я в дар тебе две розы....*

Образи цих троянд уже одержували інтерпретацію літературознавців. Найчастіше вказувалося, що під двома трояндами автор розумів двох героїнь власної поеми "Бахчисарайский фонтан" (1821 – 1823) – Марію та Зарему.

Цю легенду Пушкіну розповіла Софія Станіславівна Потоцька (1819) дочка Софії Потоцької, володарки Уманського парку «Софіївка». В цій розповіді вона відкрила таємницю своєї дальньої родички - Марії. Під час панування турків її було викрадено до гарему хана Геряя, з яким у неї виникло справжнє кохання. Ця дивна історія сповнена великим почуттями і трагізмом: старша дружина гарему від заздрощів отруїла Марію. Хан сповнений коханням та печаллю звів на її могилі фонтан і люди дали йому назву «Бахчисарайський фонтан сліз». Існують думки, що Зарема – це Софія - дочка Потоцьких, яку таємно і палко кохав Пушкін. Ось рядки присвячені цій молодій красуні:

*О, дева – роза, я в оковах;
Но не стьжусь твоих оков:
Так соловей в кустах лавровых,
Пернатый царь лесных певцов.
Близ розы гордой и прекрасной
В неволе сладостно живёт
И нежно песни ей поёт
Во мраке ночи сладострастной.*

Автор проводить паралелі між коханням хана Геряя до Марії і своєю пристрастю до Софії молодшої.

*Фонтану Бахчисарайского дворца:
Светило бледное гарема!
И здесь уже забвенно ты?
Или Мария и Зарема
Одни счастливые мечты?..*

Але відповіді на почуття Пушкіна Софія-молодша не могла, тому що мала шлюб з Павлом Дмитровичем Кисильовим, начальником штабу II Тульчинської армії. Тому останні стрічки у поемі «Євгеній Онегін» «...Софію я вообразал...» Пушкін замінив на «...Зарему я вообразал...»

Специфіка символічного образу троянди у поезії О. Пушкіна значною мірою зумовлена межовим характером творчості поета, що органічно поєднує риси класицистичної та романтичної культури. Рання поетична творчість письменника витворює цілком класицистичний образ троянди із відповідною традиційною символікою. Романтичних рис цей образ починає набирати лише під час південного заслання О. Пушкіна, цілком ймовірно, у зв'язку зі знайомством митця з масонською символікою, в якій троянда символізувала творче натхнення, порив, духовну вибраність, наділеність особливим талантом. Такі поезії письменника, як «Недавно я в часи свободи...», «Кто на снегах возрастил...» та «Фонтану Бахчисарайского дворца», демонструють наповненість символу троянди вже цілком романтичним змістом, котрий зосереджений довкола феномену поезії. Так, поза нашою увагою залишилися вірші «Есть роза дивная...» (1827) та «Отрывок» (1830), інтерпретація яких пов'язана із значними труднощами через незавершений характер творів. Необхідним також видається дослідження символічного образу троянди у прозових творах письменника, а також глибока компаративістична його інтерпретація.

Оспівували троянду і поети інших часів .

Захоплювався і особливо любив троянди й славетний поет ХІХ століття Віктор Гюго. Він завжди казав, що нічого так не бажав би, як померти в пору цвітіння троянд. І бажання його здійснилося. Він помер якраз наприкінці травня, коли вони були у повному розквіті; труна його буквально потопала в трояндах.

**Алішер Навої (Нізамадін Мир Алішер) — видатний поет
Сходу, філософ суфійського напрямку, державний діяч
тимуридського Хорасана.
(1441—1501)**

*Из-за чего источник слёзы льёт?
С источником враждует небосвод:
Под блеском розы сто шипов тая,
Рыдать он заставляет соловья.*

ДЕВЯТАЯ БЕСЕДА О ПЛАМЕНИ ЛЮБВИ

Подобной красоте сравненья нет
Предела чувству изумленья нет.
Но сквозь неё провижу я черты
Непостижимой, высшей красоты,
Весною ранней в сени родных ветвей
Из-за морей вернулся соловей:
И розу новую он увидал
И захлебнувшись страстью, зарыдал.
Всё ярче блещет розовый цветок,
Как разгорающийся огонёк.
Огонь горит в сердечной глубине,
А соловей сгорает в том огне.
Всё глубже чары розы: всё сильнее
Печаль певца, гремящего над ней.

СЕМНАДЦАТАЯ БЕСЕДА О ВРЕМЕНАХ ГОДА И ВОЗРАСТАХ ЖИЗНИ ЛЮДЕЙ

Раскрылись розы в свежести ночной.
Роса их льётся розовой водой.
И дремлет, в сновиденье погружен,
Младенец – нераскрывшийся бутон.
...И розы девы лик сквозь тонкий дым,
Как солнце, возникает перед ним.

О СЛОВЕ

Но роз благоуханных тайники
Ещё не развернули лепестки.
И ветер слова хлынул с древних гор
И роз цветущих развернул ковёр.
Два признака у розы видишь ты:
Шипы и благовонные цветы.
Шаг расцветая розы поутру
Главнейшей в суде и на пиру.
Столепестковой розою цветёт
Тетрадь, чей шип любовно переплёт.

Торквато Тассо — один з видатних італійських поетів XVI ст... автор поеми «Визволений Єрусалим» (1575). (1544-1595)

КЛУКРЕЦИИ, ГЕРЦОГИНЕ УРБИНО

*Ты в юности казалась нежной розой,
Что, лепестков лучам не открывая,
За зеленью стыдливо, молодая,
Еще таит мечты любви и слезы ...*

Жак Деліль - французький абат і літератор, Автор поеми «Сади» (1738 – 1813)

*...Я ж – розу опишу. Ты , роза, бесподібна!
в садах Венеры ты царила и цвела
Гирлянды и венки Весна из роз сплела,
Была воспета ты самим Анакрионом.
Гораций пировал в винце из роз сплетенном.
А твой волшебный сок, перегнанный в настою,
В экстракт дурманящее – душистый и густой,
Мог, каплей надушив большой дворец восточный,
Десятилетиями хранить свой запах прочный..*

Крістіан Йоганн Генріх Гейне — німецький поет, публіцист і критик (1797—1856)

ЛИРИЧЕСКОЕ ИНТЕРМЕЦЦО

*... Фиалки смеются лукаво,
И тянутся розы к звездам,
И шепчут душистые травы
Душистую сказку цветам .....*

*... На щечки, что свежих роз свежей,
Создал роскошные стансы,
Как жаль, что у милой сердечка нет,
Не то я славный сложил бы сонет .....*

... Отчего весенние розы бледны,
Отчего, скажи мне, дитя?
Отчего фиалки в расцвете весны
Предо мной поникают, грустя?...

... И розы на щечках у милой моей,
И глазки ее — незабудки,
И белые лилии— ручки-малютки —
Цветут все свежей и пышней...
Одно лишь сердечко засохло у ней!...

... О черво-пламенное солнце!
О, сколько, сколько раз в лучах твоих
Я тил восторга дикий пламень,
И тил, и млея, и трепетал, —
И с кротостью небесно-голубиной
Твои уста улыбка обвела,
И гордо-милые уста
Дышали тихими, как лунный свет, речами
И сладкими, как запах роз...
И дух во мне, оживши, воскреслялся
И к солнцу, как орел, парил!...

... Весна.....- и глаза красавицы юной
Колдуют, мой разум опять отнимая,
И, как на грех, соловьи и розы —
Все вступались в этот заговор мая.

В ГАВАНИ

... О, как, любимая, ты прекрасна!
Ты подобна розе!
Только не розе Ширази,
Соловиной невесте, воспетой Гафизом,
Только не розе Сарона,
Священно-алой, чтимой пророками, —
Но той, что цветет в городе Бремени,
В ратушином погребке!
Вот это всем розам роза!

Чем она старше, тем пышнее,
И ее аромат меня вдохновляет,
Меня окрыляет, меня пьянит ....

КОРАБЛЕКРУШЕНИЕ

...И гордо-милые уста
Дышали тихими, как лунный свет, речами
И сладкими, как запах роз...
И дух во мне, оживяши, воскресьяся
И к солнцу, как орел, парил!...

ПРИГРЕЗИВШЕЕСЯ СЧАСТЬЕ

Соловей запел над розой,
Вся природа ликovala,
Ты меня прижала к сердцу,
Ты любила, целовала,
Розу осень опалила,
Соловей унесся к югу,
Ты умчалась, я остался,
Я один и жду подругу...

СТАРАЯ РОЗА

Сердца жар во мне зажегla,
Юной свежестью блистала,
И росла, и расцвела,
И роскошной розой стала,
Я б сорвал царицу роз, —
Был влюблен я, был я молод, —
Но насмешек злых не снес,
Весь шипами был исколот,
Ей, узнавшей много выюг,
Плохо скрывшей старость гримом,
«Милый Генрих» стал я вдруг,
Стал хорошим, стал любимым,
«Генрих, вспомни! Генрих, верь!» —
От восхода до заката,
И беда лишь в том теперь,

*Что невеста бородата,
Над губой торчит кустом,
Ниже колется, как щетка,
Хоть побрейся, а потом
В монастырь иди, красотка!*

**Леконт де Лиль - французский и реюньонский поэт,
глава Парнасской школы
(1818-1894)**

НЕГИБНУЩИЙ АРОМАТ

*Если на розу полей
Солнце Лагора сияло,
Душу ее перелей
В узкое горло фиала.*

*Глинуть насытит бальзам
Или обвеет хрусталь,
С влагой божественной нам
Больше расстаться не жаль.*

*Пусть, орошая утес,
Жаркий песок она поит,
Розой оставленных слез
Море потом не отмоет.*

*Если же фиалу в кусках
Выпадет жребий лежать,
Будет, блаженствуя, прах
Розой Лагора дышать.*

*Сердце мое как фиал,
Не пощаженный судьбою,
Пусть он недолго дышал,
Дивная влага, тобою;*

*Той, перед кем пламенел
Чистый светильник любви,
Благословляя удел,*

Муки простил я свои.

*Сердцу любви не дано —
Но, и меже атомов атом,
Будет бессмертно оно
Нежным твоим ароматом.*

***

*О ты, которая на миг мне воротила
Цветы весенние, благословенна будь.
Люблю я, лучший сон вздымает сладко грудь,
И не страшит меня холодная могила.
Вы, милые глаза, что сердцу утро дней
Вернули, — чарами объятото поныне
Забывать вы можете — вам не отнять святыни:
В могиле вечности я неразлучен с ней.*

**Анри де Ренье - французский поэт і письменник,
член Французької академії
(1864—1936)**

ПРОГУЛКА

*... Что ветер, ласковым движением крыла,
Отвеев от меня докучный сумрак грезы,
Цветов, которые ты без меня рвала,
Мне аромат домчит, тебе оставя розы.*

СПЛИН

*Алеют слишком эти розы,
И эти хмели так черны.
О, дорогая, мне угрозы
В твоих движениях видны...*

И КАК ЛЮБИТЬ МЕНЯ?..

*...И в собственной груди скрываю розу,—
И словно в серебро, в нее оправлю
Мое истосковавшееся сердце.*

*Паду к ее стопам, покорный, словно
Свирепый лев у ног невинной девы;
Собой укрою нежное растение,
Как мощный вяз, питая, укрывает
Плюща побегу... А росток людской,
Благая роза, звездная невеста,—
Меня возложит на святые листья,
И вознесет — и, словно труп индейца,
Подставит солнцу... На ее руках
Взлечу — и потону в лазури неба!
Так я умру, когда меня полюбят!*

***

*Каким прелестным делаешь ты стыд,
Который, словно червь в пахучей розе,
Слух о тебе в зародыше пятнит:
Твои грехи подобны вешней грезе...*

***

*..Я сладкого не ощущал желанья
Сорвать цветок, воспеть хвалу весне;
Я презирал красу лилеи бледной,
Румяных роз я не ласкал, любя!
Вся прелесть их — я знал — лишь список бедный
С их образца единого — тебя!
Казалось мне, что вокруг — зима! Мечтами
С тобою весь, я лишь шутил с цветами.*

***

*И улыбки, и угрозы
Мне твои — все образ розы;
Улыбнешься ли сквозь слезы,
Ранний цвет я вижу розы,
А пойдут твои угрозы,
Вспомню розы я занозы;
И улыбки, и угрозы
Мне твои — все образ розы.
Твои пылают щечки*

*Румянцем весних роз,
А в крошечном сердечке
По-прежнему мороз.
Изменится все это,
Увидишь ты сама;
На сердце будет лето
И на щеках зима.*

***

*Ты мускатная роза,
Ты душистая роза,
И ты белый жасмин
Средь апрельских долин.*

***

*Ты более желанна,
Чем утренняя свежесть,
Ты более красива,
Чем розы ранний цвет.*

ЛАЗУРНЫЕ ГИГАНТЫ

*Прямо в душу мне впорхнула
Голубей нежнейших стая;
Розы в сердце распустились —
И наружу прорастают.*

***

*Голубая да веселая страна.
Честь моя за песню продана.
Ветер с моря, тише дуй и вей —
Слышишь, розу кличет соловей?
Слышишь, роза клонится и гнется
Эта песня в сердце отзовется.
Ветер с моря, тише дуй и вей —
Слышишь, розу кличет соловей?
Ты — ребенок, в этом спора нет,
Да и я ведь разве не поэт?
Ветер с моря, тише дуй и вей —
Слышишь, розу кличет соловей?*

Іван Петрович Мятлев — російський поет юморист.
(1796 - 1844)

У 1834 році написав вірш «Розь».

Как хороши, как свежи были розы
В моём саду! Как взор прельщали мой!
Как я молил весенние морозы
Не трощать их холодною рукой!
Как я берёг, как я лелеял младость
Моих цветов заветных, дорогих;
Казалось мне, в них расцветала радость;
Казалось мне, любовь дышала в них.
Но в мире мне явилась дева Рая,
Прелестная, как ангел красоты;
Венка из роз искала молодая –
И я сорвал заветные цветы,
И мне в венке цветы ещё казались
На радостном челе красивее, свежей;
Как хорошо, как мило соплетались
С душистою волной каштановых кудрей!
И заодно они цвели с девицей!
Среди подруг, середь плясок и пиров,
В венке из роз она была царицей,
Вокруг её велись и радость и любовь!
В её очах – веселье, жизни пламень,
Ей счастье долгое сулил, казалось, рок, -
И где ж она?...В погосте белый камень,
На камне – роз моих завянувший веноч.

Іван Мятлев був не тільки обдарований літературним хистом,
але й мав дар провидця. Так, останні стрічки його наступного вірша,
через певний час були вирізьблені на його могилі.

В те времена, когда роились грёзы
В сердцах людей, прозрачны и ясны,
Как хороши, как свежи были розы
В моей любви, и славы, и весны!
Прошли лета, и всюду льются слёзы...

Нет, не страны, ни тех, кто жил в стране...

Как хороши, как свежи ныне розы

Воспоминаний о минувшем дне!

Но дни идут – уже стихают грозы,

Вернутся в дом Россия ищет троп...

Как хороши, как свежи будут розы

Моей страной мне брошенные в гроб.

**Сергій Олександрович Єсенін — російський поет,
представник ново селянської поезії і (в більш пізньому періоді
творчості) імажинізму
(1895 – 1925)**

Свет вечерний шафранного края,

Тихо розы бегут по полям,

Спой мне песню, моя дорогая,

Ту, которую пел Хаям,

Тихо розы бегут по полям.

***

В Хороссане есть такие двери,

Где обсыпан розами порог.

Там живет задумчивая пери.

В Хороссане есть такие двери,

Но открыть те двери я не мог...

...Дорогая Гелия, прости.

Много роз бывает на пути.

Много роз склоняется и гнется,

Но одна лишь сердцем улыбнется.

Улыбнемся вместе — ты и я —

За такие милые края.

Ветер с моря, тише дуй и вей —

Слышишь, розу кличет соловей?

Голубая да веселая страна.

Пусть вся жизнь моя за песню продана,

Но за Галию в тенях ветвей

Обнимает розу соловей.

***

Как жаль, что розы отцветают!

Цветов все меньше по садам,
Уж дни заметно убывают,
И звезды ярче по ночам.
Жасмин отцвел, сирень увяла,
Давно нет ландышей нигде,
Один шиповник запоздалый ...
...Трещал кузнечик голосистый
В кусте осыпавшихся роз...
Под этой яблоней тенистой
В уме столпилось столько грез
И столько радужных мечтаний,
Живых надежд, волшебных снов
И дорогих воспоминаний
Былых, счастливейших годов!..
...И вот — оживают березы,
Повеяло запахом розы,
И теплый пахнул ветерок...

***

...Проступки наши так понятны:
У розы даже есть шипы,
И есть на самом солнце пятна.
Но нет, пусть ум твердит свое!
Душа с рассудком не мирится,
И сердце бедное мое
Тоской и злобою томится...

Деся Українка (справжнє ім'я: Лариса Петрівна Косач-Квітка) — українська письменниця, перекладач, культурний діяч. (1871—1913)

Співець

Пишино займались багрянні зорі
Колись навесні,
Любо лилися в пташиному хорі голосні;
Грала промінням, ясним самовіттом
Порання роса, І усміхалась весняним привітом
Натури краса.
Гордо палала троянда розкішна,
Найкраща з квіток - Барвою й пахом вродливця пишина

*Красила садок.
А соловейко троянді вродливій
Так любо співав, Голосом дивним співець чарівливий
Садки розвивав;
Слав до вечірньої зорі прощання,
Що гасла вгорі, Ще ж голосніше співав на вітання
Поранній зорі...
Вже пролетів, немов пташка зальотна,
Весняний той час,— Осінь холодная, осінь вільготна
Панує у нас.
Тихо спускається нічка осіння,—
Година сумна; Місяць холоднее кида проміння;
Здалека луна
Пугача віщого крик — гук єдиний.
Діброва німа. Де ж соловейко? де ж спів солов'їний?
Ох, де ж він? Нема!
В вирії полинув, де вічная весна,
Натхнений співець. Вічно красує там рожка чудесна,
Там теплий вітрець.*

Афанасій Афанасійович (Панас Панасович) Фет (офіційно носив прізвище Шеншин) — російський поет-лірик, перекладач, мемуарист, (1820 - 1892)

Афанасій Афанасійович Фет ніжно любив квіти. Але навіть при поверхневому погляді на поетичну спадщину Фета зрозуміло, що якщо на одну шальку терезів покласти всі квіти, оспівані поетом, то на другій – повинні лежати троянди. Він не жаліє для троянд слів, кольорів та музики. Афанасій Афанасійович не тільки оспівував квіти, а й сам їх вирощував.

С.А.Толстая писала в мемуарах: "Я була на похоронах Фета. Я близько підійшла до труни і поклала на груди пишну живу троянду з якою його і поховали, - згадувала його вірші".

**Свет ночной, ночные тени,
Тени без конца,
Ряд волшебных изменений
Милого лица,
В дымных тучках пурпур розы,**

Отформатировано: По ширине, Отступ: Слева: 0 см, Первая строка: 0,89 см

Отформатировано: Шрифт: 11 pt, русский

Отблеск янтаря,
И лобзания, и слезы,
И заря, заря!..”

Самуїл Якович Маршак — російський, радянський поет,
драматург, перекладач, літературний критик,
(1887—1964)

У С.Я. Маршака знаходимо вірш про троянду:

*О ней поют поэты всех веков
Нет в мире ничего нежней и краше,
Чем этот сверток алых лепестков
Раскрывшийся благоуханной чашей.
Как он прекрасен, холоден и чист.
Глубокий кубок, полный аромата.
Как дружен с ним простой и скромный лист.
Темно-зеленый, по бокам зубчатый.
За лепесток заходит лепесток,
И все они своей пурпурной тканью
Струят неиссекающий поток
Душистого и свежего дыхания.*

Михайло Васильович Малиновський – лікар, екскурсовод дендрологічного парку «Софіївка» м. Умань. **(1928 -2005)**

У 2002 році вийшла книга «Барви флори».

ШИПШИНА

*Мені раз по раз на осонні
Впадають в очі квіточки –
Рожеві, бурі і червоні...
А на гілках їх колючки.
Умившись ранньою росою,
Під сонцем ніжаться вони...
Милуюсь їхньою красою,
У літній час і восени.*

Отформатировано: Отступ: Слева: 0 см, Первая строка: 0,95 см

**Мороз Олена Климентівна – старший науковий
співробітник Дендрологічного парку «Софіївка» м. Умань.
(1942)**

Займається інтродукцію троянд. Колекція нараховує 400 сортів. Створила колекційні маточні експозиційні ділянки троянд, розробила проект розарію і впровадила його в практику парку. Вона автор багатьох віршів. Один з них має назву «Троянди».

*З весни троянди полюбив
Дарую їх моїй коханій...
Вони – одне з античних див,
Всяк час моїй душі жадані.
Троянди, власне, Божий дар
В них найкрасивіші наряди.
Ці квіти безліч мають чар,
То їм співають серенади.
Троянди – квіти племінкі,
На них печаті Сонця і Неба –
Надбанням багатьох віків
Мене приваблюють до себе.*

***

*І згадую я очі знов твої,-
Їм бракувало лиш краплини волі,
Волошки там, як лілеї у воді,
Мов плавають між терніями долі.
Шукали ми троянду на землі –
Блакитну квітку чистої любові.
Цвіла та квітка лиш в твоїй душі –
Сумній душі, як звук в забутій мові.
Той сум мені спокою не дає,
Я бачу в ньому сум твоєї долі,
Жорстокої, як річка на весні,
Нещасної, немов биліна в полі.
Шукали ми троянду, та не там,
Блакитну квітку чистої любові,
Цвіла та квітка лиш в твоїй душі –
Де мрії ще бували кольорові.
Росте троянда та на небесах –*

*Жорстока квітка нашого кохання,
Лиш часом зацвіте у тих серцях,
Де дійсність так далеко від бажання.
Дивлюся я як падають зірки,
Яки шляхи чикають мою юність?
Лиш волошковий цвіт твої очей
Не впаде, наче зірка, у минулість.*

ПРИВИТАНИЯ НА ВЕСІЛЛЯ:

С законным браком поздравляем,
И много счастья вам желаем.
Мы говорим сейчас всерьез:
Пусть миллион прекрасных роз
Лежит на всем большом пути,
Что будет суждено пройти.
И пусть костер большой любви
Горит, не угасая!
С любовью легче жизнь пройти —
Об этом всякий знает.
Во всем согласья достигайте,
Живите много лет.
Всегда друг друга уважайте,
Любовь вам да совет!

***

В этот день вам пожелаем
Счастья, радости, здоровья.
Никогда не расставайтесь
Вы друг с другом и с любовью.
Пусть букеты роз прекрасных
Устилают вам дорогу.
Пусть шипов и дней ненастных
На пути не будет много.
Пусть всегда в квартире вашей
Детский смех не умолкает.
И друзья пусть к вам дорогу
Никогда не забывают.

7. Символіка

Троянди - самий популярний, але дуже складний квітковий символ. Згідно легенди, як було зазначено вище, ця «королева квітів» росла в раю без шипів, але отримала їх після гріхопадіння людини. Троянда має водночас два протилежних значення. Вона символізує і небесну досконалість і земну пристрасть, час та вічність, життя та смерть, родючість та цноту.

На Заході троянда по символічному значенню займає місце східного лотоса.

Це бездоганна, зразкова квітка, символ серця, центру всесвіту, космічного колеса, а також божественної, романтичної і чуттєвої любові. «Усипати дорогу трояндами» - означало усунути всі перешкоди, зробити дорогу легкою і безбідною. Пелюстки троянд були ототожненням тендітності.

Троянда – досконалість, завершеність, таємство життя. Її осереддя – невідоме, краса, благодать, але також похитливість, пристрасть, а в поєднанні з вином – чуттєвість і спокуса. Коли символізує серце, троянда займає положення в центрі Хреста – точку єднання.

Як атрибут жіночих божеств троянда означає любов, творчість, родючість. Бутон троянди – символ невинності. Троянда, що пов'янула, символізує плінність життя, смерть, скорботу, її колочки – біль, кров і мучеництво. В похоронних обрядах вона символізує вічне життя, вічну весну, воскресіння. Важливою, хоча й не першорядною складовою символізму троянди є розсудливість і обережність. В стародавньоримському міфі, Купідон припинив чутки про невірність Венери, підкупивши бога тиші трояндою.

Існувало повір'я, що троянди зменшують вірогідність сп'яніння і тому гірлянди з троянд прикрашали свята на честь Діоніса (Бахуса).

Золота троянда означає досконалість.

Червона - символізує бажання, пристрасть, радість, плотську красу, завершеність (ця квітка Венери, кров Адоніса, Христа).

Біла троянда – це квітка світла, символ невинності, цнотливості і чистоти, духовного розкриття, чарівності.

Червона і біла троянди сполучені разом, символізують союз вогню і води, союз протилежності.

Блакитна троянда – символ недосяжного і неможливого. Чотирирохпелюсткова троянда втілює четвертинний розподіл космосу, п'ятирохпелюсткова – мікрокосм, а шестилохпелюсткова – макрокосм.

Зображення троянди (або лотоса) при погляді зверху називається розеткою. «Троянда вітрів» малюється у вигляді круга, що охоплює подвійний хрест, що символізує чотири сторони світу разом з проміжними напрямками, тим самим вона розділяє символічне значення круга, центру, хреста і проміння сонячного колеса.

В алхімії троянда це мудрість, символ таємниці, а розарій – це «робота», крім того це символ відродження духовного після смерті тілного. «Рожевий садок» - символ раю і місце містичного союзу, єднання протилежностей.

В грекоримській традиції троянда – торжествуюча любов, радість, краса, бажання. В Стародавній Греції троянда – емблема богині любові – Афродіти (римської Венери), а також емблема сонця Геліуса і ранішньої зорі (Аврори). Її вважали одним з атрибутів старогрецького бога Діоніса, богині Гекади і Муз. Троянда є і символом досконалості, а форма її напіврозпущеного бутону стала зразком кубку з еліксиром вічного життя.

Троянда, що розпустилася, символізує смерть. Троянди вирощувалися в садах при склепах, як символ воскресіння і вічної весни. Їх приносили на свята – Розалії, і розкидали на могилах.

В стародавньому Римі гірлянди з троянд також були символом цнотливості.

Давньоримські міфи пов'язують троянду з богом війни Марсом, його подружжя Венери з її вбитим коханцем Адонісом.

Римські імператори носили вінки з троянд як корону. Золота троянда – емблема Папи Римського.

В християнстві - троянда символізує мучеництво, а також добродійність, ця квітка Раю – завдяки красі, досконалості і пахощам. Троянда є квіткою святих Анжели, Кекилії, Дорофеї Каппадокійської, Єлизавети Угорської, Розалії, Троянди з Ліми і Троянди з Бітербо. Червона троянда – милосердя і мучеництво, вона виросла з краплі крові Христа на Голгофі. Для християн криваво-червона троянда і її шпильки – символ Пристрастей Господа. Шпильки троянди – це гріхи, що почалися з гріхопадіння. А троянда без шпильок, або біла містична Троянда, - це Богородиця, звільнена від первородного гріха. Гірлянда троянд – символ небесного блаженства і Богородиці як Троянди Небес, а Троянда Шарона – це церква.

В готичному мистецтві так звані розетки у вигляді мозаїки прикрашають фасади, головний вхід соборів. Одна з троянд – північна, чорна, ніколи не освітлювалася сонцем; інша, південна,

біла, виблискувала, як промені полуденного сонця. Остання, червона, освітлювалася зорею заходу і знаходилася над головним входом в собор і називалася Рота, колесо.

Троянда зображає дійство вогню. Вона стала головним символом оккультного ордена розенкрейцерів, емблемою якого є хрест з троянд, або дерев'яний хрест з трояндою в середині.

Троянда і Хрест – це Містична Троянда як колесо і хрест: троянда – божественне світло Всесвіту, а хрест – скороплинний світ страждання і жертви. Троянда росте на Древі Життя, що символізує відродження і воскресіння. Троянда в центрі хреста – це чотири елементи і точка їх єдності, серце Ісуса Хреста, сонце в центрі колеса життя. Велика кількість пелюсток троянди символізує рівні присвячення в ордени. В символічній системі франкмасонів три троянди Святого Іоанна представляють світло, любов і життя.

З «Філософії розенкрейцерів», хрест означає голки троянди. Попри ці трояндові голки, негативні тенденції змінюються під впливом «Процесу постійного самоперетворення». Троянда означає «Духовний Аркан» чи «відродження» Святого Іоанна. Схрещена троянда має те саме значення, що і єгипетський Хрест Ансата — символ переродження через досягнення балансу між чоловічою і жіночою природою. Це Духовне суще чи Дух чистої і божественної природи, «розіп'ятий» на Хресті, фізичне і тимчасове тіло, «в'язниця» Духу, яка, своєю чергою, означає матеріальні обмеження. Ця «тимчасова в'язниця» внаслідок непоінформованості змушує духовну сутність постійно страждати від таких лих, як неучтво, егоїзм, сум, жадібність, обман, заздрість, гнів, зло тощо».

Перші історичні згадки про Орден Розенкрейцерів, датуються 1188 роком, коли відома група людей Пріорат Стону, якими керував Великий магістр Жан де Жизор отримала другу назву «Орден істинного Хреста і троянди». Жан де Жизор був васалом короля Англії Генріха II. Розенкрейцери, яких завжди асоціювали з масонським рухом, насправді з'явилися тільки наприкінці XVIII століття. Члени групи стверджували, що беруть свій початок ще з доісторичних часів (тобто до будівництва пірамід в Гізі). Жан де Жизор запевнював що розенкрейцерство було давньою таємною системою, що дійшла до

нас зі Стародавнього Єгипту, через великих грецьких філософів. Група залишалася цілком таємною протягом сотень років.

Світ дізнався про існування Розенкрейцерів з опублікованого 1614 році «Звіту про братство Розенкрейцерів» від його автора - Християна Розенкрейца. Він помер за сто років до того моменту як був опублікований його звіт. В своїй праці він стверджував, що створив новий Орден Рожевого Хреста після того, як осягнув езотеричні східні знання під час своєї подорожі по Святій Землі.

Існує думка, що Християна Розенкрейца взагалі ніколи не існувало. А його праці належать Йоганну Валентину Андреа – тодішньому Великому магістру Пріорату Сіону (з 1637 по 1654). Папери, які підписані «Розенкрейцером» зберігало таємне підпілляне братство з Німеччини і Франції, яке ставило за мету перетворити світ розширюючи коло знань людини. В цих маніфестах суворо критикувалося вчення католицької церкви і Святої Римської Імперії. В них автор закликав людство звільнитися релігійних пут і долучитися до наукових знань, що він називав «Відкриттям таємниць природи».

Назву «Розенкрейцер» трактували по-різному. Чи це пряме вказування на розп'яття Христа? Чи воно пов'язане з червоними хрестами, які були зображені на щитах лицарів-тамплієрів? Можливо

що Розенкрейцери — це ті самі лицарі-тамплієри, які були змушені змінити свою назву після того, як їх оголосили поза законом? Або це ім'я запозичене від літературного псевдоніма Християна Розенкрейца?

«Орден Золотого і Рожевого Хреста», примкнув до масонів як Ложа Суворого Дотримання. І під цією назвою вона приймала в масонство ілюмінатів.

Як і їхні попередники, лицарі-тамплієри та інші таємні товариства, розенкрейцери, гнані Ватиканом, змушені були піти в підпілля. На початку XVIII століття вони розчинилися в масонських рядах.

В протилежність цим таємним містичним братствам своєю емблемою вибрало троянду засноване герцогом Шартрським в 1780 році братство «Розанця», що представляє просто збори золотої молоді і

куртизанок, а також і паризьке братство «Розаті», членами якого могли бути лише поети і взагалі люди, що написали який-небудь вірш.

Нині у США існує дві окремі конкуруючі групи, що називають себе «Розенкрейцерами». Обидві заявляють, що мають таємні знання, які передані їм стародавніми єгиптянами. Це Стародавній Містичний Орден «Хреста і Троянди» («Rosae Crucis» або «AMORC») і «Братство Розенкрейцерів». Обидві групи нині існують на території Каліфорнії.

Що означає бути розенкрейцером? На думку експерта Ф.Хартмана, автора книги «Символи розенкрейцерів» - ... «та країна, де живе щирий розенкрейцер, надто славна, щоб її описати словами». ...«Увійшовши у вестибюль храму Хреста і Троянди, ми опиняємося в місці щирого блаженства і щастя. У променях неземного світла вже не існує звичайного способу мислення і уявлень про логічні висновки про невідоме, оскільки в тім світлі — царство чистого знання; жити тут — це осягати, а осягати — це знати. У цей рай божественного усвідомлення немає доступу нечистому. Тут немає місця земному тілу і крові, але духовні істоти що живуть тут, створені з плоті і крові Христа, тобто з субстанції духу».

«Правила Розенкрейцерів»:

1. Люби Бога понад все.
2. Посвячай увесь свій час своєму духовному зростанню.
3. Будь безкорисливим.
4. Будь невибагливим, скромним, енергійним і безмовним.
5. Вчися визначати походження металів, що містяться в тобі.
6. Остерігайся тих, хто навчає того, чого сам не знає.
7. Живи, постійно захоплюючись вищим добром.
8. Вчи теорію до того, як застосувати її на практиці.
9. Виявляй милосердя до всього стущого.
10. Читай стародавні книги мудрості.
11. Намагайся зрозуміти таємний зміст.

Існує дванадцять правил, яке називається «Аркан», однак говорити про нього заборонено. Це правило стосується тільки розенкрейцерів, що заслужили його. За Ф.Хартманом, «Аркан» «неможливо висловити мовою смертних — це можна зробити тільки мовою серця».

Є тринадцять коштовних каменів, що мають символічне значення для розенкрейцерів. Найважливіший — алмаз, що часто міститься в центрі троянди, — знак мудрості. Інші дванадцять — яшма (темно-зелена, означає силу активного світла), гіацинт (жовтий, означає любов), хризоліт (білий - царствена мудрість), сапфір

(блакитний, правда), смарагд (зелений – весняний час цвітіння), топаз (золотий – світ), аметист (фіолетовий, безпристрасність), берил (різні кольори – покірність), сердолік (яскраво-червоний, віра), хризопраз (ясно-зелений – невидима сила і влада), сардонікс (смугастий – радість), халцедон (смугастий – торжество перемоги).

У Єгипті троянди були присвячені Ізіді, символізуючи чисту Любов, звільнену від всього плотського, і використовувалися в містеріях Ізиди і Озіріса.

В Іудаїзмі (Каббала): центр квітки – це Сонце, пелюстки – нескінченна, але гармонійна різноманітність природи. Троянда походить від Древа Життя. В Іудаїзмі паралельно до символіки Містичної троянди - лотос є символом духовного центру, особливо чакр.

В Ісламі троянда символізує кров пророка, а також двох його синів, Хасана і Хусейна, його два ока або дві троянди.

У Багдадській троянді перший круг символізує Закон, другий – Шлях, третій – Знання, а всі три – істину та імена Аллаха.

У арабів троянда – символ чоловічої краси.

В Китаї троянда означає пахощі, солодкість, процвітання. Її метафізична символіка пов'язана з лотосом.

Дуже часто зображення троянди використовується в геральдиці. Геральдична середньовічна троянда має 5 або 10 пелюсток, що пов'язує її з піфагорійськими пентадою і декадою.

Троянда з червоними пелюстками і білими тичинками – традиційна емблема Англії, представляє собою найвідоміший нагрудний знак англійських королів. Після «Війни Червоної та Білої Троянди», названої так по нагрудних знаках прізвищ бійців які билися за англійську корону, яскраво-червона троянда дому Лангстеров і біла - дому Йорков були об'єднані у формі, яка носить назву Троянди Тюдоров.

Яскраво-яскраво-червона троянди – неофіційна емблема Болгарії.

Жовта (знаменита чайна) – офіційна емблема Пекіна.

Дев'ять білих троянд – в гербі Фінляндії.

З середніх віків троянда починає грати роль відмітного знаку різних таємних суспільств. В XVI столітті нею прикрашають себе франкмасони в Іванів день, і вона, мабуть, служить знаком для деяких членів їх лож. Принаймні, при перебудові замку Гейдельберзького були знайдені в землі зображення циркуля у вінку з п'яти троянд.

Нарешті, зображення вінка троянд в п'ятикутнику із зірок служило знаком заснованого Бразильським імператором Доном Педро I ордену Рози, отримати який вважалося найбільшою честю. Крім того, зображення її зустрічалося в гербах знатних рицарських пологів, дворянських прізвищ.

У давнину червона троянда була схвалена європейськими політичними партіями як емблема соціалізму. В 1986 році її як емблему затвердила британська лейбористська партія.

Знаки Троянд на стародавніх українських вишиванках

Пишні троянди рясно розквітли на сорочках і рушниках багатьох областей України. Мотив троянди вважається не дуже давнім, а деякі дослідники твердять, що зображення цієї квітки було запозичене, навіть бездумно перенесене з банальних фабричних зразків. Та чи насправді це так? Троянда - улюблена квітка українців, її дбайливо плекали під вікнами хати, адже квітка ця нагадає Сонце.

Промовте слово ружа (так раніше називали троянди) і ви з легкістю знайдете в ньому древню назву Сонця - Ра. А може, воно означає вогненну кров, бо староукраїнська назва крові - руда.

Узори з трояндами уклалися за законами рослинного орнаменту, що означало безперервний сонячний рух з вічним оновленням.

Там, де троянди складені в систему геометричного узору, ці рослини - не просто квіти - це квіти-зорі, що уособлюють уявлення народу про Всесвіт як систему. Можна помітити, що зорі з'єднані ланцюжками. Це також свідчить про непорушний закон космосу.

Кольори-символи

В сучасній мові квітів біла троянда традиційно символізує страждання і тиху печаль, червона - кохання і пристрасть, чайна - вірність, золота досконалість. За поетом-романтиком Новалисом голуба троянда стала втіленням недосяжної мети, пориву до безконечності, а також символом самого романтизму як літературного напрямку.

Ми з вами бачимо навколишній нас світ кольоровим. По-різному забарвлене повітря, туман, дерева, будівлі та ін., і ніщо так не тішить око, як видовище кольорової живої дійсності у всі часи року.

Що ж таке колір, яка його символіка, які бувають кольори і як вони впливають на людину?

Символіка кольору заснована на полярності двох груп кольорів: теплого (червоного, жовтого, помаранчевого, білого), пов'язаного з активними процесами, і холодного (блакитного, синього, фіолетового, чорного). Зелений колір розглядається як що входить до обох груп кольорів.

Колірна символіка використовується в богослужінні, алхімії, літературі, мистецтві.

Великий німецький поет і мислитель І.-В. Гете створив «Учіння про колір». Воно стало одним з джерел практичної кольоропсихології. Він зобразив коло по вершинам рівностороннього трикутника, на яких знаходяться основні кольори: жовтий, синій, червоний.

Білий

*Колір правди, честі, віри,
Колір доброти і миру,
Спокою і снігу – білий,
Колір чистоти.*

Колір світла, символ чистоти і досконалості, універсальний символ невинності душі. Крім того, він - знак Місяця. У цій якості входить в ритуали: танці місячного світла виконують жінки. На Сході білий колір – колір жалоби.

Білий - колір одягу Діви Марії, ангелів і священників для свят Благовіщення, Різдва і Паски як символ духовних і світлоносних принципів. Також це колір для шлюбних церемоній - в одних країнах і для похоронних ритуалів - в інших. В тих, хто любить білий колір, сильно розвинені уява, віра, релігійність. Вони віддають перевагу спокійному життю і мирному існуванню. Ці люди мрійливі, в думках вони завжди прагнуть до Небес. Дуже часто ці люди наділені даром передбачення. Їх серця чисті, думки гідні, наміри чесні. Вони не завидющі, володіють сильною волею, але у вчинках дуже обережні і обачні.

Достоїнства білого кольору - неквапливість і вірність. Недоліки - нерішучість і байдужість.

Чорний

*Темрява застелить очі –
Незбагнений колір ночі.*
100

*Кожен бачить те, що хоче.
Чорний колір це.*

Чорний - символічний аналог білому кольору і абсолюту. Часто служить символом мороку, хаосу і смерті.

Чорний - це символ безодні, весь неосяжний, незрозумілий і лякаючий. Він символізує собою нещастя, печаль, горе, траур, тугу. Але в той же час, в цього кольору велике число приборчників. Люди, що віддають перевагу йому, завжди готові до боротьби. Відчуття їх завжди несамовиті і всепоглинаючі. На Сході чорний колір – колір стабільності, старанності.

Це колір елегантності, його люблять незвичайні люди, схильні до містики і самопізнання. Чорному кольору віддають перевагу природи неординарні, самодостатні. Їм не страшні жодні небезпеки, вони честолюбні і наполегливі, діють рішуче і не оглядаючись на думку тих, що їх оточують. Проте не завжди здатні правильно оцінити ситуацію, і тому часто терплять поразки і страждають.

В останні два століття європейці називають сполучення чорного та білого дипломатичним. І дійсно, офіційні прийоми на вищому рівні, концерти класичної музики зобов'язують чоловіків вдягати чорний фрак, брюки та туфлі. А сорочка та рукавички мають бути білими як сніг.

Бірюзовий (колір морської хвилі)

Символізує собою Місячне світло. Колір морської хвилі - улюблений колір романтиків і мрійників, він розвиває в людині інтуїцію, підсилює природні таланти і здібності. Не дозволяє тому, хто його носить, розслабитися, заставляє людину весь час йти до досконалості.

Люди, чий улюблений колір - колір морської хвилі, повинні контролювати свої емоції і позбавлятися від хворобливої недовірливості і нерішучості.

Червоний колір

*Кольоровий, веселковий
Світ навколо. Він чудовий!
Ось червоний – колір крові.
Це любов чи гнів.*

Втілює собою вогонь і дарує своєму володареві енергію та рішучість. Яскраво-червоний колір легко носять лідери, він допомагає їм володарювати і налаштовує на справедливість. Його не слід носити м'яким і слабовільним людям, оскільки цей колір домінуватиме над ними і диктуватиме свої умови.

Пурпуровий

Це символ влади. У пурпурному поєднується містика фіолетового і агресія червоного. Пурпурний колір - це ніжність і жорсткість, страх і сила. Люди, що віддають перевагу цьому кольору горді і володіють непохитною волею, залізним характером і глибоким розумом. Вони прагнуть до влади. Пурпурний символізує безконечний пошук правди, це жадання знань і занурення в таємницю, в самопізнання. У цьому кольорі змішалися кров і вода, схід і захід.

Рожевий

*Ось рожевий, світанковий –
Колір радісний, святковий,
Колір юності, квітковий
Колір казки, мрії.*

Це символ весни, юності і ніжності. Любителі рожевих тонів перебувають в світі марень, казок і чекання чудес. За вдачею це дуже м'які і добрі люди, які доживають до глибокої старості. Люди, що віддають перевагу рожевому кольору, мріють про чисте кохання і піднесені стосунки. Віддають перевагу активності та діяльності над спокоєм та домашнім затишком. Володіють деякою інфантильністю, прагнуть піти від проблем і не готові до серйозних справ. На цих людей не варто покладатися, вони обов'язково підведуть, оскільки схильні переоцінювати свої сили. Їм слід навчитися відповідати за свої слова і вчинки, а також контролювати свої бажання.

Рожевий колір символізує собою відкритий погляд на світ, безтурботність і чисту свідомість.

Гранатовий

Гранатовий колір - це символ безперервного руху і впевненої сили, робить людину рішучою і сміливою, допомагає витримати найважчі випробування.

Це колір Плутона, несе в собі потужний заряд пристрасті і нищівної енергії. Тому це символ пристрасного кохання. Люди, що віддають перевагу цьому кольору, горді, злопам'ятні, працелюбні, активні у всьому, люблять рух, імпульсивні.

Коричневий

*Ось коричневий. Спокійний.
Колір дерева. Надійний,
Мовчазний він і глибинний,
Роздумів печать.*

Цей колір символізує собою спокій і усебічність. Аматори коричневого люблять тишу і самоту. Відмінні риси - строгість і ошадливість. Люблять володарювати, відчувати твердий ґрунт ногами. З величезною наполегливістю добиваються своїх цілей.

Бурий

Це символ працьовитості, старанності і зосередженості.

Бурий колір належить Сатурну і несе в собі смуток і замкнутість, але в той же час виражає серйозний погляд на життя.

Люди, що віддають перевагу цьому кольору, повинні прагнути до кращого, не замикатися в собі, вчитися долати труднощі. Це важкий колір, і не рекомендується носити його постійно. Головне достоїнство - підсилює роботу мозку. Головний недолік - наводить до розумової або фізичної втоми.

Блакитний

*Ось блакитний вабить око –
Колір задумів широких,
Колір неба, мрій високих.
Колір з вітерцем!*

Цей колір символізує нескінченність і інтуїцію. Люди, що вважають за краще блакитний всім іншим кольорам, схильні до мистики і люблять мріяти. Це колір мандрівників, прагнучих до знань і релігії. Не дивлячись на ці якості, серед них багато військових.

Аматори темно-блакитного легко просуваються до життєвого успіху і багатства. Люблять і цінують життя, з них виходять прекрасні батьки.

Аматори ясно-блакитного відрізняються мрійливістю і романтизмом. Віддають перевагу відпочинку на воді, вона їх заспокоює. Люблять співпрацю, мають багато друзів і знайомих. Ці люди зазвичай дуже прив'язані до матері, віддані їй і люблять її безмежно.

Головні достоїнства цього кольору - інтуїція, ясність, дружелюбність. Недоліки - безтурботність, легковажність, невміння зосередитися. Тим, хто любить цей колір, слід навчитися не розкидатися своїми думками, відчуттями і ідеями, стримувати свої емоції і не давати нездійсненних обіцянок.

Зелений

*Все навколо молоді!
Це зелений - колір дії,
Колір росту і надії,
Радості, весни.*

Цей колір приносить душевне заспокоєння і розкріпає відчуття і думки. Він пов'язаний з Венерою і символізує природу, симпатію і оптимізм.

Ті, хто віддає перевагу темно-зеленій гаммі, уперті і наполегливі. Це колір фінансистів і банкірів. Люди, що люблять цей колір, солідні і удачливі в справах і кар'єрі. Інколи бувають занадто наполегливі, чим пригнічують інших. Їм можна порадити бути м'якшим і враховувати думки інших людей.

Ясно-зелений колір дарує своєму володареві м'якість, упевненість у власних силах, спокій, мудрість і надії. Вони - справжні цінителі прекрасного і чудові партнери. На відміну від «темно-зелених» вони розкуті і товариські.

Зелений колір можуть носити практично всі, оскільки він дозволяє людині відмовитися від всіх турбот і заспокоїтися.

Лимонний

Це колір планети Сатурн, символізує деяку інертність і пасивність.

Люди, які віддають перевагу цьому кольору, по своїй натурі естети, їх прагнення до краси і світла заставляє їх відриватися від реальності і прагнути до мрії, і якщо вона виявляється нездійсненною, то їх чекає сильне розчарування. Головні недоліки

лимонного кольору - несамостійність і безпорадність. Його достоїнства - витонченість і краса.

Людам, що віддають перевагу цьому кольору, слід виробляти в собі твердість.

Жовтий

*Жовтий – теплий і яскравий,
Колір сонця, колір слави,
Г осінньої заграви,
Й золота ланів.*

Жовтий - символ Сонця. Він дарує тепло, життя та енергію.

Люди, що віддають перевагу цьому кольору – творчі натурі, що сильні духом і люблять владу. Уміють не лише працювати, але і повноцінно відпочивати.

Жовтий, який нагадує вогонь у сонці – І.В. Гете відніс до теплих, активних кольорів з великою світлосилою. Він писав: - «Жовтий – перешій серед кольорів».

У Англії були зроблені рекомендації по застосуванню рослин у інтер'єрі квітучих рослин. Згідно з рекомендаціями при депресії, в'ялості, схудненні, слід ставити в приміщенні оранжево-жовті календули, чорнобривці та ін.

Німецький маляр кінця XIX, початку XX століття Франц Марк назвав жовтий колір «заспокоюючим, що надає утіху».

Сучасні німецькі фахівці з прикладної кольоропсихології Г. Фрілінг та К. Ауер стверджують, що жовтий колір світлий як сонячний, констатуючий, променистий, створює веселий радісний настрій; активний, як червоний залишається у пам'яті набагато глибше інших кольорів. Чітко виділяється на фоні всіх темних тонів. Автори відносять його до стимулюючих, які утворюють душевний настрій. Легкість, променистість жовтого кольору добре ілюструє той факт, що у кольоровій гамі йому належить нота «соль».

Жовті квіти використовують для прикрашення столів, як такі що підвищують апетит.

Жовті квіти висвітлюють темні куточки саду, утворюють ілюзію сонячного дня.

Сьогодні жовті квіти в усьому світі використовують у композиціях будь-якого призначення – від весілля до похорону.

Золотий

Символ Сонця і Божественних принципів, земної і небесної величі. У єгиптян пов'язаний з богом сонця Ра. У Індії золотий колір символізував істину. У Китаї золота квітка символізувала прояснення. Античні греки бачили в золотому кольорі знак розуму і безсмертя.

У міфології, фольклорі золотий колір - колір премудрості, чарівних здібностей, а також колір Сходу.

У казках про золотий півник і про золоту рибку А.С. Пушкіна обігрується чарівна унікальність цього кольору. «Блюдечко із золотою кайомочкою» з російських казок - символ казкового достатку.

Золоте яблуко - яблуко розбрату, символ могутньої руйнівної сили, яка може з'явитися через красу.

Золотий фазан в китайській міфології - символ космічної гармонії. У античній і середньовічній Європі він асоціювався із золотим соколом, а також зі священною птицею фенікс. Ну а словосполучення «золоте правило», «золотий перетин», «золота середина», «золоті слова», «золоті роки» - несуть в собі незаперечність істини.

У сьогоднішні будемо сподіватись, що «золоті» квіти займуть достойне місце не тільки на виставках але й у повсякденні і витіснять забобони, які стосуються жовтих квітів як символу розлуки.

Помаранчевий

*Колір сильний полум'яний,
Життєрадісний, рум'яний –
Це оранжевий, морквяний,
Сонячний, ясний!*

Вважається, що цей колір символізує собою юність, веселість і легкість, його планета - Меркурій. У цьому кольорі виражено яскраве прагнення до всього нового, він заперечує минуле і налаштований на майбутнє.

Проте цей колір за своєю природою подвійний: з одного боку, він дає відчуття радості і свободи, але, з іншої - заставляє людину турбуватися і нервувати.

Помаранчевий колір дозволяє тим, хто носить одяг помаранчевого кольору, стати більш розкутими і товариськими, приносить жвавість в повсякденне життя. Але він - лише для дуже упевнених в собі людей.

Рудий

Він символізує мудрість, зріле сприйняття людиною довколишньої дійсності і широту поглядів. Цей колір пов'язаний з Сонцем. Він заставляє людей активно рухатися, весь час щось міняти в своєму житті, дає їм упевненість в своїх силах. У любителів рудого кольору зазвичай буває прекрасне здоров'я, вони оптимісти і люблять життя у всіх її проявах. Цей колір заряджає їх непохитною енергією, вселяє світ і спокій в душу.

Синій

*Хмар нема на видноколі –
Синій колір – колір долі,
Колір впевненості, волі,
Думки глибини.*

Синій колір - це символ спокійної радості, багаті духовності, цей колір люблять романтики і філософи, театralи і дослідники. Цей колір увібрав в себе всі самі кращі якості Юпітера – це і духовність, і гармонія, і ніжність, і чесність, і спокій. Люди, для яких синій колір є найулюбленішим, наділені даром тверезо дивитися на життя, у всьому знаходити позитивні сторони. Синій колір приносить людям упевненість в своїх силах, наповнює їх життєлюбністю і оптимізмом, гальмує їх амбіції і позбавляє від тривоги.

Індиго

Символізує собою гармонію людини і природи. Люди, що віддають перевагу цьому кольору, прагнуть до ідеалу, але уміють насолоджуватися малим, радіти навколишньому світу. Вони за вдачею оптимісти. Індиго заспокоює їх і дозволяє розслабитися. Недолік цього кольору в тому, що він посилює в людині всі його тривоги і сумніви.

Фіолетовий

*Наче аромат квітковий,
Тємничий, загадковий,
Неосяжний – це бузковий,
Колір непротий.*

Цей колір - символ тємничості, глибини і чуттєвості.

Найсуперечливіший колір, належить планеті Нептун. Фіолетовий колір завжди вважався магічним, оскільки він впливає на психіку людини, пригнічуючи її і налаштовуючи на чаклунство.

Любителі фіолетового незвичайні, незалежні і часто дивують тих, кого оточують. Люблять спілкування і постійно прагнуть до нього. Природа наділила їх високим інтелектом, який вигідно виділяє їх серед інших людей. Уміють відчувати настрій тих, кого оточують і вселяти людям свої думки.

Цей колір люблять містики і творчі натури, а також маленькі діти, оскільки для них він пов'язаний з чарівними казками. «Фіолетові» люблять ризикувати і не бояться небезпек. Слабка сторона аматорів фіолетового - погане здоров'я. Їм потрібно берегти себе, уникати фізичних навантажень, дотримуватися рослинної дієти і займатися гімнастикою.

Сталевий

Символізує скромність і замкнутість, але в той же час і гнучкість, вірність, самовідданість. Це колір Меркурія, його можна назвати нейтральним. Він одночасно як би і позбавлений кольору, і містить в собі зачатки всіх кольорів. Сталевий колір - це грань між чорним і білим, компроміс між ніччю і днем.

Люди, що віддають перевагу цьому кольору, практичні, до всього відносяться з раціональних позицій, акуратні. Проте цинічні, сковані, не уміють розслабитися.

Сірий

*Сірий колір – хмари, осінь,
Хвилі моря, сиві коси.
Це багатий власний досвід,
Мудрість і печаль..*

Символ логіки і порядку.

Люди, що віддають перевагу темно-сірому кольору, обожнюють порядок, здатні легко вирішувати найважчі проблеми. Своєю пристрасно до логіки інколи дуже сильно дратують тих, кого оточують, але в складній ситуації люди найчастіше звертаються за допомогою саме до них. Любителі світло-сірого кольору відкриті, інтелігентні і комунікабельні. Не люблять труднощів і прагнуть не ускладнювати собі життя. Часто бувають розсіяні. Вони дуже вразливі.

8. Мистецтво створення квіткових композицій

Квіти обов'язково порадують вашу кохану людину і ще раз нагадають їй, наскільки вона вам дорога. Внесіть романтику у ваші стосунки! Пошліть без приводу букет квітів і ваш подарунок обов'язково оцінять. Даруйте квіти з душею, з радістю і не хestуйте порадами професійних флористів.

Рідко коли свято обходиться без зрізаних квітів, що надають особливої урочистості. Але як буває образливо, коли вже наступного дня замість красивих букетів ми помічаємо зів'ялі квітки. Однак, виявляється, життя квітів у букеті можна суттєво продовжити.

У зрізаній квітці відбувається порушення водного режиму. Починається це з кількох причин. По-перше, тому, що зрізана квітка продовжує інтенсивно випаровувати воду, у той час як поповнення її ззовні значно ускладнено. Ускладнення поповнення води в судині на місці зрізу або зламу являє собою uszkodжену тканину, яка разом з пухирцями повітря закупорює провідні судини іншої частини квіткового пагона, що й заважає надходженню води. Закупорюванню сприяє і гнильна мікрофлора, що швидко розвивається у воді. Крім цього, сік, що виділяється при зрізанні квітів, окисляється, у результаті чого утворюються шкідливі для рослин сполуки.

Крім того, що зрізаним квітам бракує води, вони ще позбавляються живильних речовин, які рослини зазвичай одержують із ґрунту за допомогою кореневої системи. Усі ці фактори в комплексі призводять до того, що в зрізаних рослин простежується порушення обміну речовин, а точніше, переважають процеси розпаду, що призводить до передчасного старіння й зів'янення квітів.

Те, як довго будуть стояти квітки у вазі, значною мірою залежить і від того, на якій стадії і у який час доби вони були зрізані. Троянди потрібно зрізати у стадії забарвленого бутона та напіврозпущеними. Потрібно враховувати, що густо-махрові сорти троянд розкриваються повільніше, тому їх необхідно зрізати пізніше — з появою пелюстків. Причому чашолистки в таких сортів повинні вже повністю відігнутися донизу, а зовнішні пелюстки звільнитися. Наприклад, гвоздику ремонтантну потрібно зрізати на стадії розквіту.

Що стосується часу зрізання протягом дня, то найбільшою стійкістю відрізняються квітки, зрізані з самого ранку або ближче до вечора. Квітки ж, зрізані вдень, у спекотну сонячну погоду, швидко втрачають воду і в'януть, і навіть якщо їх відразу ж перенести в прохолодне приміщення й поставити у воду, то все одно вони вже не зможуть повністю відновити свої декоративні якості і у вазі вже не будуть довго стояти.

Те, як довго будуть стояти у воді квітки, залежить і від того, як саме вони були зірвані. Троянди рекомендується зрізати гострим секатором. А ось ремонтантну гвоздику, нарциси й тюльпани краще обламувати.

Не можна збирати квітки відразу після поливу, тому що від води, яка в них потрапила, пелюстки можуть загнити.

Для того, щоб букет простояв довше, слід купляти напіврозпущені квіти, або квіти з щільною серединкою.

У зрізаних або куплених квітів нижні листочки видаляють, для того щоб максимально скоротити поверхню випаровування. Далі необхідно повторно підрізати кінчики стебел. Робиться це гострим секатором або ножом під водою. Таке підрізування дозволяє уникнути закупорювання судин пагону повітрям, продуктами окислювання, бактеріями, солями тощо. Тільки після того як ви здійснили це підрізування, квітки можуть добре усмоктувати воду й зберігати свою декоративність.

В кімнаті вазу з квітами розміщують у захищеному від протягів та прямого сонячного світла місці.

Вважається, що чим скромніша ваза, тим яскравіше виглядає букет. Вази, для квітів повинні бути чистими, з матеріалу, що не окисляється. Для троянд вази краще підбирати неяскавового кольору, без чіткого малюнку. У цьому сенсі незамінні кераміка й порцелянові вази неяскавох пастельних тонів, а також прозорі або злегка тоновані скляні вази. Особливий затишок додають

Отформатовано: Шрифт: 11 pt

приміщенню композиції квітів, встановлені в глиняних глечиках або плетених кошичках. Ну а в урочисті, святкові дні найбільше підійде кришталь.

Блакитні троянди чудово виглядають у вазах з малюнком «гжель». Яскраві вази із помітним малюнком найкраще підходять для екзотичних квітів з яскравими незвичайними бутонами. На обідній стіл не варто ставити занадто високі вази, квітки повинні розташовуватися трохи нижче рівня очей тих, хто сидить за столом.

За останні роки мистецтво складання букетних композицій набуло популярності. Цьому сприяли виставки квітів, огляди, конкурси, де можна побачити букети та композиції під різними назвами.

Складаючи квіткові композиції, потрібно пам'ятати про несумісність деяких видів квітів. Резеда прискорює зів'янення квітів. Троянди як гвоздики і лілії зберігають свою свіжість довше, якщо стоять окремо, у сусідстві ж з іншими квітами вони стоять у вазі менше. Крім того, спілі яблука в композиції несприятливо впливають на квіти, які у близькому сусідстві з ними в'януть.

Однак є й сприятливі композиції, коли квіти, в одній вазі, позитивно впливають на тривалість життя сусіда. Так, гілочки жасмину продовжують життя троянди, конвалії й підсилюють їх аромат. Букет троянд збереже свіжість не тільки за допомогою пагонів хвойних рослин а і хвойний екстракт, який має бактерицидну дію та перешкоджає гниттю пагонів.

На збереження квітів впливає і вода, у яку ви збираєтеся їх поставити. Змінювати воду у вазі потрібно кожного дня, при цьому обмиваючи нижню частину пагонів, а ще краще – оновлювати зрізи. Жорстка вода несприятливо позначається на стані зрізаних квітів. Вода, взята прямо з-під крана, не підходить для квітів, тому що розчинені в ній сполуки калію й магнію, сприяють закупорці судин і зниженню декоративних властивостей. Один зі способів зниження жорсткості води — це її кип'ятіння або дистильовання. Так збереження декоративності троянд у водопровідній і кип'яченій або дистильованій воді істотно розрізняється. Так, у водопровідній воді вони в'януть уже через 2,5 дня, а в кип'яченій або дистильованій стоять до 6 днів.

Існує й хімічний спосіб зниження твердості води, який полягає в тім, що до води додають хімічні речовини, здатні нейт-

реалізувати шкідливий вплив сполук кальцію й магнію. Наприклад, такою речовиною є алюмокалієві квасці, що перетворюють розчинні солі цих сполук у малорозчинні або нерозчинні.

Продовжити життя зрізаним квітам можна, поміщаючи їх у розчини хімічних речовин, що сприяють більш тривалому збереженню. Троянда дуже добре зберігається в складі композицій на губці, що насичені спеціальним розчином («Оазис» - спеціальний матеріал для створення основи майбутньої композиції квітів, який має у складі цілий набір стимуляторів).

Перші досліді із застосування хімічних речовин для продовження життя квітів і збереження їх декоративних властивостей були проведені на початку ХХ століття в Західній Європі і США. Найбільш вдалими для збереження зрізаних квітів виявилися розчини борної і азотної кислот, перманганату і нітрату калію, сахарози й аспірину. У приміщенні ж для збереження зрізаних квітів можна застосовувати готові речовини, такі як «Бутон», «Бутон-2»

Велику частину зрізаних квітів можна тримати в 3% - вому розчині цукру (30 г на 1 л, тобто приблизно 3 чайні ложки). Пересуванню цукру по головних судинах сприяє кислотність розчину, показники якого повинні наближатися до кислотності клітинного соку.

Крім того, розчини зі слабкою кислотою реакцією мають ще й антимікробну дію. Тому рекомендується додавати в розчин ще трохи борної (0,15-0,2 г/л), або аскорбінової (0,1 г/л), або лимонної (0,1 г/л) кислоти.

Квіткарями розроблені складі розчинів і для різних видів квітів.

Для троянд застосовують розчин, складений із таких компонентів: нітрат срібла — 0,03 г/л, саліцилова кислота — 0,01 г/л, цукор — 10-15 г/л.

Слово «букет» увійшло в побут в 17 ст. спочатку букети складали з прянощів: кропу, селери, петрушки, кмину. Гості дарували їх господаріні, а вона прикрашала ними страви. Згодом букети почали робити з квітів.

Нерідко для складання букетів використовують листя й квітки кімнатних рослин, що дозволяють створити особливий настрій композиції, додають їй оригінальності й неповторності. Є кілька секретів, що допоможуть зберегти їх свіжими якомога довше.

Так, наприклад, у букетах часто присутній пірчастий аспарагус й аспарагус Шпренгера, які довго залишаються свіжими в прохолодних приміщеннях (оптимальна температура — 10 °C), а в теплих швидко висихають.

Зрізані **війі** папоротей бажано обприскувати, це дозволяє зберегти їх свіжими досить довго. Найдовше зберігається зрізаною папороть-нефролепіс. Нижчу частину листків папороті треба обробити вогнем 2-3 секунди. Можна використовувати у квіткових композиціях і листя бегонії королівської, яке ставлять у воду, куди додано трохи солі в співвідношенні 1 столова ложка на 2 л води. При цьому кінці стебел розщеплюють.

Дуже довго залишаються свіжими листя аспідистри аукубі, драцени, кали, клівії, колеусу, монстери, сансів'єри. Їх рекомендується добре промити чистою водою, перед тим як використовувати в букеті.

Рослини, які мають у собі латекс (молочко) зрізом занурити на 3 секунди в окріп, щоб заварити латекс. Якщо цього не зробити всі інші квіти у вазі загинуть. Зрізи квітів та пагонів кущових рослин треба поновити гострим ножем, при чому, кут зрізу зробити як можна найменше, щоб збільшити площу зрізу (так рослини краще насичуються водою).

Але важливо не тільки якомога довше зберегти зрізані квітки свіжими, але й вдало їх розставити, щоб максимально вигідно показати всі декоративні якості, і так, щоб їх забарвлення гармоніювало з сосудом, у якому вони стоять, тобто створити композицію.

Складаючи букети, потрібно прагнути до того, щоб квіти сприймалися природно, а композиція виглядала об'ємно. Квітки не потрібно розташовувати на одному рівні або в одній площині.

Довжина квітконосів не повинна бути однаковою, так саме, як відстань між квітами й кут їх нахилу. Для того щоб букетик не розсипався і тримав форму, його потрібно зв'язати ниткою, тонким дротом або обкрутити липкою стрічкою, підійдуть для таких квітів невеликі витончені вазочки. Важливо для кращого сприйняття композиції створити основу. Це може бути стіна, зелень гілок або велике листя. Як основу часто використовують гілки аспарагусу, листя рогозу, гілки хвойних дерев, листя бегоній, кал.

Заборонено з іншими квітами ставити нарциси. Їх сік може згубити весь букет. З початку нарциси ставлять окремо у воду,

щоб вийшов сік. Воду змінюють три рази і тільки після цього ставлять букет.

Ще потрібно знати, що для того щоб композиція була більш стійкою, великі квітки розташовують біля основи та у центрі, дрібні ж — угорі і на периферії. Що стосується забарвлення, то темні квітки ставлять нижче від світлих.

У мистецтві складання букетів, мабуть, найбільше процвітали японці.

У країні сонця – Японії люди вклонялися квітам ще до VI ст. нашої ери. Вони вважали, що в кожній квітці живе дух та бог землеробства. Але в VI сторіччі нашої ери в Японію з Китаю приходить буддизм. Буддистський рай та культ поклоніння квітам, що був в японців до цього, поєдналися разом. На височині храму стояли статуї Будди, а з обох боків статуї знаходилися дві великі вази для високих композицій з квітів, що мали філософське значення. Композиція будувалась з семи пагонів, кожен з яких означав буддистський порятунок Всесвіту...Майстри культури ікебана виконували їх в стилі Рикка.

В основу ікебани закладені певні принципи. В Японії ікебани («іке» - діти, «бана» квіти) називають любу композицію з квітів. Для мистецтва східних країн характерна любов до лінії. Вона має перевагу над формою і кольором. В ікебанах європейських країн навпаки - форма і колір на першому плані.

Колись ікебана відображала філософські концепції буддизму, а зараз це вчення про природу в якому відображається швидкоплинність часу: минуле – розкриті повністю квіти з додаванням стручків бобів, сухих гіллячок; сучасне – в букеті половина пуп'янок, половина квітів а також зелені листки та пагони; майбутнє – тільки пуп'янки та бруньки на весняних гіллячках.

Оскільки композиції Рикка що означає «квітки, які стоять», призначалась для окраси храму, то їх виготовляли виключно чоловіки. Майже 1000 років жінкам в Японії не дозволяли навіть думати про творчість складання букетів. Тільки в XVI ст. з привезенням християнства португальцями заборону зняли. Жінки швидко засвоїли основні правила Рикка і зробили новий стиль «Сейка». Це є маленькі композиції які розташовували в заглиблених місцях дому (домашній оltар), де крім цих композицій вішали списки померли родичів та добрі побажання для них.

Ікебану недаремно називають скульптурою з квітів. Адже для того щоб скласти ікебану, потрібно мати художній смак, особливе бачення світу, любов до природи. Художник, який складав ікебану, вкладав у неї певний зміст, композиція символізувала світобудову, одні квітки уособлювали гори, другі — пагорби, треті — водоспади, четверті — місто.

Ікебана в стилі Рикка могла сягати заввишки 1,5 м і навіть більше, а завширшки — близько 1 м. Найчастіше тут використовувалися гілки сосни, білі квітки символізували водоспади, гілки квітучих чагарників позначали пагорби.

Такі композиції встановлювалися в будинках і повинні були відповідати різним подіям у житті людей, причому з кожного приводу складався букет за певними правилами. Так, ікебана, складена з нагоди від'їзду самурая — японського воїна, не повинна була містити квітки камелії, яку раніше називали трояндами) тому що, в'янучи, вони відриваються від стебла, що в японців асоціювалося з відрубаною головою. Не можна було складати композиції і з чотирьох квіток, тому що по-японськи «чотири» — «сін», що звучить так само, як слово «смерть».

У XVI столітті з'явився новий напрямок у складанні квіткових композицій, що отримав назву Нагеїре, що в перекладі означає «викинуті квітки».

Ікебани, складені відповідно до цього стилю, є повною протилежністю композицій у стилі Рикка. Нагеїре має на увазі повну волю виконання, художник має великий простір, для своєї фантазії.

Цікавим є й інший напрямок під назвою Тябана. Ікебани, складені відповідно до принципів цього стилю, призначаються для спеціальної ніші в чайній кімнаті.

Ці композиції відрізняються лаконічністю й складені з невеликої кількості квітів, а часом навіть з однієї квітки або пуп'янка. Такі композиції нерозривно пов'язані з традиційною в Японії чайною церемонією.

У наш час в Японії існує багато напрямків у мистецтві складання ікебани, серед яких одним з найпоширеніших є ікебани школи Согецу, що означає «місяць і трави», яка була створена в 1926 році. Школа ця перебуває в постійному розвитку, композиції її відрізняються волею, сміливістю, для їх створення використовуються найрізноманітніші складники.

Однак не слід думати, що ці композиції зовсім вільні від будь-яких канонів. Вони складаються, як і раніше, у трьох площинах, що символізують Небо, Людину і Землю.

У наш час найчастіше складаються композиції двох видів: вертикальні — *Nageire* і горизонтальні — *Морибана* — «приморський пейзаж з видом на гору Сумисен», або «нагромаджені квітки».

Для створення вертикальних ікебан використовуються високі вази, а для горизонтальних — плоскі низькі вази зі спеціальними наколками, на які кріпляться квітки.

Залишається тільки шкодувати, що ці воістину твори мистецтва настільки недовговічні.

Уміння дарувати квітки — це теж мистецтво.

У день весілля найбільш доречним буде букет, складений із великих, напіврозкритих троянд білих або рожевих тонів. Високій на зріст молодій дарують квіти виткі, плачучої форми; молодій середнього росту підійде круглий, у стилі «бідермеєр». Не можна дарувати молодій гладіолуси та кали. Якщо сукня різнокольорова, то квіти мають бути того ж кольору. Молодий при сватанні дарує тещі великий букет, як знак вдячності, а молодій — маленький. В день весілля — навпаки: тещі — маленький, а молодій — весільний. Квіти завжди дарують лівою рукою, а права має бути готова для привітання. Якщо молода має весільний букет, то у молодого бутоньєрка із живих, а не з штучних квітів.

Троянди частіше дарують жінкам, але в чоловічі свята, на день Вчителя і на ювілей дарують і чоловікам.

Молодій дівчині, зазвичай підбирають троянди теплих, пастельних тонів. Світло-червоні найкраще підходять для подарунку коханій дівчині, жінці, сестрі, матері, подрузі, а темно-червоні — чоловікам.

Букети до ювілею повинні бути складені з квітів із довгими квітконіжками, однотонних, краще червоних тонів, здатних підкреслити урочистість моменту. Дарують в кошиках з однорідних квітів.

Для зустрічі з делегацією та гостей букети мають бути невеликі, з квітів яскравого кольору, як символи дружби та гостинності.

Дитині краще не дарувати великі троянди, а невеликі букетики мініатюрних троянд яскравих кольорів і незвичайної форми.

Оригінально виглядає букет, складений із квітів різних кольорів, він підійде для подарунка в день закінчення школи або інституту, на новосілля або в день повноліття.

У сьогоднішні дуже популярні однокольорові букети з різних культур.

Жалобні букети мають бути витримані в строгих, темних кольорах – темно-червоні, фіолетово-червоні і майже чорні. Жалобний ряд чисел: 4, 6, 8, 10. Якщо в букеті більш ніж 10 квіток, то їх кількість уже не має значення.

Одну квітку дарують хлопці дівчатам при побаченні. Дві – чоловік жінці і навпаки. Якщо дамі 40 років – їй можна подарувати 40 троянд. Якщо дитині 8 років – в ювілейний букет ставлять 9 квітів.

Одна із сучасних тенденцій моди — це букети, у яких багато квітів, що розпустилися, і багато зелені та бутонів.

У нашій країні прийнято дарувати непарну кількість квітів, хоча на Заході такого принципу не дотримуються. У багатьох країнах червоні квітки вважаються надто офіційними. Жовті ж квіти у нас незаслужено дискримінуються, тому що вважаються символом розлуки, а на Сході, наприклад, вони вважаються символом тепла й сонця. Їх дарують в знак побажання добра, тепла та благополуччя.

Добре якщо ви знаєте які троянди любить той, кому ви збираєтесь їх дарувати – червоні, білі, жовті....

Потрібно мати на увазі, що приймати букети від сторонніх та недругів треба обережно. Тому що, органічні матеріали можна зарядити негативною енергією. Можливо й через це, богині-охоронниці спокою Тутанхамона були зроблені з дерева, а не іншого, більш цінного матеріалу. Наявність живих букетів на саркофагах фараонів – це не просто «прощавайте» від живих. Це був точно розрахований на тисячоліття смертельний план. Заряджені негативною енергетикою квіти охороняли спокій душі фараона на протязі довгих років.

Про те, що заговорені предмети (в нашому випадку букети) можуть принести шкоду людині і навіть смерть було відомо давно. З цією метою відьми виготовляли та заговорювали спеціальний предмет, який пізніше підкидували майбутній жертві. Н.К. Реріх у своїй багатомній праці «Агни-Йога», зібрав інформацію древніх текстів, написали: «Нужно обратить внимание на отложение человеческого взгляда на неодушевлённые предметы. Если взгляд

може досягати ступеня ядовитості, то він же може славити теж...на всевозможных предметах». І далі: «Многие предметы несут на себе наслоение воздействий. Немало вещей сделано в час ненависти, утомления, ужаса и отчаяния, они понесут в мир эти послышки. Наслоение мысли гораздо сильнее ядов. Как огонь наносит копотъ на сосуды, так же огонь мысли несмываем, когда напитывает поверхность предмета».

Сьогодні, над цією проблемою працюють вчені-біологи, наприклад, Т.П. Решетнікова. В своїх дослідках вона опромінювала зерна пшениці в 10 000 рентген. Але, частину зерен перед опромінюванням захищав екстрасенс (діями рук, сконцентрованою думки про захист майбутніх пагонів, молитвою). Після опромінення зерна пророщували і, захищені, розвивалися майже нормально. А незахищені майже всі загинули.

Після сказаного, можна представити сильного екстрасенса-жерця, або групу жерців, які виконуючи ритуал охорони спокою фараона заряджають виключено сильним біополем, зі знаком «-» предмети. Ці предмети є бомби сповільненої дії, що спрацюють через сто чи тисячу років на тих, хто проникне до гробниці.

***Давайте зробимо з дітьми композицію за правилами, яким
1600 років!***

Візьміть вазу і умовно поділіть її на три частини. Беремо три троянди.

- Перша троянда – найвища – пуп'янок, і має висоту над зрізом вази - 1/3 частини вази на 5;
- висоту першої троянди (над вазою) ділимо на три частини беремо 2/3 цієї висоти. Це і є висота другої квітки. Вона має бути напіврозквітла;
- для висоти третьої, повністю розквітлої троянди беремо 1/3 від першої троянди;
- додамо ніжну гіпсофілу до букету і три великих листки любой рослини до основи композиції.

Японці надали цим трьом височинам назви. Найвищий пагір – Небо (сін), середній – Людина (соє), найнижчий – Земля (хикає). Символізує три періоди життя людини: дитинство, юність, зрілий вік.

Закони будови композиції з квітів є і у флористів. Флористика – це складання композицій з квітів на

площині.

Існує об'ємний метод консервації флористичного матеріалу. Треба взяти коробку від дитячого взуття і з нижнього боку зробити 5-6 дірок, затулити їх ганчірками так, щоб їх можна було витягнути ззовні. Насипати у коробку сухого крупнозернистого річкового піску (у дрібнозернистого багато глини, яка зіспеє квіти). Покладіть квіти у коробку так, щоб вони дивилися на вас і совком з паперу повністю їх засипайте. Залиште на сонці. Після повної висушки треба знизу коробки витягнути ганчірки-заглушки, щоб пісок поступово висипався. Притримуючи пінцетом головки квітів пензликом зняти залишки піску і перекласти в іншу коробку. Якщо не має піску візьміть звичайну манну крупу, просійте крізь сито, змочіть руки у воді, трохи промокніть їх ганчіркою, і занурив руки в манку просійте її крізь пальці. На руках залишиться манний порошок. Повторіть цей процес декілька разів, щоб порошок не зіпсував квіти. Потім манку просушіть і використовуйте для консервації квітів.

В наш час модно прикрашати інтер'єри квартир, офісів такими роботами. Вони нагадують старовинні гобелени, вражають своєю незвичайністю. Знайдіть з учнями старі жовті книжки та газети які від старості дуже добре всмоктують вологу з рослин. Сушіть в них різноманітні частини рослин: квіти, листки, пелюстки, вуса (винограду, клематису, горошку), різні види злаків.

У дітей, які виконують флористичні роботи розвивається моторика пальців, окомір, естетичний смак. Дитина знайомиться з такими поняттями як пропорції, правильність використання кольору, пізнання природи рідного краю.

Правила догляду за зрізаними трояндами

1. Купуйте троянду з твердим бутеном, бажано замотаним у целофан. Це уповільнює випаровування з квітки води. Навіть рука людини «облікає» її пелюстки.
2. Звертайте увагу на «спідничку» троянди — перші пелюстки під бутеном. Квітка починає в'янути з них. Якщо рослина похилила голівку, зрізуйте десь на сантиметр її корінець.
3. Від ніжки троянди, зануреної у воду, відріжьте 50% довжини. Стебло очистіть від шипів та листя — щоб не гнило у воді. Ніколи не підріжьте корінці ще свіжої троянди. От скільки надрізатимете, на стільки швидше розпускатиметься бутон, і вона швидко зів'яне.
4. Нижні сорти троянд, наприклад *"Мадам Дель Вор"*, довго не стоять. Щоб така квітка не загинула, додайте у воду аскорбінову таблетку чи кілька крапель оцту.
5. Не кидайте у воду цукор — це розмножує бактерії.
6. Частина ніжки, яка була у воді, очищає від листя та колочок. Квітку, крім бутона, щедро окропити водою з холодильника. Тоді рулетом загортаєте троянди в плівку і ставите у трилітрову банку з холодною водою. Можна кинути ще й льоду.
7. Не ставити квітку на протягах, сонячному промінні, у темному місці та біля гучномовців, які створюють коливання повітря.
8. Часто троянди купують без плівки та носять їх містом. Волога з квітки швидко випаровується, і вона в'яне. У такому випадку радять покрити троянду холодною водою й замотати в папір, краще — газету. Уже через одну-дві години квітка оживе.

9. Можна її покласти у ванну з водою, але занурювати лише ніжку і в жодному разі не бутон, бо він швидко вбирає воду й стає важким, схилиючись до долу.

Подаруй коханій троянду...

Білі троянди – символ вічного кохання, більш сильного, чистого та міцного, ніж усі земні почуття, зокрема й пристрасті. Ось чому букет білих троянд дарують на весілля.

Червоні троянди – незмінний символ кохання. Червона троянда - улюблена квітка богині любові.. Символ червоної троянди – палаюча

пристрасть та несамовиті бажання. Всі троянди здатні передати тепло, прихильність, турботу, але в різному ступені. Для вираження любові і глибоких почуттів найбільше підходять червоні троянди. Також червоні троянди позначають пристрасть, бажання, хоробрість, захоплення, повагу і наполегливість. Букет з червоних і білих троянд - символ єдності, символ одного цілого. Червоні троянди - це надія, щирість, бажання і пристрасть, що передують щастя. Краший спосіб висловити свої почуття - це подарувати коханій людині букет червоних троянд.

Бордові троянди означають палке почуття закоханості, пристрасть та захоплення. Цікаво, що букет саме бордових троянд вважають традиційним і найбільш популярним подарунком на День святого Валентина.

Рожеві троянди – символ елегантності та вишуканості. Такий букет означає новий початок, натяк на майбутні стосунки.

Жовті троянди – ознака того, що ваш обранець турбується про вас. Жовтий колір символізує активний та волелюбний початок. Букетом з жовтих троянд найчастіше вітають винуватців свята чи якихось урочистостей.

Персикові троянди – вияв скромності. Їх дарують на честь вдалого завершення справ. За допомоги персикових троянд можна висловити тепле ставлення, почуття радості при зустрічі та подяку.

Зелені троянди, що з'явилися у букетах не так давно, означають достаток, щедрість та плодovitість. Висловити кохання за допомогою зелених квітів не можна, але вони здатні розповісти про ревності.

Важливо не тільки якомога довше зберегти зрізані квітки свіжими, але й вдало їх розставити, щоб максимально вигідно показати всі декоративні якості, і так, щоб їх забарвлення гармоніювало з сосудом, у якому вони стоять, тобто створити композицію.

За останні роки мистецтво складання букетних композицій набуло популярності. Цьому сприяли виставки квітів, огляди, конкурси, де можна побачити букети та композиції під різними назвами.

Складаючи квіткові композиції, потрібно пам'ятати про несумісність деяких видів квітів. Як ми вже повідомляли - резеда прискорює зів'янення квітів. Троянди як гвоздики й лілії зберігають свою свіжість довше, якщо стоять окремо, у сусідстві ж з іншими квітами вони стоять у вазі менше. Крім того, спілі яблука несприятливо впливають на квіти, які у близькому сусідстві з ними в'януть.

Однак є і сприятливі композиції, коли квітки, що сусідять в одній вазі, позитивно впливають на тривалість життя сусіда. Так, гілочка жасмину продовжують життя троянди, конвалії і підсилюють їх аромат. Букет троянд збереже свіжість не тільки за допомогою пагонів хвойних рослин а й хвойний екстракт, який має бактерицидну дію та перешкоджає гниттю пагонів.

Складаючи букети, потрібно прагнути до того, щоб квітки сприймалися природно, а композиція виглядала об'ємно. Квітки не потрібно розташовувати на одному рівні або в одній площині.

Ще потрібно знати, що для того щоб композиція була більш стійкою, великі квітки розташовують біля основи й у центрі, дрібні ж — угорі й на периферії. Що стосується забарвлення, то темні квітки ставлять нижче від світлих.

9. Практичне значення троянд

За всіх часів троянді приписували чарівні лікувальні властивості. Пелюстки прикладали до обличчя аби надати йому юнацької свіжості, настій із бджіл на трояндовій олії вживали для надання росту волоссю, а зібрану з троянд росу мали за найліпший засіб для лікування очей.

Лікувальні та косметичні засоби, які отримували з пелюсток троянд, були відомі вже з давніх часів, однак лише з половини VII ст. вдалося отримати в Європі справжню трояндову олію. Крім трояндової олії робили також трояндовий мед, оцет і консервували трояндові пелюстки. Консервовані пелюстки радили від лейкозних хвороб і від хвороб печінки. Трояндовий цукор лікував чахотку. Дим від сушених пелюсток, які покладені на розжарене деревинне вугілля, допомагає від болі у вусі. Троянда також джерело отримання вітаміну С.

З давніх часів троянду використовували для лікування багатьох захворювань. Про це читаємо відомості у Гіппократа, Галена, Цельса й Авіценни. У віршованій книзі Арнольда із Вілланови «Салернський кодекс здоров'я» є чимало рядків, присвячених лікуванню за допомогою трояндових препаратів.

Лікарські властивості троянди дуже цікаво описав французький лікар Одо з Мена-на-Луарі в своїй роботі "Про властивості трав" (XI ст.):

*«Троянда - цариця серед квітів.
Але не одним ароматом і виглядом вона в змозі радувати нас,
А корисна багатством цілющих якостей.
Якщо її прикласти, то болочий вогонь затихає,
І підребер'я з шлунком вилікує, коли жаром обійняті.
Разом з вином припинить виділення шлунку і матки.
Безліч мазей різних потребує троянди соку.
Троянди сухий порошок при хворобах в роті допомагає.
Втертий без домішок всяких, лише з медом одним
Жар усамоує будь-який, якщо терта прикладена зверху.
Роблю масло з троянди - і "рожевим" масло зветься.
Допомога при різних хворобах, а рівно і у випадках різних:
Виш'єш - живіт розм'якшить, і затихне негайно в стравоході
жар непомірний.*

А якщо зігріти припаркою –біль головний і жар зціляються цими ліками.

*Якщо же до оцту масло її якое ти домісиш –
Брудну рану очистить і западину рани заповнить.*

Довго в роті знаходячись, біль зубну воно зціляє.

Якщо накладеш його - свербіння, що приховане в глибині, припиниться,

І допомагає зазвичай при різних стражданнях матки.

Я розповім, що повідав мені мудрий Паладій:

Унцію рівне візьми з пелюсток троянди багряної

І поєднуй її з фунтом листя зелених оливи;

Все це у вазі скляній, закупоривши щільно,

Під сонцем треба повісити.

І так потримати протягом тижня.

Після його зберігають як засіб від випадків різних».

У багатьох країнах, зокрема у Франції, Туреччині, Іраку, а також на території колишнього Радянського Союзу, вирощують на плантаціях спеціальні сорти троянд, з пелюсток яких добувають дуже цінну трояндову олію. З 1000 кілограмів трояндового цвіту після тривалої переробки одержують лише кілограм трояндової олії. Після водяної дистиляції квіток на поверхні води плавають маленькі краплини олії, їх збирають спеціальним способом. Це так звана сира трояндова олія. Частина ароматної олії залишається розчиненою у воді, тому трояндову воду виварюють. Так одержують переварену трояндову олію. Справжня повноцінна трояндова олія в сумішші цих двох олій і є складовою частиною всіх дорогих високоякісних парфумів.

Кілька років тому фармакологи встановили, що трояндовій олії властива знеболююча дія, що в три рази сильніша від хлороформу і в двадцять разів - від ефіру. Краплина пахучої рідини втамує зубний біль на три-чотири години. Олією успішно лікують бронхіальну астму, деякі очні й шкіряні хвороби. Народна медицина рекомендує пелюстки троянд як слабков'яжучий та протипроносний засіб. Вживають її і при захворюванні легенів, проти кашлю. А болгарські вчені з неї одержують препарат розалін, клінічні випробування якого дали чудові результати при лікуванні жовчного міхура і ниркових хвороб.

Високо цінується найдухмяніша троянда-ружа казанлицька. Понад сто сприятливо поєднаних компонентів визначають її аромат.

Болгарські сорти «Свіжен» та «Іскра» дають з гектара по 20-25 центнерів квітів, а це означає до 1,5 кг найкращої в світі олії.

Трояндова олія використовується також як протигнильний засіб при абсцесах у легенях та легеневій гангрені, вона анемізує слизову оболонку дихальних органів та діє спазмолітично на бронхіальні м'язи. Призначається олія при бронхіальній астмі та застосовується у вигляді ін'єкцій.

Болгарська фітотерапія використовує квітки білої троянди, що містить смолисті та слизові речовини, як добрий проносний і глистогінний засіб, особливо для маленьких дітей. А квітки червоної троянди, які мають 15 -20% катахінових, танінових речовин, кверцитин (флавоновий глікозит та ціанін, використовуються як ефективний зміцнювальний засіб при проносах та катаральних шлунково-кишкових захворюваннях. Квітки червоної троянди мають протициганальну дію, а тому під час ангіни і запалення ясен вживаються у вигляді полоскань. Внутрішньо вживають настій, який готується так: 5 - 10 г подрібнених пелюсток (2-3 столові ложки) заливають двома склянками окропу (добова доза для дорослих, а для дітей - на два дні). Такий самий настій рекомендується для полоскання горла та ясен.

Зберігати трояндову воду треба в прохолодному місці в щільно закоркованому скляному посуді. Трояндова вода має чималий вміст фенілетилового спирту і діє антисептично при запаленні очей. Штучно трояндову воду одержують розчиняючи трояндову олію в дистильованій воді. Пахне вона як справжня, але вже не має таких цілющих властивостей.

З тисяч сортів різноманітних троянд тільки декілька мають типовий «трояндовий» запах, це червоні та рожеві троянди. Німецький дослідник Н.Міллер відкрив у троянд 25 типів запахів. Жовті та білі троянди пахнуть, як правило, ірисом, настурцією, фіалкою, лимоном, більшість рожевих - малиною та фіалкою. Серед великого розмаїття троянд лише декілька придатні для добування з них трояндової олії. Поза межею конкуренції у виробництві трояндової олії - знаменита казанликська троянда. 200 років тому її почали вирощувати у Болгарії поблизу міста Казанлик. Зараз район біля міста перетворився на суцільну трояндову плантацію, яка поетично зветься «Долиною троянд». Крім того, вирощували троянди промислового значення - на Кубані, в Молдавії, а у нас - в Криму. Збір трояндових пелюстків - дуже важкий процес. У ніч бутон розквітає, і вранці до сходу сонця, він повинен бути зірваний. Якщо троянда залишається

на кущі хоча б на один день, то половина олії буде втрачена А у середньовічній Європі трояндову олію добували більш простим і дешевим способом: пелюстки червоної троянди змішували з оливковою олією, туго закупорювали і підвішували на сонці. Витримавши так протягом тижня, використовували для лікування ран і опіків, захворювань шлунку, жіночих хвороб.

Запах троянди здатний не лише підвищити апетит, але понизити потяг до вживання їжі. Такого висновку дійшли вчені з Таунсвільського університету (Австралія). Дослідники провели експеримент серед 3200 жінок у віці від 20 до 36 років, які страждали на ожиріння.

У кімнатах у половини учасниць вони розмістили букети з трояндами, а у інших пані поставили вази з польовими квітами. Букети міняли щодня впродовж двох тижнів. Представниці прекрасної статі знаходилися в кімнатах з рослинами не менше трьох годин на день. В ході роботи з'ясувалося, що ті дівчата, які піддавалися дії запаху троянд, відчували менше прагнення до поглинання продуктів.

Так, у них спостерігалось зменшення маси тіла в середньому від 3 до 5 кілограмів. А щоденний раціон харчування скоротився на 1000 калорій. Керівник дослідження Едріан Тантрен вважає, що аромат троянд позбавляє від зайвих калорій, тому що володіє здатністю активізувати діянку мозку, відповідальну за відчуття голоду. По суті, аромат троянд обманює організм, надаючи йому оманливий ефект насичення.

Шість ефірних олій: з чебрецю, гвоздики, троянди, евкаліпта, солодкої кропу і бергамота пригнічують запальну дію ферменту COX-2 в організмі, аналогічно позитивній дії ресвератрола у винограді і червоному вині. Відкриття, зроблене японськими ученими з Жіночого університету Нара, забезпечує глибше розуміння переваг для здоров'я різноманітних природних олій і представляє широкий потенціал для розробки протизапальних препаратів.

Ефірні олії з рослин володіють сильними антибактеріальними властивостями і вже давно застосовуються для лікування. Клініцисти провели широке дослідження наявних в продажі ефірних олій і визначили, що речовини з олій троянди знижують вміст COX-2 в клітинах, принаймні, на чверть.

Справжня повноцінна трояндова олія є складовою частиною всіх якісних парфумів. [Аромат троянди дає речовина – гераніолом. Якщо до молекули гераніолому додати по одному атому кисню, то](#)

отримаємо речовину з запахом фіалки – іонон. А якщо змінити будову самого гераніолу, то отримаємо речовину з запахом конвалії – ліналоол. А якщо ліналоол нагріти з оцтовим ангідридом, то отримаємо речовину з запахом бузку.

Троянду не дарма вважають царицею квітів. Її аромат підвищує працездатність людського організму. Ефірна олія, яку виділяє троянда під час цвітіння, наділена ефектом омолодження, тому люди, які вирощують троянди, довше залишаються молодими.

До магічних властивостей королеви квітів також належить здатність викликати любов і приваблювати благополуччя до тієї оселі, де вона росте.

Для підвищення своєї привабливості жінки можуть виготовити собі магічний трояндовий мішечок. Для цього треба зібрати пелюстки троянд у п'ятницю на сході сонця у травні, саме тоді, коли ця квітка має найбільшу силу, і висушити їх.

Найкраще сушити пелюстки на підвіконні, прикривши серветкою, щоб на них не потрапляли прямі сонячні промені, на ніч серветку знімають.

Коли пелюстки засохнуть, знову у п'ятницю зшивають мішечок з рожевої тканини і набивають трояндовими пелюстками. Магічної сили має вистачити на цілий рік.

А в одну з п'ятниць можна прийняти омолоджуючу царську ванну, додавши у воду кілька крапель трояндової олії.

Чарівний світ запашних троянд - це, дійсно, чарівний світ. Існують троянди різних форм, кольорів і відтінків, але не всім відомо, що пахнуть троянди теж по-різному. Компанія «Meilland» веде селекцію з метою здобуття запашних сортів, вважаючи троянду без аромату неповноцінною.

У парфумерії використовуються троянди лише двох видів, що володіють типовим рожевим ароматом - *Rosa centifolia* - троянда стопелюсткова (її називають також болгарською, турецькою, мальтійською, грааською) і *Rosa damascena* - дамаська троянда, що виростає в Єгипті, Марокко, Болгарії, деяких регіонах Росії.

Для здобуття ефірних масел з пелюсток троянд в Граасі відвіку застосовується екстракція паром. Пару пропускають крізь пелюстки, потім крізь воду, яка стікає у високу судину з дуже вузьким отвором, - флорентійську вазу. Масло утворює на поверхні води якнайтоншу плівку, яка відділяється за допомогою тонкої трубки. Внизу залишається запашна «рожева вода», яка теж використовується в парфумерії.

Інший спосіб екстракції - хімічний. Пелюстки поміщають в хімічний розчинник і отримують конкрет - що нагадує воскову цеглинку. Деякі парфумери використовують цей проміжний продукт. Але для виділення чистого ефірного масла конкрет повторно обробляють хімічними розчинниками і отримують на виході масло коричневого кольору з характерним рожевим запахом. Твердий залишок теж зберігає аромат і використовується для виробництва мила.

Розплідник «Meilland» співробітничав з парфумерною компанією «ROBERTET» з Грааса. Вперше відвідавши розплідник, парфумери були приголомшені різноманітністю ароматів троянд Meilland. Проаналізувавши, в них знайшли нотки рожеві, фруктові, деревинні, трав'яні, пряні і ще цілий ряд незвичайних відтінків.

Рожева нота - це запах класичної троянди, який людина чекає відчутти, вдихаючи її аромат.

Фруктова нота повторює аромати різних фруктів (персиків, слив, цитрусових - лимона і грейпфрута, або ж компотів і желе з них.

Деревна нота - запах сухого дерева, горіха, льяних зерен.

Трав'яна нота - запах трави, зеленого яблука, плюща.

Квіткова нота - аромати конвалії, фіалки, липи, мімози, екзотичного іланг-ілангу.

Пряна нота - аніс, гвоздика, чорний перець і зелений чай.

Незвичайні аромати - пом'ятого винограду, свіжого тіста, гарячого металу. Компанія «ROBERTET» спеціалізується на витяганні ароматів з троянд, цитрусових, деревної кори і навіть грибів для створення парфумерних композицій.

Завдяки співпраці з парфумерами, вдалося з'ясувати, які молекули входять до складу аромату троянд. Виявилось, що визначальне значення не завжди надають ті молекули, які містяться в найбільшій кількості. Так, в загальному ароматі найважливішу роль грають не рожеві і фруктові, а такі, що мають набагато менший вміст деревної ноти.

Трояндова ефірна олія коштує дуже дорого, і натуральна парфумерна продукція була б недоступна покупцеві. Сьогодні парфумери використовують його більше побічно, для натхнення, і відтворюють аромати троянд хімічним шляхом. Два роки тому парфумерами «Givanchy» був відтворений запах однієї з нових троянд. Духи отримали назву «Very Irresistible Givenchy». На презентацію цього аромату була запрошена відома акторка Лів Тайлер і сорт названий в її честь. Він відрізняється формою і

насиченим ароматом старовинних троянд у поєднанні з витривалістю найсучасніших сортів.

Аромат троянди може залежати від стадії зрізу квітки. Узяти сорт «Sonia Meiland» - один із старовинних сортів для букетів та саду. Якщо квітка розпускається на кущі, він виділяє прекрасний пряний аромат, якщо зрізується напівзакритим - запаху не буде зовсім. Протягом дня інтенсивність аромату неоднакова, пік його спостерігається перед обідом, коли ще свіжа уранішня волога. Тому парфумери вважають за краще працювати з 9-30 до 10-30 ранку. Довкілля також впливає на аромат троянд - в дощ або вітер троянди не пахнуть.

Кожна людина відчуває запах по-своєму. Це залежить від кількості певних нюхових рецепторів. Рецептори відправляють сигнал в нюхові цибулини, а звідти в мозок, в центр пам'яті. Аромат повинен асоціюватися з чимось - наприклад, абрикосою, бабусиними піржками, трояндами. Інакше описати запах неможливо.

[Російський хімік І.Зінін коли добував анілінові фарбники з кам'яного вугілля замітив, що фарби різні за кольором мають різні запахи.](#)

Парфумер постійно шукає нові композиції для створення духів. Так в музиці, коли звучить акорд, виходить дивний звук. У живописі змішення блакитного і жовтого дає життєстверджуючий зелений колір. Найвідомішим акордом в парфумерії є поєднання конвалії і гвоздики, що народжує запах липи.

Є жінки, які все життя залишаються вірними своєму улюбленому аромату парфумів. Проте значно більше тих, що отримують дійсне задоволення, вибираючи нові й нові духи. Адже останні є своєрідним продовженням власного «я» і можуть багато що розповісти про настрій, смаки і стиль.

Запах новорічної ялинки, сторінок улюбленої книжки, пахощі троянд у власному саду... Всі аромати – це справжні летючі молекули, які досягають мозку за частки секунди і назавжди залишаються в глибині пам'яті. Одного разу відчувши давно забутий аромат, ви відразу пригадаєте той період життя, у який він вас супроводжував.

9.1. ПАРФУМИ

Види духів

Туалетна вода або Eau de toilette зазвичай містить від 2 до 12% ароматичної олії. За 20 хвилин після нанесення 50% аромату випаровується, а за 45 хвилин зникає ще 30%. Решта 20% зберігається весь день.

Парфумована вода або Eau de perfume містить 7-15% чистої ароматичної олії. За 20 хвилин зникає близько 40% запаху, за годину – іще 30%, решта 30% залишається на цілий

день.

Духи або Perfume можуть містити від 20 до 40% ароматичної олії. За 20 хвилин близько 20% аромату випаровується, за годину – іще 30%, а от 50%, що залишилися, супроводжуватимуть вас увесь день.

Особливості використання духів

1) Знані парфумери рекомендують розпилювати духи не на себе, а у повітря і потім проходити крізь ароматну хмаринку, що утворилася. Радять також напахувати не тільки шкіру, а й волосся. Проте спирт, що міститься в парфумі, може її пересушити. Відомі косметичні компанії вже почали випускати спеціальні духи для волосся, які повністю повторюють ваш улюблений аромат, при цьому мають легшу за місткістю спирту формулу.

2) Один і той самий аромат може неоднаково звучати в різних жінок. Все залежить від типу шкіри та її реакції на духи. Наприклад, жирна шкіра утримує аромат довше, ніж суха.

Особливості зберігання духів

1) Після купівлі духів, не поспішайте викидати упаковку. Вона послужить відмінним футляром для зберігання парфумів, адже виробники рекомендують тримати їх у захищеному від світла місці.

2) Зберігати духи можна близько 18 місяців. Якщо ви помітили, що рідина у флаконі пожовкла, потемнішала або пахне оцтом, то з парфумами час розпрощатися.

3) Якомога менше тримайте флакон відкритим, адже духи, як і вино, мають здатність вивітрюватись.

Аромати унісекс

Особливої уваги заслуговують парфуми, які одночасно підходять і чоловікам, і жінкам. Їх ароматні композиції містять як традиційно чоловічі (ветивер, тютюн, дубовий мох), так і жіночі (жасмин, троянда, ірис) ноти.

Ніколи не купуйте духи похапцем. Адже запах, який ви відчули в парфумерній крамниці зовсім не остаточний варіант того, що супроводжуватиме вас протягом усього дня. Нанесіть пару крапель духів на тестовий папір, а краще – на зап'ястя. Спробуйте відчути аромат через годину, дві, п'ять. Тільки у зіткненні з вашою шкірою і протягом дня духи розкривають всі свої ноти.

Важливі місця

На тілі існує багато точок пульсації, куди слід наносити аромат. Це скроні, зап'ястя, згин ліктя, зона декольте, підколінні западини та виступаючі поверхні кісточок.

Примноження аромату

Якщо ви у захваті від парфум і хочете підсилити його, придбайте супроводжуючі косметичні засоби з цієї ж ароматної лінії, наприклад, молочко для тіла або гель для душу.

Як по нотах

Верхні ноти духів створюють надзвичайно важливе перше враження. Втім, вони швидко розсіюються і аромат «розкривається» середніми нотами.

Середні ноти – це справжнє серце аромату. Вони звучать від двох до трьох годин і саме заради цих нот зазвичай купують духи.

Основні ноти або база аромату. Це спеціальні додаткові інгредієнти, які додають йому стійкість і глибину. У магазині ви не зможете відчути їх. Вони розкриваються протягом усього дня.

Парфумерні плантації

Найкращі парфуми виготовляються з натуральних інгредієнтів. У Бразилії, Марокко, Індії і Австралії вирощується сандал, бергамот і жасмин. У Туреччині і Болгарії – оксамитова дамаська троянда.

Цікавим також є той факт, що ситуація в країнах, де вирощують сировину для парфумерії, може вплинути на сам процес

виробництва. Наприклад, під час політичних конфліктів або голоду деякі інгредієнти стають майже недоступними, поступаючись рису та іншим більш важливим для харчової промисловості культурам. Внаслідок цього улюблені парфуми можуть на якийсь час зникнути з полиць магазинів або зрости в ціні.

Найбільші парфумерні будинки інвестують значні кошти у вирощування сировини для своїх ароматів. Менш солідні компанії з метою зниження витрат на виробництво духів постійно змінюють постачальників сировини. Наприклад, замість високоякісного жасмину з французького міста Граас замовляють жасмин з Марокко. В результаті – аромат може змінюватись.

День і ніч

Денні та вечірні аромати принципово відрізняються один від одного. В основі перших – легкі квіткові інгредієнти. Вечірні парфуми зазвичай мають підвищену стійкість і відмінний солодкий аромат.

Літо і зима

У теплу пору року більшою популярністю користуються спеціальні літні версії ароматів, які містять меншу кількість спирту. Адаже під впливом сонця алкоголь інколи може залишати опіки і викликати свербіння. Літні аромати відрізняються свіжістю і легкістю, тоді як зимові насиченістю і стійкістю. Деякі парфумерні будинки кожний аромат випускають відразу в двох версіях – літній і зимовій – аби ви завжди могли насолоджуватись своїм улюбленим запахом.

Аромат троянд взимку.

Чи знаєте ви, що можна "законсервувати" аромат квітучих троянд? Спробуйте! Під час квітування куца троянди (чим духмяніший різновид рослин, тим краще) зрівіть свіжі пелюстки та... засоліть. Для цього їх треба розмістити у скляну герметичну посудину, добре пересипавши сіллю та втрамбувавши. Потім посудину щільно закрити. Уже через декілька днів достатньо буде трохи підняти кришку, і приміщення наповниться запахом свіжих троянд. Зберіть пелюстки троянд під час цвітіння і ваша оселя тривалий час буде наповнена чарівним ароматом.

9.2. РЕЦЕПТИ

Рожжева вода

2 ст. ложки свіжих темних відтінків пелюсток троянди помістити в банку, залити 1 стаканом води і додати 20 г цукру. Через дві години настій струсити і процідити. Використовувати для щоденного протирання шкіри обличчя, шиї, відкритих частин грудей і рук. Зберігати в прохолодному темному місці.

Настій з пелюсток троянд

Подрібнені пелюстки троянди (5-10 г або 2-3 ст. ложки) залити двома стаканами окропу. Цей настій застосовують для полоскання горла і змазування ясен.

Квітки троянди (1-3 г або одна щіпка квіток стовчених в порошок) залити стаканом гарячої води. Застосовують при кашлі, захворюваннях печінки і інших недугах (по 1 стакану 3 рази в день).

Відвар з пелюсток троянд

Пелюстки троянд (20 г) залити водою (1л), прокип'ятити, охолодити, процідити. Використовувати як ефективний засіб для полоскання горла при ангіні, катарах верхніх дихальних шляхів. Компреси допомагають зняти головний біль при мігрені.

Цілющий оцет з троянди

Пелюстки троянди (100 г) витримати в оцті (1 л) протягом 8 днів. Настояєм (1 ч. ложка на 1 стакан води) полоскати горло при ангіні.

Крем з бутонів троянд

Бутони троянд (45-50 шт.) пропустити через м'ясорубку, ретельно розтерти з розтопленим на водяній бані маргарином (50 г) і бджолиним воском (10 г). До суміші додати 1 ч. ложку масляного розчину вітаміну А. Цей крем добре живить суху і нормальну шкіру.

Масло шишшини з пелюстками троянд

Змішати свіжі плоди шишшини (1 ч.), пелюстки троянди (2 ч.) і оливкове масло (3 ч.). Настояти 10-12 діб в теплому місці, потім процідити, віджати через марлю. Готове масло перелити в пляшку з темного скла. Застосовують як засіб від сонячних опіків (змащують уражені ділянки), при шкіряних захворюваннях (всередину по 1-2 ч. ложки в день) і ринітах (вводять в кожен ніздрю тампони, змочені маслом).

Масло домашнє з пелюсток троянд

У емальований посуд висипати 1 стакан пелюсток троянд, залити 1 стаканом рослинної олії і поставити на 4 години не водяну баню (не проціджувати). Після цього охолодити і перелити в пляшку. Цим маслом протирають лице і шию перед сном при сухій і нормальній шкірі, а також змащують порізи і рани.

Лосьйон з пелюсток троянд

Стакан рожевих пелюсток залити стаканом горілки, закрити кришкою і поставити на 10 днів в темне місце. Настій процідити і додати 2 ч. ложки дистильованої або кип'яченої води. Лосьйон використовують для протиранні будь-якого типу шкіри.

Смачненькі квіточки

Здивуйте своїх гостей, запропонувавши їм зацукрені пелюстки троянд.

В одній мисочці збийте білки яєць, а в іншу насипте цукрової пудри. Акратно обірвіть пелюстки із квітки троянди, яка засохла, і за допомогою пінцета умокніть кожен пелюсточку спочатку у збиті білки, а потім у цукрову пудру. Розкладіть пелюстки на застелене фольгою або пергаментом деко і висушіть на повітрі в приміщенні, яке добре провітрюється. Зберігайте в щільно закритій банці, переклавши смачненькі квіточки шарами пергаменту.

Лікер з пелюсток троянд

Пелюстки троянди, зібрані з 40 квіток, залити повністю водою, додати 0,5 г лимонної кислоти (для збереження кольору), довести до кипіння, потім віджати. Окремо приготувати цукровий сироп: розчинити 600 г цукру в 1 л води і довести до кипіння. Потім змішати рожевий і цукровий сироп, додавши харчовий спирт (2:2:1).

Сироп з пелюсток троянди

Пелюстки троянд (1 кг) промити холодною водою, залити 1 л води і варити до повного їх розм'якшення. Рідину процідити, відфільтрувати, додати 1-5 кг цукру і упарити до густини сиропу. Потім додати сік половини лимона і проварити ще 4-5 хвилин. Гарячий сироп розлити в скляні банки і загорнути.

Сироп з пелюсток кримської троянди

У 1 л води розчинити 700 г цукру і довести до кипіння. Пелюстки кримської рози (30 г) залити гарячим сиропом і майже довести до кипіння. Потім настояти 10-12 год. в закритому посуді. Отриманий сироп використовують для ароматизації різних напоїв і желе.

Варення з пелюсток троянд

В бутонів білої і червоної троянди, що тільки розкрилися, ножицями обрізати нижні пелюстки. У емальованому посуді 100 г пелюсток ретельно розтерти дерев'яною ложкою з 100 г цукру до отримання однорідної маси. Приготувати сироп: 500 г цукру розчинити в 200 мл. води. Коли сироп прокипить 7-8 хв., додати свіже зготовлену кашку з пелюсток і варити до ще 10-15 хв. Варення розлити в банки і укупорити, зберігати в прохолодному місці.

Вино з чайної троянди

Заповнити трилітрову банку пелюстками троянд (нещільно, "по плічці"), додати 2 ч. ложки лимонної кислоти і залити 2 л холодної кип'яченої води, все перемішати. Закрити банку пластмасовою кришкою і витримати тиждень на підвіконні, регулярно помішуючи (один раз в день). Потім рідину злити, пелюстки віджати, додати 2 стакани цукру, закрити банку кришкою і поставити на підвіконня ще на тиждень. Після цього рідину (без осаду) перелити в чисту банку, додати 0,5 л горілки. Все перемішати, розлити в пляшки, закупорити, зберігати в льосі.

Чим довша витримка такого вина, тим воно смачніше. Його можна робити з пелюсток будь-якого виду троянд (якщо вони на смак не гірчать), але краще всього з пелюсток чайної троянди. Інколи для додаються червоні пелюстки. Виходить вино рожевого кольору з незвичайним ароматом і вишуканим смаком.

Троянда з цукром

100 г пелюсток троянд промити і висушити, розклавши на папері. Потім по частинах розтерти з 150 г цукру до однорідної маси, перемішати з 0,5 стакана лимонного соку. Розкласти в банки і зберігати в прохолодному місці.

Наливка з пелюсток троянди

Пелюстками троянди заповнити бутель (або іншу ємкість). Залити горілкою і настоювати на сонці, поки рідина не придбає бурштиновий колір. Настойку злити, процідити і додати до неї цукор з розрахунку 300 г на 1 л.

Напій з троянди

Воду (12 л) довести до кипіння, покласти в неї три жмені листків чайної троянди і наполягати 2-3 год. Рідину знову довести до кипіння, залишити в ній 9 квіток, останні виїняти, додати 5 стаканів цукру (1 стакан - 200 г), 0,5 л вишневого соку (він додасть напою красивий колір), 3 ч. ложки лимонної кислоти. Отриманий напій прокип'ятити 5-10 хв., розлити в стерильні банки і закрити кришками. Трьохлітрові банки наповнювати повністю, додаючи в кожну по три квітки. Закриті банки перевернути вверх дном і залишити в такому положенні до повного охолодження.

Лікер "Рожевий"

Пелюстки троянд, зібрані з 20 квіток, насипати в бутель, додати 1 л окропу, додати 2 ч. ложки лимонної кислоти і настоювати 2 доби. Потім процідити, додати 700 г цукру і варити 10-15 хв. Рідину охолодити і додати 300 г горілки. Готовий продукт розлити в ємкості.

Наливка

I-й варіант. Трлітрову банку наповнити пелюстками троянд, додати горілку (до шийки). Наполягати до придбання рідиною темно бурштинового кольору. Потім злити рідину (листя не віджимати) і додати 300 г цукру на 1 л. Готовий продукт розлити в ємкості.

II -й варіант. Зварити не дуже густий цукровий сироп (200 г цукру), додати 400 г квіток троянд. Варити до загущення сиропу, потім додати сік 1 лимона. Закип'ятити сироп двічі, охолодити, додати 0,5 л горілки і 5 л червоного вина. Перелити в банку і настоювати

до придбання наливкою рожевого кольору. Потім процідити і розлити в ємкості (за бажанням, для додання кольору можна додати ягоди порічки).

Пелюстки троянд, протерті з цукром

I-й варіант. Змішати 1 кг пелюсток троянд, 800 г цукру, 4-5 г лимонної кислоти. Перетерти до однорідної маси. Закрити в банки, зберігати в темному місці.

II-й варіант. Пелюстки троянд (100 г) промити, висушити, додати цукор (150 г). Розтерти до однорідної маси, додати 0,5 стакана лимонного соку. Закрити в банки, зберігати в темному місці.

Желе з рожевих пелюсток

Змішати сік з 1 кг незрілих яблук і 0,5 кг порічки, додати 1 кг цукру і варити до загущення. Пелюстки троянд (300 г) промити холодною водою в ситі, бланширувати 1-2 хв., потім охолодити в холодній воді. Цю операцію повторити двічі. Дати воді стекти. У сік додати пелюстки і варити на повільному вогні до тих пір, поки пелюстки не осядуть на дно. Злегка охолодити, влити 1 краплю трояндової олії.

Мармелад

У банці змішати 500 г пелюсток троянд, 1 стакан води, 100 г цукру. Залишити на сонці на 8-10 год. Потім, постійно помішуючи, варити 20 мін на повільному вогні. В кінці варива додати 2 г лимонної кислоти. Готовий продукт закрити в банки.

Варення

I-й варіант: Пелюстки чайної троянди (600 г) обдати окропом, залити 3-4 стаканами води (пелюстки мають бути покриті водою). Кип'ятити 2-3 хв, додати 1 ч. ложку лимонної кислоти. Все перемішати і відставити на 15-20 мин. Потім рідину злити, додати в неї 3,5 кг цукру і варити сироп до готовності (приблизно 1 год.). Після чого додати пелюстки троянди, кип'ятити ще 10-15 хв., потім додати 1 ст. ложку лимонної кислоти і довести до кипіння. Закрити в банки.

II-й варіант. Пелюстки троянд (500 г) промити, дати воді стекти, додати 0,5-0,7 кг цукру, 1 ч. ложку лимонної кислоти, 50 г води і настояти 6 год. Потім додати сироп (600-700 г цукру і 1 -2

стакана води). Варити до готовності 20 хв. (пелюстки стануть ніжними, тануть в роті). Готовий продукт Закрити в банки.

Рожевий мед

Пелюстки троянд (80 г) залити гарячою водою (100 мл), варити на повільному вогні 15 хв. Потім протерти через сито і залишити на добу. Після цього додати 100 г меду, добре перемішати і кип'ятити на повільному вогні до здобуття однорідної маси.

Пастила

Пелюстки троянд (1 кг) засипати цукром (1,5 кг) і зварити варення. У ще гарячу рідину додати 0,5 кг цукру. Продовжувати варити, помішуючи, до загущення. Готовий продукт викласти шаром 2-3 см, розрівняти, поставити в тепле місце, дати висохнути і нарізувати шматочками, зверху посипати цукром.

Любителям коктейлю можна порадити:

Мартіні з пелюстками троянд

Інгредієнти на 1 келих: 60 мл горілки, 1 ст. ложка рожевої води, 2 ст. ложки цукру, рожеві пелюстки.

У коктейльному шейкері з'єднати горілку, рожеву воду і цукор, додати жменю льоду. Перемішувати 1 хвилину, потім перелити в келих для мартіні і прикрасити двома чистими рожевими пелюстками.

*Чтоб не нарушить чар естественной природы —
Потребен ум и вкус, а не расходы.
Ведь каждый сад, цветочный уголок неповторим.
Сажайте, люди, все с любовью впрок.*

Жак Цеваль

10. Класифікація садових троянд

Протягом довгорічної культури створено понад 10 000 сортів троянд, які розподіляються на ряд груп.

Є спрощена класифікація троянд:

1. Великоквіткові троянди, до яких належать чайно-гібридні, та інші троянди, що мають великі квітки різноманітних кольорів.

2. З групи великоквіткових троянд мабуть, найцікавішими є так звані ремонтантні троянди, які мають здатність «ремонтувати», тобто повторювати кілька разів протягом літа своє цвітіння (до 3-4 разів у наших умовах). Ремонтантні троянди одержані від схрещування садових форм троянд з трояндами дамаською, бенгальською та ін..

3. Дрібноквіткові троянди, до яких належать так звані поліантові, або місячні, та виткі, або чепкі троянди.

З дрібноквіткових цікаві поліантові троянди, які мають невеликі квітки, зібрані в суцвіття, ніби в букетики. Вони відрізняються надзвичайно яскравим цвітінням, яке триває безперервно з кінця травня і до морозів.

4. Цікаві виткі, або чіпки троянди, які виростають довгі, в кілька метрів завдовжки, що дає можливість утворювати з них різні арки, колонки, декорувати ними загорожі, стіни будинків тощо. Квітки білі, рожеві, червоні.

Садові троянди в своєму розвитку пройшли дуже складний та довгий шлях, і в результаті троянди сортових груп сильно відрізняються один від одного – розміром, формою, забарвленням квітки та кількістю пелюсток, будовою суцвіт'я, листям, шипами, а також формою та розміром кущів. Щоб розібратися в усьому цьому різноманітті деякі спеціалісти застосовують такі системи класифікації троянд: **Ботанічну** або **Садову**.

Ботанічною системою користуються здебільш вчені-родологи, працівники ботанічних садів та селекціонери. Ця система точно відображає походження садових троянд. Ботанічна система достатньо складна та обширна, бо об'єкт її класифікації - весь ботанічний рід Троянда, який включає від 380 до 400 видів плюс - не описані ще підвиди та різновиди. Садові троянди являються лише міжвидовими гібридами і займають в ній не саме головне місце. Але, ботанічна система настільки точно відображала спочатку різницю між сортами,

обумовлену їх походженням, що до початку селекційного буму, вона була одночасно і Садовою системою, нею користувалися і теоретики і практики.

Ботанічна система

Ботанічна система об'єднує сорти троянд в три великі групи: Античні троянди, Нові троянди та Сучасні троянди.

Античні троянди:

Французькі, Прованські, Центифольні, Дамаські та Портланські, Білі.

Це дивовижно, але сорти античних троянд вирощують до сих пір, і не тільки в колекціях ботанічних садів. Декілька давно забутих сортів, ростуть по всій Україні – в містах та селах, без претензій на будь-який догляд (часто їх називають «майськими трояндами»).

«**Античні**» сорти – це кущ від 50 см. до 1,5 м. висотою, квітнуть одноразово на початку літа. Квіти мають дуже сильний, духмяний запах, плоскі чи напівкулевидні, білі і всіх відтінків червоного – від світло-рожевого до малинового.

Нові троянди:

1. Групи, що з'явилися у XVIII-XIX ст.: *Бенгальські, Чайні, Бурбонські, Мініатюрні, Поліантові, Нуазеттові, Виткі та Ремонтантні.*

У **витків** сортів плетисті пагони досягають в довжину 4-6 метрів та потребують опори, квіти 2,5-6 см у діаметрі, прості, напівповні чи повні, плоскі чи шаровидні і майже без запаху, зібрані в великі суцвіття. Цвітіння дуже рясне, але одноразове.

Нуазеттові троянди мають плетисту форму – це сильнорослі кущі (не менше 1,5 м у висоту) з досить великими, злегка духмяними, квітами гарної форми по 5-7 штук у суцвітті. Ці троянди квітнуть майже безперервно.

«**Кущові**» троянди. Мініатюрні: не вище 20 см у висоту, квітки ідеальної форми, по одній на пагоні, цвітіння безперервне.

Поліантові: низькі кущі (30-40 см), компактні, з дуже гіллястими паростками; квітки не більше 3-4 см в діаметрі, прості, напівповні та повні, «простої» форми, зібрані у великі широкі суцвіття, цвітіння майже безперервне.

Бенгальські та Чайні сорти: звичайно не переважають 50 см у висоту, але серед чайних іноді зустрічаються і напівплетисті сорти, з двохметровими пагонами. Квіти гарної форми, по 3-5 на пагоні, цвітіння – повторне.

Бурбонські та Ремонтантні сорти: сильнорослі, до 1,5 м, кущі. Квіти 8-10 см у діаметрі, повні, ароматні, по 3-5 на пагоні.

2. Групи, що з'явилися у кінці XIX початку XX ст.: **Чайно-гібридна, Пернеціанська, Гібридно-поліантова, троянди Ламберта.**

Чайно-гібридні троянди виглядали однаково, розрізнялися тільки за забарвленням (чайно-гібридні не мали в своїй палітрі помаранчевих кольорів) і, практично, так як і зараз. До середини XX століття ці групи злилися в одну чайно-гібридну сортову групу. Відмінна риса чайно-гібридних сортів першої половини XX століття: більшість сортів мало густоповні квіти (від 40 до 60 пелюстків) з приємним ароматом, іноді – виключно сильним, і виводилися з розрахунку не тільки на зріз, але й на оформлення садів.

Гібридно-поліантові троянди: кущі висотою 40-80 см, квіти до 6 см у діаметрі, зібрані у широкі суцвіття, що повністю покривають кущі.

Троянди **Ламберта** – група напіввітків сортів: кущі до 1,5 м висотою, розлогі, пагони слабовиткі. Квіти (до 6 см у діаметрі), різного ступеню повноти, зібрані у великі пірамідальні суцвіття, цвітіння повторне.

Сучасні троянди.

Це загальна назва сортових груп, що з'явилися у XX ст.: Чайно-гібридні сорти другої половини XX ст.: **Флорибунти, Грандіфлори, Троянди Кордеса, Виткі великоквіткові, Чайно-гібридні клаймбінги, Сучасні Чайно-гібридні троянди.**

Флорибунди – кущі більш компактні і менш гіллясті, ніж у гібридно-поліантових сортів, але такого ж зросту. Квіти усіх кольорів представлені всіма формами: від кулеподібних до таких же витончених, як і у чайно-гібридних сортів по 7-9 на пагоні. В останній час в цій групі збільшилась кількість сортів з **духмяними** квітами. Група троянди Флорибунда стрімко розвивається і в ній, як і в чайно-гібридній групі, починають виокремлюватися три підгрупи: дизайнерська, зрізана та універсальна.

Грандіфлори. Група з'явилася у 50-х роках минулого століття, в результаті схрещування флорибунд та чайно-гібридних сортів. Це вузько конічні кущі висотою від 1,5 м і вище, з квітами «благородної» форми, стійкі в зрізі, але швидко розвалюються на кущі, по 5-7 квіток на пагоні. До кінця століття ця група почала зливатися з чайно-гібридними трояндами і утворила «зрізану» підгрупу.

Роза Кордеса: напіввітка група сильноквітучих сортів, стійких до хвороб та сюрпризів клімату. Великі просто чи напівповні квіти зібрані у великі широкі суцвіття.

Плетисті великоквіткові троянди: сильнорослі (до 2,5 м) кущі з міцними, слабovitкими пагонами; квіти великі (6-8 см) по формі наближені до чайно-гібридної; цвітіння рясне та довготривале, у більшості сортів – повторне.

Чайно-гібридні клеймбінги. Предки чайно-гібридних троянд, були лананами та росли у субтропіках. Згодом ареал розширився і на його північних кордонах вони перетворилися у звичайні кущі, але пам'ять про «лананове» минуле зберегли. Під дією яскравого сонячного світла ця пам'ять може «прокинутися», і отримуємо рослину з квітами, як у вихідного сорту, але з плетистою формою куща, але, на жаль, з одноразовим цвітінням. Таке «де жа во» трапляється з Мініатюрними і з Флорибунда-сортами, але в окрему групу їх не виділяють.

Садова система

Практики-озеленювачі та дизайнери користуються дуже простою садовою системою, яка орієнтується тільки на зовнішній вигляд троянд і класифікує їх по тому, як вони застосовуються в оформленні саду: **Паркові, Кушові, Штамбові, Виткі та Грунтопокривні троянди.**

Паркові троянди – це в першу чергу шипшина та її гібриди, потім – деякі сорти з Античної та Ремонтантної груп, які «дожили до нашого часу» та, нарешті, нові та сучасні напіввіткі сорти, що не потребують догляду.

Кушові троянди використовують для горизонтального оформлення. Це чайно-гібридні сорти, Флорибунди та Мініатюрні.

Штамбові троянди мають вигляд невеличкого деревця. Для цього сортової бруньку чайно-гібридної, флорибунди чи мініатюрної прививають не в кореневу шийку шипшини, а в його паросток. Штамбові троянди використовують для ефектних солітерних (одиночних) висадок.

Плетисті троянди використовують для вертикального дизайну – декорування стін, заборів, створення квітучих арок, стін та колон.

Грунтопокривні троянди – це кущові форми, але з тонкими, трохи зігнутими паростками (довжиною до 1,5 м) – кламбінги флори бунт та мініатюрних троянд. Їх застосовують для створення ефекту «килима» з троянд.

Існує і більш детальніша загальна класифікація.

Усі садові рози за походженням, біологічними особливостями і декоративними якостями поділяються на певні групи, або класи:

Перша група троянд – Чайно-гібридні

Група троянд, найбільш поширена серед садівників. Чайно-гібридні троянди отримали свою назву за дивний чайний запах, були привезені до Європи, лише на початку XIX ст.: рожева - у 1860 році з Ост-Індії, а жовта - у 1824 р. з Китаю. З цих двох сортів й були отримані гібриди чайних троянд.

Чайно-гібридні троянди одержано гібридизацією ремонтантних і чайних троянд. Дуже різноманітні щодо сили росту, будови і забарвлення квітки. Ріст звичайно прямий, висота кущів від 50 до 120 см. Виткі форми можуть досягати висоти 2 м. Чайно-гібридні сорти троянд відрізняються багатством кольорів, добірністю форм великих махрових одиночних квіток або невеликих суцвіть. Бутони подовжено-гострі із красиво відігнутими пелюстками. Куці прямі, іноді розкидисті, до 80 см висотою. Квітки дуже гарні, найчастіше бокалоподібної форми, на прямих квітконіжках, з ніжним, як у чайних троянд, ароматом. Бувають квітки густомахрові (до 90 пелюсток), середньомахрові (35—50 пелюсток) і напів-махрові (17—21 пелюстка). Забарвлені вони дуже різноманітно — від білих і ясно-рожевих до темно-червоних.

Цвітіння їх у середній смузі України починається в першій половині червня і з перервами триває до осінніх заморозків.

Основний недолік чайно-гібридних троянд — їх низька зимостійкість. Багато сортів навіть при доброму укритті не витримують зим з тривалими морозами або з різкими коливаннями температур. Крім того, вони сприйнятливі до борошнистої роси.

Троянди цієї групи добре підходять для прикрашення саду, але традиційно їх використовують в букетах. Придатні для групових посадок, на зріз, деякі сорти — на вигонку. Дуже ефектні в штамбовій формі.

Серед чайно-гібридних найбільшою увагою стали користуватись троянди - духмяні, чистоколірні, з міцним довгим стеблом, міцними пелюстками без запаху.

Пропонуємо деякі з чайно-гібридних сортів, які вирощують в дендропарку парку «Софіївка»:

Чайна троянка **«Франція»** неодноразово відіграла значну роль в різних політичних проявах Франції. У 1888 році Паризька монархічна ліга з боку Бурбонів вибрала цю троянду своєю емблемою. Постало питання, чому саме цю троянду, а не лілею – давню емблему Бурбонів? Тому що цариця квітів – квітка королеви. Крім того, вони виготовили зображення цієї квітки з золота і носили його – жінки у вигляді брошки, а чоловіки у вигляді булавки для краватки.

Вінок з цих троянд французи покляли на домовину імператора Олександра III. Через два роки, в знак подяки, вдова Марія Федорівна подарувала президентові Франції ту ж саму троянду.

«Глорія Дей» - сорт іноземної селекції. Кущі сильнорослі, добре розгалужені, облістяні ошатними, великими, дуже шкірястими блискучими, темно-зеленого кольору листками. Квітки великі, 13 - 15 см у діаметрі, ледь запашні світло-солом'яно-жовтого кольору, з рожевою облямівкою по краях пелюсток, зібрані у суцвіття по 3 - 7 шт. на довгих міцних квітконіжках. Оцінка декоративності - 98 балів. Цвіте з першої половини червня до пізньої осені. Продуктивність на зріз - у середньому 2 квітки з одного куща, зрізані, вони зберігають декоративність у воді до 5 днів. Сорт зимостійкий, стійкий проти ураження хворобами. У США одержав національну нагороду - золоту медаль у 1950 році і до цього часу вважається одним з найкращих сортів світової селекції.

«Золота осінь» – автор В.М. Кліменко, 1955 р. Кущі середньорослі, добре розгалужені, пагони міцні, бутони загостреної форми, швидко розкриваються. Квітки жовто-оранжеві з лимонно-жовтою основою, келихоподібні, ледь запашні, великі, 9 - 12 см у діаметрі. Махровість 20 - 25 пелюсток, цвісти починає на початку

червня. Зелень шкіряста, у молодому віці червоно-коричнева. Квітки келихоподібні, з високою серединкою, кармінного кольору, з зовнішнього боку пелюстки світло-оранжево-червоні, на сонці вигоряють, стають темно-рожево-бузкові, великі до 10 - 12 см у діаметрі, ледь запашні, махровість 30-40 пелюсток. Бутони виражено-загострені. Зацвітають в першій декаді червня і цвітуть 85 - 95 днів. Оцінка декоративності - 91 бал. Продуктивність на зріз - у середньому 20 шт. з однієї рослини. Кущ зимостійкий. Іноді уражується борошнистою росю. Придатний для вигонки.

«Кораловий сюрприз» - автор З.К. Кліменко. Кущі сильнорослі, пірамідальної форми. Листки зелені, ледь блискучі, середніх розмірів. Квітки коралові, великі, 10 - 11 см у діаметрі, махровість 25 - 30 пелюсток, келихоподібної форми, з високою серединкою, з приємним фруктовим ароматом. Цвіте рясно, майже безперервно з початку червня до пізньої осені, понад 90 днів. На одному кущі утворюється до 120 квіток, з них придатні на зріз до 50 шт. Оцінка декоративності - 93 бали. Зимостійкість задовільна. Кущ стійкий проти ураження хворобами та пошкодження шкідниками. Придатний для вигонки.

«Монт Шаста» - сорт іноземної селекції. Кущі компактні, високі, 90 -100 см заввишки, шиши широкі, світло-коричневі, їх мало. Листки світло-зелені, середніх розмірів - 13 - 16 см. Квітки білі, запашні, келихоподібні, махровість 27 - 38 пелюсток, поодинокі чи в невеликих суцвіттях по 3 - 5 шт. на довгих міцних квітконіжках. Зацвітає в другій половині червня і цвіте протягом 90 днів. Оцінка декоративності - 96 балів. Зимостійкість середня, оцінюється 63,6 бала. Слабко уражується борошнистою росю.

«Вогні Ялти» - Сильнорослі кущі до 70 - 80 см заввишки. Листки темно-зелені, щільні, ледь блискучі, квітки видовженої чашоподібної форми до 9 см в діаметрі, багряно-червоні, запашні, стійкі проти вигорання, махрові (30 - 35 пелюсток), поодинокі або в суцвітті по 3-10 шт. на міцних квітконіжках. Оцінка декоративності - 87 балів. Зацвітає на початку червня і цвіте понад 100 днів. Зрізані квіти зберігаються у воді до 8 днів. Зимостійкість добра, до 4 балів. Не уражується борошнистою росю.

З гібридами ж нових троянд: **«Олів'є Метра»**, **«Жорж Барал»** та **«Едуард Лефор»** пов'язано виникнення славновісного **«Вальсу троянд»** Олів'є Метра.

Цей знаменитий вальс, що обійшов увесь світ, був написаний ним для одного з паризьких літературних зібрань Арсена Гуссе, що мало назву «жовтого дивану».

Це було у листопаді 1886 року.

Того дня в Арсена Гуссе зібрався цвіт паризьких літераторів та садівників на блискучий бенкет, влаштований ним з нагоди присвячення вищезгаданим особам, садівнику Верд'є, та трьом новим гібридам троянд.

Бенкет вдався на славу. Бажаючи й собі надати деякої урочистості цим хрестинам і водночас віддячити Верд'є за люб'язність, Олів'є Метре присвятив свій новий вальс його «Трояндам» і вперше його зіграли на цьому бенкеті...

Друга група троянд – Гібриднополіантові

У 1878 році в Данії Дорус Теус Поульсен заснував розсадник, розташований в містечку Фреденсберг, на північ від Копенгагена, де з початку вирощував спаржу, суніці, займався селекцією редису та огірків. Пізніше почав працювати з трояндами. Справу батька продовжили його сини. При чому один з них – Свенд – відповідав за селекцію троянд.

Починаючи з 1924 року у данській селекційній фірмі «Поульсен Роузіз» вивели понад 200 нових сортів троянд, у тому числі гібриднополіандові.

У 1976 році власниками компанії стала онука Свенда та її чоловік. Подружжя вивели понад 50 сортів троянд, серед них багато всесвітньовідомих.

У 1811 році у Південній Кароліні від комбінації китайської троянди з трояндою мошата з'явився цікава рослинка – витка троянда з рожевими квітами. Три роки потому французи, брати Нуазетт привозять її в Європу як троянду нуазетіану і починають серію схрещувань з ароматними чайним трояндами, які були завезені з Китаю. Так утворилася перша група витких садових троянд.

Нуазетові троянди проіснували майже півтора сторіччя. А деякі їх сорти до сих пір вирощують в Англії і на півдні Європи.

Найбільш видатними сортами цієї групи є *«Елсеноулсен»* і *«Кіртеноулсен»*.

Вишнєво-червона «*Імпрюд Лафайет*», світло-червона «*Кирстен Паульсен*», червона «*Меєру ван Стратен ван Нес*», лососєво-рожева «*Пінк Паульсен*».

Третя група троянд – Флорибунда

Флорибунда - вперше одержана в _____ Данії від схрещування поліантових та чайногібридних троянд, виділені в окрему групу в 1935 році.

Троянди флорибунда сформувалися в результаті складної селекційної роботи, через велику кількість предків. Властивості троянд флорибунда дуже різноманітні. Висота куща коливається від 30-40 см до 1,3 м., пагонів більше ніж у чайногібридних, кущ більш компактний, листя рясне. За забарвленням, формою та розмірами квіток схожі з чайногібридними, за будовою суцвіть - з багатоквітковими поліантовими трояндами. Квітки бувають прості і різної махровості. Іноді запашні, мають щільну й еластичну фактуру пелюсток, завдяки чому вони мають найкращі сорти – «*Дороти, Геркіне*», «*Ексцельза*», «*Поль Скарліт*», «*Клеймберг*», «*Амерікен Пілар*».

Троянди мають різноманітне забарвлення із яскравими простими, напівмахровими або махровими квітами пласкої або келихоподібної форми. Поряд з оранжевими, кремовими і барвистими квітками є сорти, в яких забарвлення змінюється у продовж квіткування, наприклад, жовті бутони в сорті «*Маскарад*» (1949) поступово червоніють – так, на одному куші бувають квіти з різним забарвленням. А яке фантастичне враження справляє цей сорт: на зелених пагонах - червоні, рожеві та жовті квіти. Хочеться торкнутися їх рукою, аби пересвідчитись, що тут, як і належить у маскарадї, ніхто тебе не розігрує! Але оранжеві шипи колються!

Квітки у цих троянд зібрані в суцвіття й трохи поступаються формою, величиною та красою чайногібридним трояндам. Але зате всі сорти цієї групи рясно і тривало цвітуть, до осінніх заморозків, утворюючи набагато більшу кількість часто дуже запашних квітів. Сстійкі до хвороб і шкідників.

Отформатовано: Шрифт: 12 пт, Цвет шрифта: Авто, не разреженный на / уплотненный на

Отформатовано: Шрифт: 12 пт, Цвет шрифта: Авто

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Ці троянди застосовують на присадибних ділянках та в озелененні для утворення різного виду квітників, при оформленні садових та оранжерейних ділянок.

В середині 50-х років селекціонери троянд усього світу зосередили максимум зусиль на вдосконаленні сортименту флорибунда.

Троянди флорибунда повинні бути вирівняні, яскраві, щоб за їх допомогою можна було б зробити одноколірні бордюри і плями на газонах, в садах і на вулицях.

В оранжуванні намагались використовувати келихоподібні бутони з деякими розкритими пелюстками. Троянду, яка повністю розквітала називали капустою.

Четверта група троянд - Поліантові

Перший сорт виведено у Франції в 1873 році від схрещування багатоквіткової та китайської троянди. Для цієї чисельної групи сортів характерне рясне і тривале цвітіння у відкритому ґрунті.

Поліантові троянди

— гіллясті низькорослі багатоквіткові рослини до 50 см висотою із щільними суцвіттями численних напівмахрових букетів з невеликих квітів. Стійкі проти ураження хворобами, легке укорінення при живцюванні та швидкий ріст, дрібні, зібрані в суцвіття прості, або повні. Іноді запашні квітки рожевого, червоного, інколи білого кольору. Кущі компактні, густі, добре розгалужені, 30-60 см заввишки. Листки дрібні, з прилистками.

Цвітуть рясно й тривало, довго не в'януть і зберігають яскраве забарвлення.

Поліантові троянди пишно цвітуть з другої половини червня протягом усього літа і восени до заморозків.

Вони зимостійкіші, ніж чайно-гібридні троянди. На півночі України при звичайному укриванні землею вони добре переносять навіть суворі зими.

Завдяки своїм декоративним якостям і достатній зимостійкості при укриванні на зиму поліантові троянди займають одне з перших місць у декоративному садівництві. Вони дуже підходять для бордюрів, работок, партерів, а в штамбовій формі дають чудовий матеріал для групових посадок. Крім того, поліантові троянди хороші на зріз, для кімнатної культури та вигонки в зимовий період.

Виткі троянди об'єднують усі сильнорослі сорти з виткими пагонами, які здатні утримуватись на штучних спорудах.

Вони незамінні при вертикальному озелененні арок, стін, балконів, альтанок, при влаштуванні декоративних шпалер, гірлянд, пірамід, колон.

Розповсюджений сорт *«Евлалія Беррідж»*, завезений з НДР. Кущі добре розгалужені, невисокі (50 - 65 см). Листки темно-зелені, блискучі. Квітки білі з рожевим відтінком, махрові, плескаті, невеликі, до 5 см у діаметрі, ледь запашні, зібрані у суцвіття по 10 - 15 штук на міцних квітконіжках. Оцінка декоративності 92 бали. Зацвітає в другій половині червня і цвіте до пізньої осені протягом 110 - 115 днів. Зимостійкість середня, оцінюється в 3,6 бали. Уражається борошнистою росою від 0,8 до 1,2 бала, при 100 % поширенні хвороби.

З низькорослих хворобостійких та морозостійких треба відмітити червоноколірний сорт *«Мадам Норберт Левассер»* (1903), рожевоколірний *Камео* (1932);

З високорослих – оранжевоколірний сорт *«Мері»* (1947).

Якщо ви є садівником-початківцем, то ця група троянд для вас. Поліантові троянди, які мають велику кількість переваг. Те, що приваблює садоводів - велика кількість крупних квітів на кущі (до сотні - дві сотні бутонів), ніжний та чарівний аромат. До того ж період цвітіння триває від початку літа до пізньої осені.

П'ята група троянд - Ремонтантні

Ремонтантні троянди сформувалися в культурі в першій половині XIX ст. Вихідними видами для їх створення були дамаська, портландська, бурбонська, індійська, бенгальська та чайні троянди.

При схрещуванні садових форм цих видів одержали гібриди, здатні до повторного цвітіння, тобто – ремонтантні троянди.

Виявилось, що вони більш морозостійкі і декоративні, що викликає їх швидке розповсюдження. Так що, наприкінці XIX ст. нараховувалося понад 4 000 сортів.

Більшість сортів цієї групи сильнорослі, добре облистяні, мають високий (до 1,5 м) тип куща, зелені пагони з шипами різного розміру, форми, міцні, прямі квітніжки і листки складаються з 5-7 компактно розташованих листочків. Квіти різноманітної форми, здебільшого великі, округло-чашоподібні, повні, з сильним ароматом, по 3-5 штук на одному пагоні. Найчастіше рожевого, червоного, темно-пурпурового, іноді білого та жовтого кольорів.

Інша цікава троянда — соковито-рожева, що переходить у малиновий колір, ремонтантна троянда — пам'ять про одного юного, блискучого студента-медика Поля, пристрасного любителя троянд. Пішовши на війну з Німеччиною у 1871 році він загинув смертю героя.

Та найцікавіша в історичному плані ремонтантна троянда, - троянда Шеве - садівника з Бан'йоле, однієї з околиць Парижа.

Шеве, який жив за часів Людовика XVI, був одним із відданих роялістів. Він уславився своїм мистецтвом одержувати гібриди троянд, з яких найвидатнішою стає троянда названа на його честь. Розлоге квітництво Шеве завжди приваблювало найвишуканішу публіку того часу багатством найчарівніших троянд, які зустрічалися лише тут. Його сади відвідувала найдобріша французька публіка, двічі або й тричі на рік у нього бували і король з королевою Марією - Антуанеттою. Ошасливлений такою високою, як на ті часи, милістю, Шеве, звісно, обожнював і короля, і королеву.

Та раптом вибухає революція. Король гине на ешафоті, а Марію-Антуанетту кидають до в'язниці замку Тампль.

Думка про те, що обожнювана ним королева у в'язниці, що їй, можливо, теж загрожує смертна кара, не полишає його ані на хвилину. Він горить бажанням допомогти їй.

І ось раптом йому повідомляють про таємну змову з метою звільнити королеву, і на нього розраховують, що він знайде змогу повідомити її про це.

Що ж робить Шеве? Він нарізає чудовий букет своїх чарівних троянд, кладе в нього записку, в якій сповіщає королеву про час і спосіб втечі і, підійшовши до в'язниці, кидає квіти через огорожу каземату. Але стражі не дрімають. Вони перехоплюють і букет, і записку. Шеве арештовують, судять і засуджують до страти. Але й на ешафоті Шеве не втрачає мужності. Перед смертю він просить дозволу сказати кілька слів суддям, а коли ті дозволяють, звертається до них із проханням, щоб хтось із них після того, як вирок буде виконано, узяв на себе турботу про його сімнадцятеро дітей.

Вражені цією несподіваною звісткою, судді вирішують подарувати життя батькові такого численного сімейства, але за умови (а умова впливала із пануючої на той час страшної дорожнечі продуктів), щоб він знищив увесь свій сад й усі троянди й засадив землю картоплею.

Довелося, звісно, погодитись, і таким чином загинула й найчарівніша троянда, яка становила його славу. Та, загинувши для садівництва, вона залишила по собі згадку у літописах.

Однією з найчарівних нових троянд вважається також чудова рожева чайна троянда, що має назву **«Франція»**.

Ця троянда неодноразово відігравала значну роль у різних проявах французами своїх міжнародних симпатій і патріотизму.

Коли у 1888 році у Франції виникла партія буланжистів, прихильників генерала Буланже, котрі мріяли поставити його на чолі Франції, що не втратила надії звести коли-небудь на французький престол Бурбонів, вибрала троянду **«Франція»** своєю емблемою на противагу буланжистам, які мали своєю емблемою «червону гвоздику».

Монархистів запитували, чому вони вибрали саме цю троянду, а не давню емблему Бурбонів — білу лілею, і ті відповідали: «Царія квітів — квітка цариці (королеви)».

Крім того, вони виготовили зображення цієї квітки з золота й носили його — жінки у вигляді брошки, а чоловіки — у вигляді булавки для краватки.

Та ж сама троянда правила за привітання у зустрічі графині Паризької та її дочки Єлени у 1890 році в Клерво (замок герцога де Люїн — її сина).

Увесь екіпаж та гриви коней були прибрані тими трояндами, а коли вони повертались знову до Парижа, то група монархистів і представники монархічної преси піднесли їм величезний, як сніп, букет цих дивовижних квітів.

Роботу по збільшенню вітчизняного асортименту ремонтантних троянд проводив Гільдендегер (Одеса). Він вивів декілька нових сортів цієї групи: **«Добриця Микитич»** з рожевим відтінком, лососево-рожевий сорт **«Святозір»** і жовтий сорт **«Веркейстр»**. Це велике досягнення колекціонера, тому що жовті ремонтанті сорти в асортименті зустрічаються дуже рідко.

У Нікітському ботанічному саду (м. Ялта) багато цінних вітчизняних сортів зробив Н.Д. Костецький: **«Катерина»**, **«Українка»**, **«Нікітська рожева»**.

Ремонтанті троянди в умовах України добре зимують під ґрунтовим укриттям. Рекомендуються для групових посадок, а окремі сорти для вигонки в закритому ґрунті.

Шоста група троянд – Мініатюрні

На початку IX ст. з Китаю до Європи завезли карликову форму бенгальської троянди з якої пізніше, шляхом багаторазових схрещувань отримано нову групу низькорослих троянд – мініатюрні. Це чисельна група сортів та гібридів з низькорослими (до 30 см) кущами дрібними (2,5 - 3,5 см) у діаметрі, квітками різноманітного забарвлення різної махровості. Рослини стійкі до літньої спеки і сухості, але нерідко вражаються грибковими захворюваннями. Використовують для декоративного оформлення у відкритому ґрунті та для вирощування в горщиках, як кімнатну культуру. Мініатюрні троянди нагадують зменшені за розміром копії троянд чайногібридних та флорібунда.

Пуп'янки найменшої троянди сорту «Сі» (по-іспанські - так) не більше зернятка рису.

Існує серія витких міні троянд селекції К. Уорнера. Вони отримані в результаті спрямованої селекції, а не мутагенезу. Британський оригінатор Кріс Уорнер у 80-х роках XX сторіччя отримав троянду суперстійку до борошнистої роси. Були схрещені троянда синовілсоні та сорт «Майорі Фаєр». Багато паростків виявились сильними, дуже виткими формами з сильним імунітетом. Від цієї лінії утворилося багато витких мініатюрних троянд з довгими і тонкими пагонами. Але листки, форма, розмір квітки і ремонтантність як у всіх витких садових лаймерів. Сюди відносяться найкращі сорти: «Ворм Велкам» (1991) заввишки 2 м., листки дуже м'які, блискучі, темно-зелені. Квіти оранжево-пурпурні з жовтим центром, напівмахрові, чашовидні з легким ароматом; «Кінг Тат» заввишки до 3 метрів, пагони ростуть прямо. Листки дуже м'які, блискучі, темні. Квіти діаметром 5 см. Ніжно-жовтого кольору, низу пелюстки з відтінком червоно, махрові, бокаловидної форми, з легким ароматом. Бувають квіти поодинокі або від 2-7 пуп'янків.

Є сорти червоно-пурпурово та білі.

Багато сортів таких троянд вивів Іспанський селекціонер Педро Дотт. Особливу увагу привернув сорт «Марі». «Коли троянда така прекрасна, то якою ж має бути дівчина, котра дала їй таке ім'я», - писали тодішні газети. Як же сміялася сім'я селекціонера, зібравшись за вечірнім чаєм! Адже Марі був... веселим і невгамовним Маріно, котрий так багато проводив часу в саду.

До букета батьківських троянд Маріно долучив і свої власні. Одне з його останніх творинь - мініатюрна Каролін, майже 200 квітів розпускається на одному кущику.

Зате, коли вам подарують троянду радянського селекціонера К.Сушкова, що називається **«Дитя Сонця»**, то ви не скажете, що її зрізано з кущика не більше метра: лист розміром майже з долоню, а крємово-жовті, з легким рожевим відтінком квіти до 18 см у діаметрі!

Садівники високо цінують пурпурові сорти – напівкарликові, з короткими пагонами. Першу троянду такого типу виростили наші селекціонери - Віра та Зінаїда Клименки, мати й дочка (Крим, Ялта).

Якось оглядаючи плантацію своїх підопічних сортів Дортмунд і Кордес Зондермальдунг, які не відрізнялись від інших троянд темпами росту своїх пагонів, науковці помітили незвичайний сіянець. Одне, що він був куценький, хоч мав аж вісім років, а друге - його пагони росли так повільно, що й не було потреби їх вкорочувати. Справжній селекціонер ніколи не пройде повз відхиленя від так званої норми: от і Клименки побачили в "ліліпутику" родоначальника нової групи сортів, які майже не потребуватимуть догляду.

Напівплетисті, одержані від схрещування плетистих троянд з поліантовими, чайно-гібридними та іншими. Для них властивий значний ріст, зимостійкість, рясне і тривале цвітіння. Більшість сортів ремонтантні. Квітки різної махровості та різноманітного забарвлення. Використовують для озеленення.

Не втрачаючи чарівності квітки, аромату та своєї неповторності куц вільно може розміщуватися у горщику, а за вірного догляду буде довго жити у вашій оселі тішачи погляд гарненькими квіточками.

Сорти: **«Летние звезды»**, **«Лирик»**, **«Монстер»**, **«Родорпум»**, **«Ютерзен»**, **«Фонтаен»**, **«Флеретт»**, **«Дорцрозхем»**, **«Пишофстадрт-Падерборж»**.

Сьома група троянд - Виткі

За походженням, біологічними і декоративними особливостями всі сорти витких троянд поділяють на дві основні **групи** — виткі багатоквіткові троянди та виткі троянди Віхураяна. Виткі багатоквіткові троянди походять від китайської багатоквіткової троянди. Головна відмінність троянд цієї групи - здатність швидко утворювати довгі різної форми пагони. Існують 2 типи

пагонів. У одних пагони довгі, гнучкі з великими суцвіттями дрібних квітів, цвітуть вони рясно але тільки один раз в сезон. Інші мають тверді пагонки з більш великими квітками, цвітуть декілька разів у сезон. У більшості витких троянд квітки утворюються на минулорічних пагонах, і цю особливість необхідно враховувати, доглядаючи їх - пагони на зиму пригинають до землі, ретельно прикривають, а обрізку роблять лише у випадку ушкодження.

Саджають ці троянди 1 кущ на м². Характеризуються сильнорослими розлогими кущами з потужними гілками і великою кількістю квіток. Велика кількість квіток різної махровості зібрані у великі, більш-менш, щільні суцвіття. Розмаїтість відтінків троянд (жовті, рожеві, червоні, білі, кремові та ін.) порадує цвітінням з початку літа протягом 30-35 днів.

Великий декоративний ефект дають виткі троянди, щеплені на високих штамбах, де потім утворюють чудові плакучі форми. Використовують їх для групових посадок, солітерів, для оформлення алей, декоративних водойм, пам'ятників.

Вони незамінні при вертикальному озелененні арок, стін, балконів, при влаштуванні декоративних шпалер, гірлянд, пірамід, колон.

Потребують старанного догляду і надійного укриття на зиму.

До цієї групи відносяться сучасні виткі троянди групи Шраб. До групи Шраб відносяться і англійські троянди селекціонера Девіда Остіна. Квіти цих троянд по формі і запаху нагадують старовинні.

Серед витких троянд є сорти які виникають в результаті брунькових мутацій листових троянд. В селекції вони мають назву спорти. Від батьків вони відрізняються пізнім квітуванням, великим розміром квітки і різноманітністю відтінків кольорів.

«Нью-Доун» - сорт іноземної селекції. Великоквіткові. Кущі розлогі, з дугоподібними пагонами 3 - 6 м. завдовжки. Шипи чисельні, великі, дуже гострі. Листки темно-зелені, блискучі, дрібні. Квітки великі, до 9 см у діаметрі, махрові (до 30 пелюсток) бутони келихоподібні, при розпусканні чашоподібні, зібрані в суцвіття по 3 - 7 шт. Пелюстки щільні, еластичні, ніжно-рожеві з внутрішнього боку та інтенсивно-рожеві зовні. Цвіте рясно - до 100 квіток на одному кущі. Оцінка декоративності - 95 балів,

зацвітає в другій декаді червня і цвіте понад 50 днів. Легко розмножується живцюванням.

Стійкий проти ураження хворобами та несприятливих погодних умов.

«Роял-Голд» - сорт іноземної селекції. Куці до 159 см заввишки. Листки світло-зелені шкірясті, блискучі. Квітки золотисто-жовтого кольору, у діаметрі 9 - 10 см, махрові (до 40 пелюсток) запашні, красивої келихоподібної форми, поодинокі чи зібрані в невеликі суцвіття, що розташовані на міцних напівплетистих пагонах. Зацвітає в першій декаді червня і цвіте понад 90 днів. Оцінка декоративності - 92 бали. Зимостійкість - 3,9 бала. Ураженість борошнистою росою від 1,3 до 2,5 бала при 100 % поширенні хвороби.

«Хайдель берг» - іноземної селекції. Куці виткі, розлогі, 120 - 160 см заввишки. Листки світло-зелені, середніх розмірів, 17 • 12 см. Шипи голкоподібні, червоні, середньої густоти. Квітки червоного, рожевого кольору. Махрові (в середньому 30 пелюсток), великі, до 9 см у діаметрі, зібрані в суцвіття по 3 - 7 шт. на міцних довгих пагонах. Зацвітає в кінці червня і цвіте до 90 днів. Оцінка декоративності - 94 бали. Зимостійкі. Уражується борошнистою росою від 1 до 12 балів при 100 % поширенні хвороби.

Найкращими сортами, поширеними в нашій країні, є **«Кримсон Рамблер»**, **«Таузендшєн»**, **«Рубін»** та інші. Цвітуть дуже рясно наприкінці червня — в липні. Виткі троянди Віхураяна є найкращими гібридами, одержуваними від схрещування троянди Віхураяна з різними сортами багатоквіткових, чайних та інших троянд. Цвітуть дуже рясно наприкінці червня — у серпні, а деякі — до пізньої осені. Найкращі сорти — **«Дороті Перкінс»**, **«Ексцельза»**, **«Поль Скарліт»**, **«Клеймбер»**, **«Амерікен Пілар»**.

Восьма група троянд – Напіввиткі

Напіввіткі троянди об'єднують групи Ламберта, Мошата, Кордезі.

Німецький селекціонер В. Кордез у 1887 році заснував фірму по селекції троянди.

В 40-х роках ХХ ст. він заклав основи нової групи, яка тепер має його ім'я шляхом схрещування троянд ругози та віхурайана з

ясно квітучими садовими сортами. Це особливо зимо- та хворобостійки сорти. Троянди Кордеса напіввіткі, мають довгі, заввишки 2 метри, міцні стебла зі щільним глянцевою листям. Квітують рясно – до самої осені.

Квітки великі, гарної форми. Їх можна висаджувати на газонах у групи, живоплоти, а також використовувати для створення штамбових екземплярів.

Сорти червоний *«Олександр фон Гумбольдт»* (1960), рожевий *«Карлсрус»* (1957), жовтоцвітій *«Леверкузен»* (1954).

В наш час «Кордес» представляє кілька своїх шедеврів, наприклад, троянда *«Лагуна»*. Вона відрізняється від інших широтою діаметру квітки (10 см). Густо махрові, темно рожеві (ностальгічні) з насиченим ароматом і стійкі до борошняної роси та до інших грибкових хвороб. Квіти повністю покривають рослину. Особливість цієї троянди у повторному цвітінні після невеликої перерви. Це справді шедевр.

Сьогодні троянди фірми «Кордес» утворюють окрему групу.

Троянда *«Кордеса»* введена в 1940 р. За декоративними ознаками близькі до плетистих великоквіткових, але відрізняються від них висотою рослин (1 - 2 м). Особливу увагу і привабливість кушам надає темно-зелене, глянцево, виняtkової декоративності листя. Рослини зимостійкі, в наших умовах не потребують укриття, характеризуються стійкістю проти ураження хворобами. Цвітуть рясно і безперервно до пізньої осені. Квітки повні, запашні, світло-рожевого, жовтого, густо-малинового або червоного кольору, у напіврозкритому стані мають витончену, бокалоподібну форму. Рідко розповсюджені.

Дев'ять група троянд – Паркові

Паркові троянди включають групи: гібриди троянди Ругоза, троянди Лютеа, Альба, Рубигиноза, Бедрянцеволіста і троянди прованські, центрифольні (стопилосткові) і центрифольномохові).

До групи паркових троянд відносять декоративні садові форми, сорти і гібриди, різні щодо походження, з високою зимостійкістю і відносно не вимогливі до умов вирощування. Група паркових троянд не постійна: її склад залежить від кліматичних умов даної місцевості. У центральних районах Європейської частини СНД та північніших районах паркові

троянди можуть бути представлені невеликим числом видів, сортів і гібридів, що зимують без укривання. Проте у культурі вони повинні зайняти значне місце порівняно з іншими групами троянд, менш зимостійкими і такими, що потребують доброго захисту на зиму. На чорноморському узбережжі Криму і Кавказу, а також у теплих районах середньоазійських республік, де зимують без укривання високодекоративні сорти різних садових рослин, паркові троянди потрібні менше, через що асортимент їх там невеликий.

На Україні, у Молдавії та інших республіках, де майже такі самі кліматичні умови, група паркових троянд найперспективніша. Можна поповнити багатьма сортами і гібридами, які не втрачають декоративних якостей при зимованні без укривання.

Особливо велике значення мають паркові троянди у композиціях садів і парків ландшафтного типу, де ефективність декоративних рослин визначається не тільки цвітінням, але й формою крони, наявністю барвистих листків і плодів, які оживляють осінні композиції. З них створюють декоративні групи, живоплоти, ними закріплюють схили.

Гібриди західноєвропейського походження витримують короткочасні морози до 30° і, крім того, мають здатність до повторного цвітіння.

Гарний декоративний ефект серед паркових троянд дають жовті троянди, персидська троянда, троянда Жон біколор, троянда Гаррісона, казанлицька троянда, червона кримська троянда, численні сорти центифольних. У північних і східних областях країни варті уваги зимостійкі види — троянда галіка, троянда корична, троянда рубігіноза, троянда спінозіссіма різновидність гіспіда. Для південних районів України можна додатково рекомендувати троянду багатоквіткову, фетида та Віхураяна.

До цієї великої групи троянд відносяться різні види й сорти дикоростучих чагарникових троянд, в тому числі й багато сучасних культурних сортів. Основні відмінності від традиційних сортів троянд - це великі розміри куща та однократне цвітіння (один раз в сезон).

Квітки можуть біти різними - від простих до густо махрових. Практично всі сорти мають декоративні їстівні плоди. Всі паркові троянди дуже стійкі до хвороб і можуть зимувати без укриття, тому широко застосовуються в усіх видах міського озеленення.

Паркова троянда - це окультурена шипшина, невибаглива та розповсюджена, яка має форму великого куща та дуже добре розростається, навіть без додаткового догляду, тому її часто висаджують у зонах міського відпочинку. Вона має яскраві, великі, різнокольорові квітки, завдяки чому привертає до себе нашу увагу: троянда бедренцьоволиста, каролінська троянда.

До групи паркових троянд відносяться дикі декоративні види, садові форми, сорти і гібриди різного походження, що не мають сильних ознак, але характеризуються достатньою холодостійкістю та невибагливістю до умов впрошування, мають красиву форму куща. барвисте забарвлення листя і плодів восени. У цій групі виділяється троянда зморшкувата та її сорти з округлою формою куща, міцними пагонами, що густо вкриті різноманітними шипами, темно-зеленим і глибокою й густою зморшкуватістю листа. Квітки білі, світло-рожеві, густо-малинові, жовті, різної махровості, запашні.

Центифольні троянди відомі з давніх часів. Їх вирощували як декоративну рослину і для добування трояндового масла. Завезено в південну Європу з Ірану і Кавказу. Характерна біологічна особливість їх — висока зимостійкість.

Навіть у північних районах України більшість сортів добре переносять звичайні зими без укривання. Квітки середніх розмірів і дрібні, ароматні, звичайно дуже махрові, через що їх називають ще стопелюстковими. Щодо висоти кущів розрізняють сорти високі — понад 1,5 м (*«Центифолія кийська»*, *«Центифолія баланта»*), середні — до 1 ж (*«Столиста біла»*, *«Стратосфера»*, *«Розінелла»*) і низькорослі, заввишки 40—50 см (*«Дакара»*).

Основний недолік більшості центрифольних троянд — одноразове цвітіння. Однак завдяки їх високій зимостійкості, ранньому і рясному цвітінню, густій махровості та аромату квіток ці троянди варті широкого використання в зеленому будівництві. Високорослі сорти слід застосовувати для створення великих груп і живих огорож на околицях ділянок, а низькорослі — для рабаток. Центифольні рози дають також сировину для харчової і парфумерної промисловості. Пелюстки ароматних сортів — цінний

матеріал для виготовлення варення, сиропів, настоек та ароматного чаю.

Інші різновиди троянд

Група великоквіткових батожистих троянд. Утворилася після схрещування батожистих троянд з чайногібридними та флорибунда. Від інших батожистих вони відрізняються великими квітками гарної форми, у суцвіттях же квітів менше або вони розташовані поодинокі.

Сильно пошкоджується чорною плямистістю, наприклад сорт «Гельдерберг». Але більшу небезпеку для батожистих троянд становить така хвороба, як опік пагонів, особливо коли під зимовим накриттям недостатньо сухо.

Ці троянди переважно застосовують у вертикальному озелененні, на стінах та огорожах, в оформленні пергол.

Чудовими є червоною «**Фламентанц**» (1955) і білоквітковою «**Шванензеє**» (1968)

Грунтопокривна троянда. Вже сама назва говорить, про особливості цієї групи троянд. Дійсно ґрунтопокривні троянди є одними з небагатьох сортів, що стелються землею. Наші селекціонери вивели сорт троянд, що стелються, довгі (3-5 м) батого яких розстилаються по землі і утворюють красивий килим. Садоводи приділяють цим трояндам увагу не тільки з естетичного погляду, а й з практичного, бо вона перепона росту бур'янів, та надає рівності ділянці.

Усі сорти володіють декоративними квітами та листами, а деякі ще й плодами та пагонками. Квітнуть один раз на літо, але вже сьогодні виведено повторно квітучі сорти. Всі вони не потребують особливого догляду, стійкі к захворюванням, привабливі, продуктивні і достатньо морозостійкі. Завдяки всім цим властивостям цю групу троянд широко застосовують в міському озелененні. Між гілками, що стелються, можна висадити ірис, азіатські гібриди лілії - самі морозостійкі, вони підсилять красу такого "килима". Трояндами, що стелються, можна згладити нерівності ландшафту. Підходять до важкодоступних ділянок, крутих схилів.

До ґрунтопокривних відноситься гігантська троянда, що росте в Бїрмі. Ця повзуча рослина може досягати 15 метрів заввишки. Квіти жовті. У Кашмірі за часів династії Моголів створювалися чудові

розарії. Правителя, що повертається після походу вітали, кидаючи в річку пелюстки троянд.

Старовинні троянди вирощувалися в Італії в епоху відродження, а пізніше у Франції. Це нуазетові, бурбонські, чайні, портландські та інші. Вони утворилися від стопелюсткових, дамаських, галльських троянд, які виникли як у ході природного схрещення та спонтанних мутацій, так в результаті цілеспрямованої селекції. У 18 та 19 ст. виведення нових сортів ґрунтувалося на схрещуванні саме цих видів, але поступово додавалися все нові і нові з країн Азії та Америки. Втративши своє колишнє значення старовинні троянди зберігаються лише у великих ботанічних колекціях та в окремих аматорів. Головний недолік старовинних троянд – їхнє одноразове квітування (окрім чайних), схильність до грибкових захворювань та порівняно низька зимостійкість.

Англієць Остін, який займався гібридизацією тварин, почав займатися гібридизацією троянд. В селекції були використані старовинні сорти. Підсумком стала неповторної краси троянда «**Констанс Спрай**» (1961). Троянда не була ремонтантною, але потужна (3 м), з крупним кулеподібним суцвіттям, з старовинним запахом мерк, пагони плетисті, до ґрунтів невибагливі. Від схрещування з іншими сортами була отримана самостійна група англійських троянд, які входять до складу полуплетистих троянд.

Серед старовинних сортів, що належать до гальських, бурбонських чи центифольних троянд були виділені такі оригінальні, «смугасті» сорти, як «Tricolore de Flandre», «Cardinal de ' Richelieu», «Tuscany», «Superb Tuscan» «Variegata di Bologna», «Ferdinand Pichard».

Група бурбонських троянд утворилася від випадкового схрещування троянди хінензис (китайська) і дамаської троянди у 1817 році на острові Бурбон (сучасний Реюньон).

Пернеціанські троянди створені на початку ХХ століття методом схрещування жовтої Іранської троянди з ремонтантними, а потім в гібридизацію ввели чайногібридні троянди.

Перший основний сорт «**Солей д' Ор**» створив у 1901 році відомий французький оригінатор Жозеф Перне-Дюше. Цей сорт визначається високою зимостійкістю, яку він успадкував від Іранської жовтої троянди. В умовах Києва сорт протягом 12 років добре зимує без укриття. Однак, переважна більшість пернеціанських троянд характеризується низькою зимостійкістю. Група цих троянд має жовті тони від оранжевих, золотистих, вогнистих.

Троянди цієї групи рясно і безперервно квітнуть весь сезон крупними ароматними квітами усіх відтінків оранжевого кольору: від майже жовтого до оранжево-червого. Крім того є сорти з пелюстками які мають різний колір верхнього та нижнього боків.

Група швидко завоювала популярність але в 1940 рокам повністю перетворилась в чайногібридну групу. «Нова» кров дозволила здійснити одну давню мрію вчених – вивести, створити справжні чорні троянди. Це сорти *«Кримсон Глорі»* (1935), *«Крайслер Імперіал»* (1952), *«Пана Мейян»* (1963).

Троянди флорибунда неодноразово схрещували з чайногібридними і утворилася нова група грандифлора. Славу з цієї групи одержав сорт *«Квін Елезабет»* який дуже відрізнявся від батьківських форм. Квітки цієї групи троянд за формою схожі на чайногібридні, великі, здебільшого зібрані в суцвіття. Кущі високорослі, розкидисті, з ясным листям. Стійкість до хвороб вища ніж у чайногібридних. Використовують для озеленення в садах і для виганняння та зрізування.

Група французьких троянд Анрі Дельбара. У 1935 році Жорж Дельбар – відомий у світі селекціонер плодкових культур та троянд, заснував у Малькорні садівниче господарство і відкрив у Парижі свій перший магазин. Через 19 років Ерві заклав свій перший трояндовий розсадник. Сорти фірми «Дельбар» систематично отримують призи на міжнародних конкурсах.

Ще хлопчиком Анрі, його син закохався в троянди. Захоплений їхньою красою, ароматом, він, як і його батько Жорж Дельбар - вирішив займатися розведенням та селекцією троянд. Батьківський зах упадкував і брат Анрі – Гідельбар, який з 1982 року відповідає за селекцію троянд.

Найпопулярніший сорт – *«Мадам Дельбар»*.

У ХХІ століття фірма «Дельбар» вступила з новим сортом *«Паріс - 2000»*.

Особливу увагу фірма приділяє духм'яним трояндам.

Анрі Дельбар створив «художню» групу троянд з динамічною гамою кольорів, а також незвичайною формою пелюсток з порізаними краями, які нагадують язички полум'я.

На створення сортів «художньої» групи Анрі надихнула виставка «Видатні полотна імпресіоністів», яку він відвідав у 1986 році. Саме тоді, в одному з його розсадників з'явилися незвичайні сіянці, які за своїм виглядом не були схожі на троянди. Саме вони і

лягли в основу троянд в імпресіоністському стилі – духмяних, живописних, ніби їх торкнувся пензлик майстра.

Сьогодні фірмою створені нові групи троянд: плакучі, дикі, троянди художників мармурові троянди. Новинкою став сорт **«Pani Дельбар»**, названий на честь самого Жоржа Дельбара. У цієї троянди дуже велика квітка (13 см) в старовинному стилі, на стільки махрова, що навіть поникає.

Ці троянди (група плакучі) можна розгледіти лише знизу. Квіти з'являються по одній або в невеличких китицях на довгих гілках – пагонах. Квіти абрикосові з темною основою і кремовими зворотними боками пелюсток. Ця прекрасна композиція кольорів доповнюється насиченим ароматом. Кущі стійкі до захворювань і сягають висоти 3–4 метрів. Троянди зачаровують.

Щоб привернути увагу людей до троянди флористи вигадують їм «голосні» назви. Наприклад: «патіо» - для мініатюрних троянд, «клумбові», «бордюрні», «модерн шраб» - для флорибунд.

Сьогодні, в оформленні європейських приватних садів знову домінує сентиментальне направлення – «сімейний сад» з пейзажним чи класичним нахилом та стилізацією під аристократичні сади початку ХІХ століття. В цю епоху в садах росли троянди з духмяними квітами, плоскими чи схожими на квіти піону.

Попит породжує пропозиції, і в світовому асортименті знайшлися сорти, що прекрасно відповідають ностальгічному настрою європейців, і їх під новою модною назвою з «романтичними» коментарями запустили в світ. Та це тільки ще один доказ того, що троянди можуть відповідати будь-якій модній тенденції, тому що вони незмінно прекрасні.

11. В пошуках блакитної троянди

В давні часи були лише білі та червоні троянди, в 30-40 роки XX ст. з'явилися темно-червоні, двоколірні, багатоколірні, а в останні роки – лососеві, вогняно-червоні, ніжні рожевуато-зелені, золотисті, двобарвні та навіть такі, що змінюють колір від лимонно-жовтого до вишнево-червоного на протязі дня. Так, на кущі троянди з червоними квітами з'являються квіткі з рожевим, малиновим кольором пелюсток; у троянд із жовтими квітами з'являються червоні, білі і рожеві. Іноді виростають

неоднорідного кольору, а забарвлені секторально, невеликої частини чи половини квіткі, або з пелюстками, вкритими візерунками із смуг та штрихів інших кольорів, ніж у вихідної рослини. А є такі, що світяться у темряві. Відібрані і розмножені змінні рослини називають ще сортами, чи бруньковими мутаціями. Мутації – це зміни, що несподівано виникають у штучно або спонтанно в генах, які контролюють ті чи інші ознаки організму і які надалі можуть передаватися в спадковість. Мутаційна зміна спочатку відбувається в одній єдиній клітині. Якщо така клітина далі не поділяється, то цю зміну можна помітити тільки з допомогою мікроскопу. Якщо ж мутувана клітина починає багаторазово ділитися, то всі клітини, що утворюються з нею, будуть мати ті спадкові зміни, що виникли у вихідній клітині.

Не трапляється лише троянда з небесно-блакитними, синіми квітами. Така троянда завжди була недосяжною мрією. Тільки в казкових садах вона оселилася поряд з квітучою папороттю та червоненькою квіткою. Оповитий легендами і її аромат. Кажуть, він виліковує від нещасливого кохання. Наприклад, блакитна троянда з давніх-давен - символ недосяжного далекого від реальності. Лицарем

блакитної троянди називали в середньовічних романсах закоханого, ладного вірно служити своїй дамі без надії на взаємність. До чого тільки не вдавались селекціонери, щоб досягти цього надзвичайного для королеви квітів кольору!

Можливо великий Гете знав африканську казку про теля і зелені окуляри. Де телятко не хотіло їсти жовту соломку. Тому, йому на очі одягали зелені окуляри. Так і Гете проводив свої досліді в теплицях із синім склом. Троянди, які розцвітали там, справді здавалися сапфіровими, та, винесені під відкрите небо, вони міняли колір як казкові сині птахи, що потрапляли з країни снів у дійсність.

У Каліфорнії, у Санта-Барбара, У. Скупер, щоб отримати сині троянди подидав білі троянди солями кобальту.

Коли вчені всього світу відмовилися від мрії про блакитну троянду, великий російський біолог І.В. Мічурін узявся отримати її за допомогою селекції. Він запилював білі троянди пишком кармінних троянд. Від цього схрещування він отримав квіти бузкового кольору, але блакитного відтінку в них не було. Тоді Мічурін став уважніше придивлятися до білих троянд і знайшов серед них квіти з ледве помітним блакитним відтінком. Він висадив ці кущі окремо і декілька років схрещував їх між собою. Таким чином він отримав блакитну троянду.

А от блакитні маки отримав Бербанк.

Блакитна троянда довго лишалась лише прекрасним символом... Тому, сенсацією для селекціонерів стала троянда «*Стерлінг Сільвер*», яка своїм забарвленням наближається до срібла з бузковим відливом...

На початку минулого століття в Росії «Голубая роза» мало назву товариство художників-символістів, картини яких були насичені фесричними образами-привидами, написані в непевних і мінливих кольорових гамах. Відомо, що вже в Середньовіччі араби навчилися надавати білим трояндам блакитний колір, насичуючи їх розчином барвника. Такі «підробки» і тепер можна придбати у квіткових магазинах. Барвник проникає не лише в пелюстки а й у стовбур.

Однак, створити справжно блакитну троянду, як і червоний ірис не вдавалось. Справа тут у пігментах – речовинах, що визначають колір квіток. На жаль, пігмент дельфіндин, що відповідає за голубий колір пелюсток незабудок, сокирок чи братиків у троянд повністю відсутній.

Виправити цю «помилку» природи намагаються нині вчені - біотехнологи.

Так звані, «блакитні» троянди є предметом гордошів колекціонерів, що приваблюють увагу тих квітників, яким подобається екзотика. Кожний може виступити у ролі експерта і доповнити групу сортів цієї гами трояндами, які видаються йому блакитними. Вважається, що ці квіти дуже гарні тільки в зрізі, але ландшафтні дизайнери використовують їх у саду.

«Блакитні» троянди – вишукана прикраса саду в якому панує романтичний настрій. Лілове забарвлення квітів створює відчуття просторової глибини, тому троянди цього кольору особливо гарні для невеликих за площею квітників. Таким незвичайним сортам троянд потрібне достойне сусідство. Їхній казковий колір підкреслюють сорти троянд з блідо-жовтими («*Ландора*», «*Фрезія*», «*Глорія Дей*») та кремевими квітами, а білі надають композиції урочистості і завершеності. У якості супутників для троянд з ліловим забарвленням обирають рослини з сріблястим листям: цинерарію приморську, котовники, шавлію, санталіну кипарисоподібну. Гарна поряд з блакитними трояндами світло-жовта енотера і деревій, білі дзвоники та лілії, висаджені попереду гіпсофілу і лобулярії морської. Дуже привабливий вигляд мають паркові троянда на килиму з незабудок.

Прикрашаючи сад слід пам'ятати, що блакитні троянди не висаджують поряд з яскравими червоними квітами, бо вони втрачають свою чарівну загадковість.

Цінителі та шанувальники таких троянд стверджують, що серед них є не тільки блакитні а й найблакитніші.

Все більшого значення набуває проблема стійкості кольору. Багато троянд на другий день втрачають своє забарвлення.

Не існує строгої термінології при описанні кольору троянди. А сприймання завжди суб'єктивне.

Природа нам блакитну троянду не подарувала. Першу троянду Фейльхенблау з фіолетовим забарвленням пелюстків, яку вивів німецький селекціонер Шмідт у 1909 році можна лише умовно назвати блакитною.

У пелюстків чайно-гібридних троянд Прелюд та Твайлайт також переважає фіолетове забарвлення.

Сорт з пелюстками такого незвичайного кольору створив у США в 1945 році селекціонер Мак Греді.

Перший, порівняно вдалий дослід виведення блакитної чайної троянди був зроблений Ф. Меїландом у 1954 році, коли він створив сорт «*Прелюд*», у 1955 році «*Вернер*».

У 1957 р. німецький селекціонер Фішер вивів вдалий чайно-гібридний сорт «*Стерлінг Сільвер*». Квітки махрові, духмяні, сіро-блакитні з сріблястим відтінком.

Старі сорти з ліловими квітами були отримані від схрещування сортів із червоними і жовтими квітами. Мабуть, у троянд, як і у деяких інших рослин, червоні і жовті пігменти, взаємодіючи один з одним, створюють нове забарвлення. Тендітна взаємодія пігментів спадкова, і нині вже налічують близько 60 фантастичних блакитно-лілових сортів троянд.

Троянда з назвою «*Кримуша*» росте в Ялті поки що в одному приватному розарії. Автор Юрій Семенович Бурминський - 82-річний садівник. Троянди (а їх у нього більш як 130 гібридних форм) - його улюбленці, а часом і годувальниці.

Ще молодим агротехніком зеленого будівництва Нікітського ботанічного саду Юрій зацікавлено дослуховувався до наукових розмов визначних учених - Ребова, Лівшиця, Забеліна, Клименко - про проблеми селекції, про стійкі гібридні форми, про завдання сортової афотехніки. Від троянд у ті часи він був ще далекий, професійним вченим стати не вдалося, але досвідчений садівник поступово захопився виведенням на своїй домашній ділянці різноманітних троянд, намагався створювати нові гібриди.

Не відразу народилася думка зійти з протоптаної стежки селекціонерів і пошукати власну технологію, яка дала б змогу одержати троянди, стійкі до борошністої роси. Не тільки стійкості до хвороб, як добитися, щоб нова виведена форма з часом не дичавіла, як іноді буває з іншими гібридами. Ю.С. Бурминський обрав шлях поетапного схрещування, тобто неодноразове запилення троянд в кілька прийомів за спеціальними схемами, які дають змогу отримувати запрограмовані форми рослин із заданими якістьми.

І ось результат - більшість виведених троянд стійкі до захворювань, не потребують обробки отрутохімікатами. Особливу радість принесла троянда, яка зацвіла взимку. Є в нього і рослини з великими квітками, вони, як правило, дуже запашні і рясно цвітуть. Назви сортів відповідають забарвленню, пов'язані з багатьма роздумами. Скажімо, якщо дивитися на троянду «*Квітка Бурминського*» у вазі, то виникають асоціації з картинами Ренуара, де чіткий передній план і розпливчастий, таємничо-загадковий фон мрії і чосьь недоказаного. Такий, мабуть, характер нашого селекціонера, про мрію якого писав колись поет В. Солоухін: «Сміття

- білі троянди. Чорні троянди - убогість. Добре б добитися, щоб троянда була блакитною».

Самим визнаним блакитним раритетом світу у 1964 році вважалась троянда відомої німецької фірми «Rosen Tantau». Ця троянда має високі, витончені фіолетово-бузкові, блідо-лілові з сильним ароматом пуп'янки.

Найбільш близький до блакитної троянди Сільве Ста виведений Кордесом у 1966 році. Квіти його сорту – сріблясто – блакитні, гарної форми, середньої величини з сильним, присмним ароматом. Троянда віднесена до чайно-гібридної групи. Гарна троянда – Лейді Ікс.

В наш час первістком серед блакитних троянд був сорт **«Прилюдія»**.

Але знані до цієї пори сорти троянд не є безпосередньо блакитними.

Перші в світі справжні троянди, що мають блакитне забарвлення пелюсток були представлені на Шоу квітів в Токіо (Японія). Творці композиції говорять, що на створення нового виду троянд було витрачено близько 30 млн. доларів і 20 років досліджень і генетичних маніпуляцій.

Так, у 2004 році японські вчені вже повідомили світ про те, що їм вдалося ввести в ДНК садової троянди ген, запозичений у віолі, який відповідає за створення пігменту дельфінідину. Можливо, що незабаром генетично змінені троянди масово завітують і в наших садах.

Втім, уже давно існує група сортів, які нерідко називають блакитними. Насправді забарвлення цих троянд швидше фіолетово, голубовато-бузкове, лавандове – сріблясте, сріблясто-блакитне.

Спочатку троянди показували тільки на виставках, наукових конференціях і професійних зустрічах.

Біологи з компанії Florigene, що входить в австралійський пивоварний концерн Suntory, змогли зробити неможливе. У 2009 році розпочався продаж цих рослин; Florigene має намір на рік продавати блакитних троянд на 300 млн. доларів.

Фактично дослідники на шоу показали два різні види блакитних троянд. Перші є фактично звичайними білими трояндами з активованим геном делфінідином, що відповідає за синю пігментацію. Другі є справжніми блакитними трояндами, які виведені методом первинної генної модифікації і подальшої селекції. Крім блакитних троянд в Токіо також показують генетично модифіковані троянди, здатні світитися в темряві за рахунок фосфору, що міститься у них.

Календар народжених під знаком Блакитної Троянди

Народжені під знаком Блакитної Троянди - надзвичайно творчі особистості. Змінити світ на краще, удосконалити його - ось їхня мета життя. Вони здорові, сміливі, енергійні, правдиві, вольові, лідери в усіх сферах життя, завжди захищають слабких і безпомічних. Витончений смак сприяє розвитку творчого підходу до всього, за що вони беруться. Проте слід пам'ятати, що все це може бути спрямованим як на

добро, так і на зло. Сила без мудрості та доброти стає руйнівною, а природна обдарованість може перерости в жорстокість, різкість, гнівливність. Їм варто розвивати ніжність, доброту, співчуття, терпіння.

Блакитна троянда	1904	1916	1928	1940	1952	1964
1976 1988 2000						
Мальва 1989 2001	1905	1917	1929	1941	1953	1965 1977
Ромашка 1990 2002	1906	1918	1930	1942	1954	1966 1978
Калина 1979 1991 2003	1907	1919	1931	1943	1955	1967
Півонія 1980 1992 2004	1908	1920	1932	1944	1956	1968
Барвінок 1993 2005	1909	1921	1933	1945	1957	1969 1981

Отформатовано: Отступ: Слева: 0 см

Біла лілія 1994	1910 2006	1922	1934	1946	1958	1970	1982
Орхідея 1983	1995	1911 2007	1923	1935	1947	1959	1971
Горицвіт 1996	1912 2008	1924	1936	1948	1960	1972	1984
Хризантема 1985	1913 2009	1925	1937	1949	1961	1973	
Фіалка 1986	1998	1914 2010	1926	1938	1950	1962	1974
Соняшник 1999	1915 2011	1927	1939	1951	1963	1975	1987

Гороскоп Друїдів

Жерці давніх кельтів – друїди – були впевнені, що люди схожі на дерева: кожна людина як і дерево має свої певні риси, позитивні якості та недоліки, кожний потребує певних умов життя. Дуже важливе значення друїди надавали положенню Сонця відносно Землі. У дні весняного та літнього рівнодення вони влаштовували свято і приносили в жертву богам білих биків.

Друїди склали гороскоп по якому доля людини, та його майбутнє, характер, здібності відповідають певній рослині і залежать від положення Сонця в день його народження.

Яблуня 23 грудня – 1 січня.; 25 червня – 4 липня

Ялиця (рос. Пихта) — 2 - 11 січня; 5 - 14 липня

В'яз 12 - 24 січня; 15 - 25 липня

Кипарис 25 січня-3 лютого; 26 липня - 4 серпня

Тополя 4 - 8 лютого; 4 - 13 серпня

Кедр Південний 9 - 18 лютого; 14 - 23 серпня

Сосна 19 – 28 - 29 лютого; 24 серпня - 2 вересня

Верба 1 - 10 березня; 3 - 12 вересня

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Липа	11 - 20 березня; 13 - 22 вересня
Ліщина	22 - 31 березня; 24 вересня - 3 жовтня
Горобина	1 - 10 квітня; 4 - 13 жовтня
Клен	11 - 20 квітня; 14 - 23 жовтня
Горіх	21 - 30 квітня; 24 жовтня - 2 листопада
Жасмин	1 - 14 травня; 3 - 11 листопада
Каштан	15 - 24 травня; 12 - 21 листопада
Ясень	25 травня - 3 червня; 22 листопада - 1 грудня
Граб	4 - 13 червня; 2 - 11 рудня
Інжир	14 - 23 червня; 12 - 21 грудня
Дуб	21 березня
Береза	24 червня
Маслина	23 вересня
Бук	22 грудня

12. Агротехніка троянд

Троянда - культура інтенсивного типу, тому потребує високої агротехніки, особливо посиленого живлення.

Троянди можуть рости на одному місці 10-15 років і навіть більше. Через це вибору місця для їх садіння слід приділяти велику увагу. При цьому необхідно враховувати, що троянди світлолюбиві і теплолюбиві рослини, які потребують багато сонця і захисту від вітрів. Не можна висаджувати троянди в садах і парниках між високими деревами, які створюють сильне затемнення. У затінених місцях троянди цвітуть погано. Деякі сорти (Кримсон Глорі, Гранат та ін.) в умовах України при низькій вологості повітря погано переносять спеку. Такі рослини слід висаджувати на ділянках, де в найбільшу спеку буває перехідна тінь.

Найкращім місцем для троянд є ділянка рівна або з невеликим нахилом (до 5°) на південь або південний захід. Не слід садити троянди у глибоких западинах, де довго затримується холодне повітря. Найкращими ґрунтами для троянд є багаті на поживні речовини чорноземи та легкі суглинки.

Непридатні для культури троянд солончакові, торф'яністі і болотні ґрунти з близьким заляганням ґрунтових вод. Для визначення рівня ґрунтових вод на ділянці копають ями завглибшки 100 - 130 см. Якщо ґрунтові води знаходяться близько, то ями через кілька днів заповнюються водою. Найкраща реакція ґрунтістих ґрунтів - нейтральна, а піщаних - слабокисла (рН - 7,0 - 6,5).

КОМПОНЕНТИ ЗЕМЛЕСУМІШЕЙ (СУБСТРАТІВ)

Для вирощування дорослих рослин можна використовувати готові землесуміші, що продаються в квіткових магазинах. При купуванні керуйтеся інструкціями, що додаються, де зазначено, який склад землесуміші, яка його кислотність і для яких рослин придатна ця суміш. Важливо знати й термін збереження суміші.

Урахуйте, що земля, узята з вулиці, тільки тимчасово може бути корисною для ваших зелених вихованців.

У сільській місцевості можна самим виготовити компоненти землесумішей і потім скласти потрібну для ваших рослин суміш.

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: По ширине, Отступ: Первая строка: 0,59 см

Отформатовано: Шрифт: 11 пт, русский

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Для приготування земляних сумішей (і для кімнатного квітництва) використовують різні компоненти: дернову, перегнійну, листяну, торф'яну, хвойну, вересову землі й ін.

Дернова Земля

Це основний компонент землесумішей для більшості кімнатних рослин. Залежно від механічного складу ґрунту на ділянці, де її заготовлюють, дернову землю поділяють на *легку* (заготовлену на піщаних ґрунтах) і *важку* (заготовлену на глинистих ґрунтах суходільного луку).

Заготовлюють дернову землю в червні—липні на лугах, пасовищах, вигонах, де ростуть злакові трави або бобові рослини. Але треба стежити за тим, щоб не траплялися серед рослин хвощі й осоки. Нарізають шари розміром 20 x 20 см, завтовшки до 12 см і складають у штабелі: нижній шар укладають травою вгору, на нього — шар гною, другий шар дерну кладуть травою вниз, на другий — третій травою вгору і так далі.

Для нейтралізації кислотності додають вапно (1 кг на 1 м³ дерну) або 12 кг деревного попелу на кожен кубометр дернини. Протягом літа й осені штабелі 2 рази перемішують, поливаючи гнійовою рідиною або водою.

Дернову землю можна використовувати вже навесні наступного року, але краще — через 2 сезони.

Уміст у ній основних живильних речовин невисокий (азоту й гумусу менше). Дернова земля має низьку водопроникність, але високу водопідйомну здатність. Вона відносно важка, пориста, пружна, містить багато рослинних залишків.

У великих кількостях її застосовують у землесумішах для таких рослин, як пальми, цитрусові, гранат, інжир, розмарин, троянда.

Перегній ***(Перегнійна земля)***

Перегній одержують із перепрілого гною. Часто це земля зі старих парників, що має вигляд однорідної чорної маси, багаті на основні поживні речовини, з переважанням азоту в легкозасвоюваній формі.

Для її приготування напівперепрілий гній закладають у штабелі, поливають і перемішують. Готову землю одержують через 1-2 роки. Ця земля поліпшує фізичні й хімічні властивості землесумішей, є ефективним добривом.

Отформатовано: Шрифт: 11 pt

Отформатовано: Шрифт: 11 pt

Компостна Земля (Перегнійна земля)

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Компостну землю готують з різних органічних відходів: землі зі старих горщиків і посівних ящиків, відходів від обрізання й проріджування городніх рослин, стебел бур'янів, листя, побутового сміття, кухонних відходів, пташиного посліду, кісток. Усі ці компоненти укладаються шарами в 10 см, пересипаються землею, мінеральними добривами й негашеним вапном (1 кг на 1 м³ компосту) або деревним попелом. Протягом літа 2-3 рази компост перемішують і поливають.

Компостна земля буде готова до застосування через 1-2 роки, якщо маса стане однорідною, пухкою, землянистою. Вона багата на поживні речовини, нейтральна, має гарні фізичні властивості, містить велику кількість органічних і мінеральних сполук, що легко засвоюються рослинами. Може бути використана як компонент землесумішей для рослин, що потребують багатого на поживні речовини ґрунту.

Листяна земля

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Є результатом перегною з листя ліщини, липи, клена, акації, плодівих дерев і чагарників протягом двох років. Небажано використовувати листя дуба й верби, у якому багато дубильних речовин.

У листяній землі, отриманій з опалого листя, заводиться гриб *Aspergillus*. Його спори потрапляють у повітря помешкань, у бронхи людини й викликають алергію.

Зібране в штабелі листя перелопачують, воложать гнойовою рідиною або водою, вносять вапно (0,5 кг на 1 м³ листя).

Готова листяна земля пухка, живильна, легка. Її широко використовують для посіву насіння, висаджування рослин з тендітними коренями, як збільшення до землесуміші для інших рослин.

Торф'яна земля

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Виходить із торфу поверхневих боліт, складеного в купи, який пролежав не менше року на повітрі. За цей час вивітрюються шкідливі кислоти. Свіжий торф не може бути вжитий без нейтралізації кислот.

Укладаючи в штабель, торф пересипають вапном (3 кг на 1 м³ торфу) і фосфорним борошном (до 15 кг на 1 м³ торфу). Протягом літа

не менше 2 разів перемішують і поливають водою або гнійовою рідиною.

Торф'яна земля добре утримує вологу, вона пухка, легка, значно підвищує фізичні властивості землесумішей, їх вологоємність.

Застосовується як домішка до важкої дернової землі, якій додає легкості й пухкості, а піщаній дерновій землі додає зв'язаності й вологоємності.

При наявності торф'яної землі в землесумішах рослини краще розвиваються, живці швидше укоріняються. Її використовують для посіву насіння, укорінення живців, вирощування ряду рослин.

Дерново - торф'яна земля

Дерново-торф'яну землю готують із дерну, який нарізають на торф'яних луках. У чистому вигляді її використовують для вирощування азалій, гортензій, камелій. Як компонент землесумішей використовують для вирощування багатьох кімнатних рослин і виготовлення торфоперегнійних горщиків.

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Вересова земля

Вересову землю збирають у місцях, де багато вересу. Підстилку знімають шаром завтовшки 3-4 см. За своїми властивостями вересова земля схожа на листяну, але легша й ніжніша. За вмістом азоту, калію й фосфору вона найбідніша, крім того, кисла.

Вересова земля застосовується для вирощування камелій, орхідей, папоротей, рододендронів.

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Хвойна земля

Хвойну землю заготовлюють у хвойних лісах, знімаючи шар ґрунту завтовшки до 10 см. Вона пухка, кисла, малопоживна. Її використовують для вирощування тих же культур, для яких придатна вересова земля, і як домішку землесумішей для бегоній.

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Пісок

Пісок для кімнатних рослин беруть грубозернистий, річковий. Кар'єрний, дрібний, червоний пісок не годиться, тому що містить закисні сполуки заліза, шкідливі для рослин.

Через брак річкового можна використовувати ґрунтовий пісок.

Пісок добре промивають чистою водою до 5 разів. збовтують і зливають каламуть.

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Для додавання пухкості і повітропроникності ґрунту в землесуміші додають від 1/5 до 1/10 частини піску. У чистому піску укоріняють живці, пророщують насіння.

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Мох

У кімнатному квітникарстві використовують висушений і подрібнений торф'яний мох — *сфагнум*.

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Мох, як і пісок, додає субстратові пухкості та сприяє більш рівномірному зволоженню. Він необхідний для пророщування великого насіння бананів, пальм. Його використовують як субстрат для орхідей. Ним замотують палиці для кучерявих рослин. Мох розкладають на піддонах навколо горщиків із вологолюбними рослинами.

Вугілля деревне

Деревне вугілля адсорбує зайву вологу в субстраті, а при її висиханні — віддає. Його у вигляді шматочків додають у землесуміші для рослин, що погано переносять перезволожений. Шматочки вугілля кладуть як дренаж у горщики з великими рослинами.

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

У товченому вигляді вугілля використовують для дезінфекції зрізів живців, кореневищ (при розподілі куща).

Складання землесумішей

Усі компоненти для земляних сумішей необхідно заготовлювати щорічно, щоб вони мали час вилежатися.

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Для кожної кімнатної рослини складають земляні суміші із заздалегідь приготовлених компонентів. Штучно створювана землесуміш повинна містити достатню кількість живильних речовин, добре пропускати воду й повітря. Крім того, вона повинна мати певну ґрунтову реакцію: нейтральну (рН 7,0), кислу (рН < 7) або лужну (рН > 7). Оптимальною для більшості кімнатних рослин є кисла або нейтральна землесуміш.

Землесуміші готують за кілька днів до вживання. Вони можуть бути ***легкими, середніми й важкими***.

Важку землесуміш готують для дорослих деревних рослин, що мають грубі корені.

Основна частина такої землесуміші — глинисто-дернова земля з удвічі меншою кількістю перегною, а для пухкості додають торф і пісок:

- глинисто-дернова земля — 4 частини;

- перегнійна земля — 2 частини;
- торф'яна земля — 1 частина;
- пісок — 1/2 частини.

Для молодих дерев і більшості трав'янистих рослин зі швидким ростом потрібні **середні** землесуміші. Основу таких сумішей складає глинисто-дернова земля, куди додається така ж кількість перегнійної:

- глинисто-дернова земля — 2 частини;
- перегнійна земля — 2 частини;
- торф'яна або листяна земля — 1 частина;
- пісок — 1/2 частини.

Легкі землесуміші складаються з торф'яної, листової, вересової, перегнійної землі і піску з додаванням деревного вугілля:

- листяна земля — 2 частини;
- перегнійна земля — 1 частина;
- торф'яна земля — 1 частина;
- пісок — 1/2 частини.

Іноді листяну землю заміняють вересовою або хвойною, додають рубаний мох та інші компоненти.

Легкі землесуміші використовують для посіву насіння й вирощування рослин зі слабозвиненими та тонкими коренями.

Ознаки якісної землесуміші:

- гарна, зволожена землесуміш при стисканні в кулаку збирається в грудку, що легко розсипається від удару пальцем;
- гарна, якісна землесуміш при підсиханні в горщику не тріскається, а відходить від стінок горщика, верхній її шар добре розпушується.

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Ознаки неякісної землесуміші:

- погана зволожена землесуміш при стисканні в кулаку склеюється в щільну грудку, що не розсипається при ударі пальцем;
- при стисканні в кулаку не дає грудки;
- при підсиханні в горщику утворюються тріщини.

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Вермикуліт, керамзит і перліт

Крім органічних компонентів, у кімнатному квітникарстві використовують і мінеральні, які можна придбати в квіткових магазинах.

Вермикуліт утворюється при гідротермічній обробці слюди. Він легкий, термо- і вогнестійкий, не пліснявіє, у нього низька

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

теплопровідність, у ньому не заводяться комахи. Використовують його для вирощування рослин, укорінення живців. Доданий у ґрунт, вермикуліт стимулює життєдіяльність коренів, підвищує ефективність внесених добрив.

У сухому вермикуліті можна тривалий час зберігати фрукти й овочі, цибулини й бульби.

Перліт, так само, як і вермикуліт, — мінеральний матеріал, що використовують у квітникарстві для укорінення рослин. Він стимулює утворення коренів.

Керамзит — продукт спеціального випалювання глини. Він виготовляється у вигляді довгастих або округлих конкрецій різних розмірів (від 30 до 50 мм). У квітникарстві його використовують як дренаж, добавки в землесуміші і як наповнювач при вирощуванні рослин на гідропонії (культивування рослин без ґрунту, на живильних розчинах).

Коренева система троянд проникає в ґрунт на значну глибину, тому найкращим способом основного обробітку ділянки під троянди є плантажна оранка. На великих площах її здійснюють тракторними і плантажними плугами на глибину 60 - 70 см.

Під час оранки вносять органічні добрива (перегній або торфокомпости): на важких глинистих і піщаних ґрунтах 70 є 80 т/га, на суглинках - 40 - 50 т/га. Для поліпшення фізичних властивостей важких ґрунтів додатково вносять дернову землю, пісок, торф. Легкі піщані ґрунти поліпшують внесенням глини, торфу, дернової землі.

Якщо троянди доводиться садити без перевалу, то копають ями розміром 60 х 60 х 60 см, дно ями перекопують і вносять в кожен з них по 4-5 кг перегною, перемішують так, щоб він не потрапив на корені саджанців.

Якщо культурний горизонт ґрунту неглибокий, то нижню землю з глибини 30 - 40 см вибирають, складають у купи і вивозять з ділянки, а на її місце в ями засипають завезений родючий ґрунт.

Плантаж треба робити за 5-6 місяців до садіння, щоб на цей ґрунт осілі і розклалися органічні рештки. Троянди, посаджені на свіжому перевалі, приживляються і ростуть погано, бо під час осідання ґрунту пошкоджується їх коренева система.

ґрунт у розсаднику має бути родючий з доброю структурою і чистий від бур'янів. Найкращі ґрунти для троянд - легкі і середні суглинки. Важкі суглинки, мішані ґрунти малопрдатні і для їх поліпшення треба вносити багато гною, торфу і компостів. Зовсім

непридатні для троянд кислі і болотисті ґрунти. Підґрунтові води повинні бути не ближче, як за 1,5-2 м від поверхні. Високопродуктивний розсадник троянд можливий тільки при поливній системі: отже розмішувати його слід недалеко від природних чи штучних водойм.

Територію розсадника поділяють на квартали сіткою доріг. Залежно від величини розсадника площа квадрата може бути 0,1-0,5 га. Між кварталами відводять дороги завширшки 2,5-3 м, а в невеликих розсадниках, де не доводиться перевозити великих вантажів, ширина дороги допускається 1,5 - 2 м. Між захисною смугою розсадника і кварталами прокладають основну дорогу завширшки 6 м.

На ділянку, відведену під розсадник, вносять органічні і мінеральні добрива і орють на глибину 40 - 50 см. Однак на сильно опідзолених ґрунтах орати на таку глибину за один раз не можна. У таких випадках орний шар поступово поглиблюють спеціальними плугами з ґрунтопоглиблювачами при обов'язковому внесенні добрив: органічних - гною, торфогнойового компосту - 60 - 80 т/га, мінеральних - суперфосфату - 5 - 6 ц/га або калійної солі - 3 - 4 ц/га.

Для високої продуктивності праці важливо, щоб підшепа мала якнайменше колочок, особливо біля кореневої шийки.

Садові троянди вирощують у двох садових формах - кушовій і штамбовій. Для одержання штамбової форми - до підготовлених штампів на висоті 1 - 1,75 м.

Для різних кліматичних і ґрунтових умов необхідно вирощувати (як підщепи) різні види троянд природної флори.

Випробування різних видів троянд природної флори як підщеп в умовах України у центральному республіканському ботанічному саду АНУ (Л.П. Лемпіцький) та в Уманському дендропарку "Софіївка" (Л.І. Чопенко) показали, що троянда «*Роза каніна*», її різновидності та селекційні форми є найуніверсальнішою підщепою в різних кліматичних зонах України. Для штамбових форм кращою підщепою є селекційно сильна форма троянд «*Роза каніна*».

У південних районах України, крім троянди *каніни*, для слаброслих сортів поліантових та чайно-гібридних троянд слід використовувати як підщепу троянду багатоквіткову. В північних та східних районах країни можна використовувати для підщеп зимостійкі види - троянду коричну, троянду колочу та троянду Аляска. Для

Отформатовано: Справа: 0 см, інтервал Перед: 0 пт

Отформатовано: Отступ: Слева: 0 см, Справа: 0 см

Отформатовано: Шрифт: 11 пт, украинский

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: Шрифт: 11 пт, русский

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: Отступ: Слева: 0 см

сильнорослих ремонтантних, паркових троянд та гетерозисних форм гібридів можна використовувати як підшепу троянду ругозу, яка відзначається високою зимостійкістю, не пошкоджується іржею та борошнистою россою.

12.1 Підготовка садивного матеріалу

Обсяг і характер роботи по підготовці садивного матеріалу залежить від часу садіння і стану рослин. Садивний матеріал можна вирощувати в своєму розсаднику, можна завозити з інших господарств. Після викопування з розсадника саджанці тимчасово прикопують у тіні і поливають. Саджанці, одержані в тюках або ящиках з інших господарств, розпаковують, перевіряють і також тимчасово прикопують на ділянках садіння. Підсохлі під час транспортування саджанці рясно обприскують водою і закопують у вологий пісок на 5 - 6 днів, поки рослини не досягнуть нормального стану.

Головною підготовчою роботою перед садінням є обрізування саджанців. Проводять його для того, щоб урівноважити транспіраційну діяльність надземної частини і діяльність кореневої системи. Розрізняють коротке, середнє, довге обрізування.

При короткому обрізуванні зрізують більше половини пагона, залишаючи дві-три бруньки, при середньому - пагони укорочують наполовину, а при довгому зрізують значно менше половини пагона.

У ремонтантних троянд залишають 5-6 бруньок, у чайно-гібридних і пернеціанських -3-4 бруньки, у поліанітових дрібноквіткових -2-3 бруньки. Навесні саджанці обрізують коротше, ніж восени. Беруть до уваги також силу розвитку кореневої системи та біологічні особливості груп і сортів троянд.

Довге обрізування надземної частини при весняному садінні в умовах України, особливо в південних районах, ризиковане. У жаркі сухі весняні дні саджанці з довгими пагонами погано розвиваються, а нерідко і гинуть. Корені молодих саджанців під час садіння треба берегти. Особливо велику роль у приживанні саджанців відіграють тонкі мичкуваті корінці, які треба повністю зберегти. Обрізують тільки товсті пошкоджені корені.

Отформатовано: Отступ: Слева: 0 см, интервал
Перед: 0 пт

Отформатовано: По центру, Отступ: Первая
строка: 0,95 см

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: По ширине, Отступ: Первая
строка: 1,08 см

12.2 Садіння троянд

Густота садіння троянд залежить від експозиції ділянки, сили росту сорта, мети садіння, ґрунтових і кліматичних умов.

У групових посадках, наприклад, біля школи, відстань між кущами сильнорослих становить 1,5 - 2 м. Сильнорослі сорти чайних і ремонтантних троянд слід висаджувати на відстані 70 - 80 см. Чайно-гібридні і пернеціанські троянди висаджують на відстані 60 - 70 см, а слаборослі сорти - на 50 - 60 см.

Найгустіше насадження можна допускати для дрібноквіткових поліантових троянд (40 - 50 см між кущами).

У південних районах, а також на багатих ґрунтах при великій кількості органічних добрив і поливі відстані між рослинами треба збільшувати.

У групових насадженнях штамбових форм для витких сильнорослих сортів відстань між рослинами треба встановлювати 120 - 140 см, а для сортів усіх інших садових груп - 70 - 80 см. У загущених насадженнях ускладнюється обробіток укриття їх на зиму.

Час садіння троянд

Троянду можна садити восени і навесні, однак осіннє садіння здебільшого має переваги над весняним.

Дослідження показали, що для більшості сортівзахідноєвропейського походження умови ранньої весни мало відповідають вимогам рослин. Різкі підвищення температури повітря, які часто бувають у квітні, а також зниження вологості повітря при низькій температурі ґрунту нерідко спричиняють до загибелі троянд.

Саджанці чайно-гібридних, ремонтантних і поліантових троянд французької, англійської і німецької селекції добре приживляються при температурі ґрунту не менш як 10- 12° С, а повітря - не більше як 16- 18° С.

Якщо в період садіння протягом п'яти-семи днів температура повітря перевищує 23 - 25°С, то вегетативні бруньки швидко розвиваються і збільшується потреба рослин у воді, тоді як коренева система ще не може забезпечити надземну частину достатньою кількістю вологи. Крім того, у період весняного садіння температура ґрунту на глибині розміщення кореневої системи здебільшого буває 5 - 7°С, тобто значно менше, ніж цього потребують

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

теплолюбиві троянди. Такі умови і є головною причиною слабого приживання саджанців теплолюбивих сортів троянд при весняному садінні. У другій половині вересня коренева система рослин потрапляє в сприятливі температурні умови (12 - 17°C). Температура повітря і ґрунту восени змінюється рівномірніше і протягом більшого періоду часу, ніж навесні.

Осіньне садіння троянд в Україні має переваги над весняним в організаційному відношенні. Восени сприятливі умови для приживання рослин можуть бути протягом 25 - 30 днів, а навесні - не більше як 10 - 15 днів. Отже, при однаковій кількості робочої сили восени можна висадити значно більше рослин, ніж навесні.

В Україні восени краще садити зимостійкі троянди: центифольні ремонтантні, гібриди троянди зморшкуватої, найзимостійкіші сорти поліантових троянд. Осіньне садіння слід випробувати, як це радив І.В.Мічурін, в північних районах.

Техніка садіння троянд

У центрі завчасно підготовленої ями на глибині, де має бути коренева система, насипають горбок родючого ґрунту і трохи ущільнюють його ногою. Один робітник лівою рукою тримає саджанець над горбком ями, щоб місце щеплення було на 2 - 3 см нижче від поверхні ґрунту, а правою - розправляє корені по горбку. Другий робітник поступово засипає корені вологим родючим ґрунтом, злегка ущільнюючи його ногою. Коли вся яма буде засипана, ґрунт добре ущільнюють і навколо посадженої рослини роблять лунку для поливу. Після поливу посаджені кущові троянди підсипають вологим ґрунтом.

Коли бруньки почнуть розвиватися, ґрунт розрівнюють, закриваючи вологу.

Штамбові троянди після садіння пригинають і крони прикривають вологою землею для приживлення рослин. При весняному садінні штамбових троянд треба своєчасно розкрити крони для проростання бруньок.

12.3 Догляд за насадженнями

Розробляючи систему агротехнічних заходів по догляді за трояндами, необхідно враховувати біологічні особливості різних видів садових форм сортів цієї культури. Садові троянди, як і дикі

Отформатовано: Шрифт: 11 пт, українский

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: Шрифт: 11 пт, українский

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

їх види, належать до багаторічних рослин, які на батьківщині можуть жити 40 - 50 років і довше.

Найпродуктивніший період у рослин буває у віці від 5 до 25 років. Вирощувані у нас сорти троянд західноєвропейського походження мають знижену життєздатність і найпродуктивніший період у них буває у віці 5 -12 років.

У садових троянд перші три-п'ять років життя є періодом посиленого росту основних пагонів, кореневої системи, початку цвітіння і плодоношення. У віці від 5 до 12 років троянди найінтенсивніше цвітуть. Після 12 - 15 років у них настає період згасання росту і знижується інтенсивність цвітіння.

Слід враховувати і особливості розвитку рослин у різні фази вегетаційного періоду. На початку вегетації (квітень-травень) коли ростуть пагони і нарастають листки, троянди потребують посиленого живлення, особливо азотного. У червні-серпні у рослин спостерігається масове цвітіння і наростання нової вегетативної маси після літнього обрізання. У цей час потрібно багато і азоту, і фосфору, і калію та мікроелементів.

Догляд за трояндами наприкінці вегетації повинен бути спрямований на припинення росту, що сприяє визріванню деревини, загартовуванню рослин, підвищенню їх зимостійкості.

Уся система агротехнічних заходів по догляді за трояндами мусить бути спрямована на створення високої родючості ґрунту, доброго водного і повітряного режимів, а також на виконання всіх заходів щодо захисту рослин від хвороб і шкідників.

Догляд за рослинами у рік садіння

Троянди дуже чутливі до несприятливих умов, особливо в перший рік після садіння. Порушення правил догляду за молодими рослинами знижує їх приживлюваність і якість висадження саджанців.

Саджанці висаджені рано навесні поливають і закривають вологу.

Після розкриття однорічних саджанців ґрунт перекопують, вирівнюють і мульчують торфом. Шар торфу завтовшки 5 - 7 см добре зберігає вологу і захищає кореневу систему від перегрівання в жаркі весняні дні.

Укорінення і розвиток молодих саджанців значною мірою залежить від регулярності поливу. Навесні і влітку кількість поливів зумовлюється погодними умовами і вологістю ґрунту. У середньому потрібні два рясних поливи на місяць з наступним добрим

Отформатовано: Отступ: Первая строка: 0,98 см

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

мульчуванням ґрунту. Після укорінення саджанців обов'язковим агроприйомом є підживлення органічними і мінеральними добривами, що сприяє не тільки доброму розвитку рослин у рік садіння, але й підвищує інтенсивність цвітіння у майбутньому.

У перший рік життя у висаджених троянд треба сформувати правильний симетричний кущ або крону (у штамбових форм). Цього досягають прищипуванням і обрізуванням пагонів протягом весни і літа.

Надмірний ріст молодих пагонів, які затують кущ або крону, видаляють.

Протягом літа слідкують за появою дикої порослі і негайно вирізують її гострим ножем.

Несвоєчасне видалення порослі дуже затримує розвиток щепленого сорту і може спричинити до його загибелі.

У добрих умовах саджанці чайних, чайно-гібридних, пернеціанських, поліантових, ремонтантних та деяких інших груп у рік садіння утворюють багато пуп'янків і можуть квітнути. Розвиток бутонів, цвітіння й утворення плодів потребують великої кількості поживних речовин, які необхідні також для формування молодого куща або крони штамбових троянд. Через це пуп'янки, що з'являються, слід систематично видаляти. Для сортової перевірки можна залишати 1 - 2 бутони наприкінці літа або восени, коли молоді рослини зміцніють.

Протягом усього літа ґрунт у насадженнях весь час тримають розпушеним і систематично борються з хворобами, шкідниками і бур'янами.

Внесення добрив і підживлення троянд

Стала висока родючість ґрунту - головна умова доброго розвитку, інтенсивного цвітіння та успішної зимовки троянд.

У період інтенсивного росту навесні і влітку, після першого цвітіння троянд, потрібно багато азоту. Якщо в цей час доступного рослинам азоту в ґрунті мало, ріст їх уповільнюється, листя жовкне, рослини погано цвітуть. Небажана й зайва доза азоту, особливо в період цвітіння й восени, коли у рослин відбувається підготовка до зимівлі.

Азот сприяє буйному росту, затримує цвітіння, знижує його інтенсивність. Восени надмірний вегетативний ріст перешкоджає нагромадженню пластичних речовин, загартуванню рослин, що

Отформатовано: Шрифт: 11 пт, українский

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: Шрифт: 11 пт, українский

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

знижує зимостійкість троянд. Через це з другої половини серпня внесення азотних добрив припиняють.

Фосфор потрібний для нормального розвитку троянд протягом усього вегетаційного періоду. Особливо благотворно впливає він на розвиток кореневої системи, інтенсивність цвітіння та визрівання пагонів.

Калій позитивно впливає на розвиток вегетативної маси рослин і репродуктивних органів. При нестачі його погано розвивається листя, квітки утворюються дрібні, на слабких квітконіжках.

Протягом вегетаційного періоду велике значення в мінеральному живленні троянд мають мікроелементи: магній, мідь, бор, марганець, залізо та ін.

Добрив, внесених під час основного обробітку ґрунту перед садінням троянд, недостатньо для розвитку рослин у наступні роки. Органічні добрива, а також пів норми азотних, фосфорних і калійних добрив вносять рано навесні під час основного обробітку ґрунту. Решт мінеральних добрив вносять у вигляді підживлення рослин у весняно літній період.

Починаючи з другого року після садіння, залежно від родючості ґрунту, протягом п'яти-шести років слід регулярно вносити органічні та мінеральні добрива. Треба щороку вносити гній, торфокомпости або інші органічні та мінеральні добрива: торфокомпости або інші органічні добрива у середньому 30 - 40 т/га, перегною 20 - 25 т/га. Мінеральні добрива вносять у такій кількості: азотних - 60 - 70 кг, фосфорних і калійних - 70 - 80 кг/г.

З місцевих добрив можна використовувати деревний попіл, пташиний послід та ін.

Органічні і мінеральні добрива слід вносити одночасно, що сприяє кращому використанню поживних речовин рослинами.

Підживлюють рослини у період їх посиленого росту і підготовки до цвітіння. Добрива вносять під час поливу або загортають у вологий ґрунт з розрахунку 60 - 80 г на квадратний метр.

При внесенні азотних добрив і пташиного послєду в рідкому вигляді слід готувати слабкі розчини цих добрив щоб не було опіків у рослин.

Протягом весняно-літнього періоду троянди підживлюють три-чотири рази. Перше підживлення азотними, фосфорними, калійними добривами проводять у травні, в період посиленого росту рослин. Добрива вносять під глибоке розпушування у вологий ґрунт

або під час поливу. Друге підживлення розчином азотних, фосфорних, калійних добрив дають перед початком бутонізації. Таким самим розчином підживлюють рослини втретє у період першого цвітіння, наростання нової деревини. Наприкінці літа троянди підживлюють четвертий раз розчином тільки калійних і фосфорних добрив.

Дуже цінним, незамінним добривом для підживлення троянд є свіжий коров'ячий гній. Для приготування розчину цим гноєм наповнюють дерев'яні бочки на 1/3 висоти, заливають водою і щодня перемішують лопатою. Через 10 - 12 днів, коли розчин перебродить, його використовують для підживлення. При внесенні його розводять водою (2 -3 л розчину на відро води). У розведеному вигляді розчин вносять у підготовлені борозенки в міжряддях або навколо кущів (у декоративних оформленнях) по 6 - 8 л на кущ.

Поливання троянд

У степових і лісостепових районах України особливо важко одержати високий декоративний ефект при вирощуванні троянд без поливу. Троянди найбільш вимогливі до поливу під час посиленого росту пагонів, формування бутонів і цвітіння. При правильному, своєчасному обробітку і мульчуванні ґрунту навесні троянди може забезпечити вологою, що нагромадилась у ґрунті в осінньо-зимовий період. При несвоєчасному і неправильному обробітку ґрунту без мульчування і зміни кліматичних умов сьогодення, необхідність у поливах виникає вже наприкінці квітня – на початку травня. Такі ранні квітневі поливи дуже небажані, особливо якщо рослини поливати річковою водою, котра не встигає прогрітися після льодоходу. Полив троян холодною водою пригнічує життєдіяльність коренів і в цілому всю рослину.

Поливати троянди треба підігрітою водою (не нижче як 14 - 16°). У середній смузі України поливи слід починати в другій половині травня на початку фази бутонізації. Другий полив дають під час першого цвітіння (друга половина червня), третій - після обрізування на друге цвітіння і четвертий - у період другого цвітіння. У посушливі роки кількість поливів можна збільшити.

Троянди західноєвропейського походження погано переносять посуху. У такі періоди їх треба поливати через кожні 6 - 8 днів. Крім того, у жарку, суху погоду добре впливає на троянди вечірнє обприскування всієї наземної частини рослини.

В усіх випадках поливи ефективні тільки при правильній їх організації. Кожен полив повинен зволожити ґрунт на глибину 40 - 60 см, тобто подати вологу в зону розміщення мичкуватих коренів. Недостатні поливи, по 2 - 3 л на кущ, як це іноді рекомендують, зволожують тільки верхній шар ґрунту.

Правильне використання водних джерел і ефективність поливу залежить від способу подавання води до рослин. Найменш ефективний поверхневий полив, коли заливається вся поверхня ґрунту з насадженнями. При таких поливах ґрунт ущільнюється, вода погано проходить у нижні шари, і більшість її випаровується.

Найкращий спосіб подання води - по борозенках, які підготовлені раніше на відстані 30 - 40 см від рослини.

Після рясного поливу борозенки загортають, а всю поверхню ґрунту мульчують торфом.

Обробіток ґрунту під трояндами

Обробіток ґрунту повинен тісно пов'язуватися з такими агротехнічними заходами, як внесення добрив, проведення поливів і захист рослин від хвороб та шкідників. Протягом усього вегетаційного періоду ґрунт під трояндами повинен бути розпушений і чистим від бур'янів.

Рано навесні, які тільки будуть розкриті кущі троянд у декоративних садах і парках, ґрунт глибоко перекопують і вносять органічні та мінеральні добрива. На великих площах у рядкових посадках роблять глибоке розпушування. Протягом літа ґрунт глибоко розпушують п'ять-шість разів і одночасно знищують бур'яни.

Розпушування ґрунту потрібно також після дощів і поливів. Восени, коли треба підготувати рослини до перезимування, припиняють поливи і розпушування, а бур'яни - виполяють. Пізньоосіннє перекопування проводять перед укриванням троянд. У середній смузі і в північних районах України перекопувати ґрунт закінчують у другій половині жовтня. На південному березі Криму, де троянди на зиму не прикопують, ґрунт можна перекопувати на початку зими. Під час перекопування треба з ґрунту витягувати корені і кореневища багаторічних бур'янів.

Вирізування дикої порослі

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Дика поросль підщепи у кущових форм троянд з'являється нижче місця щеплення, а у штамбових форм - нижче кореневої шийки, по всій довжині стовбура штамба – біля місця щеплення. У деяких видів підщеп паросль відростає від коренів. Поросль дикої підщепи дуже життєздатна, надзвичайно швидко розвивається і пригнічує культурні щеплені троянди. Особливо сильно поросль розвивається у розсадниках в перші роки культури молодих рослин у декоративних насадженнях. Боротися з дикою порослю треба протягом усього вегетаційного періоду, старанно вирізуючи її не рідше як два рази на місяць. Особливо важливо своєчасно вирізувати її у молодих посадках та у нестійких сортів, які найсильніше пригнічуються дикою порослю.

12.4 Розмноження троянд

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

У природі дикорослі троянди розмножуються насінням, хоч деякі види (зморшкувата троянда, троянда галіка та ін.) здатні додатково розмножуватися вегетативно.

У промислово-декоративному квітництві дикі види троянд розмножуються насіннєвим способом, а садові - вегетативно (щепленням, живцями, відсадками, паростками). Найпоширеніший спосіб розмноження садових троянд - щеплення (окуліровка).

Розмноження цим способом забезпечує добру приживлюваність, високу продуктивність праці і вирощування чистосортного садивного матеріалу:

Для розмноження троянд щепленням існує розсадник.

Найкраще місце для розсадника - рівна або з невеликим нахилом (3 - 5°) на південь чи південний захід ділянка, відкрита для прямої сонячної радіації. Непридатними для розсадника круті схили, а також ділянки з пониженням, в яких можуть застоюватися осінні та весняні води.

Якщо ділянка, відведена під розсадник, не має природного захисту від вітрів, суховіїв, то треба створити захисні смуги, і вітроломні лінії.

Підщепи для троянд використовують з насіння шипшини. Однак, не всі їх види рівноцінні як підщепи для садових сортів. У різних кліматичних і ґрунтових умовах найкращими підщепами є ті види, які добре пристосовані до місцевих умов. Здебільшого

найкращими підщепами є сіянці, вирощені з насіння місцевих шипшин.

Види шипшини, підібрані для підщеп, повинні відзначатися високою зимостійкістю і посухостійкістю, мати сильну кореневу систему, добре розмножуватися насінням, швидко рости і бути стійкими проти хвороб. Дуже важлива властивість підщеп - добра приживлюваність на них бруньок.

Насіння для вирощування підщеп збирають у серпні-вересні, коли насінники біологічно достигли, а їх оболонка не встигла ще повністю здерев'яніти.

Після очищення під квітколожа насіння змішують з вологим піском (одну частину насіння на три частини піску) і закладають на зберігання в прохолодному приміщенні з температурою 2-3°. Такий спосіб зберігання і підготовки насіння називають стратифікацією.

Залежно від господарської доцільності стратифіковане насіння висівають восени в рік збирання або навесні наступного року. Без стратифікації насіння можна висівати тільки відразу ж після збирання (у серпні-вересні) у досить вологий ґрунт.

Вирощувати сіянці підщеп можна без пікіровки (пересаджування сіянців) і пересаджування сіянців, а також з пікіруванням. Підщепи краще розвиваються при застосуванні пікіровки, але цей спосіб досить складний і його застосовують лише при розмноженні дуже цінного селекційного і колекційного матеріалу. У великих розсадниках підщепи вирощують без пікіровки. Стратифіковане насіння висівають зерновими і овочевими сівалками у добре підготовлений ґрунт. Міжряддя встановлюють 80-100 см з урахуванням технічних даних машин, якими обробляють ґрунт.

Сходи шипшини проріджують у рядках, а корінці молодих сіянців підрізують за допомогою ножа Малинковського, або інших пристроїв. Протягом літа сіянці 2-3 рази підживлюють добривами і проводять 5-6 механізованих розпушувань ґрунту.

При першому підживленні найкраще вносити гноївку в суміші з форнокалійними добривами: гноївка 10-12 ц/га, фосфорних добрив - 30 кг/га, калійних - 20 кг (у перерахунку на поживні речовини). Гноївку перед внесенням розводять водою у співвідношенні 1 : 10. Через 20 - 30 днів після першого підживлення вносять мінеральні азотні добрива з розрахунку 40 - 50 кг поживних речовин на гектар. У липні і в першій половині серпня сіянці-

Отформатовано: Шрифт: 11 pt, український

Отформатовано: Шрифт: 11 pt

підщепи підживлюють утретє фосфорними добривами з розрахунку 30 - 40 кг/га.

Особливості вирощування підщеп для штамбових форм

Штамбові форми троянд мають вигляд невеликого деревця з гилками плакучої або звичайної форми. Живці з визрілими вічками треба брати з маточних кущів чистосортних ділянок троянд. Заготовляти живці найкраще вранці того самого дня, коли робитимуть окуліровку. Під час заготівлі живців верхню частину пагонів з незрілими вічками видаляють, а по всій довжині пагона зрізують листові пластинки.

Техніка окуліровки полягає в підготовці підщепи, зрізування вічка з живця, щеплення вічка до підщепи й обв'язування місця щеплення. Підживлюваність щеплених вічок залежить від правильного зрізування вічка, якості обв'язування щеплення і особливо чистоти в роботі. Зрізувати вічка треба з якнайменшим шаром деревини, щитком завдовжки 2 - 2,5 см.

У деяких господарствах вічка зрізують без деревини й одержують добрі результати.

Зрізують вічка так: живець беруть у ліву руку верхньою частиною до себе і кладуть на витягнутий вказівний палець тим місцем, де розміщено вічко. Гострим окуліруваним ножем, тримаючи його в правій руці і спираючись великим пальцем у живець на 2 - 3 см нижче вічка. Зрізане вічко беруть у ліву руку за черешок листка, залишений біля вічка. Ножем відокремлюють кору Т-подібного розрізу на кореневій шийці підщепи і вставляють під кору вічко. Якщо черешок на живці відпав, тоді вічко зрізують знизу вгору так, щоб воно залишилося на лезі ножа. Верхню частину зрізаної з вічком кори притискують до леза ножа і вічко вставляють під кору підщепи. Місце щеплення міцно обв'язують рафією, поліетиленовою плівкою чи іншим матеріалом так, щоб прищеплене вічко було відкрите.

Щоб прищеплені вічка не підсихали, їх присипають землею. Для виконання окулірувальних окуліруваних робіт найкраще створити ланку з трьох осіб. Обов'язки членів ланки розподіляються так: один сапою розкриває кореневу шийку і старанно протирає її ганчіркою, другий - (окулірувальник) гострим ножем робить на кореневій шийці Т-подібний розріз кори, потім вирізують з живця вічко і вставляє його у підготовлений на кореневій шийці розріз, третій

робітник (обв'язувальник) обв'язує місце щеплення підготовленим матеріалом і укриває щеплення землею.

Кожний сорт троянд ланка окулює на окремі ділянки або в певних рядах. Сорти на ділянках позначаються етикетками, а до книги розсадника заносять план окуліровки по сортах.

У сприятливих умовах прищеплені вічка приживаються протягом 12 - 15 днів. У цей період перевіряють приживлюваність вічок і стан обв'язок. Якщо вічко набрякло, збільшилось і має вигляд здорового і свіжого, а черешок листка легко відпадає, то це означає, що вічко приживлюється добре. Вічко, яке не приживилося, засихає, а черешок на ньому тримається міцно. Під час перевірки окуліровок ослаблюють пов'язки, котрі вриваються в кору підщепи.

Після першої перевірки проводять повторне щеплення на тих підщеплах, де вічка не прижилися. Через 15 - 20 днів окуліровку перевіряють удруге.

Облік приживлених заокулірованих вічок по сортах і результати першої й другої перевірок записують до книги розсадника.

Пізно восени, коли настануть заморозки, окулянти підгортають.

Окуліровка підщеп

Окуліровка - найпростіший, найпродуктивніший спосіб щеплення при розмноженні садових троянд. Окулірують троянди двома способами - у кореневу шийку підщепи і в штаби на бажаній висоті від поверхні **фунтунтунту**. Окуліровка в кореневу шийку - основний спосіб розмноження кущових троянд, а в штаби - створюють штабові форми, що поліпшують декоративний ефект композиції.

Щеплення одним вічком потребує найменшої кількості живців маточного матеріалу, рана на підщепі робиться невелика і при ретельному обв'язуванні вічко і підщепи добре зростаються. Підживлювання прищеплених вічок залежить від багатьох причин. Велике значення має строк окуліровки. В умовах України троянди можна окулірувати від квітня до жовтня, але приживлюваність вічок і виробнича ефективність щеплень у різні строки різна. При окуліровці ростучим вічком у квітні-травні одержують рослини, що починають **квітнувати** у тому ж самому році влітку і восени, але молоді окулянти часто не встигають визріти до осені і тому погано зимують.

Практика показує, що найефективнішою є літня окуліровка сплячими вічками у період низхідного сокоруху.

Отформатовано: Шрифт: 11 пт, українский

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: Шрифт: 11 пт, українский

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: Шрифт: 11 пт, українский

Багаторічні досліді, проведені в Центральному ботанічному саду Академії наук України, показали, що троянди найкраще окулірувати з 10 серпня до 10 вересня. Щоб визначити строк окуліровки, треба встановити, коли у підщеп починається сокорух. Якщо надрізана кора добре відокремлюється від деревини, то це означає, що підщепа готова до окуліровки. Товщина кореневої шийки підщепи в середньому повинна бути 8-10 см.

Живці вважаються готовими до окуліровки тоді, коли вічка середньої частинки однорічного пагона добре розвинуті і визріли. Вічка найнижчої частини пагона непридатні до окуліровки.

При доброму догляді на багатих структурних ~~грунтах~~ грунтах частина сіяncів може бути придатна для окуліровки восени того самого року. Восени, коли ріст однорічних сіяncів закінчиться, їх викопують, сортують і негайно висаджують у розсадниках на ділянку вирощування підщеп.

У великих господарствах сіяncі підщепи викопують спеціальним тракторними плугами. Викопані підщепи сортують на три сорти: до першого сорту відносяться рослини з добре розвинутою кореневою системою і кореневою шийкою завтовшки більш 5 мм, до другого – рослини, з кореневою шийкою 3 - 5 мм, до третього - з товщиною кореневої шийки менше 3 мм.

Сортування сіяncів-підщеп першого року перед садінням має велике значення для подальшого вирощування високоякісних підщеп. Садіння підщеп по сортах дає змогу окремо для кожного сорту застосовувати певну агротехніку, яка забезпечує вирощування рослин із стандартною кореневою шийкою завтовшки 8-10 мм.

У зв'язку з розвитком промислової культури троянд і необхідністю механізації виробничих процесів квіткарі часто заперечують проти будь-якого пересаджування сіяncів підщеп. З точки зору рентабельності виробництва для великих масштабів робіт такий підхід слід вважати правильним. Однак досвід показує, що найкращими підщепами для троянд є дворічні сіяncі шипшини, які в перший рік після пікіровки вирощують окремо, а у другий рік - на ділянці підщеп. Такі підщепи дають багато стандартних саджанців з добре розвинутою кореневою системою, завдяки чому саджанці краще приживаються при пересаджуванні на постійне місце. Це можна зробити на прищипльній ділянці.

При введенні в культуру неморозостійких сортів троянд західноєвропейського походження, а також при розмноженні нових селекційних сортів вирощування дворічних підщеп-сіяncів із

Отформатовано: Шрифт: 11 pt

Отформатовано: Шрифт: 11 pt, українский

Отформатовано: Шрифт: 11 pt

Отформатовано: Шрифт: 11 pt, українский

Отформатовано: Шрифт: 11 pt

Отформатовано: Шрифт: 11 pt, українский

Отформатовано: Шрифт: 11 pt

застосуванням пікіровки слід вважати найкращим прийомом розмноження троянд.

Висаджувати підщепи у розсадник можна навесні і восени. На Україні їх краще висаджувати восени, коли умови для приживлювання рослин сприятливі і час садіння можна продовжити на 25 - 30 днів. Перед садінням підщеп **грунту** старанно культивують, маркірують. Міжряддя установлюють не менш як 80 см, бо при вузьких міжряддях ускладнюється механізований обробіток **грунту** і укривання окулянтів на зиму.

Якщо, залишити між рослинами в рядах відстань, наприклад, 15 см, це знижує продуктивність головного процесу в розсаднику окулювання. На виробництві саджають сіянці шипшини в рядках на відстані 25 см з міжряддями 80 см на гектарі можна виростити близько 40 тис підщеп.

Під час садіння у сіянців трохи підрізають стрижневий корінь, і наземну частину.

На практиці (у **розплідниках і темниках**), на **маркеріваному маркірованому** полі рослини садять садильною машиною або роблять канавки по слідах маркера і рослини висаджують під лопату. Кожний вид і сорт підщепи обов'язково треба садити окремо. Не слід садити рослини за допомогою садильного кілка (під кілок) у шкільних умовах можна садити під лопату.

При такому способі садіння і викривлюється коренева система, що негативно позначається на розвитку рослини. Глибина садіння рослин має бути така, щоб коренева шийка знаходилась на рівні поверхні **грунту**. Після садіння підщепи поливають.

Протягом літа рослини підживлюють, поливають і 5 - 6 разів розпушують міжряддя. Однак треба пам'ятати, що надмірний ріст підщеп може бути шкідливий, бо товщина кореневої шийки перевищить 10-12 мм, а це негативно позначиться на розвитку рослин, приживленні вічок.

Розмноження троянд стебловими живцями

Розмноження живцями **грунтується** на здатності вегетативних частин рослин у певних умовах утворювати корені і стебла.

Рослини, вирощені з укоріненних живців, - кореневласні. Вони являють собою єдиний організм, що розвивається із стеблової частини материнської рослини. Кореневласні рослини, порівняно із

Отформатовано: Шрифт: 11 пт, український

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: Справа: 0 см, інтервал Перед: 0 пт

Отформатовано: Отступ: Слева: 0 см

Отформатовано: Отступ: Слева: 0 см, інтервал Перед: 0 пт

щепленими, мають і переваги і недоліки. Переваги кореневласних рослин полягають у тому, що вони дуже зберігають властивості молодого гібрида чи сорту. У зв'язку з цим розмноження живцем є незамінним способом при виведенні нових сортів, коли треба позбутися впливу кореневої системи підщепи іншого біологічного виду. Крім того, кореневласні рослини не дають дикої порослі, що полегшує догляд за ними в розсадниках, і в декоративних насадженнях. Живці рослини мають також переваги при культурі троянд в оранжереї і в кімнатних умовах, бо кореневласних рослин стан спокою не залежить від підщепи.

Недоліки троянд, вирощених із живців, полягають у тому, що коренева система живцевих рослин у перший рік життя розвивається слабо і тому кореневласні рослини спочатку слабші, ніж щипцелені. Крім того, коренева система дикого виду підщепи зимостійкіша, ніж живцевої рослини, одержаної з культурного сорту.

З огляду на сказане, культуру кореневласних троянд можна рекомендувати тільки для районів з теплими зимами. До того ж розмноження троянд живцями застосовується до тих сортів, які добре укорінюються, наприклад, поліантів і витких троянд, гірше укорінюються багато сортів чайно-гібридних троянд і пернеціанських. Дуже погано укорінюються живці багатьох сортів ремонтантних троянд.

Укорінення літніх зелених живців

Літніми називають напівдерев'янілі живці троянд після першого їх цвітіння. Звичайно, укорінення літніх живців проводять у парниках, які закладають наприкінці травня на початку червня. На 20 - 30 сантиметровий шар свіжого кінського гною насипають шар дернової землі завтовшки 6-8 см, потім 2-3 сантиметровий шар промитого річкового піску, в який висаджують живці, але в шкільних умовах можна висаджувати безпосередньо у ~~грунт~~ під трьох літрову банку.

Заготовляють живці з напівдерев'янілих нагонів апробованих маточних рослин, які добре цвітуть. Найкраще укорінюються живці, взяті у молодих (3 - 5 річних) маточних рослин із середньої напівдерев'янілої частини пагона.

Найкращий час заготівлі живців - ранок, коли рослини насичені водою. Живці, які зрізуються з кущів до висаджування у парники зберігають в посудинах з водою.

Отформатовано: Шрифт: 11 pt, українский

Отформатовано: Шрифт: 11 pt

Отформатовано: Шрифт: 11 pt, українский

Отформатовано: Шрифт: 11 pt

Отформатовано: Шрифт: 11 pt, українский

Отформатовано: Шрифт: 11 pt

Отформатовано: Шрифт: 11 pt, українский

Отформатовано: Шрифт: 11 pt

Перед садінням нижній кінець живця зрізують навкіс під брунькою, а верхній - прямо над брунькою. Живець повинен мати три бруньки. Залежно від довжини міжвузлів довжина його може бути 6-8 см.

Листки на живцях обрізують на половину їх довжини, щоб вони випаровували менше вологи.

Висаджують живці рядками з міжряддями 7 - 8 см і на відстані 4 - 6 см у ряду. Садять живці похило (під кутом 45°) на глибину до 1 см, щоб забезпечити добрий доступ повітря до нижнього зрізу.

Живці у парниках оснащують етикетками, а в журналі вегетативного розмноження складають план садіння живців по сортах і записують дати живцювання. Висаджені живці обприскують водою і прикривають затінювачами. Догляд полягає у створенні оптимальної вологості і температури ґрунту, повітря та освітлення живців розсіяним світлом.

Регулювати температуру повітря в парниках з ґнойвим обігріванням дуже важко. Запобігти підвищенню температури в сонячні дні можна побілкою стекол, рам вапном, укриттями їх спеціальними затінювачами. Якщо потрібно, то затінювачі кілька разів на день поливають водою, а рами трохи піднімають.

Для підтримання оптимальної вологості в парниках протягом перших двох тижнів після садіння живці обприскують водою 5-6 разів на день через кожні дві години, щільно закриваючи рамами. Через 14-14 днів обприскують рідше - до 3 разів на день.

За 4 - 5 тижнів живці укорінюються. Парники тоді більше провітрюють "привчаючи" молоді рослини до умов відкритого ґрунту, а через 15-20 днів рами парників знімають зовсім. Після загартування на відкритому повітрі рослини у вересні пересаджують у невеликі горщики і прикопують у парниках. У перші дні після пересаджування парники закривають рамами і затіняють від прямого сонячного проміння.

На зиму рослини в горщиках переносять у холодні оранжереї з температурою 5-6°.

У лютому і березні температуру в оранжереях доводять до 16 - 18°. рослини підживлюють органічними та мінеральними добривами. Якщо немає закритих приміщень, то укорінені живці можна зберігати взимку в парниках, утеплюючи їх з осені торфом, ґноєм, листям.

Навесні, коли ґрунт прогріється до 14 - 16° укорінені живці висаджують у ґрунт, поливають підігрітою водою і добре мульчують.

Укорінення зимових живців

Зимові живці заготовляють пізно восени, перед укриванням троянд на зиму, нарізуючи їх з цілком здервілих пагонів. Довжина живця - 12 -15 см. Правила добору живців такі самі, як і літні. Зрізані живці після видалення з них листків, зв'язують у пучки й укладають у дерев'яні ящики, пересипаючи піском. Пісок має бути крупнозернистим, добре промитим і вологим. Зберігають їх всю зиму в підвалах, погребах чи інших приміщеннях при температурі 2-3°.

Наприкінці лютого живці висаджують на теплі стелажі в теплицях або в підготовлені парники. Температурний режим і вологість у парниках і теплицях підтримується так само, як і при укоріненні літніх живців.

Укорінювати літні живці можна і в ящиках, якщо дозволяє площа теплих оранжерей. Нарізані восени живці висаджують у ящики, набиті родючою землею, засипаною зверху річковим піском.

Ящики з висадженими живцями всю зиму тримають у прохолодних, вологих приміщеннях. У березні їх вносять в приміщення з температурою 18 - 20°. Укорінені живці в травні висаджують у [фрунґрунт](#).

У південних і південно-західних районах України живці з осени можна висаджувати безпосередньо в [фрунґрунт](#). Навесні при достатній вологості вони укорінюються.

12.5 Обрізування троянд

Чому необхідна обрізка?

Чому ж так необхідно обрізати троянди? Чи потрібна взагалі їм обрізка, якщо в природних умовах вони прекрасно ростуть і без [її](#)?

1. **Щоб додати форму.** Як правило, дикі троянди немає необхідності обрізати [flowers.kiev](#), за винятком випадків, коли треба видалити старі або хворі пагони. Диким трояндам зберігають їхній природний вигляд.

По-іншому [виглядає](#) справа з іншими типами троянд. Кожний з них виконує своє призначення. Штамбові троянди, наприклад, повинні [зачувати](#) [привертати](#) до себе увага, кущові троянди повинні добре [еналучатися](#) [компануватися](#) з іншими рослинами. Тому при догляді за ними [вам](#) доведеться постійно тримати ножиці напоготові.

Отформатовано: Шрифт: 11 pt, украинский

Отформатовано: Шрифт: 11 pt

Отформатовано: Шрифт: 11 pt, украинский

Отформатовано: Шрифт: 11 pt

Отформатовано: Шрифт: 11 pt

Отформатовано: Шрифт: 11 pt, украинский

Отформатовано: Шрифт: 11 pt

Отформатовано: Шрифт: 11 pt, украинский

Отформатовано: Шрифт: 11 pt

Отформатовано: Шрифт: 11 pt, украинский

Отформатовано: Шрифт: 11 pt, полужирный, украинский

Отформатовано: Шрифт: 11 pt, украинский

Отформатовано: Шрифт: 11 pt

Отформатовано: Шрифт: 11 pt, украинский

Отформатовано: Шрифт: 11 pt

Отформатовано: Шрифт: 11 pt, украинский

Отформатовано: Шрифт: 11 pt

Отформатовано: Шрифт: 11 pt, украинский

Отформатовано: Шрифт: 11 pt

Отформатовано: Шрифт: 11 pt, украинский

Отформатовано: Шрифт: 11 pt

Отформатовано: Шрифт: 11 pt, украинский

2. **Щоб цвітіння було пишним**, А пишність цвітіння залежить від кількості вічок, які перебувають у пазухах листя: чим більше їх, тим пишніше буде цвітіння. Чим вище розташовані листові бруньки, тим швидше розвиваються з них навесні вічка. У самій землі перебувають, так називають, "сплячі вічка", спочатку помітні тільки як маленькі червоні точки. Якщо Ви зріжете набряклу бруньку, що спить, вічко лише через деякий час почне розвиватися і нарешті дасть пагін. Цвітіння в цьому випадку наступить пізніше. Якщо ж Ви обріжете троянд зовсім низько, то Вам доведеться чекати появи пагонів з "сліпих" вічок - тих, які ще навіть не видні. Це досить довгий процес, тому що "сліпі" вічка повинні спочатку пройти стадію "сплячих" і після цього ще досить довго розвиватися, щоб з них з'явилися пагони. Результатом такої сильної обрізки буде вповільнений ріст і пізніше цвітіння.

Порада: для більш швидкого росту утворення квітів варто робити обрізку над набряклими вічками.

Види обрізки Основна обрізка

Основну обрізку троянд проводять навесні, у квітні або березні - залежно від погодних і кліматичних умов. Варто почекати, щоб розпустилися всі бруньки - тоді ясніше буде видно, які з пагонів здорові, а які треба обрізати.

Літня обрізка. Звичайно влітку обрізка не виключення становлять лише мілководкові кучеряві троянди. Із серпня до початку вересня, відразу після цвітіння, їх обрізають, для того щоб утворилися пагони заміщення, які будуть цвісти на наступний рік. У повторно квітучих троянд регулярно видаляють відділі квітки у такий спосіб забезпечують наступне цвітіння.

Осінь обрізка. Якщо основна обрізка троянд виробляється восени, то вони продовжують рости до настання заморозків. Коли вдарить мороз, недавно обрізані пагони можуть змерзнути до "сплячих" вічок. Тому, по можливості, восени троянди не обрізають або обрізають зовсім небагато.

- Видаляють постраждалі від морозу квіти і плоди.

Отформатировано

Отформатировано

Отформатировано: Шрифт: 11 пт

Отформатировано: Шрифт: 11 пт, украинский

Отформатировано: Шрифт: 11 пт

Отформатировано

Отформатировано

Отформатировано

• Пагони штамбових троянд укорочують на одну третину. Після цього ~~їх~~ укривають на зиму ~~ї~~ захищають від морозу. Наша порада: користуйтеся завжди тільки справним, чистим і добре заточеним інструментом, щоб не зашкодити трояндам. Бруд, що потрапив на зріз, може стати причиною захворювання рослини.

Отформатовано

Збирання зрізаного матеріалу

Після обрізки троянд обов'язково потрібно ретельно зібрати ~~ї~~ викинути весь зрізаний матеріал. Не можна використувати його для компосту або залишати на клумбах. У ньому можуть утримуватися збудники різних грибкових захворювань.

Отформатовано

Отформатовано

Повторна обрізка

Особливо уважно треба поставитися до обрізки клумбових троянд. Вони утворюють квіти на однолітніх пагонах, на противагу квітучій один раз кущовим і кучерявим трояндам, у яких квіти з'являються на старих багаторічних пагонах. У результаті обрізки підсилюється розгалуження ~~ї~~ утворюються нові пагони, завдяки цьому з'являється більше листів. Вони поглинають із повітря вуглекислий газ (CO₂) і переробляють його за допомогою світла, хлорофілу ~~ї~~ води у вуглеводи. У результаті цього виділяється також кисень. Весь цей процес називається фотосинтезом. Листя забезпечує гарний ріст і ясне цвітіння троянди.

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: Шрифт: 11 пт, українский

Отформатовано

Сильна обрізка

Хоча, набагато переважніше робити середню, або помірну, обрізку, сильну обрізку чайно-гібридних троянд необхідно робити при вирощуванні їх у якості ~~резервної~~ культури «на зріз». Завдяки такій обрізці ~~у~~ троянд формуються довгі нерозгалужені стебла з великими одиничними квітами.

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: Шрифт: 11 пт, українский

Отформатовано

Відразу після посадки троянди піддають сильній обрізці, для кращого розвитку.

Отформатовано

При посадці або пересадженні рослини гублять величезну кількість дрібних коренів. Крона при пересадженні страждає менше. Тому після посадки потрібно проводити обрізку так, щоб у посадженій троянди кількість пагонів відповідала кількості корінців, що залишилися. При посадці навесні обрізку роблять задалегідь, при осінній посадці троянди обрізають тільки навесні.

Отформатовано

Отформатовано

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Інші види обрізки

Обрізка, що сприяє кращому росту: у молодих кущів залишають п'ять найбільш розвинених пагонів, інші, включаючи і ті що ростуть ~~зростають~~ занадто тісно, видаляють. Обрізка для ~~допридання~~ кущу певної форми: розміри ~~її~~ вигляд саду можуть спонукати ~~Вас~~ додати кущам троянд якусь певну форму, наприклад, кулясту. Цього можна досягти за допомогою спеціальною обрізки.

Отформатовано: Шрифт: 11 пт, український

Отформатовано: По центру

Отформатовано

Отформатовано

Проріджуюча обрізка: троянди що в'ються, клумбові, ~~не в'ються~~ кущові ~~її~~ штамбові кущі ~~троянди~~ необхідно проріджувати щорічно по закінченні зими наприкінці березня.

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

• Всі померзлі, слабкі ~~її~~ хворі пагони обрізають до здорової деревини.

Отформатовано

• Варто зрізати також всі бічні пагони, які ростуть до центра куща. Це робиться для того, щоб центр куща міг одержати більше світла ~~її~~ повітря.

Отформатовано

Омолоджуюча обрізка: її проводять для всіх типів троянд, коли рослина стає занадто густою, сповільнює ріст або оголюється знизу. Це відбувається з рослинами 2-3-літнього віку. Завдяки такій обрізці утворюються сильні, молоді пагони.

Отформатовано

• Однолітні пагони, що йдуть від ~~основного~~ стебла, залишають.

Отформатовано

• Більш старі, задерев'янілі слабо квітучі пагони обрізають до висоти 20-30 см.

Отформатовано

Правильне обрізування садових троянд - один із головних агротехнічних прийомів підвищення їх продуктивності. У садових, паркових та інших композиціях троянди доводиться обрізувати два-три рази за вегетаційний період. ~~При цьому~~ розрізняють два види обрізування: ~~весняно-літнє і осіннє~~.

Отформатовано: Шрифт: 11 пт, український

~~Як ми вже зазначали,~~ вВесняне обрізування проводять відразу після розкриття кущів після ~~нерезимування~~, а в районах, де троянди зимують без укривання рано навесні, поки рослини не почали рости. Весняним обрізуванням створюються кращі умови для розвитку молодих пагонів і квіткових бруньок, видаляються пошкоджені пагони, які загущують крону.

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Загальним правилом при обрізуванні різних, щодо сили росту сортів можна вважати таке: троянди слаборослих сортів обрізують сильно (коротке обрізування), а сильнорослих - слабо

(довге обрізування). Однак, користуючись цим загальним правилом необхідно враховувати біологічні особливості садових груп троянд і сортів, кліматичні і грунтово-грунтові умови, а також способи культури і мету використання троянд.

При формуванні крони, ріст пагонів слід спрямовувати на зовнішній бік від її центра. Ріжуть так, щоб верхня брунька була на його зовнішньому боці. ~~Зовсім видаляють слабкорозвинені, пригнічені пагони і ті, що ростуть в середину крони. Сухі, підмерзлі, з механічними пошкодженнями пагони обрізують до здорової деревини.~~

Треба відмітити, що літнє обрізування роблять для підвищення продуктивності другого цвітіння і регулювання росту кущів або крони штамбових форм. Застосовують його після першого цвітіння і тільки на тих сортах, які цвітуть повторно. При цьому видаляють і так звані непродуктивні пагони, які не цвітуть другий раз, а також окремі дуже сильнорослі пагони, що порушують форму крони.

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Осіньне пінцирування та обрізування застосовують для зупинення росту і видалення незрілої деревини. Виконують ці операції пізньої осені (у середній смузі України у жовтні місяці), коли не очікується підвищення температури понад 8 - 10°C і бруньки через низьку температуру не можуть проростати. Верхівки незрілих пагонів прищипують. Не можна дуже укорочувати пагони, бо при підвищенні температури до 14-16°C це спричинить до осіннього росту бруньок. Тільки перед укриванням троянд на зиму всі незрілі верхівки зрізують у тих сортів, у яких усю деревину укривають.

Правильне обрізування троянд можливе при знанні біологічних особливостей розвитку вегетативних і квіткових бруньок кожного сорту і способів його регулювання.

Важливою біологічною особливістю чайно-гібридних троянд є ще швидке визрівання пагонів і здатність усіх бруньок давати квітконосні пагони. Квітки розвиваються на пагонах першого, і другого і третього порядків. Обрізування основних пагонів після цвітіння прискорює розвиток пагонів другого і третього порядків, що прискорює невторнеповторне цвітіння. Плодоношення, що настає після першого цвітіння (якщо не робити обрізування на друге цвітіння), затримує друге цвітіння і розвиток пагонів другого порядку. Чайно-гібридні троянди мають здатність швидко рости і відновлювати втрачені частини і галузитися.

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

З урахуванням цих біологічних особливостей розроблено методику обрізування чайно-гібридних троянд. Після зимівлі під укриттям у троянд більшості сортів залишаються непошкодженими тільки нижні прикореневі найбільше визрілі частини пагонів із сплячими бруньками. У зв'язку з цим чайно-гібридні троянди після перезимівлі доводиться обрізувати сильно, залишаючи на пагоні три-чотири бруньки, що добре збереглися завдяки здатності чайно-гібридних троянд швидко рости і галузитися. Коротке обрізування сприяє формуванню куща або крони у штамбових форм і рясному цвітінню.

Літнє обрізування чайно-гібридних троянд після першого їх цвітіння ~~фрунтується~~ грунтується на здатності розвивати квіткові пагони з бруньок, розмішених як у верхній частині пагона, що відцвітає, так і значно нижче. Однак квіткові бруньки утворюються раніше у верхній частині пагона. Тому обрізувати пагони можна нижче квітки над першою, другою або третьою брунькою. При обрізуванні над першою, другою або третьою брунькою цвітіння настає раніше, ніж при обрізуванні над брунькою, розміщеною нижче. Виходячи з цього, залежно від поставленої мети (одержати одночасно рясніше цвітіння або подовжити строк цвітіння при меншій його інтенсивності), треба застосувати той чи інший тип обрізування.

Під час літнього обрізування вирізують також слаборозвинені непродуктивні пагони і підрізують або прищипують сильнорослі пагони, які порушують форму куща або крону штамбових троянд.

У ремонтантних троянд, як і у чайно-гібридних, швидко відростають пагони. Однак у ремонтантних троянд квітконосні пагони утворюються не з усіх бруньок. Нижчі бруньки дають пагони, які утворюють квітконоси на наступний рік. Враховуючи біологічні особливості ремонтантних троянд можна рекомендувати для них три типи обрізування: у сильнорослих сортів, які зимують без укриття «*Магна Харта*» або зимують з укриттям усієї деревини «*Генріх Мюнх*», обрізують тільки кінці пагонів на сильну бруньку; для сортів сильнорослих і зимостійких застосовують довге обрізування на 10 - 12 бруньок; слаброслі і менш зимостійкі сорти обрізують помірно - на 6 - 8 бруньок.

При будь-якому типі обрізування слід враховувати стан пагонів. Наприклад: після зими до пагонів, які збереглися краще,

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

застосовувати довге обрізування, а до гірше збережених - коротке, щоб видалити всю підмерзлу деревину.

При культурі на зріз весняне обрізування ведуть на 5 - 7 вічок, на кущі залишають більше розвинених пагонів. Відразу ж після першого цвітіння застосовують літнє обрізування на друге цвітіння. Кінці пагонів першого порядку укорочують на 1 - 2 бруньки з тим, щоб залишилися незайманими верхні бруньки, здатні давати квітконосні пагони.

За біологічними особливостями і типом розвитку пагонів пернеціанські троянди можна поділити на дві підгрупи. Троянди першої підгрупи: за типом розвитку пагонів, силою росту, цвітінням і зовнішніми ознаками подібні до чайно-гібридних троянд.

Пагони у троянд цієї підгрупи розвиваються швидко, добре формують пагони другого порядку, цвітіння рясне, тривале. До такого типу належать *сорти «Вільям Кордес», «Талісман», «Голден», «Кордес», «Біль де Парі»* та інші.

Весняне обрізування цих сортів таке саме, як і чайно-гібридних троянд. Слаборослі сорти обрізують коротко на 2 - 4 бруньки *«Меуро ван Россем», «Мері Харт»* та інші). Сильнорослі сорти обрізують на 5 - 6 бруньок.

До другої підгрупи належать пернеціанські троянди, біологічні особливості яких подібні до ремонтантних троянд. Їх пагони дають менше відгалужень першого порядку. Квітки утворюються на кінцях однорічного приросту в середній частині гілки. Повторне цвітіння не рясне. До цієї групи належать сорти *«Солей д'Ор», «Мадам Едуард Ерріо», «М.Мак Греді»* та інші. Навесні такі сорти обрізують на 8 - 10 бруньок.

Усі сорти поліантових троянд за походженням, біологічними особливостями та морфологічними ознаками поділяють також на дві підгрупи дрібноквіткові дрібноквіткові і великоквіткові.

Дрібноквіткові троянди типом розвитку квітконосних пагонів і винятково великою здатністю до галузнення, відрізняються від усіх інших садових троянд. Квітконосні пагони розвиваються з усіх бруньок і на пагонах усіх порядків. Здатність до одночасного цвітіння на пагонах 1 - 3 порядків забезпечують рясне, безперервне цвітіння, протягом літа і восени до заморозків. Враховуючи велику здатність до галузнення дріноквіткових поліантових троянд, весняне обрізування роблять коротко на 2 - 3 бруньки. Літнє обрізування полягає у

Отформатовано: Шрифт: 11 pt

Отформатовано: Шрифт: 11 pt

видаленні верхівок, щиро відцвілі і проводиться 2-3 рази в міру відцвітання квітконосних пагонів різних порядків.

До групи дрібноквіткових троянд належать сорти типу «*Мадам Норберт Левассер*», «*Глорія Мунд*», «*Оранж Триум*» та інші.

Великоквіткові поліантові троянди відзначаються великою силою росту основних та бічних пагонів, а щодо характеру розвитку і цвітіння близькі до чайно-гібридних троянд. Весняне обрізування застосовують помірно - на 4 - 5 бруньок. Літнє обрізування після цвітіння проводять за типом чайно-гібридних троянд. До цієї підгрупи належать сорти типу «*Кірстен Паульсен*».

Виткі троянди здатні розвивати за вегетаційний період дуже потужні основні пагони завдовжки 2 - 4 м, які в перший рік життя не дають квітконосних пагонів. На другий рік, після зимівлі, на торішніх основних пагонах розвиваються гілки першого і другого порядків. Квітконоси утворюються тільки, на пагонах другого і третього порядків, що розвинулися з бруньок, верхньої частини основного пагона. Через це верхівки витких троянд треба берегти при зимовому укриванні, весняному обрізуванні.

Обрізування витких троянд полягає у видаленні пошкоджених верхівок основних і старих пагонів, та у проріджуванні загущених кущів. Виткі троянди, як правило, цвітуть один раз за літо. Для прискорення розвитку квітконосних пагонів у наступному році гіляки, що відцвілі, зрізують.

Троянди щеплені на штамбах, знаходяться в особливих умовах. Уся деревина крон штабмових форм на зиму укривається повністю. Тому штабмові троянди можуть перебувати в ліпших умовах зимівлі і їх крони бувають краще розвинені, ніж у кущових троянд. Однак, при недостатньому зимовому укривті штабмові форми слабозимостійких чайно-гібридних і пернеціанських троянд у суворі зими часто пошкоджуються, а восени і рано навесні при високій вологості **фунтугрунту** бруньки випрівають. Усе це треба брати до уваги при обрізуванні штабмових форм троянд. Ступінь обрізування визначають залежно від сорту, групи садових троянд, які були прищеплені.

Якщо крони штабвів нормально перезимували, то весняне обрізування роблять способом, установленим для даного сорту в кущовій формі. У старих розвинених форм при добрих сильних

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: Шрифт: 11 пт, український

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

стовбурах-штамбах можна робити обрізування на 2 - 3 бруньки довше.

Після несприятливих умов зимування, коли значна частина бруньок і деревини пагонів пошкоджена, обов'язково роблять коротке обрізування, залишаючи тільки непошкоджені частини пагонів із здоровими бруньками. Крони слабостійких сортів іноді підмерзають або випрівають настільки, що живими залишаються лише сплячі бруньки біля місця щеплення. Для врятування і відновлення таких крон після кожного короткого обрізування (до живої деревини) штаби притіняють і вкривають вологою родючою землею. Через 7-10 днів після пробудження бруньок верхній шар землі знімають, пришпилюють штаб дерев'яними розвилками-кілочками до вологого ґрунту і зверху затіняють ялиновими гілками чи іншим матеріалом.

Коли бруньки проростуть, затінення поступово знімають (бажано в похмурий день або на ніч), а потім продовжують виконувати всі роботи по догляду і формуванню крони.

12.6 Зимостійкість троянд та укривання рослин на зиму

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Троянди, які вирощують на Україні, - південного походження, і тому характеризуються дуже низькою зимостійкістю. Спостереження показують, що більшість сортів садових троянд витримує короткочасні морози не більше 14-16°. Однак і такі незначні зниження температури протягом 10 -15 днів без снігового покриву згубні для чайних, чайно-гібридних, пернеціанських та інших груп троянд.

В умовах України без укривання можуть зимувати тільки центріфольні троянди, гібриди троянди зморшкуватої, деякі гібриди селекції Ботанічного саду (м. Ялта), пернеціанська троянда «*Солей де Ор*», ремонтантна троянда «*Магна Харта*» та деякі інші.

Сучасна культура троянд із захистом на зиму дуже складна, потребує великих затрат і не завжди гарантує добру перезимівлю слабостійких сортів.

Зимостійкість садових троянд, як і будь-яких інших теплолюбивих культур, залежить від сорту, зимового загартування рослин, стану спокою, від температурних режимів осіннього, зимового і ранньовесняного періодів.

У троянд, що зимують під укриттям, на зимостійкість впливає ще один додатковий фактор - мікроумови, що створюються біля основної деревини під зимовою покришкою.

Головними факторами, що впливають на зимівлю троянд під укриттям, є температура і вологість [фрунтугрунту](#) в зоні плодоносної деревини. Найвища зимостійкість троянд спостерігається при умові, якщо протягом зими під укриттям, де перебувають рослини, утримується стала температура не нижче як 5 - 6°C. Якщо під укриттям довго утримується позитивна температура, то рослини пробуджуються і втрачають стійкість проти низьких температур, які настають після відлиги.

Троянди під укриттям можуть гинути не тільки від низьких температур, що настають після потепління, але й безпосередньо від відлиг. При тривалих відлигах, коли таниє сніг, а [фрунтугрунту](#) насичується вологою, у рослин випрівають і вимикають квіткові бруньки і кора молодих пагонів. Якщо відлиги тривають довго і створюється загроза випрівання і вимокання плодоносної деревини, то взимку доводиться часткового відкривати троянди, щоб зменшити вологість [фрунтугрунту](#) і дати доступ повітря до рослин.

Стійкість троянд проти несприятливих умов залежить від підготовки рослин до зими, від їх загартування. Загартування рослин - це процес виховання стійкості проти низьких температур, підготовка рослин до зими.

Встановлено, що загартування відбувається поступово і має дві фази, які потребують різних зовнішніх умов і відзначаються різними внутрішніми перетвореннями речовин у рослині.

Загартування відбувається при температурі 2 - 7° C нижче нуля, що веде до зневоднення клітин і посиленням перетворенням крохмалю в цукор та олію. Підвищений вміст цукру та олій у клітинах сприяє підвищенню зимостійкості.

Негативно позначається на підготовці троянд до зимування пізнє цвітіння і плодоношення, тому що, на утворення квіток і плодів витрачається багато вуглеводів, необхідних для визрівання деревини. Для загартування троянд усі агротехнічні заходи в другій половині літа та восени треба спрямовувати на припинення росту пагонів. У другій половині літа [зменшують зменшують](#) або припиняють поливи, не підживляють азотними добривами, припиняють розпушування [фрунтугрунту](#).

Восени, коли температура повітря вдень не піднімається вище як 12 - 14°C, прищипують верхівки пагонів і видаляють пуп'янки.

Перед укриттям на зиму (на—прикінці жовтня) троянди обприскують хімічними препаратами (дефоліантами), які сприяють обпаданню листя, а також вирізують усі неввирізне вирізі і пошкоджені пагони.

З метою дезинфекції/дезінфекції рослини обприскують 3% розчином залізного купоросу.

Краще вкривати троянди коли земля вночі трохи примерзає, а вдень легко копається лопатою. Укривають троянди сухим піском, сухою землею, сосновим або ялиновим гіллям. Непридатні для укриття торф, сіно, солома, гній та інші матеріали, які затримують вологу і є добрим середовищем для розвитку нетогенних/патогенних організмів. Такі матеріали в сильні морози можна використовувати для додаткового укриття поверх земляного покриття.

У практиці прийнято два способи укриття троянд: підсиання троянд землею на висоту 30 - 40 см і прикопування після пригинання гілок землею шаром 20 - 25 см.

Перший спосіб поширений найбільше. У рядкових посадках на великих площах, особливо в розсадниках, підсиання землею можна механізувати.

Для витких троянд, в яких квітконоси утворюються на пагонах минулого року, розміщених переважно у верхній частині основних пагонів, спосіб укриття підсианням непридатний, бо він не забезпечує зимівлі плодоносної деревини.

Слабозимостійкі сорти чайних, чайно-гібридних, пернеціанових та деяких інших сортів троянд краще зимують, якщо рослини раніше вкрити сосновими або ялиновими гілками, а потім підсипати землею. Гілочки хвойних порід є добрим ізолятором бруньок і деревини від вогкого грунту/грунту і захищають рослини від випрівання і вимокання.

Застосовувати гілля хвойних порід при підсианні троянд на зиму треба також для молодих рослин першого року життя після всаджування на постійне місце.

Для укриття витких троянд довгі пагони пучками скручують у кільце і кладуть на підстилку з гілок хвойних порід, потім зверху вкривають гіллям хвойних і присипають шаром землі чи сухого піску завтовшки 30 см.

Кущові сильнорослі виткі троянди групи «Віхураяна», чайні і деякі ремонтантні укривають так: на грунт/грунт навколо куща кладуть хвойне гіллям до якого пригинають гілки троянд і пришпилюють їх до землі дерев'яними кілочками. Зверху кущ вкривають знову хвойним

гіллям, а потім присипають землею. Таким самим способом укривають і штамбові форми троянд, завчасно обережно пригинаючи їх до землі, тому що з настанням приморозків вони легко ~~ломануться~~ламаються.

Дуже важливо, щоб крони при укриванні лягли на найвищі ділянки ~~грунту~~грунту. Не можна прикопувати крони штамбових форм нижче рівня ~~грунту~~грунту, де можуть збиратися осінні та весняні води, які сприяють випріванню бруньок, загниванню пагонів, а часто їх сілковитій загибелі. Щоб не допустити цього, у понижених місцях під кроною насипають горбки із сухої землі, а ще краще із сухого піску. У суворі малосніжні зими укриті землею троянди у період сильних морозів додатково вкривають сухим листям чи іншим утеплювальним матеріалом.

Садоводи-любители для укривання троянд можуть використовувати дерев'яні ящики, або дерев'яний настил. Усі споруди над трояндами обов'язково присипають землею.

Для укривання надземної частини рослин не можна брати землю біля коренів, щоб не допустити їх підмерзання.

12.7 Розкриття троянд навесні

Отформатовано: Шрифт: 11 pt

Відкрити троянди треба рано навесні, як тільки починає розмерзатися земля на зимовому укритті. У нашій місцевості це звичайно буває в першій половині квітня. Як тільки земля відтане, бруньки починають швидко пробуджуватися, а непроникне для повітря земляне укриття створює несприятливі умови для життєдіяльності рослин. Це може бути причиною їх загибелі.

Дуже важливо створити трояндам поступовий перехід до нових умов життя після зимового укриття. Насамперед, не відкриваючи рослини, треба забезпечити доступ повітря до них. Для цього в міру розмерзання земляне укриття поступово знімають з пагонів, щоб запобігти виснаженню кущів.

Для цвітіння залишають стільки бутонів, скільки планується для зрізування. Решту вищипують в міру їх появи. У сортів, які цвітуть рясно «*Розенмерхен*», вищипують приблизно четверту частину бутонів. До сортів, які утворюють мало бутонів «*Герцвіх Мюнх*», «*Саксен-зрусс*» такої операції не застосовують. Зрізувати квітки для реалізації починають з другого року після садіння.

пересадки має складатися з рівних частин дернового та перегнійно-грунту з додаванням піску. Відразу після пересадки, рослину дуже коротко обрізають, залишаючи по дві-три бруньки на кожному пагоні.

Кімнатні троянди у травні та червні розмножують зеленими живцями, які укорінюють у піску під скляною емкістю протягом трьох-чотирьох тижнів. Потім пересаджуємо у горщики в більш поживний ґрунт, таку операцію можна легко зробити у класі.

Якщо ви неодмінно хочете мати у себе на підвіконні царичю квітів, то маєте знати ось що. Вирощувати варто придатні для кімнатних умов сорти з групи бенгальських низькорослих троянд східної Індії, котрі взимку не скидають листя. Відомі також сорти із групи мініатюрних троянд, свого часу завезених до Європи з Китаю. Квітки у цих троянд невеличкі (1,5-5 см у діаметрі), але дуже гарної форми. Цвітуть вони рясно і довго. Найбільш придатними для цього є ремонтантні сорти групи бенгальських та французьких троянд, а також деякі сорти **чайно-гібридної** групи, наприклад, **«Талісман»**, **«Офелія»**, **«Мадам Батерфляй»** та ін.

Серед тисяч сортів троянд є кілька кімнатно-бенгальських або місячних. У XIX столітті було відомо близько п'ятиста сортів цих троянд, а зараз налічується тільки десять-дванадцять. Вони рясно й майже безперервно квітуть з ранньої весни до пізньої осені. Ці троянди легко розмножуються живцями й поділом куща.

Ростуть у кімнатах і чайні троянди, що походять з Китаю, але тільки кореневласні, вирощені з живців.

Пересаджувати троянду краще в квітні-травні: молоді рослини щороку, старі, що ростуть у діжках, - через 3-4 роки. Ґрунтова суміш складається з глиняно-дернової землі, перегною, торф'яної землі і велико-зернистого річкового піску (2 : 1 : 1 : 1). Підживлюють пташиним послідом.

Для старих рослин потрібно більше дернової землі. На дно посудини **дренажний-дренажний** шар із битої цегли, гравію і піску.

Після пересаджування кущ слід коротко обрізати. Завдяки цьому утворюється багато молодих пагонів, на яких за хороших умов того ж року з'являються квіти.

Для живцювання беруть верхні здерев'янілі пагони. Укорінюють їх у піску або в суміші піску і торфу, краще під склом, а в школі можна просто у банці з водою. Найкращі строки для живцювання лютий-березень, хоч можна це робити і влітку. Живці утворюють коріння через місяць, їх розсаджують у горщики.

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: Шрифт: 11 пт, українский

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: Шрифт: 11 пт, українский

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Розвинуті молоді рослини пересаджують у більший горщик у суміші дернової, листової землі і річкового піску (2:2:1). До неї додають мінеральні добрива (~~наприклад~~~~наприклад~~: квіткову суміш - 2 ч. ложки на 3 кг ~~грунту~~~~грунту~~) і ложку кісткового борошна. У такій суміші рослини швидко ростуть. До осені їх потрібно ще двічі пересаджувати, тоді навесні вони будуть ~~квіткувати~~~~квітувати~~. Пересаджуючи слід щороку прищипувати пагони, щоб посилити утворення куща.

Троянди потребують дуже багато сонця і вологи влітку, а в період спокою (з жовтня по грудень) поливати їх майже не слід. Тримати їх у цей період треба при досить низькій температурі (8-10° С). Перед періодом спокою або перед пробудженням їх треба підрізати. Починаючи а січня кожні 10-15 днів кімнатні троянди слід підживлювати розчином ~~забродженого~~ коров'яку (1 : 10) або розчином мінеральних добрив, що продаються в квіткових магазинах.

Влітку рослину притінюють. Крім того, слід виносити їх на повітря, на балкон.

Для кращого розгалуження пагонів рослинам слід дати більше світла в кінці літа і восени. Тоді вони пишно квітують до середини зими.

Щоб утворити штамбову форму, тобто надати рослині вигляду деревця, у маленьких живців слід знищити всі пагони, крім одного верхнього. Таким рослинам потрібно більше світла і підживлення. їх використовують як великі діжкові екземпляри для оформлення холів шкіл.

Влітку кімнатні троянди треба ставити на відчинене вікно, поставивши горщик у ящик з піском і добре поливши. Взимку їх краще тримати в прохолодній кімнаті при температурі 10°С.

Після відцвітання квітки слід зрізати, щоб утворені плоди не виснажували рослину. Щоб троянда краще цвіла, треба обрізати гілки, які не здатні цвісти, як старі, так і молоді. На щеплених трояндах треба видаляти пагони, що йдуть від підщепи (коріння). Це пагони дикої шипшини. У бенгальських кімнатних троянд обрізують однорічні пагони на 2 - 3 бруньки, щоб мати сильні бічні пагони з великими квітками.

Молоді рослини корисно поливати гноївкою або розчином мінеральних добрив на два тижні раз. Щоб рослина не знесилилась, перші пуп'янки треба видаляти. Живці можна брати і від садових щеплених троянд і далі виховувати їх у кімнатних умовах на власному корінні.

Отформатовано: Шрифт: 11 пт, українский

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: інтервал Перед: 0 пт

Троянди, прищеплені на шипшині, котрі ви придбали весною, можна примусити зацвісти в кімнаті наступної весни. Після того, як троянда відцвіла, її привчають до прохолодного повітря. Для цього горщик з рослиною закопують у землю. Поливати тільки в суху погоду. Квіткові бруньки, що з'являються на гілках, видаляють, не даючи розквітнути; видаляють і пагони, що йдуть від підщепи. Поливати розчином добрив раз на тиждень. В середині серпня горщик викопують і рослину пересаджують. Пересаджені троянди тримають у напівтемному приміщенні. У вересні горщики з трояндами кладуть набік, щоб рослини швидше скинули листя, а потім ставлять їх у льох до січня. В січні троянди обрізують, поливають теплою водою і протягом двох тижнів тримають у освітленому прохолодному приміщенні, а потім становлять на вікно в теплій кімнаті. Щоб троянди краще цвіли їх поливають органічними добривами 2-3 рази до появи пуп'янків.

Отформатовано: Шрифт: 11 pt

Отформатовано: Шрифт: 11 pt

Зведені землесуміші для найбільш розповсюджених кімнатних рослин

Група 1: гіацинт, тюльпан, нарцис, амариліс, кала, гемантус.

Землесуміш: 1 частина легкої дернової землі, 1 частина листяної, 11/2 частини парникової (або компостної) землі, 1/2 частини торф'яної землі й 1/2 частини піску. Для аспарагусів 1 частину легкої дернової землі заміняють 11/2 частини важкої дернової.

Група 2: бульбова бегонія, глоксинія, геснерія, папороті, евхарис, пілея, бальзамін, традесканція, зебриня.

Землесуміш: 2 частини листяної землі, 1 частина парникової землі (або перепрілого коров'яку), 1 частина торф'яної землі, 1/2 частини дернової землі й 1/5 частина кісткового борошна; або: 2 частини хвойної землі, 2 частини листяної, 1/2 частини парникової землі, 2 частини піску.

Отформатовано: Шрифт: 11 pt

Отформатовано: Шрифт: 11 pt, український

Отформатовано: Шрифт: 11 pt

Група 3: філодендрон, монстера, епіфілюм, камелія.

Землесуміш: 2 частини листяної землі, 2 частини торф'яної землі, 1 частина дернової землі, 1 частина парникової землі й 1 1/2 частини деревного вугілля.

Отформатовано: Шрифт: 11 pt

Троянди в оранжереях

Квітучі троянди, можна мати увесь рік, якщо застосовувати відповідну агротехніку. У холодний період це зробити значно складніше, бо рослини потребують багато тепла, що пов'язано з великими затратами. Можна вирощувати троянди і в неопалюваних оранжереях. Тут вони зацвітають на 3 - 4 тижні раніше, ніж у відкритому ґрунті.

Для оранжереї готують землесуміш, яка складається із дернового ґрунту, глинистої землі, перегною, торфу і піску (2 : 2 : 1 : 1 : 1). На 1 кв. м такої суміші додають 3 кг кісткового борошна і по 1,5 кг суперфосфату, аміачної селітри та калійної солі. Кислотність її повинна бути 6 - 7. В оранжерею висаджують куші, що мають 3-4 сильно розвинених пагони і здорову, непошкоджену кореневу систему. Краще брати дворічні куші. Вкорінюються троянди при температурі плюс 3-6°C два-три тижні. Температура повітря в оранжереї повинна бути: після садіння - до 10°C, через два тижні - до 12°C, у період вигонки вдень 18-20°C, вночі 15 - 16°C.

У перші місяці після висаджування до утворення сильних пагонів ніякого підживлення не роблять. Вологість повітря в оранжереї підтримують на рівні 70 - 80%

Весною і влітку у сонячну погоду припустима максимальна температура повітря + 29°C. Для троянд дуже шкідливі добові коливання температури, тому треба подбати, щоб вони не перевищували +5, + —8°C. Після утворення бутонів температуру знижують до 16 - 18°C. З початку вигонки до квітучання — 6 - 8 тижнів. Вночі у період вигонки температура не повинна опускатися нижче +15°C.

Дуже важливо, вчасно поливати, обприскувати, підживлювати рослини. Найкращими сортами для оранжерей є «Каріна», «Кондор», «Лона», «Фламінго».

«Каріна» - чайно-гібридна (Мейян, 1963). Бутони довгасті. Квіти махрові (35 - 40 пелюсток), в основному поодинокі, запах легкий. Листки темно-зелені, шкірясті. Шипи великі. Один з найпродуктивніших сортів у вигонці.

Недолік - уражується борошнистою россою.

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: Отступ: Слева: 0 см, Справа: 0 см

Отформатовано: Отступ: Слева: 0 см, Первая строка: 0,94 см, интервал Перед: 0 пт

Отформатовано: Отступ: Слева: 0 см, интервал Перед: 0 пт

«Кондор» - (Форевер Нерс) - чайно-гібридна (Лелу, 1964).

Бутони великі, загострені, квіти червоні з високим центром, великі (12 см), махрові (70 пелюсток), запашні. Листя овально-видовжене, шкірясте. Добре росте в теплиці.

Недолік - уражується борошнистою росою.

Отформатовано: Отступ: Слева: 0 см, Справа: 0 см

«Ліона» (Варлам) - чайно-гібридна (Вербен). Бутони

заокруглені, загострені. Квіти кров'янисто-червоні, з атласним оранжевим нальотом, великі (10 см), махрові (40 пелюсток), в основному поодинокі. Листя темно-зелене, шкірясте. Квіти стійкі у зрізі. Сорт зимостійкий.

Недолік - ушкоджується борошнистою росою.

Отформатовано: Отступ: Слева: 0 см, Первая строка: 0,95 см, интервал Перед: 0 пт

Отформатовано: Отступ: Слева: 0 см, интервал Перед: 0 пт

Отформатовано: Отступ: Слева: 0 см, Справа: 0 см

«Фламінго» - чайно-гібридна (Кордес, 1979). Бутони довгі,

загострені. Квіти ніжно-рожеві, великі (10 см), поодинокі. Листя темно-зелене, шипи великі, густі.

Недолік - чутливість до борошнистої роси.

Дотримуйтесь таких правил

У кімнатах краще вирощувати троянді кореневицні, що не привиті на шипшині, тобто вирощені з живців.

Взимку:

- підтримувати температуру не вище 18°C градусів тепла (за можливості в межах 5-10 градусів тепла);
- не підживлювати.

Влітку:

- освітлення прямими сонячними променями не менше 4 годин на добу;
- підтримання постійної вологості ґрунту, але не допускаючи перезволоження (щоб вода не стояла у піддоні, через 15 хвилин його потрібно спорожнити). Для поливу використовують відстояну воду не менше ніж протягом доби, кімнатної температури; не слід розмивати ґрунт прямим струменем;
- періодичне підживлення добривами раз на 2 тижні (обов'язкове

Отформатовано: Шрифт: 11 пт, украинский

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: Шрифт: 11 пт, украинский

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: Шрифт: 11 пт, украинский

Отформатовано: Шрифт: 11 пт, украинский

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: Шрифт: 11 пт, украинский

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: Шрифт: 11 пт, украинский

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: Шрифт: 11 пт, украинский

Отформатовано: Шрифт: не курсив, украинский

Отформатовано: Шрифт: 11 пт, украинский

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: Шрифт: 11 пт, украинский

дотримання належної концентрації);
- підвищена вологість повітря, обприскування рослини водою;
- видалення квіток, що відцвіли;
- у кімнатних умовах троянди схильні до ураження павутинним кліщем, тому бажане профілактичне обприскування препаратами проти кліщів раз на 2 місяці.

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: Шрифт: 11 пт, українский

Троянди культивують у нашій країні як декоративну і як технічну. З неї добувають трояндову олію, виготовляють варення, лікери тощо. Між іншим, плоди та корені деяких видів троянд (а їх налічується в світі більше 120) правлять за сировину, з якої одержують дубильні речовини та барвники.

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: Шрифт: 11 пт, українский

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Обрізка троянд - це обов'язкова щорічна процедура. Адже без правильної обрізки не буде гарного цвітіння й благополучної зимівлі. Обрізкою ми оновлюємо їх, викликаючи ріст молодих пагонів і повторне цвітіння, формуємо кущ, виключаємо витрату енергії на харчування старих і слабких пагонів. Якщо не обрізати рослину, вона гине передчасно. Практикою доведено, що правильно й вчасно обрізані троянди можуть цвісти більше 25 років.

Отформатовано: Шрифт: 11 пт, українский

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: Шрифт: 11 пт, українский

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: Шрифт: 11 пт, українский

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Обрізка - це одна з найважливіших операцій, від якої залежить правильний ріст, декоративність і довговічність куща. Розрізняють три способи обрізки: коротку (сильну), високу (слабку) і середню (помірну).

Отформатовано: Шрифт: 11 пт, українский

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Сама по собі, обрізка троянд - операція нескладна, але потребує знання її загальних принципів:

Отформатовано: Шрифт: 11 пт, українский

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Обрізку кімнатних троянд варто проводити тільки гострим садовим ножом або секатором. Зріз повинен бути на 5 мм вище бруньки з легким нахилом від її. Обрізають завжди пагони до здорової деревини. Обрізають на бруньку, розташовану на зовнішній стороні пагона, щоб весільні букети квітів не затінювати центр куща. Іноді в сильних рослин троянд після обрізки з однієї бруньки виростають 2-3 пагони. Залишають один, інші видаляють. Всі слабкі тонкі, пересічні, хворі, що відмерли пагони вирізують до рівня ґрунту або здорової деревини. На куші залишають стільки пагонів, щоб забезпечити повітрообмін і гарну освітленість куща. Це виключає розвиток таких грибних захворювань, як борошниста роса, чорна плямистість, іржа й ін., які виникають в умовах застою повітря.

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: Шрифт: 11 пт, українский

Які потрібні інструменти для обрізки.

У троянд задоволена ніжна деревина. Тому всі інструменти повинні бути добре підігнані. Тупий інструмент роздавлює стебла або робить рваний зріз, що погано гоїться й перетворюється у вогнище інфекції, у результаті чого відмирає деревина. Садові ножиці або секатор є основним інструментом. Вони годяться для обрізки як молодих, так і багаторічних пагонів, також для більш дрібних робіт. Ножівка потрібна для обрізки сильних старих або сухих пагонів. Складна ножівка, у якій можна міняти положення рукоятки, значно полегшить обрізку тонких нездеревілих пагонів у важкодоступних місцях. Ножиці для обрізки гілок стануть у пригоді для обрізки товстих пагонів. Завдяки довгій рукоятці ними легко можна відрізати гілку діаметром до 5 см. Ножівка із затискнутою рукояткою, яку можна встановити під кутом 90°, дозволить Вам рівно обрізати пагони усередині рожевого куща.

Отформатовано: Шрифт: 11 пт, український

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: Шрифт: 11 пт, український

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: Шрифт: 11 пт, український

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: Шрифт: 11 пт, український

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: Шрифт: 11 пт, український

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Поради по догляду за зрізаною трояндою

Зрізування троянд для товарної продукції потребує своєчасної підготовки холодильних установок, приміщень-льодовень, де можна підтримувати температуру від 2 до 0°C, посудини для тимчасового зберігання зрізаних квітів у воді, пакувального матеріалу і фанерних ящиків для перевезення.

Квітки зрізують удосвіта, коли квітконоси добре насичені водою. Якщо ділянка поливна, то перед зрізуванням рослини поливають.

Залежно від відстані до місця реалізації застосовують і різні засоби зберігання квітів.

Якщо квіти реалізують недалеко, то відразу ж після зрізування їх ставлять у посудину з водою і зберігають кілька годин у холодних приміщеннях при температурі 3 - 5°C.

При транспортуванні на далекі відстані, квітки негайно після зрізування переміщують у холодильні камери для пакування у заздалегідь підготовлені ящики.

Зрізані троянди загортають у папір, кожен квітку і кожний бутон окремо, укладають у підготовлені ящики. Найзручніші ящики завдовжки 80 см, завширшки - 40, завглибшки - 20 см.

Ящики зсередини вистилають м'яким папером у кілька шарів. Для упору квітконосів і більшої пружності на дно ящика кладуть «валик» із скрученого паперу так, щоб він потрапив під середину

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

квітконосів. Потім пучки зрізаних троянд укладають рядами в двох протилежних напрямках так, щоб квітконоси лежали між квітками.

Кожний шар перекладають пергаментом і закривають кришкою.

Упаковані в ящики троянди до відправлення зберігають в холодних приміщеннях при температурі 2 - 0°C.

Відправляти троянди на далекі відстані краще в день пакування.

Рідко коли свято обходиться без зрізаних квітів, що-надають особливої урочистості. Але як буває образливо, коли вже наступного дня замість красивих букетів ми помічасмо зів'ялі квітки. Однак, виявляється, життя квітів у букеті можна суттєво продовжити.

У зрізаній квітці відбувається порушення водного режиму. Починається це з кількох причин. По-перше, тому, що зрізана квітка продовжує інтенсивно випаровувати воду, у той час як заповнення її ззовні значно ускладнено. Ускладнене надходження води в судини квітки через те, що місце зрізу або зламу являє собою ушкоджену тканину, яка разом з пухирцями повітря закупорює провідні судини іншої частини квіткового пагона, що й заважає надходженню води. Закупорюванню сприяє й гнильна мікрофлора, що швидко розвивається у воді. Крім цього, сік, що виділяється при зрізанні квітів, окислюється, у результаті чого утворюються шкідливі для рослин сполуки.

Крім того, що зрізаним квітам бракує води, вони ще позбавляються живильних речовин, які рослини зазвичай одержують із ґрунту за допомогою кореневої системи. Усі ці фактори в комплексі призводять до того, що в зрізаних рослин простежується порушення обміну речовин, а точніше, переважають процеси розпаду, що призводить до передчасного старіння й зів'янення квітів.

Те, як довго будуть стояти квітки у вазі, значною мірою залежить і від того, на якій стадії й у який час доби вони були зрізані. Троянди потрібно зрізати у стадії забарвленого бутона й напіврозпущеними.

Потрібно враховувати, що густомахрові сорти троянд розкриваються повільніше, тому їх необхідно зрізати пізніше — з появою пелюстків. Причому чашолистки в таких сортів повинні вже повністю відігнутися вниз, а зовнішні пелюстки звільнитися.

Так, гвоздику ремонтантну потрібно зрізати на стадії напіврозпуску.

Що стосується часу зрізання протягом дня, то найбільшою стійкістю відрізняються квітки, зрізані з самого ранку або ближче до вечора. Квітки ж, зрізані вдень, у спекотну сонячну погоду, швидко втрачають воду і в'януть, і навіть якщо їх відразу ж перенести в проходне приміщення й поставити у воду, то все одно вони вже не зможуть повністю відновити свої декоративні якості й у вазі вже не будуть довго стояти.

Те, як довго будуть стояти у воді квітки, залежить і від того, як саме вони були зірвані. Троянди рекомендується зрізати гострим секатором. А ремонтантну гвоздику, нарциси й тюльпани краще обламувати.

Не можна збирати квітки відразу після поливу, тому що від води, яка в них потрапила, пелюстки можуть загнити.

Для того, щоб букет простояв довше, слід купляти напіврозпущені квіти, або квіти з щільною серединкою.

У зрізаних або куплених квітів нижні листочки видаляють, для того щоб максимально скоротити поверхню випаровування. Далі необхідно повторно підрізати кінчики стебел. Робиться це гострим секатором або ножом під водою. Таке підрізування дозволяє уникнути закупорювання судин пагону повітрям, продуктами окислювання, бактеріями, солями тощо. Тільки після того як ви здійснили це підрізування, квітки можуть добре усмоктувати воду й зберігати свою декоративність.

В кімнаті вазу з квітами розміщують у захищеному від протягів та прямого сонячного світла місці.

На збереження квітів впливає і вода, у яку ви збираєтеся їх поставити. Змінювати воду у вазі потрібно кожного дня, при цьому обмиваючи нижню частину пагонів, а ще краще – оновлювати зрізи. Тверда вода несприятливо позначається на стані зрізаних квітів. Вода, взята прямо з-під крана, не підходить для квітів, тому що сполуки калію й магнію, розчинені в ній, сприяють закупорці судин і зниженню декоративних властивостей. Один зі способів зниження твердості води — це її кип'ятіння або дистилування. Так збереження декоративності троянд у водопровідній і кип'яченій або дистильованій воді істотно розрізняється. Так, у водопровідній воді вони в'януть уже через 2,5 дні, а в кип'яченій або дистильованій стоять до 6 днів.

Отформатовано: Шрифт: 11 пт, український

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: Шрифт: 11 пт, український

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Існує й хімічний спосіб зниження твердості води, який полягає в тому, що до води додають хімічні речовини, здатні нейтралізувати шкідливий вплив сполук кальцію і магнію. Наприклад, такою речовиною є алюмокалієві квасці, що перетворюють розчинні солі цих сполук у малорозчинні або нерозчинні.

Продовжити життя зрізаним квітам можна, поміщаючи їх у розчин хімічних речовин, що сприяють більш тривалому збереженню. Троянда дуже добре зберігається в складі композиції на губці, що насичена спеціальним розчином («Оазис» - спеціальний матеріал для створення основи майбутньої композиції квітів, який має у складі цілий набір стимуляторів).

Перші досліді із застосування хімічних речовин для продовження життя квітів і збереження їх декоративних властивостей були проведені на початку ХХ століття в Західній Європі й США. Найбільш вдалим для збереження зрізаних квітів виявилися розчини борної й азотної кислот, перманганату й нітрату калію, сахарози й аспірину.

Велику частину зрізаних квітів можна тримати в 3%-ому розчині цукру (30 г на 1 л, тобто приблизно 3 чайні ложки). Пересуванню цукру по головних судинах сприяє кислотність розчину, показники якого повинні наближатися до кислотності клітинного соку.

Крім того, розчини зі слабкокислою реакцією мають ще й антимікробну дію. Тому рекомендується додавати в розчин ще й трохи борної (0,15-0,2 г/л), або аскорбінової (0,1 г/л), або лимонної (0,1 г/л) кислоти.

Квіткарями розроблені складі розчинів і для різних видів квітів.

Для троянд застосовують розчин, складений із таких компонентів: нітрат срібла — 0,03 г/л, саліцилова кислота — 0,01 г/л, цукор — 10-15 г/л.

Слово «букет» увійшло в побут в 17 ст. спочатку букети складали з прянощів: кропу, селери, петрушки, кмину. Гості дарували їх господині, а вона прикрашала ними страви. Згодом букети почали робити з квітів.

Нерідко для складання букетів використовують листя й квітки кімнатних рослин, що дозволяють створити особливий настрій композиції, додають їй оригінальності й неповторності. Є кілька секретів, що допоможуть зберегти їх свіжими якомога довше.

▲ Так, наприклад, у букетах часто присутній пірчастий аспарагус й аспарагус Шпренгера, які довго залишаються свіжими в прохолодних приміщеннях (оптимальна температура — 10 °С), а в теплих швидко висихають.

Зрізану папороть бажано обприскувати, це дозволяє зберегти їх свіжою досить довго. Найдовше зберігається зрізаною папороть - нефролепіс. Нижчу частину листків папороті треба обробити вогнем 2-3 с. Можна використовувати у квіткових композиціях і листя бегонії королівської, яке ставлять у воду, куди додано трохи солі в співвідношенні 1 столова ложка на 2 л води. При цьому кінці стебел розщеплюють.

Дуже довго залишаються свіжими листя аспідистри аукуби, драцени, кали, клівії, колеусу, монстери, сансів'єри. Їх рекомендується добре промити чистою водою, перед тим як використовувати в букеті.

Рослини, які мають у собі латекс (молочко) зрізом занурити на 3 секунди в окріп, щоб заварити латекс. Якщо цього не зробити всі інші квіти у вазі загинуть. Зрізи квітів та пагонів кущових рослин треба поновити гострим ножем, при чому, кут зрізу зробити як можна найменше, щоб збільшити площу зрізу (так рослини краще насичуються водою).

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

▲
Отформатовано: Шрифт: 11 пт

14. Це не троянди !

Гібіску

Рід носить давньогрецьку назву шток-троянди або гібіску і налічує близько 300 видів. Рід належить сімейству мальв.

Гібіскуси - це трав'янисті, чагарникові рослини або невеликі дерева, вічнозелені, іноді - листопадні.

Квіти гібіскусу великі, в діаметрі досягають 16 сантиметрів, вони бувають простими або махровими.

Численні нитки золотистих тичинок сплітаються в довгу трубку, що виходить далеко з квітки.

Куц гібіскусу може прожити до 20 років і він достатньо невибагливий. Квіти зберігають свою декоративність не більше двох днів, зате нові суцвіття з'являються з весни до осені. Види розрізняються за кольором і формою квітів.

На Україні ця рослина росте в основному в кімнатних умовах і має назву - троянди китайської або китайського розанця з Південно-східної Азії. Яскраві красиві квіти гібіскусу - це практично обов'язковий атрибут південного саду.

Поширена ця рослина, в основному, в тропічному кліматі, а саме в Індонезії, Південному Китаї, островах Гаїті, Фіджі, Суматрі, Яві, Шрі-Ланці.

В Америці гібіскуси утворюють на вологому заплавному луці цілі зарослі, які пишно покриті квітами. За велику любов до

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

вологи там їх називають "болотяною мальвою".

На Гавайях гібіскус вважається національною рослиною і називається квіткою чарівних жінок.

В Бразилії росте гібіскус, званий "сережками принцеси". У нього розрізні пелюстки і довга квітконіжка, на якій він витончено погойдується, дійсно нагадуючи вишукану сережку.

Гібіскусом назвали навіть одне з китайських міст. Його головне назва - Ченду, а, завдяки легенді, він став Жунжен або місто Гібіскусу. Коли будували місто, фундамент був нещільний, тому всі зведені будинки руйнувалися. У цей момент положення врятувала чарівна черепаха. Вона відправилася до відомого тільки їй місця, щоб показати, як будувати місто правильно. Сліди від її лап нагадували формою квітку.

Інша легенда розповідає, що на місці Ченду тисячу років назад знаходилося князівство Пізня Шу. Правив ним князь Мен Чан, який дуже любив квіти і для улюбленої принцеси, що розділяла його захоплення посадив кущики гібіскусу в кожному кутку своїх володінь.

А на Гавайських островах гібіскус називають квіткою чарівних жінок, тому що місцеві красуні носять його в своєму чорному волоссі. Там гібіскус вважають національною рослиною, яка налічує 5000 форм цієї квітки.

На островах Фіджі існує свято - День Вогненного Гібіскусу. Жителі прикрашають свої домівки яскравими гірляндами і стрічками, організують святкову процесію з красивих дівчат. Стрижень програми - вибір королеви квітів. В Індії гібіскуси влітають у весільні вінки.

До Європи рослина перекочувала тільки до XVIII столітті і стала культивуватися в оранжереях і ботанічних садах і своїми пишними квітами викликала захоплення відвідувачів ботанічних садів Заходу.

Найбільш поширеними видами гібіскусу в садівництві є:

Гібіскус китайський - росте в Східній Азії і на островах

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Тихого океану. Гібіскус сірійський (або сірійську троянду) іноді називають також берізкою за схожість його листя з березовими і рослина може дожити до ста років. Рослина є достатньо зимостійкою і в зрілому стані може витримати пониження температури до 22 градусів нижче нуля. Тому воно поширене в південних районах Криму та на Закавказзі.

Гібіскус сабдаррифа - це та сама суданська троянда, з якої готують чай каркаде. Майже вся рослина їстівна (окрім кореня), а її листя і стебла мають червонуватий відтінок.

З насіння роблять намиста. Гібіскус - неодмінна складова фруктових чаїв «Чай гібіскусу», «Мальвовий чай», «Суданская роза», «Каркаде».

Як овочева пряна рослина в південних районах вирощують гібіскус їстівний (*Hibiscus esculentus*).

Китайська троянда - чудова прикраса для приміщень, квартир, вітрин, холів. Рослина невибаглива, але для того, щоб вона цвіла, потрібно створити певні умови, забезпечити належний догляд.

Куш добре піддається формуванню: наприкінці зими обрізають стебла, щоб збільшити гіллястість.

Відомі численні садові форми, що розрізняються за ступенем махровості, розмірами та забарвленням квіток.

Місце розташування - влітку світле та сонячне, але захищене від прямих сонячних променів у полуденні години. На повітрі може перебувати на сонці. Поливання - рясне, ґрунт постійно повинний бути вологим. Пересихання земляної грудки викликає скидання

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

квіткових бруньок. Зимують у світлому місці при температурі 14-16⁰ С, що позитивно позначається на майбутнім цвітінні, однак може рости й при температурі близько 20 градусів. При прохолодному місці розташування полив має бути обмежений. Якщо рослина, зимують при більшій високій температурі, має потребу в частому обприскуванні. При недостатній вологості повітря листя зморщується.

Молоді рослини варто щорічно пересаджувати, а потім - у міру необхідності, щоб додати рослині декоративну форму, її варто підрізати. Гібіскус реагує на зміну кута падіння світла скиданням квіткових бруньок. Різке коливання температури або недолік світла також викликають скидання бруньок.

Рослина гарно росте на гідропонії.

Розмноження - у липні-серпні зрізують зелені верхівкові живці з 2-3 міжвузлями, висаджують їх у горщики й накривають банками. через місяць живці укорінюються. навесні молоді рослини пересаджують у більші горщики з живильною сумішшю, що складається з дернової (4 частини), листової (3 частини) землі, перегною (1 частина) і річкового піску (1 частина). щоб молоді рослини не витягалися та розвивалося бічне гілля, їх обрізають. квіткові бруньки в основному з'являються на гілочках 3-4-го порядку розгалуження, тому до прищипки й обрізки головної й бічної гілок

приступають тоді, коли вони досягнуть 8-10 см довжиною. від моменту обрізки й прищипки до цвітіння проходить 3-3,5 місяця.

Пересаджують рослину в будь-який час року в ґрунтову суміш, що складається з рівних частин дернової, листової та перегнійної землі. можна додати небагато піску. при посадці обрізають гілки гібіскусу на 1/3 довжини. це підсилює ріст молодих гілочок і рослина виглядає

більш гарною.

Основні шкідники - павутинний кліщ і попелиця.

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Гібіскус в медицині: листя і квітки, розтерті в однорідну масу, допомагають при злоякісних пухлинах, кашку із квіток використовують для лікування карбункулів, виразок злоякісного походження.

Восени полив зменшують і припиняють підживлення. До весни рослини тримають у світлому прохолодному приміщенні, регулярно обприскуючи. Якщо надто сухо і тепло, гібіскус може скинути частину листя, але потім воно відростає.

Камелія

▲ Батьківщина камелії – острови Кіу-сіу (Японія) – це південно західна Азія від Гімалайських гір. Там її називають «абу-цубах», а в Китаї – «гірський чай». Вона росте у вигляді великого куща (10 – 15 м), або деревця при низькій температурі у горах. В Японії **камелію**

поділяють на дві різних квітки –

сазанку

і

цубакі.

▲ Вони ростуть всюди – в лісах, горах, квітують при глобальному потеплінні з кінця жовтня до квітня місяця, причому сазанка квітує більш пишніше восени, рубакі – на весні.

У місті Нііґаті в середині минулого століття була знайдена морозостійка камелія яку назвали

Отформатовано: По ширине, Узор: Нет (Белый)

Отформатовано: Заголовок 2, По левому краю, Отступ: Первая строка: 0 см

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: Шрифт: 11 пт, полужирный, курсив

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: Шрифт: 11 пт, полужирный, курсив

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: Шрифт: 11 пт, полужирный, курсив

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: По центру, Отступ: Первая строка: 0 см

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

сніжною камелією, і росте вона у горах, вкрита снігом, а зацвітає яскраво і пишно звільнившись від нього. Камелія являється символом міста Ніігата.

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Червона камелія означає розбите серце і велике кохання.

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Сазанка має два кола пелюстків, жовту серединку, виглядає простіше, але вона більше плекана японцями. Це тому, що після квітнування у сазанки опадають пелюстки, в той час як у рубакі опадають самі квіти.

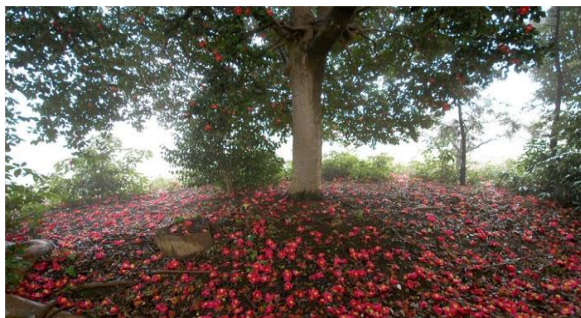
Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Існує біля 2000 сортів камелії, ще у 1630 році, у Японії вийшла книга, де було описано 100 нових сортів рослини.

Надзвичайно елегантна і в той же час чутлива, чудесна формою та красою своїх воскоподібних пелюсток, гладенького, темно-зеленого товстого листя. Камелії різних сортів відрізняються розміром (від 1,5 до 10 см), кольором (білі, червоні, рожеві та їх відтінки), формою квітки. Вона приваблює і відштовхує водночас. Це прояв холодних почуттів, символ прекрасних, безсердечних жінок.

У прадавні часи камелія (цубаки) як і сакура символізувала коротке, але яскраве життя, або вірність господарю навіть перед

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

обличчям смерті.

Дерево шанувалось самураями, завжди росло у їх садах, у той час як інші японці цю квітку не долюблювали і вважали що вона приносить нещастя, бо її червоні квіти опадають і своїм видом нагадують відсічені голови.

Білі камелії здавна використовують у весільному обряді як символ довголіття, у ікебанах разом з піонами, для декорації чайної церемонії.

Історія камелії, так само як і богемне життя зірок, повна яскравих подій.

Сьогодні вже мало хто може з упевненістю сказати, як ця східна красуня знайшла дорогу з Азії до Європи. Тут одна з версій. На початку XVIII століття Англія, аби зруйнувати чайну монополію Китаю, вирішила везти чайний куц до Європи. Китайці ж нібито замість нього дали англіцям саджанець камелії. Оскільки камелія є близькою родичкою чайного куща, обман розкрився лише після того, як привезена і посаджена в теплицю рослина завіла - квітки були незвичайно красиві.

Англіцї, будучи завзятими садівниками і що завжди жили пристрасть до колекціонування рослин, не могли пройти мимо такої події, і незабаром камелії самих різних сортів стали прикрашати зимові сади і оранжереї англійської знаті. Європейські королівські будинки, та і просто багаті жителі європейських міст були зачаровані її екзотичною красою. В XIX столітті популярність камелії досягла свого апогею. Тоді вона була улюбленою квіткою не лише в Японії, а й у Китаї. А тому, між цими двома країнами і досі відбувається постійний обмін і торгівля новими сортами, її вирощування захоплюються не тільки спеціалісти-садівники, а й різноманітний люд. Поширенню і розвитку сортів камелії в цих країнах сприяє також мода на забарвлення і форму квітів: то всі захоплюються яскраво-червоними, то великими білими, то дрібнішими. Почалися регулярні постачання цієї коштовної рослини з Китаю і Японії до Європи.

У 1779 році вона спочатку була привезена з Східної Азії в Лондон, а потім, в 1801 році, доставлена до Саксонії і посаджена в палацовому парку. Поступове розведення цієї екзотичної рослини стало перетворюватися на прибутковий бізнес, і її почали вирощувати на продаж. Так, в середині XIX століття один з саксонських розплідників міг вже запропонувати своїм спроможним європейським клієнтам більше 1100 (!) різних сортів камелії. У Франції камелія з'явилася в 1780 році, тривалий час її вважали чайною рослиною. Популяризації камелії у

Франції вельми сприяв роман Олександра Дюма "Дама з камеліями" і його однойменна п'єса. Героїня роману - паризька куртизанка Маргарита Готьє, яка ніколи не з'являлася в суспільстві без букетика камелій, колір яких сигналізував кавалерам про її настрій до спілкування. Справжнє ім'я Маргарити Готьє – Марі Дюплессі. То була справжня красуня, якою захоплювався весь Париж. Пізнавали її за букетом чудесних камелій, без якого вона ніколи не з'являлася. 25 днів на місяць вона носила білі квіти і 5 днів червоні. Чому саме так, ніхто не знав. Цю тасмницю Марія Дюплессі забрала з собою в могилу. Постачальниця квітів мадам Баржі назвала Дюплессі «дамою з камеліями». Коли вона померла всю домовину вкрили камеліями.

Проте, ще тривалий час місцевий садівник мав суворе розпорядження цілий рік міняти зів'ялі квіти на свіжі. І могила Дюплессі являла собою килим з камелій. Серед постійних відвідувачів могили був і Олександр Дюма (син). Його роман справив сильне враження на італійського композитора Верді. І він створив на основі його сюжету відому оперу «Травіата».

Співачка цієї опери Аделіна Патті, після приголомшеного успіху, визнавала як єдину прикрасу свого одягу та побуту лише червону камелію. В Росії, камелія з'явилася спочатку в Петербурзі. Але найголовнішим місцем розведення камелій в Європі є північна Італія, тому, що в центральній і північній її частинах клімат ідеально відповідає оптимальним умовам його зростання. Тут біля озера Комо, можна побачити, цілий ліс цієї рослини. Її гарному розвитку сприяє місцевий, червоно-рудий ґрунт . В квітні гаї з камеліями так буйно обсіпані цвітом, як наші вишневі сади весною.

Фантастичне оповідання про виникнення камелії є в казках Мантегацца. За коханням відправила Венера Амура на іншу планету Сатурн. Там було все з криги, але найбільш здивувала Амура краса жінок, які мали тіло, мов пухнастий сніг та довге, сріблясте волосся. А їхні голубі очі нестерпно сяяли під променями сонця. Вони милувались маленьким богом, але ним не захоплювались. Він розтратив на них всі свої чарівні стріли, та прекрасні залишалися холодними до нього, мов крига.

Тоді розлючена Венера перетворила їх на квіти. І ось саме ці чарівні, але бездушні створіння стали камеліями. Різнобарвні, прекрасні, вони позбавлені запаху та ніжності.

Бельгійський поет Корнеліссен написав у 1920 році казку «Про долю камелій в Європі» (поетичний жарт). Дія відбувається на Олімпі,

де Амур вдався до пересудів про свою матір – Венеру. Та ж у гніві наказала граціям покарати його різками з троянди.

Амур звернувся до Флори з проханням його захистити. Тоді, Флора прикликала Зефіра (легкий вітерець) принести з Японії троянду, квіти її гарно пахнуть і вона позбавлена колючок. Зефір через кілька годин приніс цю рослину. І грації покарали Амура так ніжно, що не залишили на його тілі жодної подряпини. Дізнавшись про це, Венера розгнівалася на цю чудову троянду, позбавила квітку чудесного запаху, і визначила, що рости їй тільки в Японії.

За однією версією квітку вивіз іезуїт Камель, звідки і назва. За іншою - ім'я камелії рослина отримала на честь ботаніка Джорджа Камела, якого відрядили з місіонерською місією до Філіппін. Де він і помер. Камел не мав відношення ні до Японії, ні до Китаю, і не відкрив цю рослину, а увіковіченим у квітці був як вчений – ботанік.

Цією квіткою захоплювалася дружина Наполеона І. Після своєї смерті, згідно з її заповітом, все її майно та чудові камелії віддали на користь бідним.

З Франції квітка перекочувала до Німеччини.

Квіти камелії возвеличені у картинах славнозвісних художників різних епох, характерних поетичних творів, наприклад сучасного китайського поета Фен- Ши- ке:

*Царицей цветочного
мира*

*Камелия в мире сльезет,
Сама чуть крупнее пиона,
Зимой и весной цветет.*

*Цветы –
облака обогранные
солнцем,*

Как яркие зори горят.

*И кажется глазу –
земля вся в огне,*

*А сад стал свежее,
нежнее и краше,*

*Как будто , зарывшись на
облачном дне,*

*Стоит он и радостно ветками
машет...*

Отформатировано: Шрифт: 11 пт, курсив

Отформатировано: По правому краю

Отформатировано: Шрифт: 11 пт, курсив

Отформатировано: По правому краю

Отформатировано: По правому краю, Отступ:
Слева: 4,8 см, Первая строка: 1,2 см

Розмноження.

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Вирощують дерево не лише з допомогою живців, а і з насіння. При чому, насіння рослини дають безліч нових гібридів. У камелії відбувається і перехресне запилення. Воно легко здійснюється, оскільки пилок цієї квітки довго зберігає свою життєздатність (до двох років). Крім того, італійці застосовують і вкрай своєрідний спосіб розмноження камелії – листя рослини втикають просто в землю.

Забарвлення камелії переважно біле та яскраво-червоне. Вченим частково вдалося отримати камелію жовтого кольору, камелії, яку привіз у 1860 році з Китаю англійський дослідник Форчун.

Щодо синьї камелії, то, незважаючи на численні спроби, усе це залишається мрією.

Практичне значення.

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Проте камелія культивується в східних країнах не лише заради квітів, але і за для супутніх продуктів. З її насіння добувають олію, котра в суміші з оліями лавру та герані, входить до найвитонченіших японських помад.

Квіти чайної камелії змішують з чаєм для підсилення аромату.

Відваром листя, якому притаманний чудовий запах, миють голову – це надає волоссю чудового блиску та шовковистості (що характерно для японок).

З коріння камелії виготовляють ліки від кривавого проносу. А саме дерево придатне для різьблення дрібних статуеток. Старі дерева використовують на паливо, зокрема в Нагасакі.

Покриті чудесним вічнозеленим листям гілки камелії використовують в Японії за народним звичаєм упродовж року для прикрашання могил. В пору цвітіння в японських храмах влаштовують свято ліхтариків: всі могили покриваються квітучими камеліями і протягом ночі освітлюються маленькими ліхтарями. Свято триває кілька днів, селяни привозять у місто на продаж дерева камелії, як у нас на Різдво ялинки. Подібне відбувається в подібних містах Німеччини (на Рейні). Там у день пам'яті померлих могили прикрашають квітами камелії і також освітлюють свічками.

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Мальва

Мальва, латинське – Malva, народне – шток-троянда, проскурник, калач.

—Мальвами називають не тільки власне мальви, але і види близьких родів родини мальвові. Це шток-троянда, гібікус, хатьма, алтей, сіда, абутилон (кімнатний клен), китайбелія, дірявка. Мальви налічують близько 116 родів і до 1600 видів, поширених переважно в тропічних і субтропічних, а частково в помірно теплих областях обох півкуль.

Близько 30 видів цього роду, що ростуть в помірному кліматі Європи, Азії, Північної Африки і Північної Америки, Серед найбільш поширених декоративних видів в помірних широтах можна відзначити шток-троянду рожеву. Відомо близько 60 видів цієї рослини. Сучасні форми і різновиди шток-троянду сталися від чотирьох видів - рожевою, китайською, лопатевою, блідо-рожевою, батьківщиною яких є Мала Азія, Китай, Кавказ і Туркменія.

В садах Європи вона з'явилася в середині XV століття.

Декоративні ж сорти мальви лісової в Європі з'явилися на початку XX століття.

Серед декоративних мальв, що виростають в помірних широтах, потрібно відзначити мальву мавританську, мальву лісову, мальву мускусну, хатьму тюрингську та ін.

Мальва - дивно красива, споконвічно народна квітка. Здавна зображеннями мальви і калини розписували стіни і піч в українських хатах. Мальва - символ сонця, тому писанку з таким візерунком знайомим дарують на щастя. І на будь-якому подвір'ї мальва - бажана гостя. Дуже декоративно виглядають високі чагарники мальви уздовж стін і огорож. Ефектні і невеликі групи рослин серед газону. Особливо красиві мальви з махровими квітами.

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

В Україні декоративні рослини родини мальв, використовувани в умовах відкритого ґрунту, представлені поки дуже бідно: 6 видів і трохи більше 10 сортів. Всі інтродуковані види мальв здатні виростати в умовах Полісся, лісостепу і в степах України. У них високі лікарські, кормові і медоносні властивості.

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Мальва - в основному багатолітня, дво - або однорічна трав'яниста рослина, з лежачим, або прямим стеблом, спочатку пухнастоволосистим, а пізніше голим, заввишки 30-120 см. Серед мальв чимало чагарників і зустрічаються деякі її види у формі невеликих дерев. Квітує з червня по серпень.

В країнах з помірно теплим кліматом, у тому числі і в Україні, в садах і парках широко культивуються різні сорти шток-тройанди.

Квіти мальви великі діаметром від 10 до 15 см., по 1-5 в пазухах листя; з вельми небагатим видом суцвіть - кисті. Квітка мальви має трилисту, під чашечку, чашечка п'ятироздільна, пелюсток п'ять вони глибоковиемні, довгасті - зворотно - яйцевидні, з різноманітною кольоровою гамою (від чорно - червоних до білих), іноді з трьома темними подовжніми смужками. Гінецей, складається з безліч плодолистків; зав'язь багатогніздна, в кожному гнізді по одному насінному зачатку. Листя - черешки, округло-серцеподібні, з 5-7 лопатями або надрізані, опушені.

Плід - багатосім'янка що розпадається на сім'янки.

Коріння довге, розгалужене.

Шток-тройанда має наприклад стержневий корінь. Розмножують її головним чином насінним способом. Рідше використовують розподіл куща. Проводять посів безпосередньо у відкритий ґрунт, з подальшим двократним проріджуванням сіяньців, залишаючи площу живлення 40x50 см. Сіяньці з'являються на 9-12-й день. Коли рослини зміцніють, їх проривають, залишаючи через 20-25 см.

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Шток-троянду можна вирощувати і розсадним методом і зеленими живцями. В перший рік догляду за шток-трояндою, важливо забезпечити умови наростання могутніх коріння, стебла і великого листя. Рослини добре переносять зиму. Ті які перезимували на другий рік формують крупні, квітконосні стебла. Для шток-троянди потрібні ґрунти з щорічним внесенням органічних добрив: перегною і компосту - з розрахунку 3,0-3,5 кг на 1 м². В посушливий час необхідний щоденний полив рослин рано вранці або увечері. Рихлення ґрунту, прополка і заходи щодо боротьби з шкідниками і хворобами проводять систематично. На третій рік шток-троянда погано квітує, і відмирає.

Шток-троянда - рослина перехресно-запилювана. Якщо в радіусі 100-300 м будуть цвісти інші сорти рослини цього виду, може статися перезаплення. Насіння дозріває через 3-4 тижні після цвітіння рослини, коли пожовтіють плоди. Збирають їх у міру дозрівання, починаючи знизу. Якщо затягнути зі збором насіння, то можуть завестись дрібні довгоносики, які видають вміст насіння, і вони стають несхожими.

Сіяти їх можна в кінці літа, тоді рослина зацвіте наступного року. Сіють насіння і раною весною. В такому разі до осені зростають невеликі соковито-зелені куцики, які залишаються зимувати під снігом.

На зиму однорічні посадки шток-троянди вкривають сухим листям, ялиновим гіллям або мульчують торфом, тирсою, перегноєм. Наступного року вони швидко ростуть і зацвітають в середині - кінці липня.

Деякі фахівці рекомендують висаджувати насіння шток-троянди на розсаді в кінці лютому - початку березня. По їх запевненнях, в такому разі рослина встигає розцвісти до кінця літа і радує своїм цвітінням весь серпень, вересень і, якщо осінь випадає теплою, жовтень. Так що, виходить в цвіту і баб'яче літо.

Щоб одержати насіння від так пізніх квітів, гілки зрізують і тримають потім просто сухим букетом, у якому і дозрівають насіння. Насіння шток-троянди зберігають схожість 2-3 року.

Ще можливо вирощування через парник. Насіння при такому способі сіють в кінці травня. Схід з'являється тижні через дві.

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Розсаду пікірують, як тільки виростуть два справжніх листя, розсаджуючи на відстань 15-20 см.

Найбільш поширені хвороби мальви - іржа і борошниста роса. При цьому на внутрішній стороні листя з'являються жовті або червоно-коричневі плями і пустули гриба; на зовнішній - світлі плями; листя в'яне і опадають. Розвитку захворювання сприяє перезволоження, надлишок азоту і недолік калію і фосфору. Уражені частини рослини відразу видалите, якщо захворювання розповсюджується, рослину знищуйте. Протягом 2-х років не садіть на цьому місці мальву.

15. Світові відомості про троянду (Перевірка знань)

Отформатовано: Шрифт: 11 pt

- Своєю появою троянди випередили людей приблизно на 34 мільйони років. Знайдено викопні останки й скам'янілості троянд, що вказують на вік близько 50 мільйонів років. Культурній троянді приблизно 5000 років, зараз відомо близько 300 видів троянд, близько 30000 сортів.
- Троянда є національною квіткою США, Англії й Ірану.
- Дику троянду *Rosa Acicularis* можна зустріти в районі Північного Полярного Кола.
- Одне з найдавніших зображень троянди знайдено на острові Крит і датується приблизно 2000 р. до нашої ери.
- Задовго до того, як Сапфо ввічнула троянду епітетом "королева квітів", греки називали її "королем квітів".
- Походження слова "капелюх" походить від "шапо", "шапель" - римський вінок із троянд.
- У раннім християнстві троянда була символом тих, хто вижив у результаті переслідувань і гонінь.
- Кращими трояндводами світу по праву вважаються французи, ніхто не продає більше троянд, ніж голландці, богари відомі виробництвом трояндової олії.
- Трояндова олія (переважно синтетична) входить до складу 46% чоловічої й 98% жіночої парфумерії. Однак із усієї розмаїтості квітів використовується тільки два види троянд - дамаська й центифолія. Натуральна трояндова олія - одна з найдорожчих, на міжнародному ринку вона цінується дорожче золота й платини. Для одержання одного кілограма трояндової олії потрібно в середньому три тонни пелюсток...

- Найбільше троянд у світі - близько 3 мільйони - продається в День Святого Валентина.
- Ген, відповідальний за аромат, рецесивний, тобто якщо схрестити дві троянди із сильним ароматом, вийде гібрид або зі слабким запахом, або взагалі без нього.
- Одним з перших термін "*ароматерапія*" запропонований російським ученим Н.А.Кюнцелем в 30-х роках. Люди, котрі регулярно вдихають аромат троянди, викликають симпатію оточуючих, мають світлу рівну ауру, доброзичливі й ненав'язливі.
- Виявляється, ніщо так не допомагає відчутти себе в чужих стінах, начебто удома, як аромат болгарської троянди незначної, тільки-но вловимої найтоншим нюхом концентрації.
- Сучасні троянди бувають практично всіх кольорів, за винятком синього й чорного: відсутні природні гени. Однак блакитною трояндою зараз займається генна інженерія, а чорну заміняють темно-червоні відтінки.
- Коли пелюстки "Аптекарьської троянди" (*Apothecarys Rose*) висихають, їхній аромат підсилюється.
- У Японії виведена троянда, у якій вдень яскраво-червоні пелюстки, а ввечері білі. Сорт названо "Хамелеон".
- Найбільша одиночна троянда - білий кущ *Lady Banks* у США, штат Арізона - займає площу, рівну футбольному полю. У сезон цвітіння він покривається більш ніж 200 тисячами квітів. Представники Книги рекордів Гіннеса заміряють його щороку.
- Пуп'янки найменшої троянди сорту "Сі" (по-іспанськи - "Так") не більші зернятка рису.

- Найстарша у світі троянда перебуває в Німеччині - 1000-літній кущ у соборі в Хільдесхайме, що уже майже досяг даху цього будинку.
- Бібліотека Конфуція нараховувала близько 600 томів про троянди.
- Шекспір у своїх поемах згадував про троянди більше 50 разів.
- Поблизу Дрездена росте унікальне дерево камелії, яку завезли з Японії ще в 1739 році. Зараз їй більше ніж 270 років. Її стовбур сягнув два аршини в обхваті.
- Деякі дерева-камелії вважаються навіть благородними і їх поважають особливо в Японії. В основному вони ростуть на території храмів. В Нагойї під назвою Дайджойкан росте 300-літня камелія, а камелія Бенибокухан в місті Гіфу ще старіша – їй 700 років.

....Вона ніколи не
могла подумати, що
зможе полубити
тройанди.... Більш
банальних квітів
здавалося не існує... Їх
дарують всім і
завжди.... Весілля -
тройанди,
день
народження - тройанди,
хрестини - тройанди,
похорони - тройанди,
заручини - тройанди,
ювілей - тройанди,
річниця - тройанди....
Їх дарують маленькій
дівчинці на перше

Причистя, молодій дівчині на заручини... старшій пані на ювілей... Більш
вчасних і водночас невчасних квітів годі придумати.... Для неї тройанди
здавалися такою ж банальністю як Париж, струделі з яблуками, кáva еспресо,
чорний чай, американське комедія, вальс Мендельсона чи кіт на ім'я Мурчик..
Її завжди здавалося, що тройанди - то брак фантазії... це приблизно так, як
їти на День народження і нести в подарунок конвертик з грошми... А ще вони
кляччі... квіти, як і раять... хіба можливо придумати більший абсурд?

....Вона сидить на підвіконні і розглядає оберемою тройанд, який красується
просто перед нею... І розуміє ще більш абсурднішу річ... вона полубила
тройанди.... бо хіба знайдеш квітку більш ніжчу і водночас більш міцну та
агресивну ніж тройанда.... просто букет протиріч... А ще цей аромат, який ось
аж більше години крутить носові рецептори....

...Вони дихають.... голодними квітками хапають кисень... зранку встає і
відкриває штори.... хай вони бачать сонце, як без сумнівів заздритиме цим
шикарним та міцним квітам.... хай кожен промінь торкється їх
океанитових бутонів, а вони розцвітуть ще дужче... І знаєть вони аже не
здаютьсь їй аніскільки банальними, її тройанди прекрасні...»

Роздуми на тему...

Отформатовано: Шрифт: 11 пт

Література

1. Алексеев М. Еще раз о стихотворении Пушкина "Роза" // Русская литература. – 1968. – № 3. – С. 91 – 115.
2. Азбука цветовода. Второе издание. К. : Урожай, 1998- 211.
2. Алексеев М. Споры о стихотворении "Роза" / В кн.: Алексеев М. Пушкин: Сравнительно исторические исследования. – Л.: Наука, 1984. – С. 337– 387.
3. Веселовский А. Из поэтики розы / В кн.: Веселовский А. Избранные статьи. – Л.: Художественная литература, 1939. – С. 132 – 139.
4. Вечерки Л. Розы. Прага. Артия, 1971- 240с.
5. Виткі троянди. -К.: Нива, Радянська Україна, 1983. - 15с.
4. Вилер У. К вопросу о замысле "Розы" Пушкина // Русская литература. – 1968. – № 3. – С. 82 – 90.6. Вишеславцев В. Роза из черешка // Сад и огород. – 2005. - №5. – с. 60-61.
7. Галькевич А.В. Сорти квіткових і декоративних культур. - К.: Урожай, 1986.-144с.
8. Гібікус – китайська троянда, квітка кохання // Квіти України. – 1999. - №11. – с. 6-7
9. Голень В. Новые шедевры Карлеса // Мой прекрасный сад. – 2005. - №3. – с. 58-59.
10. Голуб В.С. Штамбові троянди // Дім, сад, город. – 1991. - №5. – с. 16-17
11. Гордзієвська Л., Денисьєвська М. Камелія – японська троянда // Квіти України. - 1999. - №3. – с. 16-17
12. Двяченко А.Д.Рози -К.: Урожай, 1989. -7с.
13. Демп'юк Л.П. Розы. - К.: Урожай, 1972. - 96с.
14. Зеленые спутники. М: Моск. Рабочий, 1969. - 127с.
15. Золотницький М.Ф. Квіти в легендах і переказах. Довіра, 1992. - 9с.
16. Зиков К.І. Використання мутагенезу в селекції садових троянд. // Вісник аграрної науки. – 2004. - №8 – с. 46-49
17. Зимова В.К. Блакитні троянди/В.К. Зимова, З.К. Клименко // Квіти України. – 2006. - №3. – с.15
18. Клименко З.К. Мініатюрні троянди // Квіти України. – 1998. - №3. – с. 12-13
19. Клименко З.К. Сучасні технології вирощування троянд у закритому ґрунті // Квіти України. – 2003.- №11. – с. 14-15
20. Козлова П.О. Троянди на зріз // Дім, сад, город. – 2006. - №11

Отформатировано: Шрифт: 11 пт

Отформатировано: По ширине, Отступ: Слева: 0 см

Отформатировано: Шрифт: 11 пт

Отформатировано: По ширине, Отступ: Слева: 0 см

Отформатировано: Шрифт: 11 пт, украинский

Отформатировано: Шрифт: 11 пт

Отформатировано: По ширине, Отступ: Слева: 0 см

21. Лейтон Л. Дж. Эзотерическая традиция в русской романтической литературе: Декабризм и масонство. – СПб.: Академический проект, 1995. – 253 с.
22. Мороз О.К. Технологические особенности получения посадочного материала корнесобственных роз. - К.: Интродукция, акклиматизация, охрана и использование растений, 1982. - 48-57 с.
23. Міні троянди. - К.: Нива, Радянська Україна, 1983. - 23 с.
24. Мифы народов мира. Энциклопедия: в 2-х томах. – М.: Советская энциклопедия, 1987. – Т. 2: К – Я. – 719 с.
25. Непієнко Т.О. «Китайська троянда» // Квіти України. – 1996. – №1. – с.12
26. Панкратова Г. Голубая ренеодия // Цветоводство. – 2006. - №3. – с. 66-68
27. Писарев Э. Шиповники? Нет, парковые розы ! // Цветоводство. – 2006. - №1. – с. 50-53
28. Пушкин А.С. Сочинения. В 3-х томах. — Т. 1: Стихотворения; Сказки; Руслан и Людмила; Поэма. — М.: Художественная литература, 1985. — 736 с.
29. Роза радість Афродити, роза – муз цветоклюбимий (Тематическая подборка). // Сад и огород. – 1998. - №4. – с.33 – 48.
30. Розмаїтій світ троянд. - К.: ж. "Сад, огород, пасіка", 2000. - 40с.
31. Розы на деревьях // Мой прекрасный сад. – 2003. №7. – с. 74-76
32. Рубцова О.Л., Скрибченко Т.О. Троянда з країни Андерсена // Квіти України. – 1997. - №2. – с. 8.
33. Справочник цветовода. -М.: Колос, 1970. - 352с.
34. Ткачук А.А. Дарите розы! Изд. 3-е, исп. и доп. К.: Реклама, 1981. - 114с.
35. Ткачук О. «Прекрасных роз разнообразие...» // Огородник. – 2004. – №4. – с. 48-49.
36. Троянди Франції. Навики селекції // Квіти України. – 1998. - №2. – с. 9
37. Фомичев С. Пушкин и масоны // Русская литература. – 1991. – № 1. – С. 156 –165.
38. Шервинский С. Цветы в поэзии Пушкина / В кн.: Поэтика и стилистика русской литературы. — Л.: Наука, 1971. — С. 134 –140.
39. Энциклопедия символов / Соет. В. Рощаль. — М.: АСТ: СПб.: Сова, 2005. — 1007 с.

Отформатировано: Шрифт: 11 пт

Отформатировано: Шрифт: 11 пт

Отформатировано: Шрифт: 11 пт, русский

Отформатировано: По ширине, Отступ: Слева: 0 см

Отформатировано: Шрифт: 11 пт

Отформатировано: Шрифт: 11 пт, русский

Отформатировано: Шрифт: 11 пт

Отформатировано: Шрифт: 11 пт, русский

Отформатировано: Шрифт: 11 пт, русский

Отформатировано: Шрифт: 11 пт

Отформатировано: По ширине, Отступ: Слева: 0 см

Отформатировано: Шрифт: 11 пт

Отформатировано: Шрифт: 11 пт

Отформатировано: Шрифт: 11 пт

40. ~~Энциклопедия символов, знаков, эмблем. — М.: Эксмо; СПб.: Мидгард, 2005. — 608 с.~~
41. ~~Forstner, Dorothea. Świat symboliki chrześcijańskiej: Leksykon. — Warszawa, 2001. — 544 s.~~

Отформатировано: Шрифт: 11 пт

Отформатировано: Шрифт: 11 пт

